תורה מציון

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם (ישעי' ב' ג')

קובץ חידושי תורה במקרא ובמשנה בהלכות ואגדות ושו"ת אשר יתחדשו תמיד במשך הזמן ממרנן ורבנן גאוני וחכמי הדור הי"ו בארץ ובחו"ל:

(חוברת א)

נדפס

פעה"ק ירושלם תובב"א

בשנת תרמ"ז לפ"ק

ברפוס ובהוצאות של ר' שמואל הלוי צוקערמאן ושותפיו הי"ו

אלה המה האופנים אשר על פיהם נוציא לאור את
הקובץ תורה מציון בעז"ה:

א) נכונים אנחנו אי"ה לקבל מאת הרבנים הי"ו חידושי תורה, הן אשר להם בכתובים מכבר, והן אשר יתחדש להם בעתיד בדרך לימודם, (ודברים המתנגדים לפסקי הש"ע והמנהגים הנוהגים בין שלומי אמוני ישראל וכן דברי קנטורין וחידודין אשר יפלוט הקולמס של רב א' נגד רב החולק עליו לא יקובלו) ואיש איש בחתימת ידו יעיד על חידושו הנדפס, ... ראשון המביא, לו משפט הבכורה כי יבוכרו ראשונה בההדפסה בלי משוא פנים, ... לע"ע רק בויגין א' (פליגו) בכל שבוע:

ב) והיה מקץ כל שלשה ירחים כאשר יוגמר הדפסת שנים עשר בויגין, אז יודפס ... השער, וכל אחד מהחתומים יוכל לספחהו אל גוף הספר למען יעשה לחיבור שלם אשר שם **תורה מציון** יקרא עליו, וכן משם והלאה אם יסכים ה' על ידינו:

ג) כל חידוש וחידוש הבא מאחד הרבנים החתומים לא יכיל יותר מרבע בויגין ועל ... מרבע בויגין עליו לשלם בעד הדפסת כל שורה חמשה פרוטות;

ד) האיש אשר איננו מהחתומים ויחפוץ להדפיס בהספר הלזה את חידושו ... עליו לש[ל]ם בעד הדפסת כל שורה עשרה פרוטות, וגם אז לא ישיג מהדפוס רק ... א[חרי] בא בו חידושו.

ה) ברצות ה' דרכינו דרך הקודש הלזה, ומפעלינו זה יהיה רצוי לפני אלקים ... או אז נחתור בכל עוז להגדיל תורת ציון ולהאדירה, ולפי מרבית החתומים אשר י... עליו, כן תגדל הפעולה הנשגבה הזאת, ואז נוסיף אומץ אי"ה להוציא לאור שני בוי[גין] ... שבוע, ונוכל לתתם גם שניהם במחיר הקצוב לידי החתומים.

ועתה אליכם אישים נקרא! אליכם גדולי רבנינו, ואליכם נדיבי עמנו! באנו בבקשתי[נו] כי תעמדו לימין צדקנו, בדבר הק' הזה, איש איש כפי יכלתו, זה בחידושי תורתו למען לא יכזבו מימי התורה חלילה, וזה יכתוב ידו לה' לעמוד לעזרתינו ולהמנות בין מקבלי הספר הזה במחיר הקטן אשר הושת עליו. הואילו נא והודיעונו מהר את חפצכם בו, למען נדע מספר העלים אשר עלינו להדפיס, קחו חלק במצוה רבה הזאת, וזכות התורה יעמד לכם לעד ודור דורים, ותזכו לראות בנחמת ציון וירושלם, והרמת קרן התורה ודגל ההונים בה, תתענגו על ה' ויתן לכם משאלות לבבכם. הכ"ד הכו"ח בש"א לחודש ניסן תרמ"ז לפ"ק.

מחירו בירושלם 15 גרוש לשנה. בארצות חוץ (חפשי מהפאסט), ברוסיא 3 רו"כ. בתוגרמה וביתר הארצות 5 פראנק.

שמואל הלוי צוקערמאן ושותפיו.

S. ZUKERMANN & CO. JERUSALEM :אדרעססע

עדות ה׳ נאמנה !

מאת שני מאורות הגדולים. תרשישים ואראלים. עומדים בפרץ יושבי כסאות למשפט. הרב הגדול.
מבצר עוז ומגדול. עט"ר מוה"ר ראשון לציון כמוהר"ר **רפאל מאיר פאניז'יל** כירח יכון עולם.
ותפארת ויקר כל חמדת ישראל. הוא זיוה ראש בית אב לכל יודעי דת ודין.
הרב הגדול המפורסם בקצוי תבל. כקש"ת כמוהר"ר יש"א (**יעקב שאול אלישר**) ברכה מאת ה׳ ולפני
שמש ינון שמו. ינשלם עליון וינשאם במותי החיים עוד כל ימי הארץ. ומלכותם
תכון אתם סלה.

התיצבו חכמי לב וראו רגשות מפעלות קודש התעוררו בלב ידידינו יקר רוח כמוהר"ר **שמואל הלוי צוקערמאן** בלוית שותפיו הרבנים העי"א לאסוף כתבי קודש ולהוציאם לאור עולם.
אמנם רעיון נשגב הוא אשר לאל ידו להציל מרדת שחת תורת אמת והמה בכתובים אשר שיני האבדון פגעה בם וצפוים המה אל כליון חרוץ אשר למרות רוחינו עינינו כלות מראות חזות קשה איך גלילי קודש ממולאים חכמה ודעת עששו מסבת כי אזלת יד מחברם. ולעת כזאת אשר אור בהיר הופיע מעמקי חדרי משכיות לבב אוהבי התורה ולומדיה ותהי ראשית יסודתם „**תורה מציון**" על אדני תקנות ישרות וסדר רצוי ומקובל לכל המחזיקים בבריתה. הן אמת אתנו משוש. ולחובה ראינו לסמוך עליהם שתי ידות. אף גם זאת לעורר נפש אחינו הישרים בלבותם בארצות פזוריהם. אשר כל איש חכם לב חננו אלקים תבונה. ועוז בידו למשוך בקסת ולהוציא יקר חידושי תורה מתוך פלפול ברור וסברא ישרה לתמוך בימין חכמתם אשיות המפעל היקר ילך ואור עד נכון עוד כל ימי עולם; וגם שלל אל יחסרו כי בלי כסף ובלי מחיר המו"ל הנכבדים יצ"ו יתנום בספר ויוחקו והיה כאשר יסתפחו בנחלת „**תורה מציון**" עפ"י הכופר הושת עליהם —כנז׳ בספר התקנות בארץ ובחו"ל— כי במה נחשב הוא. ואליכם המו"ל היקרים יצ"ו נשית פנינו סולו סולו מסלות קודש סללתם ואל תרפו. ועוד חזון בן אמוץ (ישעי׳ ב׳ ג׳) על ידכם תהל אור ותורת אמת הר בית ה׳ תכון לעד והיה מחנינו קדוש ועד אחרית הימים נכון לתפארה. כאות נפשכם ונפש מנהלי צאן קדשים הכותבים וחותמים בעיר עז לנו **ירושלם** צביה תפארה בעצם החדש נגאלנו שנת **כי** מציון תצא **תורה** ודבר ה׳ מירושלם בבב עז ושלום:

הצעיר	הצעיר
רפאל מאיר פאניז'יל	**יעקב שאול אלישר**
ס"ט	ס"ט
	בא ס׳ יש"א ברכה הי"ו
מקום החותם	מקום החותם

(ועוד הסכמות רבות מרבני וחכמי ירושלם יש אתנו וקצר המקום פה מהכילם ואתם הסליחה)

שמות החתומים בעה"ק ירושלם ת"ו על הקובץ תורה מציון:

א

הרה"ג רפאל מאיר פאניז'יל ראש"ל
הרה"ג יעקב שאול אלישר
הרה"ג אברהם אבא אב"ד מפרירוסלא
הרב אפרים מירקאדו אלקלעי רב מדמשק
הרב ר׳ אליעזר דן בהרלב"ג
הרב ר׳ אפרים בנימין רב מקאמין
הרב אהרן פרירא
ה"ר אליעזר כהנא שפירא
הרב ר׳ אבא מהרואדנא
הר׳ ארי׳ ליב הכהן ממינסק
ח"ר אברהם עזריאל
הר׳ אפרים דניאל
הר׳ אהרן לעווי
הר׳ אשר לייזר בהרי"ל
הר׳ אליעזר חפץ מסלאנט
הר׳ ארי׳ ליב בהרב אלימלך ז"ל
ר׳ אברהם אלקנה זאכס
ר׳ אברהם מינץ
הר׳ אליעזר ב"ר יהודה
ר׳ אליהו חיים מוואלקאוויסק
ר׳ אהרן בה"ר משה מפ"ב
ח׳ אברהם פילוסוף
ח׳ אברהם ביג׳אג׳ו
ח׳ אברהם פארג
סי׳ אליעזר בורלא
סי׳ אברהם ב"א אלבצרווי
ר׳ אלי׳ יהודא הכהן שאנעזאהן
ר׳ אברהם שלמה בהר"ר אלי׳ סטרעלצר
ה׳ אברהם בנימין ריבלין
ר׳ אברהם אלטער סג"ל

ב

הרה"ג בנימין אב"ד מק"ק סטופצי
הר׳ ברוך ברוידא מקעלים
הרב ר׳ בן ציון שלעז
ח"ר בכור ן׳ וינסיטי
ח"ר בכור שאקו כהן
ח"ר בכור שוחט
ח"ר בנימין יחזקאל
הר׳ בנימין זאב ספיר
ר׳ בן ציון זילבערשטין
ר׳ ברוך בר"ש מנקר
ח׳ בכור יחיאל הכהן
סי׳ בן ציון טראגאן
חברה ש"ס במזכרת משה
ישיבת דגל תורה

שמות החתומים

ג

ה"ר גבריאל שבתי

ד

סי' דוד אלגאזי
ר' דוד בוימגארטען
סי' דוד ברוך
ר' דוד מטקטין
ה' דוד צבי ארי' שניאורזאהן

ה

הרב הלל משה מעשיל מביאליסטאק

ו

ה"ר וידאל ן' חנוך אנג'יל

ז

הרב ר' זבולון חרל"פ
ר' זלמן ב"ר יוסף
ה' זעליג בה"ר טודרוס

ח

ה"ר חיים אבולעפייא
ר' חיים בה"ר אליעזר דוב
ר' חיים הלוי האמבורגער
ר' חיים ברוך שארלין
ח' חיים יעקב בורלא
ר' חיים סמאנא

י

הרה"ג יעקב יהודא לעווי
הרה"ג יודא יודיל רב דראדין
הרה"ג יצחק מפראג
הרב החסיד יוסף ויטאל
הרב הגדול יצחק ישראל רב מרדים
הרב הגדול יו"ט ישראל רב ממצרים
הרב המופלא יעקב מאטאלון
הרב ר' יעקב מאיר הכהן
הרב המופלא יוסף נסים בורלא
הרב ר' יצחק יהודא ליב חפץ
הר' יצחק ב"ר חנוך מסלאנט
הר' ישראל הורוויץ
הר' יהושע זילבערמאן
הר' יהושע מווילנא
הר' יעקב אורינשטיין
הר' יהודא ליב מדעמבראווע
ה"ר ישראל דוב פרומקין
ר' יצחק שלמה בה"ר עמרם בלויא

ר' יצחק ארי' בר"מ רובאוויץ
ר' יודא בה"ר עמרם בלויא
ח"ר יוסף מיוחס
ה"ר יעקב גאלדמאן
ח"ר יעקב חי בורלא
ה"ר יעקב דאנון
ר' ישעי' חיים הירשזאהן
ר' יעקב מאיר גאלדצוויג
ר' ישראל משה חתן הרה"ג מקאלנא
ר' יהושע מאיר רייכמאן מביאליסטאק
ר' יוסף בהרה"ג אליעזר דן
ר' ישראל אברהם ב"ר צבי שאולאנסקע
ח' יעקב כהן
ח' יעקב לוי
ח' יוסף אלישר
הרב המו' יוסף בן נון
ר' יהודא משה מאנדלמאן
ה' יעקב סידים
ר' יוסף ב"ר משה יצחק זיו
כי' יצחק ן' ויניספי
ה' יוסף מאנדלמאן

מ

הרה"ג משה נחמי' כהניו אב"ד מחאסלוויץ
הרב ר' משה סג"ל מע"ת
הרב מבי"ע
ח"ר מורינו ניניו 4 עקזפלארין
הרב ר' מענדל מונשטר
הרב המו' משה מלכא
ח"ר מנחם כהן חסיד
הר' מענדל וואלפערט
ר' משה יהושע בהרי"ל
ר' מענדל בהרי"ל
ר' משה יהושע ב"ר זלמן שבתי
ר' מאיר שמעון בהר"מ חאלצמאן
ר' מנחם מענדיל חייקין
ר' מיכל הירשזאהן
ח"ר מנחם הלוי
ר' מסעוד הכהן אלהדאד
ר' מנחם יעקב ב"ר דוב
ח' מירקאדו קמחי
ר' משה לילענטאהל
הר' לוי יצחק בהר"ר ארי' זלה"ה

נ

הרה"ג נפתלי הערץ הוטנער מדענבורג
הרב ר' נפתלי הערץ מביאליסטאק
הרב המו' ניסים ששון

ר' נחום ב"ר צבי ז"ל ניימאן
הר' ניסים עני
ר' נטע צבי סג"ל
ר' ניסן ברה"ז חרל"פ
ר' נחום יצחק לעווי
ר' נתנאל ב"ר שמואל ז"ל

ע

הר' עוזר דוב ליפשיץ

פ

הר' פרץ לעווינזאהן
ר' פנחס סג"ל מפ"ב
ר' פייוויל ב"ר מעגדל בהרי"ל

צ

הרב ר' צבי שלעז
הר' צבי כהנא שפירא
ח' צדיק טארבולוס

ר

הרב רי"ח טוב מפראג
ח' ראובן בר אדון
סי' רחמים יוסף פינטו

ש

הרה"ג שאול חיים בהרב מ' אברהם הלוי אב"ד מדובראוונא בעהמ"ח יד שאול כלילת שאול. מצפה שאול.
הרה"ג שלמה זלמן ראם
הרב המו' שלמה משה סוזין
הרב ר' שמואל שלמה מהוראדנא
הר' שבתי מגיד בהרב מוהרי"ח סופר
ח"ר שלום מלכא
ר' שמעון יעקב רויז
ר' שלמה אהרן ווערטהיימער 2 עק׳
ר' שמעון ב"ר אלטער בהר"ב וואלף ז"ל
ר' שלום עדני
סי' שלמה אלבצרווי
ח' שמואל משה מזרחי
ר' שמעון ב"ר חייא דוד שפיטצער
ר' שלמה כ"ץ
ר' שמואל פארמעט
ר' שלמה ב"ר אברהם צבי נ"י
ר' שניאור זלמן בר"ב אמדורער
ר' שלמה ב"ר אברהם מיאלעווקע

לסיבת טרדת ימי החג הממשמשים ובאים לא נוכל להתמהמה ולחכות עוד בהדפסת הבויגין הראשון. ולכן מאלה אשר דרשו מאתנו לבעה"ח בפנקס החתומים אתם הסליחה. ובעה"י בחוברת הבאה ינתקו גם שמות הבאים עוד בחתימתם לזכרון טוב.

סימן א'.

מאת הרה"ג עט"ר מו"ר הרב ראשון לציון הי"ו:

(א) **אמרי'** בקידושין דס"ד ע"ב על מתני' המקדש את בתו סתם אין הבוגרת בכלל. מי שיש לו ב' כתות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה וכו'. פירש"י משתי נשים שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה עי"ש. ולכאורה קשיי' לי על רש"י ז"ל דמי הכריחו לרש"י ז"ל לדחוק עצמו ולומר שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה והיה יכול לומר כפשוטו משתי נשים כגון שיש לו ב' נשים אחת גדולה וכו'. ואפשר לומר דהדין עמו דבהכרח לומר כן שנשא שניה אחר שמתה הא' מש"ה במתני' קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות או גדולה שבקטנות או קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולות שבקטנות כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות ומדאמר ר"מ כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות משמע דליכא קטנה מינה כלל אלא דוקא קטנה שבקטנות. ואם איתא דמיירי כפשוטו היה יכול להיות שקטנה שבקטנות תהיה גדולה מן הקטנה שבגדולות בשניה דנולדה קודם קטנה שבגדולות ומדאמר הכי משמע שכבר מתה הגדולה ולא משכחת קטנה שבכולם אלא קטנה שבקטנות דוקא וכן משמע כל הסוגייא כאשר יראה המעיין ודו"ק:

(ב) **כריתות** דכ"ו ע"ב מתני' המפריש ב' סלעים לאשם וכו' לקח בהן שני אילים לחולין אחד יפה שתי סלעים ואחד יפה עשרה זוז היפה ב' סלעים יקריב לאשמו והשני למעילתו וכו' ובגמ' פרכינן מאי מעילתו וכו' אילימא איל אשם וכו' אלא מעילתו מאי דמתהני מהקדש וכו' ויפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש דהו"ל גזילו וחומשו ופירש"י אלא מאי למעילה דרישא גזילו היא ה"נ אשם הראשון וכו' והיפה עשרה זוז יקריב לאשמת הראשון

כלומר יקריבנו לאשמו הראשון ויהיו תשלומין לקרן וחומש שמעל בהן והיינו למעילתו דקתני מתני' וכו' כנז"ל דהסוגייא מבוארת דבתחי' ס"ד הש"ס דלמעילתו דקתני מתני' היינו איל אשם מעי' על מה שנתהנה מהקדש וע"כ ק"ל להש"ס לנימרא דחומש בהדי איל מייתי וכו' ומשני דלמעילתו דקתני מתני' היינו לאשמו הראשון דהו"ל גזילו וחומשו והיפה ב' סלעים יקריבנו למעילתו שנתהנה מן ההקדש וכו' וכפי זה הכא נבא למה שראיתי להרב ר"ע במשנה כז' בפי' וז"ל שיפה ב' סלעים יקריב לאשמת לפי אותו אשם שהפרים עליו המעות והשני למעילתו מפרש בגמ' לא שיקריב אותו לאשם אלא שיתנהו לגזבר בשביל ב' סלעים שהוציא לחולין שנתחייב בהן ובחומשין שהן בין הקרן והחומש עשרה זוזים ויביא אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילה ע"כ והרואה תמ"ה יקרא דלא כן כו' הש"ס דלאשמו היינו מעילתו ומעילתו היינו אשמו דהשת' כו"ל גזילו וחומשו ותו לא צריך להביא עוד קרבן מעי' וכפי פי' הרב ר"ע היינו שצריך להביא עוד קרבן אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילה. וע' להרמב"ם פ"ד מה' מעילה ה"ו שפי' כן כדברינו ול"ע ובעת נזדמן לי משניות ר"ע עם פי' תו' הנדפס מחדש פי' וז"ל לכאורה משמע מהסוגייא כן כמו שפי' הרב וכן משמע מפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ובחיבורו לא פי' כן וכו' והרואה יראה כפי' המשניות להרמב"ם דלשיטתו אזיל מה שפ' בחיבורו ואין כאן קושיא ול"ע ודו"ק:

הצעיר **רפאל מאיר פאניז'יל** ס"ט

סימן ב'.

מאת הרה"ג וכו' כמוהר"ר **יעקב שאול אלישר** הי"ו

שאלה (מבני מתא מחסיא אשור יע"א). ראובן ושמעון בני יעקב שהניח להם אביהם חצר ובתים ומטלטלי הבית. והיה על אביהם חובות ומשכנתות על הבית הנז'. ועמד בני שמעון ופרע כל החובות שהיה על אביו שהיה חייב לאחרים. וראובן

וראובן הנז' לא היה יכולת בידו לסייע לאחיו שמעון בפרעון החובות כלל. ושוב עמד שמעון הנז' וכתב שטר על אחיו ראובן הנז' שאין לו חלק ונחלה בירושת אביו יעקב לא ממקרקעי ולא ממטלטלי. וזה נוסח השטר שכתב עליו והועתק מגוף שטר העיקרי המקויים. להיות וכו' ובכן לפ"ע הח"מ בא ראובן בן יעקב מדעתו וכו' ואמ"ל אתם הוו עלי עד"ג וקנו מידי קג"ש וכו' וכתבו בכ"ל ש"ז ויפוי כח באופן המועיל ומספיק וחזי לפו"ד וחתמו ותנו ביד אחי שמעון להיות בידו לעדות ולזכות ולראיה מהימנא מחמת מה שאני מודה לפניכם הודאה גבו"ק היות אמו"ן שכל מה שפרע אחי הנז' הוא בידיעתי וכל מה שעשה הרי הוא רצוי ומקובל עלי וכנגד כל החובות שפרע אותם אחי הנז' מעתה ומעכשיו החלטתי לו הבית שהניח מר אבי נ"ע עם כל מטלטלי הבית שבתוכו לו לבדו דוקא. וקבלתי מידו בעד ירושת מ"א נ"ע סך שני אלפים גרוש נאג סו"ל ועלו ובאו לידי במשלם עספ"א. ומו"מ לא נשאר לי על אחי הנז' מצד ירושת מ"א נ"ע לא מקרקעי ולא מטלטלי לא כסף ולא שו"ך לא ממונא ולא דררא דממונא ולא שום מידי דמתקרי נכסים ולא שום טו"ת ודו"ד ולא יש לנו עליו שו"ש ק"ו ואפי' ת"ם והדרת הראש. ואני יודע בבירור שמגיע לי מצד ירושת מ"א הנז' קרוב לעשרת אלפים גרוש ממש בלי גוזמא ועכ"ז נתרציתי בהסך הנז' ריצוי גו"ש לפו"ד ואת היותר מחלתי מחילה גו"ש לפו"ד מחילת עלמין וכו' וקנינא אג"ס אקן דתת"ל מיד ראובן הנז' בקגו"ש במדל"ב מ"ך לקיים כל הנז"ל וגם נשבע ראובן הנז' ש"ת בת"כ ע"ד המב"ה וע"ד הקב"ה לאשר ולקיים את כל הנז"ל והכל דלא וכו' ודלא וכו' בביטול וכו' ובפיסול וכו' וא"ת ותו"ה וכו' כא"ת וכהו"ת וכו' וע"ד או"ן וכו' וקיים

ע"כ נוסח השטר המקויים הנז' הנל"ע:

ואחר עבור זמן רב שהיה ראובן הנז' דר בעיר אחרת עמד שמעון אחיו ומכר את כל החצר והבתים של אביו הנז' לאחרת בשטר מכר גו"ש כדין ומסר בידו כל באותיו וכלל מסר בידו השטר פטורין ומחילה הנז' שכתב לו אחיו ראובן הנז'. ושוב אחר עבור זמן רב ממכירת הבית והחצר הנז' בא ראובן לעיר שמעון והקונה הבית הנז' ותבע בדין חלקו ונחלתו בחצר ובתים של אביו הנז' באומרו שהוא לא מכר ולא נתן חלקו ונחלתו בחצר ובתים הנז' לאחיו שמעון הנז' כלל. ושמעון מכר חלקו וחלק אחיו שלא כדין ועמדו לדין כולם יחד והוציאו לפני ב"ד הקדוש השטר של פטורין הנז' מקויים כדין וכהלכה וראובן הנז' טען כנגדם שאין כח בשטר הפטורין הנז' להפסיד חלקו ונחלתו בחצר בתים של אביו הנז' כלל מכמה טענות. א ד א דבמאי קנה אחיו שמעון חלק ראובן אחיו בחצר אביהם, אם מכח הפטורין והמחילה שלא ידוע דאין קרקע נקנית בלשון מחילה כלל רק בלשון מכר או מתנה. ואי מכוח שכתוב בשטר שנז' מו"מ החלטתי לו הבית וכו' אין קרקע נקנה בלשון החלטה ואפי' בשב"מ לא מהני לשון החלטתי כדמהני בשאר לשונות כמו יטול יזכה ויחזיק וכ"ש בבריא דודאי לא. מהני לשון זה דהחלטתי לאשווייה לשון מכירה או מתנה. ש נ י ת דכתוב בשטר הנז' לו לבדו דוקא ולשון זה משתמע נמי לו ולא לב"ך לו ולא ליורשיו וא"כ אינו יכול למוכרו ללוקח כלל וכיון דמשמע נמי הכי יד בעה"ש על התחתונה ואינו מתבטל השטר הנז' לגמרי דהרי הוא קיים בעבור מחילת המטלטלים שהניח אביהם:

ומה שכתוב בשטר הנז' דלא וכו' ודלא וכו' הם דברי העדים דוקא ולא העידו שכן נוה להם ראובן וא"כ נ"מ כלל כ"ש העדים מעצמם דלא וכו' לאשוויי יד בעה"ש על העליונה. ואי ממ"ש בשטר הנז' כתבו בכ"ל ש"ז ויפו"ך וכו' וא"ת ותו"ה וכו'. וגם אי משום קנין באחרונה נאמר דמגופה של קרקע קנו מידו. הנה הרואה יראה דכל אלו הלשונות לא נמלטו מפלוגתא דרבוותא ומוקמינן ארעא בחזקת מריה קמא כידוע:

הן כל אלה טענות ראובן הנז' היורש לבטל ולאורועי כח שטר פטורין שביד אחיו והקונה הנז"ל וכששמעו בדה"ן את כל טענותיו הנז"ל דדינא קא מתעי גם המה בחכמתם נסתפקו בזה ומיראי הוראה הם ולא רצו לסמוך על דעתם להוד כי אם עד שיפסקו הדין הלכה למעשה רבני וגאוני תקיפי ארעא דישראל ב"ד הגדול שבירושלים ה"י וכאשר יגזרו אומר שכן שוהד"ן כן יעשו ודבריהם אחור לא ישוב ויבא שכמ"ה:

תשובה גלוי וידוע לפניו יתש"ל דלא נילא דעתאי לפי רוב טרדותי וגם חולשת מזגי כי הנה נא זקנתי ושמעתתא בעיא צלותא. אך! מה אעשה כי השאלה באה ונהיתה מב"ד הצדק ואיני יודע מי הם הבע"ד ומי השולח לידי השאלה כי איש ידיד שלה אותה בשם ב"ד הצדק הי"ו וגם אינני יודע מי הם הבדה"ן הי"ו. ומילתא כדנא נחוץ אנכי לחוות דעתי דעת הדיוט מה שתעלה מצודתי לפי קוצר השגתי יען שאיני יכול למנוע עצמי ואלד'ים ה' חילי הוא יעזור לי הוא צורי וגואלי וזה החילי בס"ד:

פתח דברי נראה מתוך השאלה או ששבואל ת"ח ובקש טענות אולי יעלו לפו"ד או שסמך עצמו לאיזה ת"ח וסידר לו הטענות לפני ב"ד הצדק הי"ו. והנא נפשאי הכני ב"א להשיב על טענותיו אחת לאחת. טענה ראשונה שטען דבמאי קנה אי מכח המחילה הלא ידוע דאין קרקע נקנה במחילה. לזאת אשיב כי האמת לשון מחילה בקרקע לא מהני אבל כשהיא מחילה בקנין מהני ומהני וכן כתב הרשב"א ז"ל והביאו מרן ז"ל בב"י סי' רמ"א וז"ל שאלת ראובן היה תופס הקרקע של שמעון ולא היה יכול להוציאו מידו עד שאמ"ל ראובן לשמעון מחול לי הקרקע ואתן לי שטר מחילה ואתן לך ק' דנרים ותסתלק מהקרקע ועשה כן שמעון וכתב לו שטר שמחל לו אותו קרקע בק' דינרים ואח"כ טען שמעון על ראובן לא קנית בשטר זה דהו"ל כידי מסולקת ממנה דלא קנה וכו' תבו' הדין עם ראובן דכל שקנו מידו אפי' באומר דו"ד אין לי

לי על בדה זו קי"ל דמגופה של קרקע קנו מידו וכו' יע"ש . גם הריטב"א ז"ל בפ' חזקת הבתים כתב דמחילה בקנין בקרקע מהני . וע' להרב הכנה"ג ז"ל בסי' רמ"א בהגהב"י ס"ק מ"ג שהביא דברי הריטב"א והרשב"א וגם בפ' מורה לדק דכתב בשם מהרי"ב דמהני מחילה בקרקע בקנין . ושוב הביא משם מהרא"ד"ב די"לא לחלק בין אם שמחילה הויא בקרקע לבד או אם המחי' היא בקרקע ומטלטלים וכו' וסיים דבריו דאם כתוב בשטר שמחל לו כל מה שנשאר מאביהם ולא כתב שמחל לו כל מה שיש בידו וברבותו ממה שנשאר מאביהם אינו תוקע עצמו בחילוק זה . ועוד הביא דברי הב"ח ז"ל שכתב דהרשב"א ז"ל מיירי שכתב שמחל לו כל הטענות שהיו לו על הקרקע . וא"כ דון מינה לנ"ד דאיכא קנין וגם כתב בפירוש לא נשאר לי שום טו"ת לא ממקרקעי ולא ממטלטלי וגם כתב בכללות מגד ירושת מ"א כל המגיע לי וכו' ומחלתי וכו' ונוסף גם הוא דרמי עליה חומר השבועה ודאי ופשוט דמהני :

עוד כתב השואל ואי משום שכתוב בשטר מו"מ החלטתי לו הבית וכו' אין קרקע נקנה בל' החלטה רק בלשון מכר או מתנה גם בזה אמינא לפי דעתי דשפיר נקנה קרקע בל' החלטה . אבל כתר לי זעיר ואחוך קורא נעים דלשון החלטה לא יונדק רק בדבר שיש לשכנגדו חלק בו או שהוא שותף בדבר או שהוא ממושכן בידו או שהוא משועבד לו באופנים כאלה נודק לשון החלטה . וכמ"ש במס' מליעא דע"ז ע"ב א"ר זירא מתני' בשטרי חלטאתא ואדרכתא דלאו בני פרעון נינהו ופירש"י ז"ל שטרי חלטאתא שטר שכתבו ב"ד למוליא שטר על חבירו והייבוהו לשלם ולא שילם וירדו לנכסיו ושמו לבע"ח אחד מהן ונותנין לו שטר שעפ"י ב"ד באה לו עכ"ל . וזהו שומא הדרא המובא בטור ובש"ע סי' ק"ג שמחליטין לו ב"ד הקרקע של הלוה בעד חובו וכשיהיו לו מעות ללוה מחזיר המעות ונוטל הקרקע . אך אם הוא מעצמו החליט לו הקרקע למלוה בינו לבינו בלי טורח ב"ד וכגון שאמר לו טול זה בחובך אינו חוזר הקרקע לעולם . ואף בשומ' ב"ד אם קנו מידו אינו חוזר . והריטב"א ז"ל כתב דאם כתב שטר עליו אף בשומת ב"ד אינו חוזר הוב"ד בס' או"ת ז"ל בסי' ק"ג יע"ש :

באופן דפי' החלטה הוי מכר גמור קרא כדכתי' והארץ לא תמכר לצמיתות ותרגם אונקלוס לצמיתות . לחלוטין והכי איתא בת"כ לצמיתות לחלוטין והכי איתא בש"ס ערכין ד' ל"א ע"ב לצמיתות לחלוטין . ורש"י ז"ל פירש בפירוש המקרא לצמיתות למכירה פסיקא לחלוטין לעולם . ופירוש צמיתות פירש שיוצא מרשות מוכר ונכנס לרשות לוקח . והראב"ע ז"ל פי' צמיתות כריתות כמו יצמיתם ה' אלהינו . והכי איתא התם בערכין בראשונה היה נטמן כל יום שנים עשר חודש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל הזקן וכו' . ומכאן למד ה' משכנות הרועים באות ה' ס"ק ק"ב במי שמשכן ביתו לחבירו והתנה עמו שאם לא יחזיר לו המעות בסוף ג' שנים יוחלט לו הבית לכל ימי חייו והלך הממשכן לעיר אחרת ונתעכב שם בשנה חדשים ובא זמן הג' שנים והלך בעל החצר לבקש הממשכן ולהחזיר לו מעותיו ולא היה בעיר וכשבא רצה ליתן לו מעותיו שיחזיר לו החצר והלה טוען שכבר עברו הג' שנים וכבר הוחלטה לו והעלה דזכה בחצר שהוחלט אף שלא היה בעיר ולמד דין זה מהך מתני' דערכין הנז' במכ"ם שהרי שם היה נטמן לכתחילה כדי שלא יגאל אותו כל שכן הכא דהלך לדרכו ונתעכב וממילא הוחלטה לו יע"ש :

וכן כמי חזה הוית להרב משכנות יעקב בחח"מ סי' מ"ה הוב"ד בספר פתחי תשובה לח"מ סי' רכ"ג שנשאל באשה אלמנה שבעד שכר כתו' ובעד שנתחייבה לזון ולהשיאה לבתה מבעלה הא' וגם בעד שנתחייבה לזון לב' בנותיה מבעלה השני ולהשיאן החליטו לה החצר ואח"כ מתה בת אחת מהשתי בנות וקמו היורשים לבטל ההחלטה כיון שמתה הבת ולא הכניסתה לחופה . וזו הלכה העלה דזכתה האלמנה אף שמתה הבת שהם לא נתנו לצורך נשואים אלא הם נתנו להאלמנה והיא התחייבה את עצמה להשיאה כשתגיע כשתצטרך וכו' וכתב עוד וז"ל ועוד יש לחלק ולומר בעיקר דין האומדנא בזה בין מתנה למכר דהכא הוי מכירה גמורה בעד חובותיה ואף שהוא שוה יותר אין אונאה לקרקעות עד פלגא . מעתה אין כאן אומדנא דאפשר דאף ששוה יותר היו מחליטין לה הבית אף שהיה עולה על דעתם שתמות אחת מהבנות דאין דמים ידועים לקרקע יעש"ב :

נקיטינן מדברי הרב ז"ל הנזו תלת מילי א' דלשון החלטה יונדק בכגו"ד דהאלמנה היה לה שעבוד כתובתה על הבית ואמטו"ל נקטו בלשונם ב"ד הנדק אשר היו באותו זמן לשון החלטה . וגם אשמועינן דהחלטה הוי מכירה גמורה כמו שהעתקתי דבריו . וגם דבאופן כזה אמרינן אין אונאה לקרקעות עד פלגא וכמ"ש מר"ן ז"ל בש"ע סי' ר"ה ס"ק ד' . דון מינה לנ"ד שכך כתוב בשטר דנ"ד וכנגד כל התובות שפרע אחי מו"מ החלטתי לו הבית וכו' וא"כ אף אם עתה שוה יותר אנן סהדי דבאותו פרק בלא היה יכולת ביד ראובן לפרוע חלקו וגם שקבל במזומן ב' אלפים גרוש הא ודאי אף שהיה עול' בדעתו בתתיקר הבית גמר ומכר ובפרט דאין בהם דין אונאה כנז"ל :

ואם כן אחר שהוכחנו דמילת החלטה הוי מכר גמור ושפיר יונדק לכתוב החלטתי יען דלשמעון היה לו מחלית החצר והבית מפאת ירושת אביו ובמחלית השני יש לו שעבוד שפרע החובות והמשכנתות שמשכן אביו ונכנס הוא במקום בעל המשכנתא והמלוה יפה כתב הסופר בלשון הצייך ונודק . ומידי הוא טעמא שבשכ"מ לא נקטו לשון החלטה כמו דנקטו יטול יזכה יחזיק יהיה וכו' כיון שאינו נודק רק בדבר שיש לשכנגדו שעבוד בו וכדאמרן :

ומה שטען עוד שכתוב בשטר החלטתי הבית לו לבדו דוקא דמשתמע כמי לו ולא ללוקח ומקבל מתנה דהוי כ"ך . הן אמת דמשתמע הכי אך אח"כ סתר דבריו אלו שכתב ומו"מ לא נשאר

על אחי הנז' מגד ירושת א"א כ"ע לא ממקרקעי ולא ממטלטלי לא כסף וכו' ואם איתא דכונת לו לבדו משמעותו לו ולא לב"ך דהיינו לוקח איך אמר אח"כ דלא נשאר לו על אחיו ממקרקעי. הרי נשאר לו זכיה בקרקע שלא יוכל למוכרו ולא ליתנו במתנה כי אחרי מות אחיו לפי טענתו יחזור לו הקרקע כי לו לבדו החליט ולא ליורשיו וב"ך . והלא כבר ידוע מ"ש הריב"ש ז"ל סי' ת"ף ופסקו מר"ן בש"ע ח"מ סי' ס"א ס"ק ט"ו דמדקדקים לשון השטר ודנין עפ"י אותו הדקדוק ולא אמרינן האי גברא לא גמיר כולי האי וכו' יע"ש . וא"כ חובה רמיא עלינו לדקדק בלשון השטר דדבריו סתראי ניהו והל' עלינו חובה נילך אחר התחתון וכמו שפסק מר"ן בש"ע סי' מ"ב ואם אפשר לקיים שניהם שלא יהיו סותרים מקיימים אותם ולדעת הסמ"ע אפי' אם אפשר לקיים שניהם בדוחק מקיימינן וכד דייקינן שפיר דלפי טענתו דמילת לו לבדו דוקא זוא לאפוקי ב"ך ויורשיו היה די שיאמר החלטתי הבית לו דוקא והיינו ממעטים יורשיו וב"ך ולמה כתב לו לבדו דוקא . אלא ודאי דמילת לו לבדו כונתו רצויה דהבית היה בשותפות בין ראובן ובין אחיו ועתה בעד החובות שפרע החליט לו הבית לו לבדו הכונה שנסתלק הוא ונשארה הבית לו לבדו בלי שום שותף . וזהו הבלילה המחייבת ממילת לו לבדו שאין חלק לזרים איתו קרא כדכתיב (במשלי ה') יהיו לך לבדך ואין לזרים איתך זהו המכוון האמיתי ובזה אין נסתר מחמתו וכן כתב רי"ו ופסקו מר"ן בש"ע סי' ס"א ס"ק ט"ז אין הולכין בשטר אחר הלשון אלא אחר הכונה . ועוד אומה לך כמה קראי דמוכיחי דמילת לבדו ממעט שאין לזרים איתו כדכתי' לא טוב היות האדם לבדו ויותר יעקב לבדו ונשגב שם ה' לבדו :

ואם לא תרוה למאוכך אביא לפניך תשו' הרשב"א ז"ל והביאה מר"ן ז"ל בב"י ח"מ סי' רנ"ז מהודש ג' וז"ל כתב הרשב"א שאלת ראובן נתן מתנית ביתו לבנו ושייר במתנתו כלשון הזה ושיירתי לעצמי בלבד דירה ומזונות ואח"כ נשא אשה ורוצה לדור עם אשתו בתוך מתנית ולמשכן קצת מהם לצורך מזונות והבן טוען שלא שייר אלא לעצמו בלבד וכו' . תשו' שורת הדין נותן וכו' אבל שתשייר לעצמו מסתברא לי שאף לאשתו שייר דלא עלה על הדעת שלא יהיה לו שמש לשמשו . ויצטרך הוא לאפות ולבשל לעצמו ולא גרעה אשתו משמש והא דקאמר לעצמו לבד הוא לומר שלא ידורו עמו אפי' בניו הקטנים ולא שנטפלים עמו עכ"ל הצריך יעש"ב . הרי דמילת לבד ממעט שלא יהיה לזולתו זכות לדור עמו זולת אשתו כדי לשמשו במקום שמש . ואם איתא דמילת לו לבדו ממעט לוקח ומקבל מתנה אמאי קאמר הרשב"א ז"ל דמילת לעצמו בלבד ממעט בניו הקטנים והנטפלים ולא קאמר דמיעט ב"ך דהיינו לוקח ומקבל מתנה אלא ודאי כדאמרן דמילת לבד לא יוצדק למעט רק שלא יהיה איתו עמו שום כ"ש כלל . ודון מינה ואוקי באתרין דמילת לו לבדו אינו ממעט לוקח ומקבל מתנה רק שלא יהיו זרים איתו עמו . ולא יותר יפוי כח כתבו בשטר לשון זה לבראות שכבר סילק זכותו ולא נשאר לו שום חלק ונחלה בבית הנז' כי אם הכל הוא לאחיו לו לבדו דוקא :

ודרך אגב ראתה עיני לגרב עדות ביעקב ז"ל סי' ע"ג שהביא תשו' הרשב"א ז"ל כתי' וז"ל מי שנתן מתנית לראובן (ע"ם כפל בהכרח וצ"ל לבנו כמובן מסוף דבריו) ושייר לעצמו בזה הלשון ושיירתי לעצמי בלבד דירה ואח"כ נשא אשה ורוצה לדור הוא ואשתו והבן טוען שלא שייר כי אם לעצמו בלבד והוא טוען באשתו כגופו הדין עם מי . והשיב דכמשייר לעצמו דירה מסתברא שאף לאשתו שייר דלא עלה על הדעת שלא יהיה לו שמש לשמשו ויצטרך הוא לאפות ולבשל ויהיה נקלה ועבד לו עכ"ל הרשב"א ז"ל . וכתב הוא ז"ל וז"ל ונלע"ד תולעת יעקב דה"ה והוא הטעם שאם מכר בית לשמעון ע"מ שידור בה כו"ך שנים ויש לראובן אשה ובנים ורוצה לדור בה הוא ואשתו ובניו ודאי דאין שמעון מצי למחות בידו שלא שייר אלא לעצמו בלבד דאומדן דעת הוא שלא עלה על דעתו שיסלק מעל פניו את אשתו ואת בניו דהוי לו לאדם באשתו ובניו נגלים מעל שלחן אביהם ולא זו בלבד קאמינא אלא שאם זה היה אמוד להיות בביתו עבדים ושפחות לשמשו וכיוצא אומדן דעת הוא דכל ששייר לעצמו לכל כיוצא באלו שייר כך י"ל לפי סברת הרשב"א הזאת ותן לחכם ויחכם עוד . ושוב הביא תשו' הרשב"א ז"ל שכבאתי למעלה שהביאה הב"י בסי' רנ"ז הנז"ל שהעלה דאפי' בניו הקטנים לא ידורו עמו ולא הנטפלים עמו שהיא סותרת לזאת התשו' שמצא בכת"י הנז"ל והנ"ע :

ואני עפר יעקב לא זכיתי להלום דבריו דמהיכא הוליד הוא את דינו דשייר גם לאשתו ובניו ועבדיו ושפחותיו וכו' הלא תשובת הרשב"א ז"ל קורא בגרון דדוקא לאשתו ג"כ שייר שלא יצטרך לאפות ולבשל וכו' ומהיכן הוציא הוא דגם אשתו ובניו ועבדיו ושפחותיו ידורו עמו וממה שכתב ותן לחכם ויחכם . עוד אמרתי לפקע"ד דהוצאת דין זה מתרי טעמי האחד שבנדון הרשב"א ז"ל כשנתן מתנית הבית לא היה נשוי אשה ואח"כ נשא משא"כ בנדונו שכבר היה נשוי אשה והיו לו בנים . טעם הב' שבנדון הרשב"א ז"ל היה כתוב ששייר לעצמו בלבד משא"כ בנדונו שלא כתב כ"א שידור הוא בה כו"ך שנים . זה נלע"ד דמשום ב' טעמים הללו שיש הפרש בין נדון הרשב"א ז"ל לנדונו דקדק הוא ז"ל בטעם ואומדנא שכתב הרשב"א ז"ל שלא עלה על דעת שילך הוא לאפות וכו' ובכח האומדנא הסיא דקדק והוציא דינו הנז"ל :

אך ! זו היא קשה כמלונה במקשה לפקע"ד מה מצא בתשובה האחרת שסותר את דבריו דהנה בתשו' שהביא הוא ז"ל לא נשאל הרשב"א ז"ל רק על האשה והשיב דלא עלה על דעתו לאפות ולבשל והרי היא באה במקום השמש . וכן כתיב בתשו' השניה גם כן כדברים הללו אלא שסיים בדבריו דמילת בלבד ממעטין בניו והנטפלים עמו . ובתשו' שהביא הוא ז"ל לא סיים בדברים הללו ואפשר דאם היה נשאל על מילת בלבד היה משיב כן כמו שהשיב בתשו'

בתשו' האחרת ולא ראיתי שום סתירה לע"ד האמת אתמהה :

שוב מצאתי להרב משה שמעון ז"ל בסי' רנ"ז הגהב"י שהקשה כן לס' עדות ביעקב ז"ל והאריך למעניתו יעש"ב :

ואם יעלה על דעתך תיבת לבדו כבר פירשנו כוונתו ככל האמור ומדובר לעיל מ"מ תיבת לו לבדו דוקא הוי ליסנא יתירה ואמאי לא נימא ליסנא יתירה לטפויי למעט ב"ך ולוקח ומקבל מתנה הא ודאי לאו מילתא היא ולא ניתן ליאמר דמלבד דכבר שפרים לנו הרשב"א ז"ל הוב"ד בב"י ח"מ סי' ס"א דאין לנו רשות לדון בדמיונות אלא במקום שאמרו בגמ' ובמקום שלא אמרו אין לנו רשות לדון בהם יע"ש. וכמה דיות נשתפכו בתשו' הרשב"א הלזו וכמה חילוקים נאמרו בתשובות הרשב"א דנראים כסותרים. והרב מהרלב"ח ז"ל בסי' ל"ת כללא כייל דלא אמרינן ליסנא יתירה לטפויי אלא כשאי אפשר לפרש נגד טענתו מוכרחים אנו לומר ליסנא יתירה לטפויי אבל אם אפשר לפרש נגד טענתו אף שהוא ליסנא יתירה לא אמרינן דאתא לטפויי יעש"ב. והר' כתבי"ב ז"ל הביא דבריו שם בסי' ס"א הגהב"י ס"ק ג"ן בלתי חולק. גם הרב כנסת יחזקאל ז"ל בסי' ק"א הבי"ד הרב מע"ם שם בסי' ס"א הגהב"י ס"ק כ"ד הביא כמה תירוצים לתרץ בעד הרשב"א ז"ל וכתב הוא ז"ל וז"ל ובכולם אין נוחים לי רק המובחר שבכולם הוא מה שהי' הרדב"ז ז"ל בתשו' דלהוציא ס"ל להרשב"א ז"ל דלא אמרינן ליסנא יתירה לטפויי בי אם מ"ש בגמ' אבל להחזיק ודאי אמרינן יעשב"ב :

אמור מעתה דכבר פירשנו כוונתו נגד טענתו. זאת ועוד כיון דזה שמעון דנ"ד ברשות ירד אל הבתים והחצר וא"כ הוא שנקרא מוחזק. וראובן שבא להוציא מתחת ידו ודאי לא אמרינן ליסנא יתירה לטפויי אתא ובזה ניצולים אנחנו ממ"ש השואל דנימא יד בעל השטר על התחתונה לגבי שמעון. והאמת לא כן הוא דבעה"ש נקרא ראובן וכמ"ש ה' מהר"ם הלוי ז"ל בח"מ סי' יו"ד וי"ב והרב מהר"א ששון ז"ל סי' כ"ה והרב מנחת משה ז"ל סי' ז"ן כולהו ס"ל דמי שרוצה להסתייע ממ"ש בשטר הוא נקרא בעל השטר וידו עה"ת. ועי' לאחרון זמנינו הגאון הרב שער אשר ח"ב סי' ה"י שכתב וז"ל הגם שהלוקח בידו השטר מ"מ כיון דבדין ירד בתוך הקרקע הוא הנקרא מוחזק והמוכר שטוען שכך היה התנאי והרי הוא בא להוציא ומסתייע מדברי השטר וכבר נודע דרבן הסוברים דלהחזיק יד בעל השטר על העליונה ומצי למימר קי"ל כוותייהו יע"ש :

גם הרב זרע אמת בח"ב ביו"ד סי' ס"ג פלפל בחכמה והאריך למעניתו ברוחב בינתו ואסיק דהמלוה נקרא מוחזק כיון שהקרקע ממושכן בידו ועליו להרים דגל הקי"ל הגם דהלוה תפוס במעות לא הוי מוחזק כיון שלא חל הספק באותן המעות ומה גם דבמשכנתא כולי עלמא מודו דכל סלוקי בלא זוזי אפוקי הוא יעש"ב :

דון מינה לנ"ד דהבית הזאת כבר היתה ממושכנת מזמן אביהם ובא שמעון ופרע ונכנס במקום המלוה והיה ממושכן הבית בידו ובא ראובן מרצונו כמ"ש בשטר והחליטה לשמעון וקנו מידו ושמעון מכרה לאחר דדינא הוא דאפי' אם היה לוקח אותה במעות ב"ד כשמכרה לא הדרא אליבא דכ"ע ודאי ופשוט דשמעון הוא המוחזק ובכל ספק שיפול מצי למימר קי"ל וזוכה בדין וכדי להוציא מידו לא אמרינן ליסנא יתירה לטפויי :

ומה גם שכתוב בשטר דלא כאסמכתא ודלא וכו' דלדעת מר"ן ז"ל שקבלנו הוראותיו הורה לנו בח"מ סי' ס"א ס"ק ה' דאם כתוב בשטר דלא וכו' ודלא וכו' הוי יד בעל השטר על העליונה ובזה לא יש שום פקפוק. זולת נא שטען השואל דאם דברי העדים ולא העידו שכן ציוה להם ראובן. כי באמת נבהלתי נבוך בזה דהלא בנוסח השטר המוגה בתחלה כתוב לפ"ע הה"מ בא ראובן ן' יעקב מדעתו וכו' ומילת וכו' מורה שיש כתוב עוד מדעתו ורצונו והשל"ד ואמר לנו אתם הוו עלי עדי"ג וקנו מידי קג"ם במ"ל"ב וכו' וכתבו שטר בכ"ל ש"ז ויפו"ך וחתמו ותנו ביד אחי שמעון להיות בידו לעדות ולראיה מהימנא וכו' הרי שעדים מעידים שהוא ציוה להם לכתוב בכ"ל ש"ז ויפו"ך וכו' ואיך נוכל לומר דמדעתם כתבו העדים ואפי' אם יאמרו שמדעתם כתבו לא מהימני וכבר כתב המרדכי בפ' מי שמת דאם כתוב וא"ת וכו' כא"ת וכו' וכתהז"ל אחר שחתמו העדים אף אם נשאל להם עתה ויאמרו לא כך היה לית לן בה דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא ואין חוזרים ומגידים וכו' ופסקו מור"ם ז"ל בסי' רי"ב ס"א והרב מ"ך ח"ב סי' יו"ד כתב דאם כתוב ואמ"ל לכתוב בכ"ל ש"ז ויפו"ך אפי' מטבע נקנה בחליפין וכ"כ הרב לחם רב סי' קמ"ט וקכ"ג ומהר"י הלוי ז"ל סי' ס"ו ועוד כמה רבנים עיין בס' שבט בנימין ז"ל סי' עו"ג וסי' כ"ד וע' בס' לחם שלמה ה' קנין סודר סימן ל"ב ובודאי דמצי שמעון לומר קי"ל ככל אלו הרבנים ז"ל אף אי איכא פלוגתא כ"ש דבזה כמעט כ"ע מודים :

ובר מן דין מלבד דיש קנין באחרונה דאמרינן דמגופא של קרקע קנו מידו וכמ"ש הרשב"א ז"ל הבאתי דבריו לעיל עוד זאת יתירה דרמי אכתפיה חומר השבועה שנשבע ע"ד המב"ס וע"ד הכנב"ת לאשר ולקיים את כל שכתוב בשטר וידוע דשבועה עם קנין משום קנין גמור ובפרט בנ"ד דאיכא ב' אלפים גרוש שקבל ביד ודאי דזכה שמעון אליבא דכ"ע כיון שקנה בכסף ובשטר ובקנין סודר ובשבועה אלא דבשטר כתו' בל' החלטה וכאמור וראובן יחוש לעצמו מפני חומר השבועה שלא יכשל בה ואם לא יחוש מע' ב"ד הצדק הי"ו יכופו אותו לקיים שבועתו :

כלל העולה דזכה שמעון בטענתו בבית ובחצר וראובן אחיו אין לו חלק בבית ולא נחלה בחצר זה נלע"ד להלכה ולמעשה ויען כי מי שאלה לידי השאלה ידיד עליון כה"ר יגא"ן ואזהרה שמפתי להשיב תו"מ וזהי סיבה כי לא באתי בארוכה. וצור ישראל יצילנו משגיאה שלא נכשל בדבר הלכה. כ"ד א"ס הצעיר לאו בר סמכא.

הצב"י **ישי"א ברכה** ס"ט

סימן ג'.

מאת הרה"ג וכו' מוה"ר בנימין אבד"ק סטופצי בעהמ"ח

שארית בנימין.

(פסחים ד' ס"ו) **ת"ר** הלכה זו נתעלמה מבני בתירה פ"א חל ע"פ בשבת

ולא ידעו אם פסח דוחה שבת כו' אמר להם נאמר מועדו בפסח ונאמר מועדו בתמיד מה מועדו האמור בתמיד דוחה שבת אף מועדו שנאמר בפסח דוחה שבת והקשה בס' קהלת יעקב מה הי' ספק לבני בתירה הלא יכולין לפשוט שפסח דוחה שבת מקרא דכתיב ויהי בחודש הראשון בשנה השנית בא' לחודש הוקם המשכן ואותו היום הי' א' בשבת כמפורש בשבת ד' פ"ז ראשון למ"ב ואם ר"ח ירחא דניסן הי' באחד בשבת א"כ הי' ע"פ בשבת וכתי' ויעשו את הפסח במועדו ותירץ דס"ל לבני בתירה כמ"ד פסח הוראות שעה הי' דעפ"י הדין לא הי' חייבין לעשות פסח דבכ"מ שנאמר מושבות הוא לאחר ירושה וישיבה משמע רק דהי' הוראת שעה ודורות משעה לא ילפינן ועוד יש להקשות דהיו יכולין לילף מפסח גלגל דהרי כתבו התוס' במנחות ד' ל' בשם סדר עולם דכ"ח בניסן שנכבשה יריחו הי' בשבת וא"כ ע"פ הי' בשבת ועשו פסח כמפורש בקרא וזה הי' פסח דורות. ובספר באר יצחק שחיבר הגאון מ' יצחק אלחנן אב"ד דק"ק קאוונא מתרץ קושי' הנ"ל עפ"י דברי התוס' ביומא ד' ח' שנסתפקו אם הי' טהורין מיעוט ורובן זבים דהדין טהורין עושין את הראשון אפי' בשבת הא מתמיד לא מצינן למילף שהרי התמיד משו"כ דוחה שבת משום שהם היו כל ישראל וא"כ נימא דיו לבא מן הנידון להיות כנדון מה התם כל צבור וכו' ומסקו התוס' שאעפ"כ הדין שאפי' במיעוט צבור דוחה פסח את השבת שאל"כ יבוטל הג"ש מועדו מועדו דילי' פסח מתמיד דמשמע מג"ש מה תמיד דוחה שבת בכ"ז ולפי"ז י"ל דזה המעשה דהלל ובני בתירה הי' ג"כ בזה האופן דהרי המעשה הי' בבית שני ובבית שני לא עלו מבבל רק שני שבטים וכמ"ש התוס' בגיטין ד' ל"ו ובכתובת ד' כ"ה והנה מצינו פלוגת' בש"ס אם שבט א' אקרי קהל לכן כיון דהרוב נשארו בבבל יש לדון שאינם דינם כקרבן ציבור שידחה שבת והי' ספיקם כספקות התוס' ביומא שהובאנו לעיל והגם יש סברא שאפי' אם תאמר בדין של התוס' שאין דוחה שבת אם מעוט טהורין ורובן זבין היינו אם הם הכל בא"י ואעפ"כ הם רק מיעוט טהורין ולהכי אין דוחה את השבת אבל הכא שרוב ציבור בחו"ל אינם נחשבי' ואזלינן רק לאותן שבא"י וא"כ מיקרי כולו ציבור כמו שאמר רב אשי במס' הוריות ד"ג בהוראה אזלינן אחרי יושבי א"י והשי' הילל דילפינן ג"ש מועדו מועדו מתמיד מה תמיד דוחה שבת בכל זמן גם בפסח כן ועוד ק"ו מה תמיד שאינו ענוש כרת ואפי' הכי דוחה שבת ק"ו לפסח שענוש כרת מכ"ש שדוחה שבת והא דלא אמרינן דיו מה התם דוקא בכל ישראל שהרי השקלים נגבו מכל ישראל אף פסח דוחה דוקא אם כל ישראל טהורין ז"א דא"כ אם אמרינן דיו מיפריך ק"ו דלכל ישראל א"ל למילף מק"ו דזה ידעינן מפסח מדבר ומפסח גלגל והילל ס"ל כר"ע דכ"ה בב"ק דהיכא דמיפריך ק"ו לא אמרי' דיו ולא זכיתי להבין דבריו דהרי המהרש"א בפסחים ד' י"ח ע"ב גבי הא דיליף ר"י רביעי בקודש ק"ו ממחוסר כפורים וקאמר ולמדנו שלישי בקודש מה"ת מפסוק והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דזהו כלל גדול בכל הש"ס דהא דל"א דיו היכא דמיפרך ק"ו דוקא היכא שיש פסוק ואי אמרי' דיו א"כ מיותר הפסוק אבל היכא דליכא פסוק אמרינן דיו אפי' היכא דמפרך ק"ו והכא הפסוק במועדו אין מיותר דצריך למכתב להורות דיכול לעשות הפסח אפי' בטומאה וא"כ נשאר הקושיא מה קאמר הילל ועוד ק"ו היה לו למימר דיו דוקא שכל ישראל טהורין אבל לא במיעוט:

וג"כ

ז"ל נ"ב לתרץ קושי' קהילו' יעקב דהי' למילף מפסח מדבר דפסח דוחה את השבת וגם הא שהקשיתי דהיה לו למילף מפסח גלגל עפ"י דברי התוס' בעירובין ד' ק' גבי אם נתער' מתן ד' במתן א' דס"ל לר' יהושע דיתן מתן א' ולא מתן ד' משום דיעבור על בל תוסיף והקשה התוס' הי' לו ליתן מתן ד' ואי דיעבור על ב"ת יבא עשה וידחה ל"ת ותירצו דהיכא דפשע לא אמרינן עשה דוחה ל"ת והנה הא דפירשו התוס' דהיכא דפשע ל"א עשה דוחה ל"ת לא הוי אליבא דכ"ע אלא דזה הוא דוקא אם נימא דילפינן דעשה דוחה ל"ת מכלאים בציצית והתם לא פשע אבל לדברי התוס' ביבמות ד' ו' דהקשו ל"ל למילף דעשה דוחה ל"ת מכלאים הוי לן למילף מנותר דאמרה התורה לשרוף בחול המועד ולא ביו"ט אף דיקיי' העשה דכתי' והנותר באש ישרפו משום דיכול לקיים העשה לאחר יו"ט ש"מ דהיכא דלא מצי לקיים העשה רק על ידי דחי' הדין דדוחה העשה את הל"ת דאל"כ לא הוי צריכין לכתוב גבי נותר הפסוק דאין יכול לשרו' ביו"ט דהוי ידעינן מק"ו מה היכא דאין יכול לקיים רק ע"י דחי' אפ"ה אינו דוחה מכש"כ היכא דיכול לקיים העשה בלא דחי' דאלאו מכל שכן דאינו דוחה ותירצו מש"ה דהוי יכול למפרך שאני יו"ט דמותר לחלל יו"ט בשביל אוכל נפש והקשו התוס' דהא תינח אם אמרינן נו"כ קריבן ביו"ט אבל למ"ד דנו"כ אין קריבן ביו"ט אם כן היה יכול למילף מנותר דעשה דוחה ל"ת ותירצו דאין הכי נמי דאליבא אותו מ"ד דס"ל נו"כ אין קריבן ביו"ט ילפינן עשה דוחה ל"ת מנותר והנה נותר הוי עשה דע"י פשיעה א"כ אפי' היכא דפשע אעפ"כ עשה דוחה ל"ת. נחזור לענינו דהא במעשה דבן בתירא והילל הי' המעשה דהיו יכולין לעשות את השנה מעובר וא"כ לא הי' חל ע"פ בשבת ונסתפקו להו היכא דפשע אם עשה דוחה ל"ת כי בן בתירא ס"ל נו"כ קריבן ביו"ט כסברת אבא שאול בביצה ד' כ"א משום דלא יהי' שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן וא"כ ליכא למילף עשה דוחה ל"ת מנותר דיכול לדחות דלהכי צריך למכתב הפסוק והנותר שאין רשאי לשרוף ביו"ט משום דהותר יו"ט לגבי אוכל נפש וא"כ ילפינן מכלאים בציצית וא"כ אין עשה דוחה ל"ת רק היכא דלא פשעה אבל כאן דהי' פשיעה שהרי הי' יכול לעבר את השנה וא"כ יתורץ הקושיא שהקשינו שהי' לו למילף מפסח מדבר או מפסח גלגל כי יכולין לומר שם לא הי' פשיעה שהרי יש כמה אופנים שאין יכולין לעבר את השנה כמפורש בסנהדרין ד' י"ב. וא"כ לא הוי פשיעה ולהכי דחי שם את השבת וקצת דברינו מצאתי בצל"ח ז"ל יש להבין שלמה אומר הגמ' נתעלמה הלכה פ"א חל ע"פ בשבת ולא ידעו שהוא כופל לשון והי' לומר פ"א חל ע"פ בשבת ולא ידעו אם פסח דוחה שבת ותירץ הצל"ח שהכוונה של הגמ' מה שאומר נתעלמה הלכה שזאת גופה נתעלם מהם מה שהניחו שיהי' חל ע"פ בשבת ולא עשו השנה מעוברת ומחמת זה היה סברא לומר שלא ידחה פסח את השבת והילל השיב שילפינן ג"ש מועדו מועדו מתמיד מה תמיד לעולם דוחה אף פסח תמיד דוחה משום דשבת הותרה גבי קדשים ולא ע"י דחי' וכמו דמצינו גבי טומאה בסנהדרין ד' י"ב ע"ב דלהכי אין מעברין את השנה מפני הטומאה משום דטומאה הותרה בצבור:

בנימין בא"א מו"ה **שמואל** ז"ל שהי' אב"ד בק"ק סטופצי

סימן ד'

מאת הרה"ג וכו' מו"ה **אברהם אבא סענדראוויץ**
שהי' אבד"ק פריראשלע:

הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מה' מעשה הקרבנות הלכה ד' פסק וז"ל ומסיר גיד הנשה ברחם המזבח ומשליכו על גבי הדשן כו' והגאון בעל לחם משנה ז"ל הקשה על רבינו ז"ל קושיא עצומה דמבואר בסוגי' בחולין ד' פ"ט דד'

דר' יוחנן ס"ל אחד קדשים הנאכלים ואחד קדשים שאינן נאכלים איסור גיד הנשה נוהג בהם וזה כרבנן דאמרו דעצמות וגידין אפי' פירשו אל ירדו והרמב"ם ז"ל פ"ח מה' מאכלות אסורות כתב דנוהג במוקדשין בין קדשים הנאכלין ובין שאינן נאכלין וכתב ה"ה דפסק כר"י ור"י אית ליה כרבנן ורבינו ז"ל פסק כר' שכן כתב לעיל ואם פרשו לא יעלו וכן בה' פסולי המוקדשין פ"ג כתב ולמר שבראשי הכבשים וכו' בזמן שאינן מחוברים אם עלו ירדו והיינו כרבי וא"כ רבינו ז"ל מזכה שטרא לבי תרי וצ"ע:

ולענ"ד נראה ליישב דהרמב"ם ז"ל פסק גם בפ"ג מה' פסולי המוקדשים כרבנן דרבי דהנה בזבחים ד' פ"ו אמרי' מאן תנא דשמעת ליה דאמר פירשו ירדו רבי הוא וכו' ועי' בתוס' ד"ה מאן שמעת ליה וכו' ופי' רש"י ומתני' אליביה אתיא ור"י פי' כרבנן דוקא היא דמדקתני לא יעלו משמע דאם עלו לא ירדו והא דאמרו רבנן והקטיר לרבות כו' ואפי' פירשו היינו פירשו ועודם על גבי המזבח והא דלא מוקי מיעוטא דועשית עולותיך הבשר והדם בירדו למטה משום דניחא ליה למנקט רבותא דאפי' בעודן על גבי המזבח ממעט עיכולו גידים וה"ה דממעטי בלא עיכול אם ירדו למטה ופירשו עכ"ל. ע"כ נראה בהרמב"ם ז"ל פי' כפי' ר"י ז"ל ומש"ה פסק הכא כרבנן לענין גיד הנשה בלא יקטירנו במחוב' לירך ואפי' כבר עלה לראש המזבח אבל עצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהם מחוברים עד שעלו לראש המזבח שוב לא ירדו ואפילו שפירשו בראש המזבח אלא מקטירין ומה שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ג' מה' פסולי המוקדשין דין ט"ז שאם עלו ירדו איירי שכבר פירשו למטה קודם העלתם ע"ג המזבח כמו שפי' ר"י הנ"ל וכן נראה מדיוק לשון הרמב"ם ז"ל שם שכתב בתחילת דבריו ואלו אם עלו ירדו משמע שפירשו למטה קודם העלתן דקאי אשאינן מחוברין דומי' דשאר מילין דכתב שם שלא היו ראויים קודם שעלתה וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפ' הנ"ל הלכה ד' שכתב עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד שעדיין אינה ראויה נראה דכל דבר שאינו ראוי עדיין למזבח הוא דאם עלה ירד אבל דבר הראוי למזבח ועלה אפילו פירש אחר כך בראשי של מזבח לא ירד כן נראה לענ"ד ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל. ולראי' באתי עה"ח היום יום ב' כ"ד ניסן תרמ"ז לפ"ק פה עיה"ק ת"ו.

אברהם אבא יעקב סענדעראוויץ.

שהי' אב"ד פרידאשלע:

בשולי היריעה. הגאון בעל התוי"ט כתב בפ"ז דסנהדרין משנה ד' ד"ה אלו הן הנסקלין וכו' דנשארו מקצת שלא נכתב בהם דמיו או דמיהם בם. והם האשה המביאה את הבהמה עלי' וילפינן לה בגמרא ד' כ"ד ומאוד לפלא על הגאון הנ"ל איך השמיט מיני' מקרא מלא דכתיב בפ' קדושים ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה וכו' דמיהם בם. הרי מבואר דאשה המביאה את הבהמה עלי' מקרא מלא הוא. והא דיליף בבריתא הוא דוקא הבא על הבהמה ולא באשה המביאה את הבהמה עליה וצ"ע:

אברהם אבא הנ"ל.

סימן ה'.

מאת הרה"ג וכו' מוה"ר **נפתלי הערץ הלוי** נ"י מביאליסטאק.

איתא במסכת ראש השנה ד' ז' ע"א הן העידו שמעברין את השנה כל אדר וכו' מ"מ דמאן דאמר עד הפורים וכו' אתי לזלזולי בחמץ ואידך מידע ידע וכו'. עי' בתוס' ד"ה הן העידו מה שהקשה וכו' ה"נ ה"מ לאקבויי אמתני' דעדיות וכן הקשה התוס' בסנהדרין ד' י"ב ע"ב ד"ה מכדי וכו'. ועוד איתא במגילה ד' כ"ט ע"ב

מנלן אמר ר' טבי אמר ר' יאשיה אמר קרא זאת עולת חדש וכו'. לימא דלא כרשב"ג וכו'. אפילו תימא רשב"ג כיון דאמר מר בחמשה עשר בו שולחנות יושבין וכו'. ולקמן ד' ל"א ר"א אדר שחל להיות בערב שבת (רב אמר מקדימין וכו' ושמואל אמר מאחרין וכו') רב אמר מקדימין דאם כן בצרי להו יומי שולחנות ושמואל אמר מאחרין סוף סוף וכו'. ושלחנות לא נפקא עד חד בשבתא וקשה דאם כן רב ושמואל סבירא להו כרשב"ג דאמר שתי שבתות ואנן קי"ל כרבנן. אבל באמת יש לדקדק בסוגיות הגמרא דבראש השנה שם לא הביא הא דרשב"ג ובסנהדרין שם הביא הא דרשב"ג. והנה התוס' בסנהדרין דף פ"ז ע"א ד"ה דאי לאשי גירסא הקשו אהא דזקן ממרא דתרגמא רבה אליבא דר"מ דאינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת דיועץ הוא לענין עיבור שנה ונפקא מינה לענין חמץ בפלוגתא דמעברין את השנה כל אדר או עד הפורים והקשו דהא מ"ד עד הפורים מודה דאם עברוה אחר הפורים מעוברת דדוקא בניסן דאמר בפ"ק זה ניסן ואין אחר ניסן אבל מ"ד עד הפורים מדרבנן בעלמא הוא דאתי לזלזולי בחמץ. ע"ש והניחו בתימא. ולכאורה ל"ע דהא רבא דאמר דאם קידשו בטל העיבור הביא ראי' מפורים דכיון דדרשינן בהלכות הפסח וכי מטי ריש ירחא מרחקינן לי' אתי לזלזולי בחמץ אלמא דמשום טעמא דאתי לזלזולי ג"כ בטל העיבור אפילו בדיעבד. אבל בדברי התוס' י"ל דמפרש קושית רבא הכי דהא שמואל אמר דאין מעברין ביום שלשים ולכאורה קשה דתיפוק לי' דמפורים לא מעברין משום דאתי לזלזולי כמו שהביא רבא ולמה לי טעמא דהואיל וראוי אלא ע"כ דנפקא מינה דאלו משום לזלזולי בדיעבד מעובר ואלו משום דהואיל וראוי אפי' בדיעבד אינו מעובר והיינו ממש כמו שכתבו התוס' אלא דדוחק גדול לומר דרבא לא ידע מתניתן דעדיות שהעידו שמעברין את השנה כל אדר כמו שהקשו

התוס' בעלמא דאמתני' דעדיות הוי מצי לאקשויי אבל לפי דברינו הי' להם להקשות יותר בפשיטות דמאי קשה לו לרבא דילמא ס"ל לשמואל כעדות הנ"ל ואדרבא שמואל ע"כ ס"ל כעדות הנ"ל דהא ס"ל במגילה דף ל' כרשב"ג דשואלין ודורשין רק שתי שבתות וא"כ ע"כ מעברין כל אדר דהא ליכא טעמא דאתי לזלזולי אלא נראה כפשוטו דטעמא דרבא דבטל העיבור משום דאתי לזלזולי והא דאמר שמואל הואיל וראוי לקובעו ניסן מפרש רבא דלאו משום דהואיל וראוי הוי בכלל זה ניסן ואין אחר ניסן דמאי סברא היא זאת כמו שמצינו בחזקי' שבאמת עיבר ביום ל' של אדר דהואיל וראוי לא אמרינן. (עי' בברכות י' ע"ב) אלא ס"ל לרבא טעמא דשמואל דכיון דביום ל' של אדר מתחילין לדרוש בהלכות הפסח דשמואל לטעמי' דס"ל כרשב"ג במגילה שם וא"כ ראוי לקובעו ניסן דלא לזלזולי בחמץ וזה פי' הואיל וראוי כו' פי' הואיל דראוי לחוש משום זלזול חמץ ובזה יתורץ הא דהביא רבא כאן בסנהדרין הא דרשב"ג דעיקר קושיתו מרשב"ג דהא שמואל לטעמי' דס"ל כרשב"ג וא"כ ס"ל לרבא דמשום לזלזולי אפילו בדיעבד אינו מעובר. וא"כ מתורץ קושית התוס' דאמאי לא פריך אמתני' דעדיות דס"ל לרבא דהא פליגי מ"ד עד הפורים ס"ל כרבנן דשואלין ודורשין שלשים יום ולכן מתחילין בפורים ולכן אין מעברין רק עד הפורים ומ"ד כל אדר ס"ל כרשב"ג אבל אדרב נחמן פריך שפיר דהא ביום שלשים אפילו לרשב"ג לא מעברינן כנ"ל. ובזה מתורץ קושית התוס' בסנהדרין ד' פ"ז דהא התם רבא הוא דקא"ל ורבא לטעמי' דס"ל דמשום לזלזלי אפילו בדיעבד אינו מעובר וא"כ ה"ה למ"ד עד הפורים דטעמי' ג"כ משום זלזול חמץ ג"כ אינו מעובר אפי' בדיעבד. והנה רב נחמן דפליג אדרב ס"ל דמחלוקת דעדיות לאו כפלוגתא דרשב"ג ורבנן פליגי כדרבא אלא טעמייהו דמ"ד עד הפורים חייש משום זלזול

חמץ

חמץ ומ"ד עד אדר ס"ל דלא חיישינן דמידע ידעי דבחושבנא תליא מילתא כסוגיא דראש השנה הנ"ל (ולפי"ז יש לתרץ ג"כ שיטת התוס' דדף פ"ז כמו שפירשנו לעיל והא דהקשינו דדילמא ס"ל כרשב"ג דשתי שבתות דאפילו לרשב"ג ביום שלשים אין מעברין דכבר התחילו לדרוש בהלכות הפסח וא"כ ע"כ הא דשמואל דקאמר הואיל וראוי ע"כ אפילו בדיעבד קאמר) ולכן בסוגיא דראש השנה הנ"ל לא הביא הא דרשב"ג משום דמפרש שם כרב נחמן דפלוגתייהו לא הוי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן אלא דכ"ע כרבנן (ולשיטת רש"י דס"ל בכל מקום דסתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יצחק. עי' תוס' ב"ב מ"ו ע"ב בד"ה שלא לי' י"ל דהתם בר"ה רב נחמן בר יצחק קא"ל דהוא סתם רב נחמן ואזיל לטעמי' בסנהדרין שם) ומעתה בסוגיא דר"ה הנ"ל מוכח דהלכה כרבנן דרשב"ג ולהכי פסקינן כרבנן אע"ג דבסוגיא דמגילה דף ל' הנ"ל מוכח כרשב"ג היינו דוקא אליבא דשמואל מוכרח הש"ס לומר כן אבל אליבא דרב י"ל טעמי' דא"כ בצרי להו שלשים יום דפסח וכן מוכח בסוגיא דמגילה ד' כ"ט ע"ב ע"ש. והא דמפרש הש"ס גם לרב אליבא דר' שמעון בן גמליאל היינו אגב דמפר' אליבא דשמואל כן. תדע דהא רב ע"כ כרבנן ס"ל כדמוכח בפסחים ד' ו' ע"א שמפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום כו' אלא דקשה לפ"ז דרבא אדרבא דכיון דס"ל לרבא דפליגי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן דמ"ד עד אדר ס"ל כרשב"ג ואנן קי"ל עד אדר דהא כל עדות הלכתא היא ואם כן ע"כ הלכה כרשב"ג ובפסחים שם מוכח דס"ל לרבא ג"כ כרבנן ונראה דזה הכריחם להתו' לפרש סוגיא דסנהדרין באופן אחר כדפרשינן לעיל אע"ג דדוחק לפרש כמו שהקשו בעצמם דהוי מצי לאקשויי אמתני' דעדיות וכן קושית התוס' בדף פ"ז. רק כי היכי דלא תקשי דרבא אדרבא הוכרחו לפרש כן אבל לדידן יש לומר דרבא בתר דשמע מרב נחמן סברה. והיא סוגיא דפסחים הוא לבתר דשמע מרב נחמן ולפ"ז ניחא מאי דפסקינן כרב נחמן דמצובר ומקודם אע"ג דקי"ל הלכה כבתרא היכא דפליג אפי' עם רבו לבר היכא דשקיל וטרי בהדי' אבל היכא דפליג עלי' בהדיא הלכה כבתרא אבל לפי הנ"ל ניחא דמוכח מפסחים דהדר בי' לגבי דר"נ תדע דסידר הש"ס מימרא דרבא קודם רב נחמן והא רבא תלמיד הוי אלא דכוונת הש"ס דדוקא קודם דשמע מרב נחמן אמר הכי אבל לבתר דשמע מרב נחמן סברה:

נפתלי הירץ הלוי מביאליסטאק.

(ר"ה דכ"ב ע"א) **ברש"י** ד"ה א"ל משום דאפכת דר"ש לרבי יוסי לא אמר לך מידי כי אמרת הלכה כרבי יוסי דהיינו דר' שמעון עכ"ל והגיהו בדפוסים אחרונים דל"ל כי אמרת הלכה כר"ש דהיינו דר"י. אבל באמת הוא טעות דכוונת רש"י דקשה ליה דהא דאמר ר"א בר רבא הלכתא כר"ש ע"כ היינו כפי משנתינו דהא פריך לו רב הונא רבי יוסי ומעשה ולא משני לו אלא איפכא תנינא אם כן ע"כ לפי משנתינו קאמר א"כ מאי משני לי' אחר כך איפכא תנא ולזה פירש"י דכוונתו כך דקמי' דרב תנא איפכא ואמר הלכתא כרבי יוסי ומה שאמר זמנין סגיאין אמרית קמי' דרב הלכתא כר"ש היינו ר"ש לפי משנתינו דהיינו דרבי יוסי לפי מה ששנה איפכא וקושית רב הונא דוקא משום דרבי יוסי נימוקו עמו וגם מעשה רב ולזה אמר ליה כיון דתנית איפכא לא קשיא לי' דאע"ג דר"ש הביא מעשה מ"מ רבי יוסי נימוקו עמו לכן הל' כר"י אבל לפי משנתינו לפסוק כר"ש זה לא אפשר דרבי יוסי ומעשה ודאי הלכתא כותי' ולפ"ז ניחא כוונת רש"י כי אמרת הלכה כר"י (לפי מה דתנית איפכא) דהיינו דר"ש (לפי משנתינו) וא"ל להגיה:

נפתלי הירץ הנ"ל.

סימן ו'.

מאת הרב המופלא וכו' מו"ה יעקב מאטאלן הי"ו:

כתב מרן ז"ל א"ע סי' ק"ך ס"א א"ל זרוק לי חובי בתורת גיטין וכו' והסמ"ע ז"ל ס"ק ג' כתב וז"ל דאף דלא א"ל והפטר אלא זרוק לי חובי בת"ג לחוד הוי דינא הכי לכ"ע ודלא כב"י וד"מ ע"ש ובדרישה וגם כתבתי ואם א"ל זרוק בת"ג והפטר אפי' אינו יכול לפטרו פטור עכ"ל והנה תולעת יעקב לא זכיתי להבין דבריו במ"ש דאף דלא א"ל והפטר וכו' דמאי דאף דקאמר והכי הול"ל דאם לא א"ל והפטר וכו'. (דהא לדידי' לא איירי אלא בכה"ג) ומ"ש ואם א"ל זרוק לי בת"ג והפטר וכו' לא ידעתי מנ"ל הא דא"ל בת"ג והפטר הא היכא בלא א"ל בת"ג אלא והפטר דוקא פטור בכל גוונא לדעת הרמב"ם והטור והסמ"ע ורוב הפוס' ז"ל. והש"ך ז"ל סק"ב. כתב ולזה כיון בסמ"ע סק"ג ע"ש והרואה יראה דהסמ"ע לא כתב כי אם בת"ג והפטר אבל בהפטר לחוד לא דבר הסמ"ע ז"ל. (וזה דוחק לומר דהיכא דא"ל בת"ג והפטר. והפטר לחוד דדינא הוא). וראיתי להרב מהר"י הלוי אשכנזי ז"ל סי' ז' שכתב וז"ל ותמהתי דא"כ אכתי ק' מנ"ל לר"י גופיה דבקדושין בעינן שתתגלה בפי' ובחוב בעינן והפטר דילמא בקידושין הגי ברגלים להתקדש ובחוב הגי בזרוק לי ע"ש. ולא ידעתי מה זו תמיהה דהכי ק"ל לר"י מרבותיו דבקדו' בעי' שתתגלה בפי' ובחוב בעינן והפטר:

עוד כתב וז"ל והא דמתני' (גיטין דף ע"ח) דיקא דבעי' שיאמר זרוק לי חובי ר"ל שיהיה אצלי באחריותי אבל באומר זרוק חובי לא סגי ומפרש תלמודא דהא דקאמר זרוק לי חובי כאלו אמר בפי' זרוק והפטר ע"ש. ומפשט דבריו משמע דאי א"ל זרוק חובי הוא באחריות הלוה עד שיגיע לידו אבל אם א"ל זרוק לי חובי הו"ל כמפרש והפטר. והוא תימא דכפ"ש מוקי מתני' זרוק לי חובי והפטר והק' מאי למימרא ולדבריו ז"ל מאי קו' הא חדושא רבה אשמועינן דבאומרו זרוק לי חובי הו"ל כאלו א"ל והפטר. ועוד מה תירץ בא"ל זרוק לי חובי בת"ג דאי פי' זרוק לי הוי כאלו אמר בפי' והפטר הרי הוא פטור בכל ענין לדעת במה רבוותא' אפי' רחוק מהמלוה אטו משום דא"ל בת"ג גרע כחו ולא עוד אלא דהק' עלה ואכתי מאי למימר' ותי' מ"ד וכו' וכי כשא"ל והפטר יש ס"ד לומר משום אני בך מאחר שפטרו בהדיא. ועוד דאם היה ס"ד היכול לומר משום וכו' אף שא"ל והפטר למה הוצרך להוקמא דא"ל בת"ג לימא מ"ד וכו' אלא ודאי דבהפטר אית ס"ד דיכול לו' משום. ועי' להב"ח ז"ל ס"א וס"ב מ"ש ליישב דברי הרמב"ם והטור ז"ל שדבריו ג"ע לע"ד דמלבד דהוא עצמו מרישיה לסיפיה לא דמי כלל למאי דקי"ל בשולח חובו שהוא באחריותו עד שיגיעו ליד המלוה דהתם בשלחם בלתי ידיעת המלוה דאם א"ל המלוה שישלחם פטור הלוה לכ"ע כמ"ש בסי' קכ"א ס"א בלתי שום חולק וא"כ כשהמלוה א"ל זרוק נימא דפטור ועיין להסמ"ע ז"ל סי' זה סק"א ובכנה"ג ז"ל שם:

והרב בית אברהם ז"ל סי' זה ישב דברי הרמב"ם ז"ל ופי' הסוגי' הפך רש"י ז"ל אחר שהביא דברי התוי"ט ז"ל והק' עליו דהו"ל להק' מסיפא דקתני קרוב ללוה הלוה חייב דהא פטרו והיא קו' יותר חזקה מקו' מאי למימרא עכ"ל ולקע"ד כונת התוי"ט ז"ל שכתב אלא בתי' דידן לא הוה להק' גם זה הקו' דמסיפא כונתו דבקו' מאי למימרא כוללת הקו' דמסיפא כיון דפשיטא דפטור מאי קמ"ל מתני' ומב"ש דק"ל קרוב ללוה אמאי חייב כיון דפטרו דאי ק"ל בפטור דפשי' כ"ש דק"ל אם אנו אומרים בקרוב ללוה חייב זה נ"ל ברור בכו' דבריו:

ובזה יתורץ קו' התו' ז"ל בד"ה מאי למימרא ואוקמתא

ואוקמתא מתני' דא"ל בת"ג וקרוב למלוה פטור קרוב ללוה חייב אבל בהשטר בכל ענין פשיטא דפטור והם ג' חלוקות זרוק לי סתם אפי' קרוב למלוה חייב ואם א"ל והשטר אפי' רחוק מהמלוה פטור ואם א"ל בת"ג קרוב למלוה פטור קרוב ללוה חייב והם הם דברי הרמב"ם והטור ז"ל דלפי תי' התו' ז"ל ומ"ש הרב ב"ח ז"ל שמתני' רישא בא"ל והשטר ובסיפא בדא"ל זרוק סתמא שפי' ושומרו אכתי תקשי אמאי תני ברישא קריבה למלוה זכה המלוה דמשמע הא היכו קרוב למלוה חייב מה שאין הדין כן כיון שפטרו ליתני וזרקו לו זכה הלוה ואדתקשי ליה מאי למימרא תק"ל הא דהיא יותר חזקה וי"ל בדוחק.

וראיתי להרב מראה הפנים ז"ל שרצה להשוות להרשב"א ז"ל עם התוס' ז"ל דכונתו ג"כ במפרש לו זרוק לי בתוך רשותי אף דלכאורה משמע מדבריו דמסתמא זרוק בתוך רשותי קאמר ע"ש והרואה יראה שהוא דוחק גדול וז"ל הרשב"א וי"ל דכי קא"ל זרוק לי חובי והשטר זרוק לי בתוך רשותי קאמר ע"ש ולדברי הרב ז"ל ל"ל להאריך והכי הול"ל דא"ל זרוק לי בתוך רשותי והשטר מוכרח דכונתו בדברים שלא א"ל בפירוש כן. אלא די"ל בדברי הרשב"א ז"ל דמאי מק' מאי למימרא הא טובא קמ"ל דאעפ"י שא"ל והשטר אפ"ה בעי' קרוב למלוה ומוציאין מהלוה דהו"א כיון דא"ל והשטר הא פטרו לגמרי ואין כח בידינו לחייב הלוה במה שאנו מפרשים דכונתו בתוך רשותי אבל להתו' ז"ל שפי' לו בתוך רשותי והשטר הק' מאי למימרא. וצריכים אנו לו' לדעת הרשב"א ז"ל דקו' הש"ס היא על הרישא דקרוב למלוה זכה הלוה דשפי' כיון שזרקו ברשותו וא"ל והשטר דהלוה פטור אף דבסיפא אשמועינן טובא להוציא מהלוה במה שאנו מפרשים כונתו אבל להתוס' ז"ל שהם ב' חלוקות כמש"ל קו' מאי למימרא היא בין על הרישא שא"ל זרוק לי חובי והשטר דשפי' דפטור ובין על הסיפא שא"ל זרוק לי חובי בתוך רשותי והשטר דפשיטא דקרוב ללוה חייב:

שו"ר למהרי"ץ ז"ל סי' י"ע שהק' להרשב"א ז"ל כמ"ש בעניותין אלא שראיתי שכ' עוד וז"ל אמנם בעלי התו' תרצו בסגנון אחר וא"ש שהם הק' מאי פריך בגמ' אדרבא אשמו' חדושא טובא שהוא שקר דהא א"כ אמאי קרוב ללוה הלוה חייב כיון דא"ל זרוק והשטר בכל גוונא הו"ל להשטר וא"כ מאי פריך מאי למימרא ע"ש. כנר' שהבין שכונת התו' להק' דמאי ק"ל מ"ל דהא קמ"ל חדושא טובא. ואני בעניי נ"ל דכונת התו' ז"ל להק' דאדק"ל מאי למימרא תק"ל אמאי הלוה חייב דהיא יותר חזקה מקו' מ"ל וז"ב בכונתם ולא ידעתי מי הכריחו לפרש כן בכונתם והיה יכול לפרש דבריהם כמ"ש על הראשונים ז"ל:

ונחזור למ"ש הרב בית אברהם ז"ל בסו"ד וז"ל ופריך הא נמי מ"ל דהא מתני' דאוקמתא לה בדל"א והשטר דהיינו סתמא מחלקינן בין קרוב למלוה לקרוב ללוה כ"ש היכא דהתנה שיזרקה בת"ג שראוי לתת לו ד"ג ותירץ מ"ד מצי א"ל מבעה קמ"ל ע"ש ואחר הנפיו"ק ק"ע כיון דבסתמא מחלקינן בין קרוב למלוה. ולא מצי א"ל מבעה כ"ש כשא"ל בת"ג דלא מצי א"ל מבעה והיכי הוה ס"ד לו' דמצי א"ל מבעה ועוד דהרמב"ם ז"ל למה נקט דינו זרוק בת"ג וכו' כיון דבזרוק סתמא הוי דינא הכי הוה לי' למנקט דיניה בזרוק סתמא ומכ"ש בזרוק בת"ג דמחלקינן בקרוב ואם נפשך לומר דאי הוה נקט בזרוק סתמא הו"א דבת"ג לא בעי' קריבה הא ודאי ליתא דכיון דא"ל בת"ג ודאי בעינן קריבה אמנם עתה דנקט דינו בזרוק חובי בת"ג איכא לספוקי בזרוק סתמא מה דינו כיון דבש"ס לא פורש זה כלל ודו"ק:

הצעיר **יעקב מאטאלון** ס"ט

סימן ז'.

מה ששאל הרה"ג וכו' מוה"ר **אברהם אבא יעקב** נ"י מאת הגאון הגדול מהור"ר **משה יצחק אביגדור** ז"ל אב"ד דק"ק **שקלאוו**.

הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בכתובות בפ' המדיר כתב וז"ל שם ומומי כהנים מבוארים כולם בפרק ז' מסכת בכורות ומומי הנשים יתרים על אלו המומין אשר מבואר להם שמונה מומין הראשון וכו' והשלישי שתהיה בפני' שומא כאיסר האיטלקי או שתהיה בפני' שומא קטנה פחותה מכאיסר אבל יש בה שער לומה כו' ועי"ש. ומאד לפלא לי על רבינו הרמב"ם ז"ל הנ"ל דאיך כתב דשומא שהוסיפו בנשים הוא שומא גדולה בפניה או בקטנה ויש בה שער והלא בש"ס שם דע"ה א' מבואר דשומא כזאת הכא והכא פסלה ומה שהוסיפו באשה היא שומא קטנה ואין בה שער ועומדת על פדחתה תחת כפה של ראשה וגו' שם בפירש"י ז"ל וכמו כן קשה לי על דברי רבינו עובדיה ז"ל שהוא ג"כ פי' בפרק המדיר כן כהרמב"ם הנ"ל ולע"ג. ודברתי עם כמה מגדולי הדור ואמרו שהפי' המשנה הנ"ל הוא פלא גדול ושאלתי פי' המשנה הנ"ל בשנת תרכ"ג להגאון שר התורה מהור"ר משה יצחק אביגדור ז"ל:

וזה מה שהשיב לי

להרב . . מהור"ר אברהם אבא יעקב סענדעראוויץ בק"ק קאוונא.

מ"ש בפי' המשנה היא קושיא עצומה והוא תמוה מאד כמבואר. אולם מה שכתב שכן יש לתמוה על הרע"ב שם הנה בדברי הרע"ב יש מקום ליישב דבריו ידוע שנחלקו הרמב"ם והטור בשומא בכל הגוף דהרמב"ם ס"ל דאפי' גדולה או יש בה שער לא הוי מום בין בכהנים בין בנשים כי אם כשעומדת בעור הפנים אבל בכל הגוף לא הוי מום כלל וכמבואר בדבריו פ"ז מה"א ה"ז ובפ"ח מה' ביאת מקדש עי"ש והטור ס"ל בסי' ל"ט דאפי' בכל הגוף הוי מום אם היא גדולה או יש בה שער ועי' ב"י שם ובכ"מ בה"א מ"ש בזה ובירושלמי פרק המדיר מבואר כהטור וצ"ל שהרמב"ם ז"ל הי' לו גיר' אחרת בירושלמי ועי"ש. ולפי"ז יש לומר דהרע"ב ז"ל שפי' דעל פדחתה אפי' קטנה ואין בה שער הוי מום ס"ל כדעת הטור דהא דתני בברייתא דבעינן גדולה או יש בה שער איירי בכל הגוף דלעולם לא מתחזי אבל בפדחתה דלפעמים מתחזי הוי מום אפי' קטנה ואין בה שער והה"נ דה"ה בכל הפנים דהוי מום מכ"ש הוא דלעולם מתחזי. אולם שם יש לומר ראה ונתפייס ע"כ הוצרכו לאוקמי' על פדחתה כמ"ש בש"ס אולם הרע"ב ז"ל אזיל בשיטת הרמב"ם ז"ל דבכל הגוף לא הוי שומא מום באיזה אופן שתהי' והא דתני' דגדולה או שער הוי מום זה בעור הפנים דוקא. מעתה תו אין לפרש דעל פדחתה הוי מום אפי' קטנה ואין בה שער דהא מי עדיף פדחתה דלפעמים מתחזי ולפעמים לא מתחזי מעור הפנים דלעולם מתחזי ועכ"ז לא הוי מום כ"א בגדולה או ביש בה שער וע"כ פי' דגם על פדחתה לא הוי מום כ"א בגדולה או ביש בה שער כמו בעור הפנים רק בפדחתה יש החילוק בין כהנים לנשי' דבכהנים אם המצנפת מכסה אותה בשעת עבודה לא הוי מום דומי' דאמרי' בזיעא או בריח הפה דאם בשעת עבודה ליכא זיעא או ריח לא חשיב מה שאח"ז יהי' לה זיעא או ריח וה"ה כאן בכהנים אם בשעת עבודה היא מכוסה לא חשיב מום משא"כ באשה כיון דלפעמים מתחזי הוי מום אבל כ"ז אינו רק בגדולה או בשער דלא עדיף מעור הפנים וכנ"ל זה הנ"ל לדעת הרע"ב והיא ברור ונכון בס"ד אך כ"ז יש לומר בדעת הרע"ב שהזכיר עומדת תחת כיפה שבראש' אולם בפי' המשנה הרמב"ם ז"ל לא הזכיר כלל פדחתה רק כתב ב' פעמים בפניו וע"ז יקשה

בתרתי

בתרתי אלא דהא בפנים אמרי' ראה ונתפיים (וזהו היא קושית הב"י על הרמב"ם ועי"ש) . ותו דאפי' תאמר דאיירי במקום שהולכות מכוסות הפנים וכענין מה דאמרי' בשבת ס"ה א' רעולות עי' רש"י ז"ל שם והטריך שם עם כ"ז יקשה דהא גם בבהמים הוי מום וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל בפרק ז' מה' אישות ובפרק ח' מה' ביאת מקדש הנ"ל ועי"ש. והנראה בישוב דברי הרמב"ם בשנעיין מ"ש הרמב"ם שם מקודם הראשון ריח רע ועי"ש ולכאורה הוא תמוה מאד דהא היינו מזוהם דפסול גם בכהנים וכן פסק הרמב"ם ז"ל בבכורות שפ"י מזוהם הוא שריחו רע עי"ש . וכבר עמד ע"ז הב"ש בסי' ל"ט סק"י והניח בקושי' ובע"כ צריך לומר לדעתי דס"ל דלרב אשי עיקר החילוק בין כהנים לנשים הוא באם יכול להעביר המום לפי שעה דבכהנים כיון דבשעת עבודה לא יהי' מום זה הרי זה כבר הגם דאחר זה יחזיר המום למקומו משא"כ באשה הוי מום וע"כ כל הני מומין דחשיב הרמב"ם מה שיש בנשים ואינו בכהנים איירי בכה"ג שיכול להעבירו לפי שעה והיינו בריח רע שיכול להעבירו לפי שעה בבושם וכדומה שלא יהיה ריח רע בשעת עבודה וכן במום הב' בריבת הזיעה שיכול להעבירה לפי שעה בקיוהא דהמרא וכמ"ש בש"ס דבכה"ג בכהנים כשר ובנשים מום ומעתה כמו כן נאמר במום הג' והיא השומא דאיירי ג"כ שיכול לכסותה לפי שעה והיינו בנשים אפשר לכסות כל הפנים כשהולכות בשוק וכמ"ש בשבת וכנ"ל ובכהנים שאי אפשר לכסות הפנים בשעת העבודה דהא אינם רשאים לילך רק בד' בגדי כהונה אך אם עומדת בגובה הפנים סמוך לשערו אפשר לכסותה בכובע או במצנפת שלא תראה לחוץ ובכה"ג בכהנים כשר ובנשים הוי מום כיון דלפעמים מתחזי ומעתה א"ש ג"כ דברי הרמב"ם בפי' המשנה הנ"ה גם יש לומר שנפל ט"ס בפי' המשנה במקום שכתב בפניה צ"ל בפדחתה דהשתא דבריו מכוונים לדברי הש"ס ולפי הרע"ב ואינו רחוק כידוע שפי' המשנה יש בו טעות הרבה אך איני צריך כ"כ להגיה כי לפי ענ"ד א"ש כמ"ש בפנים) וכמ"ש למעלה בדעת הרע"ב זה הנ"ל בפי' דברי הרמב"ם הנ"ל והרע"ב הנ"ל ואין לומר שהא הרמב"ם בחיבוריו בפ"ז מה"א כתב כפירש"י ז"ל דעל פדחתה הוי מום אפי' קטנה ואין בו שער דאין זה קושיא דכה"ג אשכחנו שחזר בחיבורו מ"ש בפי' המשנה כידוע ולפי מ"ש בחיבורו צ"ל דעל פדחתה גרע טפי משאר הפנים דשם לא הוי מום רק בגדולה או יש בה שער כמ"ש הרמב"ם ז"ל וצריך לדחוק בטעמא של דבר זה וכו' ויש לי הרבה להאריך בזה אך מחמת שאני בעוה"ר אינני בקו הבריאה והרופא מומחה הולך אלי בכ"י ומזהיר אותי מלעיין בשום דבר ואך רק למען כבודו נדחקתי להשיב ורק אך בקצרה כי זה אני כותב בקושי' גדול ולע"ע די בזה . כ"ד המשיב מפני הכבוד הבע"ח יום ד' כ' שבט תרכ"ג לפ"ק פה שקלאוו

משה יצחק אביגדור

החופ"ק הנ"ל.

ע"ד הקושיא מה שהקשה הרב ב"י על הרמב"ם שכתב בפ"ז מה"א דבין בכהנים ובין בנשים לא הוי מום אלא בעור הפנים דוקא אם כן קשה דהא דפריך בש"ס אי דאית בה שער הכא והכא פסולה ולפי דברי הרמב"ם לא הו"ל למפריך רק ראה ונתפיים ועי' מה שתי' הגאון דק"ק שקלאוו ז"ל לעיל. ולענ"ד נראה ליישב דהנה שיטת המרדכי ז"ל דאפי' מומין שבגלוי כמי מבטלין הקידושין כשהתנה דלא שייך לו' ראה ונתפיים כ"א אחר אירוסין ולא קודם אירוסין וכ"כ הרב הסמ"ע בפ"ז מה"א הלכה ז' שהיא גם כן דעת הרמב"ם שכתב דין השומא בסתם ולא כתב מה דאמרי' בגמרא בעומדת תחת כיפה שבראשה

שברא"ש ועי' בלחם משנה שפי' דר"ל דהא דפריך הגמרא על פדחתה ראה ונתפייס הוא לא פריך רק לענין כתובה ולא לענין ביטול הקידושין והנה לכאורה קשה למה לא מתרץ הגמ' דברייתא קאי אמתני' ולענין ביטול הקידושין דתנאי התנה ולכן הוי מום בעומדת על פדחתה ולא שייך לומר ראה ונתפייס דכיון דקודם אירוסין הוא ומאי צריך לתרץ בעומדת תחת כיפה שבראשה כן נראה לכאורה להקשות אבל אחר העיון קצת נראה ליישב דהנה דמרא דשמעתא דהתם היא רב פפא ורב פפא אזיל לשיטתו בכתובות דע"ב ב' דמפרש מילתא דר"י אסיפא ולא ארישא כיון דקפי' והתנה אפי' באלו מילי נמי וה"ה נמי במומין רק בסיפא דב"ם ובזה קאמר דוקא בג' נדרים וה"ה דמחלק בין מומין למומין ובסיפא לא קאי בי אם לענין כתובה דגע בעי כיון דקדשה סתם ופריך שפיר ראה ונתפייס והוצרך לתרץ בעומדת תחת כיפת ראשה אבל הרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתו דפסק כרב אשי דאפי' ברישא דוקא מידי דקפדי וא"כ יש לומר דברייתא קאי נמי ארישא וא"כ לא מצי למיפרך ראה ונתפייס דלא שייך זה קודם אירוסין ולהכי לא מצי למיפרך אלא הכא והכא פסלה ולענ"ד זה ברור בדברי הרמב"ם הנ"ל ולא קשה קושית הב"י הנ"ל. יום א' ר"ח אייר תרמ"ז לפ"ק פה עיה"ק ת"ו:

אברהם אבא יעקב סענדעראוויץ.

שהי' אב"ד בק"ק פריראשלע.

סימן ח'

מאת הרה"ג וכו' מוהר"ר **רפאל יצחק ישראל** הי"ו

מלפנים רב ברודים ובעת ראב"ד פעיה"ק ת"ו.

(ביצה דל"ב ע"א) **תוס'** ד"ה אלפסין וכו' הא אמרי' כל שאינו בא וכו' עכ"ל מהרש"א בחולין דע"א ע"ב ד"ה אטו נעלם ממנו דברי התוס' הללו זה שמעתי משמיה דהרב מהר"י טייב ז"ל בעל ס' עה"ש עכ"ל בס' משמרת כהונ' בחי' לביצה ואנכי הצעיר לא ראיתי כי נאמר בו ונעלם להגאון מהרש"א דאמת כי כן הוא בתוס' דמי שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא ברה טומאת בה"ם שאני הכא הוא במס' נדה דנ"ה ואם כוונת הרב ז"ל שיקשה מהרש"א להתו' גם זה תמה שיקל תירוצו דכיון דתנא ושנא בה"ם והוא מבואר בש"ס אין מקום ללין בדבר פשוט כזה ואם דקדוקו הוא שכתב מהרש"א כגון בה"ם עין להרב יד מלאכי ז"ל אות תרי"א מה שהביא מתוס' פסחים די"א ע"א ד"ה קוצרין בית השלחין. איברא דהרב חיים שאל ח"ב סי' ה' תמה עליו אבל לענ"ד אחרי המחי"ר נראה דכגון הוא דוקא קדשים וכן הבין הרב לימודי ה' בס' אלופי יהודה בקונ' למד מלמד דל"ה ע"ב ד"ה בלימוד פ"ג כתבתי וכו'. ושו"ר מ"ש בס' יקר הערך דף ק' ע"ג ד"ה ודקך אגב. הן אמת דהרב רוח יעקב ז"ל אשר בס' לב שמח די"ט ע"ד. הבין כדברי הרב חיד"א ז"ל. מ"מ עין תוס' נגעים סוף פ"ג על מ"ש אין בנגעים פחות מב"א דהר"ש ורע"ה נקטו כגון אלא דהרב תוי"ט ז"ל ה"ל כגון הוא דאיתא עוד בה"ג ועיין ג"כ תוי"ט פ"ד דמס' נדה משנה ו' דה"מ המקשה א"כ מ"ש מהרש"א ז"ל כגון הוא דוקא. כ"ן לע"ד:

הצעיר **רפאל יצחק ישראל** ס"ט.

סימן ט'

מאת הרב המו' וכו' מו"ה **נחמן בטיטו** הי"ו.

(מגילה די"א) **שבע** ועשרים ומאה וכו' את"ר חסדא וכו' אלא מעתה שני חיי עמרם וכו' עי' במהרש"א ז"ל בח"א דהקש' דאמאי לא פריך מקראי דלעיל מניה דשני חיי לוי ושני חיי קהת ע"ש והגאון בעל מקו' שמואל בשער הת'

התי' בדף מ"ה ע"ד כתב לת' וז"ל ולק"מ לע"ד דבשני חיי לוי וקשה ה"א דלהכי טרח וכתב קרא שני פעמים המספר קטן קודם להראות דהוי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין סימנו אבל כיון דכתיב גבי עמרם ג"כ המספר קטן קודם וא"כ הוי שלשה כתובים הבאים כאחד דאף למ"ד ש"כ ה"כ אי"מ אבל שלשה כתובים ודאי מלמדין וכמו שאיתא להדיא בקי' בסו' דמ"ע שהזמ"ג וכו' וא"כ שפיר פריך מעמרם כו' ברור עכ"ל:

ואחר המחי"ר מעצמותיו הק' מלבד דתי' הוא תמוה כמשי"ר המעיין עוד בה הפלא ופלא במ"ש דלמ"ד ש"כ הבאים כאחד אי"מ שלשה ודאי מלמדין ואדרבא נהפוך הוא דלמ"ד ש"כ הב"כ מלמדין ג' ודאי אין מלמדין וכולים תלמודא מלא מזה דוק ותשכח וביותר תימא בחרבו השלופה בידו שהביא מסו' דקי' דמ"ע שהז"ג וכו' אדרבא שם הוא לספק וכמו שיראה הרואה בד' ל"ה בקידושין ותמהני על עט"ר הרב הגאון בס' חוקי חיים בד' קכ"ב ע"א דהביא דבריו ומחי לה מגילתא אחרינא ולא נרגש מזה כלל לא זאת גם זאת דבספרו מילי דאבו' שבס' ישמח לב להרב מר בריה דרבינא הרב השמ"ח ז"ל בפסק הראשון דמילי דאבות נקיט ואזיל בפילפולי סברה זאת לתרץ בזה דמתנה כמכר ילפינן מיובל ובתי ע"ח ואמ"ה כיון שהם שלש' כתובים ומלמדין ע"ש בד' א' ע"ד מס' מילי דאבות ושוא פלא דכל התלמוד הלא הוא מפורש ובא לסיפך אספרם מחול ירבון ולע"ג:

ע"ה **נחמן בטיטו** ס"ט.

סימן י'.

מאת הר' **שלמה** ב"ר **אברהם** נ"י. מה ששמע מפי רבו הרה"ג וכו' מוהר"ר **נפתלי הירץ** נ"י מביאליסטאק.

(ב"ב ב' א') **בתוס'** ד"ה לפיכך כו' או מבו' דסקנו כו' וכגון דידוע כו' וא"ת ומאי אריא כו' כדפריך בגמרא גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוי דהאיך דנפל לרשותו מאי פריך הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחר כו' ומתרץ ר"י דהיינו האי דפריך בגמ' פשיטא כו' ואפילו דנפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי בקעה כו' אמנם רש"י לקמן בדף ד' פירש דהקושיא פשיטא הוא משום דהאבנים ברשות שניהם והא דמשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד משמע דמפ' כפשוטו וא"כ היכא דנפל לרשותא דחד לא מהני מאי דאין חזית לא לזה ולא לזה אי לאו דבע"כ צריכים לבנות הכותל באמצע וא"כ קשה קושית התוס' דמאי פריך גבי בקעה לא יעשו לא לזה ולא לזה הא צריך לעשות חזית שלא יפול לרשות אחד ויאמר שלו הן. וי"ל דס"ל לרש"י דאפי' אם יעשו חזית לא יהי' ניכר אחר נפילת הכותל וא"כ אז לא יהיה תועלת מהחזית רק אם יזכרו שהי' חזית לשניהם אעפ"י שעתה הוא ברשות אחד א"כ ה"ה בלא חזית אם יזכרו שלא היה חזית לשניהם אז ג"כ לא מהני מה שהוא ברשות אחד דמה שלא היה חזית הוא סימן שהוא של שניהם כמו שפירש"י שם דף ד' ע"ב ע"ש. אבל שם בדף ד' ע"א דפריך גבי חצר פשיטא ומשני צ"ל דנפל ברשות דחד. כן אמת דאם יזכרו שלא הי' חזית לשניהם הי' מוכח דשל שניהם היה. ולא צריך לדינא דמתני' דבנין בע"כ. מ"מ מהני האי דינא לענין אם לא יזכרו אם היה חזית או לא אי לאו האי דינא דבנין בע"כ אז אם נפל ברשותא דחד מינייהו הי' הכל שלו. אך התוס' מיאנו בזה. והטעם הקדימו ברא"ש דבריהם דהא דבנין בע"כ הוא בב' אופנים או בקנין וצריך לזכור את הקנין או משום היזק ראי' וא"צ לזכור את הקנין (עי' ברא"ש ובמהרש"א ומהר"ם) ואם כן התינח לליבנא דהיזק ראי' יש לפרש הסוגיא כנ"ל דנפקא מינה להיכא דלא יזכרו אבל לליבנא קמא צריך לזכור את הקנין וא"כ מסתמא זוכרים ג"כ

ג"כ איך הי' הכותל בחזית או לא דהא יותר
יוכלו לזכור איך היה בנין הכותל בהוא בקרוב
ממה שיש לזכור הקנין שהיה טרם בנין הכותל
וכיון שזוכרים הקנין כ"ש שזוכרים איך היה הכותל
(וי"ל לדחוק בזה כמובן) ולכן מיאנו התוס'
בפירוש זה. אבל לרש"י יש לומר דהנה רש"י
פי' לקמן בדף ד' ע"ב דאם אין חזית לא לזה ולא
לזה הוי סימן שהיא של שניהם אבל מליבנא דהתו'
כאן בזה הדיבור משמע דחשיב לו ספיקא וחולקין
מטעם ממון המוטל בספק וכן כ' הרמב"ן דרש"י
ותוס' חולקים בזה. והנה התוס' כתבו דאע"ג
דמונח ברשותו דחד מ"מ חולקין כאן והטע' דכיון
דנפל הספק טרם הי' ברשותו ואם היו באין לחלוק
בעוד היה הכותל קיים היו חולקין גם עתה לא
יפסיד כחו. והנה לרש"י י"ל דמיאן בסברא הזאת
כאשר יתבאר להלן. וס"ל לרש"י כפשטות הסוגיא
דהבית והעליה דפריך ולחזי ברשות דמאן קימא
וסברת התוס' ס"ל לרש"י דתליא בבעיא דר"ז
ב"מ דף ו' ע"א דאם תקפה אחד בפנינו אם
מוציאין מידו או לא. ואם נאמר דאין מוציאין
מידו אלמא דאפי' דהספק היה מקודם ומה לי
אם היה התקיפה מאליו או אם תקפה בידים.
אבל התוס' מחלקים דהם י"ל טעמא דכיון
דשתיק אודויי אודי אבל כאן מאי ה"ל למיעבד
אבל רש"י מיאן בחילוק זה דהנה כאן היה לו
לצווח. ומעתה י"ל פרפרת נאה דהנה שם ב"ב
כד' ד' ע"ב דפריך לא יעשו לא זה ולא זה ומשני
דקדים חד ועביד ופריך ותנא תקנתא לרמאי
קמ"ל ומסיק הכא בהולא עסקינן לאפוקי מדאביי
דאמר הולא לית לו תקנתא כו' ומעתה קשה
לאביי איך יתרץ קושית הגמ' דלא יעשו
לא זה ולא זה (ועי' בתוס' שם) ולפי דברינו
י"ל דאביי ס"ל דאם לא יעשו חזית כלל אם יפול
לרשות אחד אע"ג דבתחי' היו חולקין מ"מ כשנפל
לרשות א' הוי כמו שתקפה ואין מוציאין מידו
א"כ אין מקום לקושית הגמ' כלל (אע"ג דאביי
ס"ל שם ב"מ ו' ע"ב תקפה מוציאין כבר כתב
התוס' שם בד"ה פוטר דאפי' למ"ד מוציאין הני
מילי היכא דתקפה באיסור. וא"כ ה"ה כאן כיון
דבהיתר בא לידו דהא ממילא נפל אין מוציאין
או כמו שכתבו התוס' בכתובות כ' ע"א. דהיכא
דטוען ברי אין מוציאין ודוקא גבי בכור דתופס
מספק וא"כ כאן הוא ג"כ טוען ברי שהכותל
שלו) ולכן דקדק רש"י שם בד"ה לא יעשו וכתב
והרי סימן שלא כו' דס"ל לרש"י דקושית הגמ'
הוא מטעם סימן ברי לא מטעם ממון המוטל
בספק חולקין כמו שפירשו התוס' דס"ל לרש"י
דמטעם זה לא הי' מקום לקושית הגמ' דאם
לא יעשו אם יפול לרשות א' יהי' שלו מטעם
תקפה כו'. (אבל התוס' לטעמייהו דס"ל דאפי'
מטעם ספק אם נפל לרשות א' לא יזכה כיון
דבשעה שנולד הספק הי' הדין חולקין גם אח"כ
כשנפל לרשות א' לא יפסיד האחר וחולקין א"כ
עדיין יקשה לאביי קושית הש"ס לא יעשו לא זה
ולא זה. ולכן הוצרכו התוס' לתרץ תירוץ אחר
אליבא דאביי בד"ה לאפוקי דס"ל דשפיר אית לו
למיתני תקנתא לרמאי) ומעתה לא קשה מה
שהקשינו לרש"י הא דפריך פשיטא ומשני לא
צריכא דנפל לרשותא דחד. ואמרנו דנפקא מינה
להיכא דלא ידעו אם היה חזית או לא. והקשינו
דהתינח ללישנא דהיזק ראיה אבל ללשנא דקנין
א"כ צריך לזכור הקנין וא"כ כ"ש שזוכרין איך
היה הכותל. י"ל דהאי לישנא יסבור כאביי
אליבא דרש"י דהיכא דאין חזית לא הוי סימן
רק מטעם ספק ואם יפול א"כ לרשות א' יזכה
בו מטעם תקפה. וא"כ שפיר משני הש"ס לא צ"ל
דנפל לרשותא דחד דאפי' אם יהיו זוכרים שלא
היה חזית ג"כ יזכה כיון דהא דחולקין בעוד
הכותל קיים הוא מטעם ממון המוטל בספק אבל
עתה שהוא מוחזק זכה ולית לו סברת התוס'
לחלק בזמן הולדת הספק כנ"ל:

שלמה ב"ר אברהם.

סימן י"א

מאת הרב המו' וכו' מו"ה **שלמה משה סוזין** הי"ו.

כתב ה"ה ז"ל בפ"ו מה' נחלות לפיכך וכו' ופי' כגון וכו' אבל אם אמר בברור אבל אני נותן כל שאר נכסי לאחיו זכו אלו וכשאמר בלשון מתנה וכמו שיתבאר בסמוך ופשוט אם אמר לא ירש עם אחיו ושאר אחיו ירשו הכל זכו ואין צ"ל אם אמר בלשון מתנה. הרשב"א ז"ל עכ"ל. והכנה"ג ז"ל בח"מ ח"ג סי' רפ"א בהגהת ב"י ז"ל הקשה רישא לסיפא דבתחילה כ' אם אמר אני נותן כל שאר נכסי לאחיו זכו בלשון מתנה דמשמע דאם אמר בל' ירושה לא זכו ולבסוף כתב ופשוט אם אמר וכי זכו ואין צ"ל אם אמר בל' מתנה דנראה דאם אמר בל' ירושה מהני זה הוא תו"ק:

ולפק"ד נראה לתרץ מ"ש בתחי' דבריו דבל' מתנה מהני דמשמע הא בלשון ירושה לא איירי במתנת בריא כמ"ש הרמ"ה ז"ל בה"ד וז"ל ואם היה בריא אינו יכול להוסיף ולא לגרוע וכתב בה' ה' בד"א כשאמר בלשון ירושה אבל אם אמר בלשון מתנה דבריו קיימים ומש"ה כתב וכשאמר בלשון מתנה. ומ"ש אח"ך ופשוט אם אמר וכו' ואין צ"ל בלשון מתנה איירי בשכ"מ כמ"ש הרמב"ם ז"ל בה"ב אבל היו לו יורשין רבים ואמר כשהוא שכיב מרע וכו' והיה בדבריו אבל אם אמר פלוני בני ירשני לבדו דבריו קיימין מש"ה כתב ואין צ"ל במתנה כי באמת בשכ"מ אפילו בלשון ירושה מהני זה הוא הנראה לע"ד להלין בעד הרשב"א ז"ל. והרב ז"ל כתב דמ"ש ה"ה ז"ל בבירור ט"ס נפל ועי"ז שהביאו להקשות ואכמ"ל כי יש לי תלי תלים של הלכות על כל דברי הכנה"ג ושלא להכביד על המדפיסים איני מעתיק הכל. אמנם אמת אגיד כי חם לבי בקרבי שבסוף דבריו כתב ז"ל דאף הרמ"ה מודה להרשב"א כשאומר בלשון מתנה דמהני ותימא למה לא ביאר בה' הנ"ל דבלשון מתנה מהני עכת"ד:

ואחהמ"ר לא ידעתי איך יצא מפי קדוש דמרן בה' הנ"ל לא ביאר דבלשון מתנה מהני והרואה יראה דברי מרן ז"ל בהק"ז אחר שהביא מחלוקת הרמ"ה והרשב"א כתב וז"ל אין כל הדברים הללו אמורים אלא כשאמר לשון ירושה אבל אם אמר לשון מתנה דבריו קיימין גם תירוצו שכתב ושמא ס"ל דהרשב"א מודה להרמ"ה ז"ל דלשון ירושה וכו'. ואני בער לא ידעתי תנא היכא קאי אי קאי אתחילת דברי הרשב"א ז"ל שכתב דמהני בלשון מתנה ולא בלשון ירושה א"כ למה כתב בלשון שמא. ואי קאי אסוף דברי הרשב"א שכתב וא"צ לומר במתנה דה"ה בירושה א"כ כפ"ז איך כתב הרב דהרשב"א מודה להרמ"ה הא בהדיא כתב הרשב"א דלא כהרמ"ה:

הן אמת שעלה בדעתי לומר דאיירי הכנה"ג דמ"ש הרשב"א מודה איירי באוקימתא אחרת מ"מ הרואה יראה דהכל סגנון אחד ולא דיבר הגביא באוקימתא אחרת ולא זכיתי להבין דבריו:

הצעיר **שלמה משה סוזין** ס"ט.

סימן י"ב

מאת הרב וכו' מו"ה **שבתי** בהרב מוהרי"ח סופר.

שאל (קידושין דף ל"א ע"א) בן אלמנה את ר"א אבא אומ' השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. בא לפני ר' יהושע אמר לי' כן. אמר לי' נתגרשה מהו כו'. וראיתי בספר חדש בשם היד החזקה לא' מחכמי זמנינו שכתב בזה"ל. הא דלא שאל לר"א נתגרשה מהו אפשר לומר משום דר"א מתלמידי

מתלמידי ב"ש . וב"ש סובר דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר . וא"כ בנתגרשה ע"כ זינתה ואינה עושה מעשה עמך . ושוב בלא"ה אין הבן חייב בכבודה . לכך שאל לר' יהושע דהוא סובר אפי' הקדיחה תבשילו מותר לו לגרשה . לכך שאל לו כשנתגרשה מהו עכ"ל . ולכאורה תירוצו אינו מחוור דהא תינח לדעת הטור דאם אביו רשע אינו מחוייב לכבדו . אבל לדעת הרמב"ם ז"ל דסבירא לי' דחייב בכבוד אביו אף שהוא רשע מאי איכא למימר . והדרא קושיא לדוכתא למה לא שאל לר"א . ואחרי זמן רב מצאתי בספר פתח עינים להגאון אזולאי ז"ל שהביא שם כל אלה . וסתר כן את דבריו והנאני . ונראה לי לתרץ עם מה שכ' בספר יערות דבש ליישב קושית הב"י והט"ז על הרמב"ם דס"ל אפי' אם אביו רשע חייב לכבדו שלא אמרי' ב"ק דף צ"ד ע"ב הניח להם אביהם פרה וטלית וכל דבר המסויים חייב להחזיר מפני כבוד אביהם . ופריך והני בכבוד אביהם מי מחייבי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור . ומשני בעושה מעשה עמך . הרי שפירש דאינם חייבים בכבוד אביהם אם גזל דרשע הוא . וכתב הוא ז"ל דע"כ דגם הרמב"ם ז"ל דס"ל דאם אביו רשע צריך לנהוג בו כבוד היינו רק משום מראית העין כי מי יבחן אם הוא רשע או לא . ויאמרו בן לא יכבד אב . ומטעם זה כתב הרמ"א ביו"ד סי' ר"מ סע"ז דאם האב ע"ה והבן ת"ח מחויב לקום מפני מראות העין שלא ידעו שאביו ע"ה . וא"כ ל"ק מהגמ' מידי דגמ' פריך ממ"נ דאין חייב לכבדו כיון דכל כבודו של אב הוא כפירש"י ז"ל שלא יאמרו זהו של גזל פלוני ונזכר בה לקלון . וא"כ בידוע זה אין כאן מראית העין דהלא נודע שהוא רשע . ואם לא ידעו אין כאן העדר כבוד לאביהם דהא לא ידעו בגזל . וזה הטעם ג"כ של חזקי' דגירר עצמות אביו במטה של חבלים . וקשה לשיטת הרמב"ם הא חייב בכבוד אב רשע . וקי"ל מכבדו בחייו מכבדו במותו . אבל לפי הנ"ל ניחא דהכי לא שייך מראית עין דהכל ידעו שהוא רשע מוחלט עי"ש עוד . ובמק"א האריכתי בזה . ועיין בספר כרם שלמה יו"ד סי' ר"מ שם שהביא ג"כ טעם זה . ופליאה בעיני בעה ראה ג"כ בספר יערות דבש ולא הזכיר שמו . ועתה נאמר דאף להרמב"ם יתכן שפיר הא דלא שאל לר"א . דהרי הרמב"ם עצמו דהא דס"ל דחייב לנהוג כבוד באביו אף שהוא רשע הוא מפני מראית העין . ובידוע שהוא רשע אין שייך מראית העין . וא"כ ר"א דסבירא לי' לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר . וכאשר נשאל נתגרשה מהו . ע"כ זינתה . והוה מילתא דאית לה קלא כי הכל יודעים שזונה היא . ולא שייך בזה מראית העין ואינו חייב לכבדה . ושפיר שאל דווקא לר"א שהוא מתלמידי ב"ש . וכמו שמבואר בירושלמי ביצה פ"א הל' ד' ופ"ד הל' ז' דפריך מר"א אליבא דב"ש דכל דבריו כב"ש . והובא כן בתו' דביצה דף ל"ד ע"ב ד"ה ואומר . ועיין בתוס' שבת דף ק"ל ע"ב ד"ה דר"א . ובתוס' נדה דף ד' ע"ב : הכותב בשנת **ת**ורה **מ**ציון **ז**כו **ר**בותינו לפ"ק .

שבתי מגיד .

בן לא"א הרב מוהרי"ח סופר בעהמ"ח ספר שיח סופר .

סימן י"ג

מאת הרב החריף וכו' מוהר"ר **מענדיל מונשטר** נ"י .

(שבת פ"א משנה א') **פשט** העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה"ב או שנטל מתוכה והוציא העני חייב . מבואר דדוקא אם נתן לתוך ידו של בעה"ב אבל אם נטל בעה"ב מתוכה פטור כמבואר להדיא לקמן במשנה . ומזה מבואר דאף שתפס העני את החפץ בידו ברה"י קודם שנטלה בעה"ב מתוך ידו אפ"ה לא מקרי זה הנחה ברה"י :

ובש"ס

ובש"ס במכילתין דף צ"ב ע"א יש מחלוקת אמוראים אם אגד יד שמיה אגד אם לאו ולמ"ד לאו שמיה אגד אין היד נגררת אחר הגוף אלא היא כרשות שהיא פשוטה לתוכו ולדידיה אם הוציא ידו מלאה בחפץ לרה"ר או שהכניסה לרה"י חייב אף בלא הניח על הארץ ופריך הש"ס שם עליו ממתניתין ומשני דהכ' איירי בלמעלה מג' והוא לא מחייב רק בלמטה מג'. והיינו דאף שידו הפשוטה לרשות אחרת היא לגמרי כאותה רשות הפשוטה לשם מ"מ אינו חייב על השביתה לחוד בידו למעלה מג' משום דמכל מקום אכתי לא הוה לחפץ זה הנחה באותה רשות שפשט ידו לתוכו שהנחת חפץ ביד לא מקרי הנחה משום שהיד באויר ולא נייחא ואינו דומה לעמידת גופו כמבואר בש"ס לקמן דף ג'. אלא בשלשל ידו למטה מג"ע סמוך לארץ ה"ה כארץ וכאלו נחה ידו בארץ עצמה וכיון שידו הוא נחשבת כרשות שהיא פשוטה לתוכו חייב על הוצאה זו וזו היא שיטת הרמב"ם פי"ג מה' שבת ה"ו שפסק כן דאם היה עומד באחת משתי רשויות ופשט ידו מלאה לרשות שניה אם היתה ידו בתוך ג' לארץ הרי זה כמו שהניחה בארץ וחייב והה"מ שם כתב דיש חולקין וס"ל להלכה כמ"ד אגד יד שמיה אגד ולא הוה היד כרשות דפשוטה לו ומש"ה אפילו אם פשטה לרשות אחרת למטה מג' פטור אא"כ הניחה ממש שם. ולפי"ז אתיא מתניתין דכאן כפשטה בכל גווני (ומחלוקתם תליא בביאור הסוגיא דלקמן דף צ"ב דלדעת הרמב"ם מסקנת הש"ס שם דרבא ס"ל אגיד יד ל"ש אגד ומש"ה פסק כן ולדעת החולקים הך שנויא דשם לא קאי רק אליבא דאביי ולא לרבא עיין בה"מ שם ובחי' הרשב"א והריטב"א שם):

והנה נראה פשוט דעיקר מחלוקת זו אם שמיה אגד או לא אינו רק לענין אם נחשב יד הפשוטה לרשות אחר כאותה רשות הפשוטה לשם. אבל בזה ודאי כע"מ דאינה נגררת אחר הגוף שתהי' כאותה רשות שהגוף עומד בה לא מבעיא אם הוא עומד ברה"ר ופשט ידו לרה"י דודאי אין היד הפשוטה לרה"י שהיא בתוך מחיצות נעש' כרה"ר אלא אפי' עמד ברה"י ופשט ידו לרה"ר ג"כ אין לידו דין רה"י אף שגופו עומד ברה"י וזה מבואר ג"כ ממשנתינו וכדאיתא בש"ס ד' ג' ע"ב אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם אינו לא כרה"ר ולא כרה"י כרה"ר לא דמיא מידו דעני כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב (פרש"י פשיטא לי ממתניתין דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה נגררת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רה"י בין שהוא רה"ר כרה"ר לא דמיא מידו דעני דקתני מתניתין דכי נטל בעה"ב מתוכה פטור וכרה"י לא דמיא אם פשוטה לרה"ר מידו דבעה"ב דקתני נטל העני מתוכה פטור עכ"ל. ועיין בחי' הרשב"א וריטב"א שהקשו דזה פשיטא ומש"ה הסכימו לגירסת ר"ח דגרים איפכא וקאי להוכיח שאינה כרשות הפשוטה לתוכה ותמהני שלא העירו דזה תליא אם נאמר שמיה אגד או לא. ומצאתי בפ"י שעמד בזה. וצ"ל דכונתם דעכ"פ למעלה מג' לכ"ע אינו נעשה כרשות הפשוטה לתוכה. איהו לפירש"י בדף צ"ב עיקר הטעם למעלה מג' משום דלא נח למ"ד לא שמיה אגד ועוד יתבאר לקמן מזה). וכן מבואר משנה ד' פ"י דעירובין דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר או ברה"ר ומטלטל ברה"י ואי הוה נעשה כרשות שעמד בה היה אסור ליקח בידו דבר המונח ברשות אחר. ובזה אין לדחות ולומר דהתם דוקא למעלה מג' ומטעם דלא הוה הנחה הדא דסתימת לשון המשנה לא משמע כן. ועוד דהא למ"ד שמיה אגד איירי משנתינו בכל גווני אף למטה מג' כמשנ"ת דכן מבואר בש"ס ד' צ"ב ואפ"ה מבואר דאינה נגררת אחר הגוף להיות כרשות שהגוף עומד בה אע"כ דאף למ"ד דאגד גופו שמיה אגד לאו לענין שתהי' נעשית כרשות שהגוף

בהגוף עומד . אלא דלענין זה מהני אגודתה בגוף שלא תבטל לגבי רשות הפשוטה לשם כיון דאגודה לרשות אחר . משא"כ למ"ד לאו שמיה אגד דבטלה היא לגבי רשות הפשוטה לתוכה ובזה הוא דפליגי :

ולפ"ז נלע"ד פשוט דלמ"ד אגד יד שמיה אגד כיון שהיד הפשוטה לרשות אחר אינה בטלה לרשות הפשוטה לשם ולא מחלקת רשות להיות כרשות שהגוף עומד בה. א"כ לדידיה יש ליד זו דין מקום פטור.(והא דמבעיא ליה לאביי ג' ע"ב אם הטעם כרמלית היינו רק מטעם קנס דרבנן ולענין לאהדורה לגביה וכמ"ש התוס' שם דמדתנן עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר מבוא' דלא הוה כרמלי' אלא דמבעיא לי' אם קנסוה מדרבנן היכא שהתחיל באיסו' שלא יחזירנה לרשו' שהגוף עומד שדומה כשתי רשויות אבל מדינא אם היא כרשות שפשוטה לתוכה שהו' דתליא בהך מחלוק' דלמ"ד לא שמיה אגד דינה כרשות שפשוטה לתוכה ולמ"ד שמיה אגד דינה כמקום פטור) מיהו לפ"ז צריך להבין למ"ד שמיה אגד . הא דאיתא במתניתין גבי חיובא דעני ודבעה"ב. דאם פשט ידו לרשות אחר ונתן לתוך ידו של חבירו שברשו' אחר חייב. ואמאי הא כיון שהגיעה ידו בפשיטתו לרשות אחר תיכף נעשית מקום פטור וא"כ הו"ל כמוציא מרשות לרשות דרך מקום פטור דקימ"ל כיון שנח במקום פטור אין חייב כלום מה"ת . ואין לתרץ דמתניתינו מיירי בדלא הגיעה ידו כלל ולא הוה הנחה במקום פטור . דסתימת המשנה לא משמע כן . ועוד דהא אכתי בשלשל ידו למטה מג"ט סמוך לארץ דחשיבא הנחה כמבואר בש"ס דף ל"ב הנ"ל מאי איכא למימר. וכבר נתבאר דלמ"ד שמיה אגד מיירי מתניתין גם בלמטה מג'. וכן מבואר ג"כ בש"ס דף ה' אהא דמקשה והבעינן עקירה והנחה מע"ג מקום דע"ד . משני ר' אבהו כגון שלשל ידו למטה מג' וקבלה וכתבו התוס' שם דקסבר ר"א אגד יד שמיה אגד דאי לא הוה שמיה אגד מאי איריא דנטל עני מתוכה אפילו נתן בעה"ב לתוכה יהי' חייב העני כהוציא דכיון דיד בעה"ב הוא למטה מג' הוי יד עני נמי למטה מג' ובכה"ג אפי' נותן בעה"ב ליד העני יהי' חייב למ"ד ל"ש אגד עכ"ד התוס' . ולכאורה קשה האיך ניחא להו בזה הא אכתי יקשה איפכא דא"כ דשמיה אגד גם כשנטל מתוך יד בעה"ב אמאי חייב הא קיבל לידו שהוא מקום פטור וא"כ כשמוציאה להוי כמוציא ממקום פטור דהא כיון שהוא למטה מג' הוה הנחה במקום פטור :

שוב עלה בדעתי דזה אינו קושיא כלל דעד כאן לא אמרו בש"ס דף ל"ב דלמטה מג' חשיב הנחה ביד הפשוטה לרשות אחר . רק למ"ד אגד גופו ל"ש אגד דלדידיה נעשה ידו כרשות הפשוטה לשם . ובזה יש לחלק בין אם ידו באויר למעל' מג' דלא נייחא ולא הוה הנחה ובין הורידה למטה מג' דהוה כלבוד והוה כמונח על הארץ . אבל למ"ד שמיה אגד אף בלמטה מג' לא הוה הנחה . דמה בכך שהוא למטה מג' והוה כמונח בארץ מ"מ כיון דהיא גרירה בתר הגוף שעומד בחוץ לא חשיבה הנחה . וכדאיתא בש"ס ה' ב' גבי קורא על האסקופה שאעפ"י נח ע"ג קרקע לא חשבינן ליה כמונח משום דאגדו בידו הוא ולענין יד נמי ה"ה למ"ד שמיה אגד ועד כאן לא אמר ר' אבהו דבשלשל ידו למטה מג' הוה כמונח על הארץ רק כשהגוף והיד עומדים ברשות אחת ולענין דלהוי עקירה והנחה ע"ג מקום ד' דבזה לכ"ע היד כמונחת הוא אגב הגוף . ואף בלא שלשלה למטה מג' הוה בכה"ג הנחה גמורה למאי דמסקינן דידו של אדם חשיבא כדע"ד משא"כ כשהיא פשוטה לרשות אחר למ"ד שמיה אגד דבכ"ע לא מיקרי הנחה וכן מבואר להדיא בחי' הרשב"א לסוף דף ג' גבי ידו לא נייח גופו נייח עי"ש. וכיון דלא הוה הנחה במקום פטור קימ"ל דחייב אף כשהוציא דרך מקום פטור . ומה"ט כמו אמרינן בש"ס דף ג' ע"ב דאם הוציא ידו מלאה

ד"ל דרב דהוה בעי למימר דטעמא דידו משום דעק"ג לא הוה כעק"ח . ג"כ ידע דטעמא דמתני' דעומד אדם ברה"י ופושט ברה"ר הוא משום דפיו נעשה מקום פטור . אלא דהוה ס"ל דזה ניחא בפיו דסתמא הוא למעלה מג' דלכ"ע שמיה אגד והוה מקום פטור אבל בידו דמתניתין הוה דחיק ליה לאוקמא דמיירי דוקא בלמעלה מג' . ובלמטה מג' הא איכא למ"ד ל"ש אגד ולא הויא מקום פטור ואמאי פטור העני ומש"ה רצה לפרש הטעם משום דעק"ג לא הוה כעק"ח . וע"ז השיב לו רבי דגם בידו לא פטור העני אלא היכא דבתר גופו גרירא (כמ' התוס' שם) דהיינו למ"ד במים אגד גם למטה מג' ולמ"ד ל"ש אגד רק בלמעלה מג' דאז מיקרי הנחה במקום פטור אבל בלמטה מג' למ"ד ל"ש אגד גם העני חייב דאז שפיר הוה עקירת ידו כעקירת חפץ וכ"ש דעק"ג הוה כעק"ח כנלענ"ד נכון :

מענדיל מונשטר .

סימן י"ד .

מאת האברך המופלג וכו' מוה"ר **יצחק שלמה בלויא .**

(ביצה ג') **תוס'** בד"ה גזירה שמא יעלה ויתלוש כו' אך תימא מאי שמא יעלה ויתלוש הא משום אוכל נפש מותר לתלוש וכן הקשו על פירש"י לקמן באין צדין דס"ל דאסור משום שאפשר לעשותו מעיו"ט הא אוכל נפש מותר אפי' באפשר לעשותו מעיו"ט. והנלע"ד ליישב שיטת רש"י דס"ל כסברת הר"ן בפרק אין צדין ובתוס' שבת צ"ה דמדאורייתא מותרין כל המלאכות לצורך או"כ אפילו מלאכות דמקודם ליום רק מדרבנן אסור מאי דאפשר לעשות מעיו"ט וכן גבי טחינה ס"ל לרש"י (י"ד ע"ב) דטחינת תבואה אסו' משום דאפשר לעשות מעיו"ט וכן מצינו גבי שחיקת מלח דהוי טחינה דאסור בלא שנוי מטעם דאפשר לעשות מעיו"ט כדאיתא שם בגמ' לחד טעמא אבל זה הכל כשצריך לבו ביום והכא גזרינן שמא יתלוש לצורך חול לכן פירש"י הכא דאסור מדאוריי' וכן איתא לקמן האופה מיו"ט לחול לוקה ואפי' לרבה דס"ל דאינו לוקה מטעם הואיל י"ל לדעת רש"י דהכא גזרינן שמא יתלוש סמוך לחשיכה דלא שייך עוד הואיל וכדאיתא בתו' שבת צ"ה ולקמן ד' כ"א דהרודה חלות דבש איירי בסמוך לחשיכה מש"ה לוקה ועוד יש לתרץ כפי דאיתא לקמן בפ' אין צדין דפירות התלושין ביו"ט אסור משו' מוקצ' מדלא לקטינהו מאתמו' אקלינהו והוי כגרוגרות וצימוקין. לפ"ז אזדי' טעמי' דהואיל דהאורחי' לא יאכלהו מטעם מוקצה והדרין לאיסו' דאורייתא וגזרו בפירות האילן העומד בחצר (דלית בי' איסור מוקצה) שמא יתלוש פירות אילנות אחרים שהם מוקצה כגרוגרות וצימוקין ויהי' חייב. ובזה מיושב נמי קו' התו' דמקשו הכא לפירש"י למה להו טעמא דמוקצה ולפי דברינו אתי שפיר דבלא איסור מוקצה לא הוי גזרינן שמא יעלה ויתלוש דהי' מותר תלישה מדאורייתא מטעם הואיל. דמשום איסור דרבנן לא גזרינן וגם שמא יסחוט גזרינן שמא יסחוט פירות מוקצין כגרוגרות וצימוקין . שוב ראיתי בתשו' רעק"א דהביא ראי' דתולש שאב"ם מותר להאכילו בפירות הנושרין דאל"כ הי' יכול לתרץ תו' שבת צ"ה דהרודה חלות דבש לוקה משום דאסור מטעם פירות הנושרין ולא שייך עוד הואיל דאורחים לא יאכלו מטעם איסור פירות הנושרין כיון דעכ"פ אסור לתולשו מדרבנן וגזרינן בפירות התלושין דאסור עכ"ל. ולכאורה דבריו אינם מובנים כיון דהא נאמר דאסור רק לתלוש מדרבנן יהי' פירות התלושין מותרין דפירות הנושרין גזרינן רק משום איסור דאורייתא וכמבואר הכא בגמ' וא"כ הדרא קו' התו' לדוכתי'. אבל לפי שאמרנו הוכחתו אתי שפיר דחלות דבש עכ"פ יהא אסור משום מוקצה מדלא תלשו מאתמול (ועכ"פ מדרבנן אסור לתלוש ביו"ט) אקלינהו. ולא

דמי

פטור מהא דאיתא בשבת ג' בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין מהו עקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי ומחייב או לא. א"ל חייב ואי"ד לידו מ"מ גופו הויא ידו לא הויא. ומשמע דהוה ס"ל לרב דטעמא דידו היינו בפשט העני ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והוציא דפטור העני הוא מטעם דעקירת גופו לא הוי כעק"ה. ולפי סברת התוס' הנ"ל דהיד נעשה מקום פטור הא אין ראיה כלל מידו דל"ה עקירה דהא אפי' אם נימא דהוה עקירה מ"מ א"ש דפטור דמיד בהניח הבעה"ב על ידו של עני שאינו עם גופו במקום אחד הוה מונח במקום פטור ואח"כ כשהוציא ידו הוה עקירה ממקום פטור. וכן קשה בהיפך למה דמשני שם שאינו דומה לידו דידו לא הויא הרי חזינן כיון דאין ידו וגופו במקום אחד לא מיקרי הויא ואמאי בפיו מיקרי הויא ומה הפרש בין יד לפה בזה וצע"ג עכת"ד רעק"א:

ובס' תפארת ירושלים שם העתיק קושיא ע"ז וכתב שנשתבשו הדברים ע"י תלמיד טועה. דבתוס' מבואר דאין חילוק בין יד לפה ובתרווייהו היכא דחלוקים מגופן נחשבים למקום פטור. והא דאמרינן פ"ק דשבת דא"ד לידו דידו לא הויא היינו משום דחלוקה מגופו לא הויא במקום חיוב רק במקום פטור. רק בזה חלוק יד מפה דבידו כשנטל מיד חבירו והוציאו לרשות אחר למקום גופו חייב. ובפה אפי' נטל מה"י והכניסן לתוך פיו ובלען לתוך גופו העומד ברשות אחר פטור ומותר. וגם זה ל"ק דיש לחלק דבפיו הבדיל בין העקירה להנחה במעשה בפועל משא"כ בידו יעו"ש שהאריך לחלק עוד בחילוקים דקים וכל מעיין בצדק יראה דבחנם הרעיש בזה. דהא רעק"א ז"ל לא הקשה עליהם מהא דמבואר במשנה דכשנוטל מיד חבירו ומוציא לרשות שעומד דחייב דכבר הרגיש רעק"א ז"ל דיש לבע"ד לחלק וכמו שהארכנו בזה לעיל. ועיקר קושיתו מהא דס"ד דרב ללמוד מידו דהוה מטעם דעקירת ידו לא הוה בעק"ה. ולפ"ד התוס' אין ראיה דהאי התם דהוה עקירה ממקום פטור והתם בשנתן בעה"ב לידו דעני הוה ג"כ העקירה אחר שנעשה ידו דעני מקום פטור וגם הבעה"ב עשה הבדל בין עקירתו להנחה ביד העני בעשייה חדשה ודמי ממש לפיו ולא שייך כל החילוקים של התפארת ירושלים. גם מה שהי' על הק' הב' של רעק"א דמ"מ מיקרי ידו לא הויא ובפיו מיקרי הויא. דכוונ' הש"ס דידו לא הויא במקום חיוב. כבר מלא התפי"ר בזו"ח להגרעק"א שהשיג דיש לתרץ כן בכוונת הש"ס. וכתב דמ"מ קשה לס"ד דרב דלא הוה ידע מסברא דמקום פטור איך הבין המשנה דעירובין הנ"ל דבמשכים ראשו ורובו אמאי מותר הא הוה עקירה מרשות זה והנחה ברשות אחר. אע"כ דפיו הוה מקום פטור וא"כ גם בידו הוה מקום פטור (וכ"ז נכלל בדברי רעק"א בגליון המשניות בקיצור):

והנה התפארת ירושלים כתב ע"ז דלא ידע מנ"ל לרעק"א ז"ל דבהשכני' ראשו ורובו עדיין הוי הנחה ברשות אחרת. ובמחכ"ת אשתמיטתי' לפי שעה דברי התוס' דשבת דף י"א ע"א ד"ה לא יעמוד דמבואר כן כדברי רעק"א ז"ל. וע"ש עוד מ"ש ליישב קו' רעק"א ז"ל בדברים דחוקים:

והנלע"ד ליישב קוש' רעק"א ז"ל דהתוס' והרא"ש בעירובין אזלי בשיטת ר"י שבתוס' שבת נ"ב א' ד"ה התם שמפרש דהא דמחלקינן בש"ס שם למ"ד ל"ש אגד בין כשפשטה למעלה מג' או למטה מג' אין הכוונה כפירש"י דלמעלה מג' לא הוה הנחה. אלא דלמעלה מג' גם הוא מודה דשמיה אגד. אבל הנחה שפיר הוה גם בלמעלה מג'. ומש"ה כתבו התוס' שם בפשיטות דפיו הוה מקום פטור ולא הזכירו כלל בדבריהם לחלק בזה בין למ"ד שמיה אגד או לא כמ"ש לעיל. משום דס"ל דבפיו דהוה למעלה מג' לכ"ע שמיה אגד. ול"פ אם שמיה אגד או לא רק בלמטה מג'. ובזה מיושב קו' רעק"א ז"ל הנ"ל.

ד"ל:

המוקפין חומה מיב"ן בדין הסמוך ונראה מבתי ערי חומה י"ל לזה דהט' הוא כמ"ש בירושלמי פ"ק דמגילה ר' יוחנן קרי לה בכניסתא דכופרא בט"ו ואמר הדא היא עיקר טבריה קדמתא ולא חשש להא דתני רשב"י קל הקילו בקריאתה דתנינן תמן כ"ש לפנים מן החומה הרי הוא כבתי ערי חומה וכו' ותני כן הסמוך לכרך והנראה עמו הרי הוא כיוצא בו ועין בפי' קרבן העדה דבר הלמד דהא דר"י קרי בטבריה בט"ו אף כי לענין בתי ערי חומה סביב בעינן ודין בתי ערי החצרים יש לה משום דפשיטא ליה דלענין מ"מ במגינים קפיד קרא וטבריה מגינים היא מחויבים ולזה כדין סמוך ונראה אף כי אינם נדונים כמותה בבתי ערי חומה וכל שהוא לפנים מן החומה דוקא הרי הוא כמותה מ"מ לענין מ"מ אינו כן דאף בסו"כ כ"ש בתוך מיל נידון ככרך כי קי"ל לרבנן דבשיעור זה מגינים היא על הבתים ועל החצרות אשר חוצה לה וביותר לה:

דבר הלמד כי הבתים והכפרים אשר חוצה לכרך דין אחד להם שכל שהם בתוך מיל ידונו ככרך ומילתא דמסתבר הוא לדון בבתים אשר חוצה לה שיהא דינם כדין בתי ערי חומה ולא כדין עיבורה של עיר לענין שבת ודינו במה שנוסף עליה הסמוך והנראה דוקא עד מיל ולא עוד שהם לא כן יש להקשות כמו שהק' המפ' על הסוברים דשיעור מיל נאמר דוקא על הסמוך ולא על הנראה דכנראה כל כמה דנראה ואפי' רחוק כמה פרסאות דין כרך יש לו דזה אין סברה לומר כן שלהיותה נראה מן הכרך יהא נידון כמוהו ואפי' ברחוק הרבה ה"ה נמי נאמר אנחנו בבתים הסמוכים לכרך דאין סברה שיהיו נידונים ככרך ואפי' ברחוק הרבה דמאי שנא בתים מכפרים והרי דין עיבורה של עיר לענין שבת נאמר בבתים כמו בכפרים ועירות דכל בית שהיא בתוך עיבורה של עיר נידון כמותה והיא מתחומה וכן הדין נמי אם יש בית בתוך עיבור שתי עירות נחשבת לאחת ומה שאנו דנים בו דנקרא עיבורה של עיר כל שהוא סמוך בית לבית הע' אמה ושירים ואפי' עד מהלך כמה ימים ה"ע לזה דדיני שבת תלוים בשנוי רשויות:

וקי"ל לרבנן דבית שהוא בתוך עיבורה הויא כמותה ורשות אחד מקרי ולא כן במ"מ דהדבר תלוי במגינים הא ודאי דליכא למימר דחומת העיר יגן על הבתים הסמוכים לה מחוץ העיר כל שהם נראים זה לזה ואפי' עד כמה פרסאות מה שהשכל יכחיש אותו:

ואם יאמר האומר דאלו הבתים הנבנים מחדש הם בנויים במקום ירושלם הישנה כי חומה זאת שאנו רואים עתה היא בנויה מחדש בימי מלכי בית עו'מן יר"ה וירושלם אשתרבובי אשתרבבא ממקום למקום ולזה שפיר יש לקרות בה בט"ו דוקא זה אינו כי מקום המקדש הא ודאי זהו מקומו הראשון ולזה הסמוך למקדש ג"כ הוא דוקא ירושלם הישנה ולא אלו המקומות כי ירושלם היתה בצד דרום מן המקדש כמ"ש הרב תפארת ישראל במידות פ"א מ"ג גבי ב' שערי חולדה מן הדרום משמשים כניסה ויציאה ואלו המקומות הנבנים עתה מחדש הם במקצוע מערבית צפונית קרקע בתולה אשר לא ישב בה אדם מעולם וגבה טורא ביניהו ואם מידי ספקא לא יצאנו אף אנו נאמר שאפ' יש לנו לקרות מה' בי"ד ובט"ו כאשר הוא הדין בכ"מ המסופק לנו ומלשון הירושל' שהבאנו למעלה דר"י קרי בטבריה בכניסתא דכופרא בט"ו אמר הדא היא עיקר טבריה ופירש הרב פני משה דר"י קרי לה בטבריה בט"ו בכינישתא דכופרא דאמר הדא היא עיקרא דטבריה קדמונית שהיתה נבנית כאן במקום שהיה הבהכ"ן הזה ולא חשש וכו' יש להוכיח ממנו דבמקום המסו' לנו אם הוא עיקר העיר שהיתה מוקפת חומה או מה שנתחדש בסמוך לה דיקראו בי"ד ובט"ו ולזה הזקיק דחיש להא דתני רשב"י ומזה היה קורא בי"ד ובט"ו לא היה מחפש לידע מקום

דמי לפירות האילן שעומד בחצר דמותר מטעם מוכן לעורבי' וזה נמי מוכן לדבורים. דה"ה פירות האילן רגילין להשיר ואדם יושב ומצפה לזה וכדאי' הכא בתו' מש"כ חלות דבש המחוברין לכוורת ולכן הדרה לאיסו' דאורייתא' דאין כאן הואיל משום דהאורחי' לא יאכלוהו מטעם מוקצה. א"ו דאמרי' הואיל שיאכילום לחולה שאב"ס. ושפיר הוכיח.

יצחק שלמה בלויא.

סימן ט"ו.

מאת הרב הגדול וכו' מו"ה **יום טוב ישראל** הי"ו · רב ממצרים.

נתתי אל לבי לדעת על אלו הבתים אשר ניתוספו מחדש בעיקו"ת ירושת"ו מחוץ לחומת העיר היכי לדינו דייני בענין קריאת המגילה אם קורים בט"ו כירושלם עצמה או דילמא דין עיר שקורין בי"ד יהיה להם והנה על אותם שהם סמוכים או נראים והם תוך מיל הא ודאי יקראו בט"ו והוא מימרת ריב"ל בפ"ק דמגילה כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נידון ככרך ופי' בגמ' ועד כמה כמהמתן לטבריה מיל ובזה כל הפוס' מודים ובנראה ואינו סמוך והם רחוקים יותר ממיל אף כי במח' שנויים הלכה זו ועין הרמז"ל פ"א מה' מגילה ומ"ש הה"מ והטור בסי' תרפ"ח ומ"ש הב"י ומרן בשולחנו והמג"א והפמ"ג מ"מ הרואה יראה לגאון עוזינו הברכ"י ז"ל זו הלכה שעלה דגם הכפרים הנראי' לא יהיה רחוקים יותר ממיל ודברים אלו אמורים אף שהמקומות נחשבים מתחומי העיר ועין הר"ן בפי' על הרי"ף ותשו' מהר"ם אלאשקר סי' ק"י ומחזיק ברכה ומוהרי"ט בסי' ק"ך:

האומנם מה יש לנו להסתפק הוא אומרו כרך וכל הסמוך לו וכו' אם הוא דווקא כפרים ומזה גם המתחדשים בדומה שיוקבע להם שם כפ"ע ובשמותם יקראו באזי בענין סמוך

(ח)

ונראה אבל אלו הבתים אשר על שם ירושלם יקראו ויבנן בזה אחר זה סמוכות להדדי שלענין תחומין דין עיבורה של עיר יש להם נימא שאפי' יהיו רחוקות יותר ממיל ידונו ככרך ולא עוד אלא דכל כמה דרואה בית לחבירתה ואפי' מהלך כמה ימים יהא נידון הכל ככרך או דילמא כרך וכל הסמוך לו אמרו רז"ל יהיה באיזה אופן שיהיה בתים או כפרים בענין שיהא סמוך לכרך ממש שיהיו בתוך מיל ואפ' נראים זה את זה והבתים אשר הם רחוקים יותר ממיל מחומת העיר והלאה לא יהיו נידונים ככרך ויקראו בי"ד:

ולזה לכאורה נראה כיון שמצינו שדין כרכין המוקפין חומה לענין מ"מ אנו למדין מדין בתי ערי חומה ועין מגילה ד' ג' מימרת ריב"ל כרך שישב ולבסוף הוקף וכו' ופי' התוס' שם ומימרת כרך שחרב ולבסוף ישב וכו' ודין בתי ערי חומה הוא בכל שהוא חוץ לחומה בתים וכפרים על שדה הארץ יחשבו ודין אחד להם בלי שום הפרש שהרי פ' ההלכה הוא שאפי' הבית הבנוי בחומה דין בתי החצרים לה ועי' ערכין ד' ל"ב א"כ הה"נ לענין מ"מ בתים וכפרים אשר חוצה לה דין אחד יהיה להם בלי שום הפרש וכי היכי דכפרים כל שהוא סמוך ונראה דוקא דין כרך להם ה"ה הבתים אשר חוצה לה דינם יהיה כדין הכפרים שדווקא סמוך ונראה עד מיל יהיה נידון ככרך ולא עוד וכן יש להביא כדמות ראיה ממאמרם רז"ל כרך וכל הסמוך לו וכו' די"ל דהיל"ל כל הסמוך וכו' ותיבת כרך מיותרת ועיין למהר"ם אלאשקר ובברכ"י ולפי האמור י"ל דבא לנו ללמוד דלענין מ"מ אין הדין כדין שבת דכל הנראה בעיבורה של עיר נקרא מן העיר כי אם דוקא הנראה לכרך עצמו ולא לעיבורה וזהו שדיקו באומרם כרך וכל הסמוך לו וכו' דדוקא הסמוך לכרך ולא הסמוך לסמוך וכן לא הנראה לנראה לכרך:

ואם יוקשה בעינינו ונאמר מ"ש דשנין כרכין המוקפין

ודמתניתין אלא בתוך התחום וכתב וז"ל וחוץ לתחום שהוזכר כאן מסופקני בפי' אי רמי ב"ד דאמר חוץ לתחום אלתיניהו נקט מילתא דפסיקא כדי שלא יוכיחנו עוד רב חסדא ולומר חוץ לתחום אעפ"י שהיה אפ"ל חוץ מעיבורה של עיר אלתיניהו באין חשוב כמו העיר רק עיבור של עיר כדאיתא בפ' הנודר מן הירק ד' נ"ו דהנודר מן העיר נכנס לתחומה ואינו נכנס לעיבורה וכן פסקו כל פסקי הלכות הכי נמי הביאו הפוסקים פ' כ"ל מעברין שהיא הנדרים להוכיח דעיבור חשיב כעיר ולא יותר או דילמא נקט חוץ לתחום משום דלא שני ליה דכל שהוא תוך לתחום חשיב כמו העיר כדאשכחן גבי קריאת המגילה דעד מיל חשיב ככרך להיות קורים בט"ו ונראה דהכי ודאי דאינו נקרא בכלל העיר רק עיבורה של עיר ולא מחוץ לעיר אלפים אמה גבי קריאת המגילה קראו חכמים עד מיל סמוך לעיר ולא שיהיה ממש מן העיר דודאי כל שהוא חוץ עיבורה של עיר אינו חשוב מן העיר ולדעתי כי היה פשוט לתלמוד דעד עיבורה של כרך חשיב ככרך וכדי שלא תהיה סבור דדוקא אותם יושבים בעיבור הכרך קורין כבני הכרך אבל יושבי' חוץ לעיבורה של כרך אינם קורים כבני הכרך אעפ"י שהם גם הם מאנשי אותה העיר לכך הצריכו חכמים לו' דגם קריאת המגילה כשתקנו בימי מרדכי ואסתר להיות בני כרך קורין בט"ו לאו דוקא בני כרך עד העיבור כדמוכח בכל מקום אלא גם הסמוך לכרך דהינו עד מיל נדון ככרך לגבי התקנה שעשו בימי מרדכי וכו' ע"כ עי"ש עוד :

הרי מבואר דעיבורה של עיר אין ספק דנדון ככרך וא"ל לומר אלא דאף חוץ לעיבורה תקנו דעד מיל קורין בט"ו והוא הקולא שהקלו במגילה משא"כ בבתי ערי חומה דאף עד מיל קורין בט"ו אבל לעיבורה אין ספק כנכנס. ועיין ג"כ להפ"ח סי' תרפ"ח סוף ס"ק ב' ודוק :

וא"ב הורה יוצאה דכל אלו הבתים מהחומה של העיר דהם בעיבורה של העיר ומה גם דכל יום ויום נכנסים ובאים לעיר לצורכם וגם לענין גיטין אפי' במקום הקבר של צדיק שמעון דאין בו ישוב כשנושאין נשים וכותבים כתובה כותבים עיה"ק ירוש' ת"ו באופן דלא יצא שם ירוש' מכל זה המקום אלא דלהכיר המחוז קורים להם שמות נפרדים נראה לע"ד דקורים בט"ו ואף א"ת דבאותם מקומות לא היה למקרא ירוש' הבנוים מ"מ לגבי עיבורה אין ספק דלכ"ע קורים בט"ו ומה שאמרו בב"ם עד כמה הוא לחוץ לעיבורה ופשוט :

וחזותיה עוד לרבי פיחג"ה תמה על התיר הגדול מרן זקני הרב משאת משה כשניות או"ח סי' ג' דמה ראיה הביא מהר"מ לו' דאלכסנדריא היא עיר קדומה דכיון דת' פרסה הוא בכלל האיסור מה לי קדומה מה לי חדשה את"ד :

ולדידי אחר המחי"ר תמהני עליו איך חשב דהרב הק' טעה בפשיטות ח"ו אלא דכונת הרב ז"ל דהביא דברי הר"מ דאלכסנדריא בכלל האיסור הוא לקצר דראית הרב ז"ל הוא דמרן כ"מ בפ"ק מה' מלכים ה"ז הביא דהר"מ יליף לה ממסכת סוכה דף נ"ה דאיענוש אנשי אלכסנדריא וקטלינהו משום שעברו על לאו דלא תוסיפו וכו' נמצא דאלכסנדריא של מצרים היא עיר קדומה וזאת היא הראיה של הרב ז"ל וכבר כתב שם עוד הרב ז"ל ואף א"ת וכו' דהיא חדשה וכו' עי"ש דבריו (כי כעת אין הספר בידי) :

אלא דלכאורה צריך להבין דברי הר"מ כיון דאיסו' זה הוא ת' פרסה ודאי דאלכסנדר' בכלל האיסור ומה בא רבינו ללמדנו וי"ל דהיה ס"ד לומר דאלכסנדריא היא עיר חדשה דלא נכנס בכלל ת' פרסה ולזה אצטריך לו' דאלכסנדר' בכלל האיסור ולמד מהש"ם דמשנים קדמוניות היה בה ישוב ונחרבה :

ולפי

מקום עיקרה של טבריה כיון שהוא בלאו הכי קורא בי"ד ובט"ו אך ר"י דלא חייש להרשב"י ורצה לקרות בט"ו דוקא הולך לחפש אחר מקום עיקרה של טבריה שהוא כניסתא דכופרא וקרא בה בט"ו דוקא:

וכן ראיתי להרב מ"מ בשניות או"ח ס' ג' שכתב על אלכסנדריה של מצרים דעל מה סמכו לקרות בי"ד גרידה דהרי היא בכלל האיסור כמ"ש הרמז"ל בה' מלכים וא"כ אין לה על מה לסמוך כיון דעיר קדומה היא וכו' ובסו"ד כתב ברם בנ"א שאנו דנים בה דתוכה וחוצה לה מקרבי אהדדי תוך מיל ברואה ושומעת וקרובה דא לדא כי נמי אין זו אלכסנדריה העיר הקדומה לה חוצה לה מ"מ לא פקע שמה הראשון וכל דסמיכה לה בגבולותיה כדין הכרך גופא חשיבה ומה זו סמיכה דקרי בה בי"ד גרידא אלו ד"ק הנלמד מדבריו הלה כי כל כרך השמו' לנו אם נבנה על מקומו הראשון או אשתרבובי אשתרבב חוצה לה יש לנו לקרות בו בי"ד וט"ו כאמור:

ובמ"ש בתחי' דבריו כי אלכסנדריה היא עיר הקדומה ולמד זה ממ"ש הרמז"ל דהרי היא בכלל האיסור אחרי נע"ר לא הבנתי דבריו כי כו' רבינו הוא אומר לנו שאיסור דירת מצרים הוא בכל התחום שהוא ד' מאות פרסה וכו' ובכל מקום מאר"מ מדינה או עיר בבית או בשדה כל מקום אשר ישב לו האדם הוא בכלל האיסור וארץ אלכסנדריה מכללם כיון שאחד מתחומי מצרים הוא הים הגדול ואם העיר אלכסנדריה היא ישנה או חדשה לא נפקא לן מידי וגו"ל שהיא חדשה ופשוט:

וזהו מה שעלתה מצודתי ולהיות כי לא מצאתי הדבר מפורש כי אם הסברא בדדמי וכן ולאו ורפיא בידי אי לזאת אשאל בה באורים מעלת הרבנים הגדולים יושבי על מדין לדון ולהורות את המעשה אשר נעשה ואל כל אשר יורו לנו כן יקום דבר ועליהם המצוה לקבוע הלכה זו במסמרות נטועים ולתור לנו איזהו מקומן דשייכי לקרות בט"ו ומדבריהם לא נטה ימין ושמאל:

הצעיר **יום טוב ישראל** ס"ט:

דברים שכתובים למעלה הרצתי אותם למעלת רב נהוראי גאון הרב הגדול כמוהר"ר **רפאל יצחק ישראל** יצ"ו.

וזה מה שהשיב.

מעלת רב נהוראי המאור הגדול. מעוז ומגדל. רב חביבא כבוד **יום טוב בישראל** גדול שמו. יהי אלד'יו עמו כיר"א:

מיום הזרח שמשו עלי והאירו לנגד עיני דברות קדשו לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי בשב'רי אשר כריתי לי שא'ם י"ד וגם אין ש' בבית כי חולת אהבה והנה בעתה כי הגיע ה' מנושב'רי י"ם פניתי לראות דברי לדיק שעלה ונסתפ'ק על הבתים החדשים אשר ניתוספו פה עיה"ק חוץ לחומה. מה דינן לענין מקרא מגילה אי עיבורה של עיר נידונית כשבת דחשוב כעיר אפי' מהלך הרבה או כדין בתי ערי חומה את"ד. ומטיבותיה דמר אמינא דדבר זה לנע"ד אין כאן ספק וזהו זה:

מר בריש מרן הב"י ז"ל סי' תרפ"ח כתב ועוד י"ל שהר"מ ורבינו מפרשים דכי בעי ועד כמה לאו אסמוך בעי דסמוך מסתמא סמוך ממש דהיינו בתוך עיבורה של עיר אלא אנראה בעי וכו' עכ"ל. וז"ל הב"ח והר"ן בשם הרשב"א כתב לשם דתוך עיבורה הוי סמוך ולפי זה נמי עד כמה אנראה ואינו סמוך קאי וכן עיקר וכן בפ' אין נדין דמסיק הא בנינה סמוכה הא בנינה שאינה סמוכה פירשו בו דבתוך עיבורה הוא סמוך. ונראה דטעמא מאחר דקי"ל דשיעור מיל הוי לבד מעיבורה של עיר אפי' כל היכא דקאמר סמוך תוך עיבורה קאמר כנ"ל עכ"ל. באופן דתוך עיבורה נחשב עיר ממש לענין מגילה וא"כ אם נאמר דבעי עד כמה אסמוך למ"ד נ"ל סמוך לעיבורה דעיבורה הוא עיר ממש וכן משמע בס' שלטי הגבורי' פ' לא יחפור שהביא מ"ש המרדכי פ' כל הבשר מעשה דרמי בו דיקולי דמבס נהגו שלא לנהוג חומרי המדינה ומנהגיה

שעבורה של עיר) . ולזה מתמה סמוך אעפ"י שאינו נראה . האיך משכחת לה שיהא סמוך תוך עבורה של עיר ואינו נראה ? ומשני כגון שיושבת בנחל . פי' דהמקשן הי' ס"ד דשהיפך מן ההר הוא עומק משופע והולך באלכסון . ורחוק שלא יהא נראה אם הוא תוך עבורה של עיר . שהשפוע הולך באלכסון . ומשני שיושבת בנחל . שהשפוע יורד למטה ישר כמו כותל . אשר אף שהבתים למטה הם בקירוב שלשים אמה או פחות . אינם נראים לבני העיר . כאשר כן ראיתי בכרכי' הרבה בע"ז (וביותר בעיר מאהליב על נהר דניעפער בארץ רוסיא . אשר סמוך ממש וכמעט תוך העיר יש נחל גדול . ושם עיר קטנה ויש לה שם בפ"ע ואין רואין אותה מהעיר ויורדין לתוכה בסולמות) וכן סביב להשאר הגדול הנקרא בירזות (נאר יזאב) וסביביו שעומד לתעלה אף בקרוב אינו רואה כלל הבתים שלמטה לרגלי ההר . כאשר ראיתי בעיני :

כ"ז אם נפרש דהך ועד כמה קאי דוקא על נראה ואינו סמוך אך אם נפרש דקאי על תרוייהו והך נראה ואינו סמוך לא דמי לסמוך ואינו נראה היינו באף שהיא בתוך התחום מ"מ רחוקה היא קצת מסמוך ואינה נראה כגון שהתחו' של ההר רחוק קצת מצד האלכסון . הט"ז ומהר"ש אלשקר ומהרי"ט להלון והאליהו רבה סי' תרפ"ח סק"ד . כל הנביאים כלם כמעט בסגנון אחד נתנבאו . דבאמת עלם ההר הוא תוך התחום ואם נמדד בחבל וכמבואר בעירובין ימצא בתוך התחום . אבל מ"מ מחמת האלכסון תהי' ההליכה לשם יותר מתחו' וזה היא הקולא *) שהעי' יושבת בראש

---

*) **הגה"ה** ודע דכאן הקילו יותר ממה שאמרו לענין תק"ש בשבת בר"ה דף למ"ד . דבר"ה לי אמרינן כל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבא הרי דהוליאו יושבת בנחל וכן יושבת בראש ההר . אף שהם תוך התחום וכאן הקילו בשניהם סמוך ואינו נראה וכנ"ל . ודבר זה אנו למידין מתורתו של רבינו הגאון בעל שאג"א . דכאן לענין מגילה מאחר דמיירי הכל בתוך התחום וממילא דהסמוכין לכרך ורוב תשמישיהן בכרך (כאשר אנו רואין בחוש בעיירות הקטנות הסמוכות לירושלם) וכיון שהם תוך התחום ומצויים תמיד בכרך . א"ל שאלו יתעסקו כל היום בקריאת מגילה ושלוח מנות ומתנות ועוסקין בסעודה . ובני הכפרים הרואים יהי' אבלם כיום חול . לכן תקנו דכל הסמוכין הרי זמן קריאתם ביום אחד . לא כן לענין תק"ש בשבת . שהתקיעה היא פ"א ביום בלא שעה קבועה . וממ"נ אם יהי' בתוך הכרך בעת שתוקעין בה יתקע ג"כ עמהם . ואם לא יבא שם כל היום אינו פוקע כי אין שום שנוי הניכר ביניהם . עכתו"ד והוא נכון . — עוד יש קי"ל קולא אחת לענין מגילה בגודל התחום דהגאון הנ"ל הקשה דבמגילה אמרינן דשיעור מיל כמחמתין לטבריא . ובפסחים מ"ו אמרינן לענין בצק החרש דשיעור מיל כמו ממגדול נוניא לטבריא ע"ש . וקשה תרתי . חדא דלמה לו לומר בלשון זה לימא וכמה מיל אלפים אמה וממילא נודע אחר המדידה דמחמתין עד טבריא הוי מיל . וכן ממגדול נוניא לטבריא . ועוד דלמה שינה הש"ס ממגילה לפסחים הלא שיעורו הכל אחד . אך דבאמת לא שיעור אחד דהנה בערובין נ' פליגי אביי ורבא נחלק בין אמות כלאים לאמות סוכה דלאביי החילוק הוא בין אמות בנות חמשה ובין בנות שש . ורבא נוהלק בין שוחקות לעוצבות . ולהו"ל היה ידוע דממגדל נוניא לטבריא הי' תחום קטן . ומחמתן לטברי' הי' מדת תחום גדול מרווח . ולכן לענין חמץ הלכו לחומרא ושיערו כמדת תחום קטן . ולענין מגילה שיערו לקולא כמדת תחום גדול ומרווח כנ"ל . שהוא כמו מחמתן לטברי' ודו"ק . עכתו"ד ז"ל . וא"כ בר"ה דאמרינן סתם לאפוקי חוץ לתחום . ודאי דמשערינן בתחום קטן כההיא דפסחים דמספק אין תוקעין בשבת נגד גזירת חז"ל :

ומידי דברי בע"ז אכתוב בקצרה מ"ש בענין זה בגזירה דרבה במגילה ד' . רב יוסף אמר שעיניהם של עניים וכו' וע"ש בתוס' ד"ה ורב יוסף וכו' . ובטו"א שם האריך להקשות ע"ד התוס' וגם בעיקר הענין האיך אפשר שרב יוסף יחלוק על טעם דרבה אשר הובא בכ"מ בש"ס להלכה ע"ש שהאריך הרבה בע"ז :

וגם אנכי הצעיר פלפלתי בע"ז בחי' על פסחים פ' א"ד . ובכינה ד' י"א אך מהנלע"ד בקצרה . דרב יוסף לא פליג על טעם דרבה אלא כאן סוברת לטעמו . והא ע"פ מ"ש הר"ן עי' בד' בר"ה דקשה דכמו שגזרו בכמה מ"ע לבטלן מטעם דרבה אמאי לא גזרו גם במילה בשבת מטעם שמא יעבירנו . ותירץ דשם גזרו הואיל וכולם טרודים הכל במילה הואיל ואינו טרוד רק אבי הבן לא גזרו . משום דאחרים יזכירו . וזה שדקדק רבה בלשונו הכל חייבים כמ"מ וכן בא"ד . דעיקר הגזירה הואיל וכולם טרודים . והקשה דא"כ אמאי גזרינן בהזאה בע"פ שחל בשבת שאינו טרוד כ"א הטמא והמזה . ותירץ דהא ע"פ כולם טרודים בקרבן פסח . ועפ"ז הקשה הצל"ח ריש פ' א"ד דא"כ בשיש מילה בע"פ שחל בשבת אמאי לא גזרינן שמא יעבור האיזמל דהלא כולם טרודים בקר"פ . והתירץ פשוט דכיון דבכל שבתות השנה מילה דוחה שבת שוב לא גזרו בזה במילה שחל בע"פ בשבת דלא להוי כחוכא וכו' ועפ"ז יישב ד' רש"י בפסחים פ' א"ד שפי' רש"י במשנה דהזאה אסור בשבת משום תיקן גברא והוא פלאי דהלא בש"ס אמרו דאסור משום דרבה . שמא יעבירנו ד"א ברה"ר ע"ש . אך לפי הנ"ל ניחא דהא תינח בהזאה בע"פ שחל בשבת דכולם טרודים בע"פ . אך אמאי אסרו הזאה בשארי שבתות בשהל שאיפי

ולפי כאמור לעיל אין מקום למה שהביא ראיה מר ניהו רבה מדברי הרב מ"ז ז"ל וכתב ונלע"ד מדבריו כי כל כרך המסופק לנו אם נבנה על מקומו הראשון או אשתרבובי אשתרבוב חוצה לו יש לנו לקרות בו בי"ד ובט"ו עכ"ד ועפה"ר דהתם הוא הספק על הכרך גופיה אך בנדון דידן אין לנו ספק על העיר אלא על הבתים דנוספים חוץ לעיר וכבר כתבנו דעיבורה של עיר הוי כעיר אף לענין מגילה ואין קורין אלא בט"ו כן נראה לי להלכה ולמעשה ואם יסכים עמדי מע' מר ניהו רבה שיחל"א יצחק ירנן. נאם נאמן בברית אהבתו המעתיר בעדו לאל פה עיק"ו נחלה לישראל אים לעיר.

רפאל יצחק ישראל ס"ט

סימן ט"ז

מאת הרה"ג וכו' מוה"ר **משה נחמי' כהניו** אב"ד **מהאסלוויץ** הי"ו.

לכבוד הרב המאוה"ג. מעוז ומגדול. ישיש ונכבד וכו' **מוהרי"ט** הי"ו. רב במדינת מצרים לפנים.

עד שאלתו שאלת חכם ונבון בדין העיירות הקטנות אשר מחוץ לחומת ירושלם. מה דינה לקריאת המגילה אם בי"ד או בט"ו? וכמה הוא שיעור סמוך ונראה' המבואר בש"ס ופוסקים? והצריך מע"כ לבאר בזה כל פרטי'. ואחרי רואי דבריו. דברי חן. ואחרי עיוני בש"ס ופוסקים נלע"ד להסכים עם מע"כ. וכפי הפרטים שאבאר בקצרה. ומאחר שבא ענין זה לידי מוכרח אני לבאר כל הפרטים בקצרה. הגם שיודע אני שלא יפליאו לנו!? (וכמו שאנו רואין בחוש את העיר הקטנה „בית יעקב" שהיא איננה סמוכה ולא נראה. ואלמלי ברור שהם צריכים לקרות ביום י"ד ועכ"פ בבני שמי' — כאשר כן עשו בראשונה ואח"ז התחילו לקרות רק בט"ו). — בכל זאת

אמרתי יהי מה אבאר אי"ה לפי קוצר שכלי. בסעד"ה!

ונבאר אלה הספיקות שיש בזה.

א) הפלוגתא בין הראשונים והאחרונים אי עד מיל (דאמרינן בריש מגילה ועד כמה) קאי אסמוך או על נראה או על שניהם?.

ב) אם נימא דיש כאן כ"מ ע"י בורגנין. דאי נימא דהפ"ל דע"י בורגנין מקרי סמוך יכול להיות רחוק אפילו כמה פרסאות!.

ג) אם יש חילוק בהא דאמרינן בש"ס. כרך וכל הסמוך וכל הנראה עמו. אם יש חלוק אם הם כפרים קטנים או בתים יחידים או עיר גדולה הסמוכה להמוקפת!? —

והנה בספק הראשון נראה לפע"ד ברור דהא דאמרינן עד מיל מוסב גם על נראה (ואולי על נראה לחוד) חדא דכן דעת רו"פ הראשונים והאחרונים ז"ל. דעת הרמב"ם והטור אם לא נגיה בדבריהם הר"ן ועו"פ עיין ב"י. ובאחרונים הנה הם הט"ז. והפ"ח. ומהר"ם אלשקר בתשובה ומהרי"ע לפלון. והא"ר ע"ש סי' תרפ"ח. והברכ"י. ועוד מצאתי גדול האחרונים אשר כדאי הוא להכריע. הוא גאון הגאונים רבינו הגדול בעל שאגת אריה בטורי אבן ריש מס' מגילה בד"ה תנא. כתב מדי עברו דגם בנראה הוא דוקא בתוך התחום:

והנה לפי דעת הסוברים דהך עד כמה לא קאי רק אנראה אין צריך לדחוקי בלשון הש"ס דסמוך פשיטא ליה שהוא סמוך ממש בעבורה של עיר. וכמו שהזכירו האחרונים. וגם מע"כ בתשובתו. ומוכרח מהמשנה דעירובין כ"ג דאמרינן ובלבד שיהא שם שימורה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר. דשם פירוש סמוכה. סמוכה ממש. וכידוע (כן הוא להדיא במשנה דבילה נ"א דסמוך הוא סמוך ממש בעבורה

הוא תחום מ' אמות כל אמה ששה טפחים ושוחקות ונראה ואינו סמוך הוא ג"כ דוקא בתוך התחום רק דתחום דידהו יותר גדול מעט וכנ"ל :

ומעתה עלינו לבאר . במה שהאריך מעכת"ה בדין אי סמכינן על בורגנין כמו לענין שבת או לא והנה מקודם אבאר במה שהקשה כתר"ה בש"ס במה שאמר כרך וכל הנראה עמו דהול"ל כל הסמוך וכל הנראה לכרך . ולפע"ד דבר גדול כוונו חז"ל בזה דנחזי אנן אם הכרך חרב ואין שם שום ישוב כלל (וכמו שהי' כן ירושלים עיקתו"ב רבות בשנים . כן לאחר חורבן בית ראשון וכן לאחר חורבן בית שני . אירע כמה פעמים באיזהו מקומן כמו שהעיד הרמב"ן ז"ל מהו דין של הכפרים הסמוכים בתוך מיל אם בתוכן הי' ישוב מישראל והורגלו לקרות בט"ו כמו בני הכרך . ולפע"ד ברור דהם קוראים בי"ד כמו רוב העולם . וזהו שדקדקו חז"ל כרך וכל הסמוך וכל הנראה אליו . היינו כשקוראין בכרך בט"ו אז הן בטלין להכרך . אבל אם אין ישוב בהכרך ואין קורין בהכרך אז הם קורין בי"ד כמו רוב העולם . וזהו ברור לפע"ד ומיושב ומדקדק לשון חז"ל היטב . עוד אפשר לומר כוונה בדברי חז"ל דהנה מה שנסתפק מעכת"ה אם הדין דוקא בכפרים או עיירות הסמוכות או גם בתים יחידים . לפע"ד דין זה לא נכלל בגדר ספק דכל הסמוך לו בכלל יהי' כפרים או בתים כפ"ע וכמו שמסיק גם מעכת"ה . אך אנכי מסתפ' טובא לענין אחר . אם הכרך שמוקף חומה מימות יב"נ היה עיר קטנה וחוץ לחומה יש עיר גדולה כפלי כפלים מהכרך . כמו שיש בעיר באברויסק ודינבורג במדינת רוסיא שהעיר המוקפת חומה היא עיר קטנה וסמוך לה עיר גדולה מאד פרזות והיא תוך התחום מה דינה ? דלפי הטעמים המבוארים דחשבינן לענין מ"מ בעיר אחת היינו משום דכל תשמיש בני העיירות והכפרים הסמוכים הוא מהכרך ומצוין שם תמיד או משום אגודה דמגלה עניים . וכ"ז לא שייך באם העיר הסמוכה היא גדולה הרבה מהמוקפת ואם נאמר דהדין בזה דהעיר אינה טפלה להכרך (הוא ע"ד דרוש וקבל שכר) אף שאינו מצוין ועוד כדי לפרש לשון חז"ל) נוכל לפרש דגם לזה כוונו חז"ל . כרך וכל הסמוך לו כו' היינו אם הכרך הוא העיקר והסמוך לו והנראה עמו פי' שהם טפלים להכרך אבל אם הסמוך לו עיר גדולה מאוד ותקרא בשם אחר . לא נאמר עליה שהיא סמוכה לכרך . אלא הכרך סמוך לה וכידוע בלשון העולם דקטן נתלה בגדול ולא גדול בקטן ודו"ק . גם מ"ש כתר"ה בזה רמז שיהי' דוקא סמוך לכרך עצמה ולא הסמוך לסמוך אפשר דגם לזה כוונו חז"ל . והנה ע"ד בורגנין זה ברור ופשוט דלא סמכינן אבורגנין לענין מ"מ . וכל האומר היפך מזה הרי הוא טועה הדא . דא"א ללמוד כלל מעצמינו ממה שמצינו היתר לענין שבת דנאמר כן לעניין מ"מ . ושם הלא התירו אפילו כמה פרסאות . וכי נתיר גם כאן אם יהי' סמוכין לזה . ואפילו רחוק הרבה אם אך תהיינה העיירות מובלעות זב"ז כ"י . הוא נגד דעת התורה ודעת נוטה . וכן לפי הטעם דאגודי מיגלה אין שייך ברחוקות . ובפרט לפי טעם הכ' רבינו הגאון בעל הטורי אבן דכל שהם סמוכים בתוך התחום . הם באים תמיד להכרך וכל תשמישיהן שם . אבל הרחוקין יותר אפילו שהיא מובלעת לתוך עיר הסמוכה לכרך אבל היא עצמה איננה סמוכה להכרך ואינה הולכת תמיד להסמוכה וכ"ז ברור ורואין אנו בחוש . וגם מ"ש מעכת"ה דעניני מגילה יותר טוב ללמוד מהא דבתי ערי חומה היא ג"כ ראי' נכונה וכדמוכח מהש"ס לענין כרך שישב ולבסוף הוקף (עיין במגילה ג' ובתוספו' שם באריכה ועיין טו"א שם) ולענין בתי ערי חומה ידוע במשנה דעירובין ל"ב דכל שהוא חוץ לחומה אינו בכלל . ודי לנו במה שפסקו בזה חז"ל לענין

בראש ההר שתחום שלה הוא גדול מתחום העיר היושבת בנחל. וכן משמע בר"ה ל' לענין תק"ס דאמרינן הם כל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה לבא. ודייקינן שומעת פרט ליושבת בראש ההר קרובה פרט לחוץ לתחו'. והנה אם נאמר דהעיר היושבת בראש ההר היא חוץ לתחום הרי אינה קרובה. ולמה ליה להש"ס למעוטי מחמת שיושבת בראש ההר אלא ע"כ היא יכולה לבא. שבאמת היא תוך התחום עפ"י המדידה כנ"ל. רק שאינה שומעת כן מחמת המרחק שהיא רחוקה יותר מחמת האלכסון. וגם מפני שישיבתה בראש ההר. וזה ראיה גדולה להמעמיק בע"ז. דאף שרואה הרי היא בתוך התחום באמת. וע"כ כפירוש רבי רבוותא הנ"ל בפירוש כרך וכל הנראה עמו. כנ"ל ודו"ק (עיין בהגה"ה) ובאמת כל גורבא ויודע שמעתתא מה היא. לא יוכל לקבל פירש אחר דנימא דכל הנראה עמו אפילו הרחוקי' מאד יהא דינם ככרך. שאנו יודעים שיש כרכים הנראים במרחק ד' או ה' פרסאות ויותר. וכבר דבר זה נזכר בר"ן ונו"פ. אך לפענ"ד יש בזה להוסיף עוד ראיה נכונה. דהנה אם יהי' עיר במרחק ארבעה מיל והיא עומדת בראש ההר ונראה. ואח"ז במרחק קטן יהי' כפר בנחל הרי הכפר קורא בי"ד. כיון שהיא רחוק' ואין נראה. ואח"ז במרחק חצי מיל הר ועליו עיר או כפר ונראה וקורא בט"ו. ואח"ז נחל ושם כפר וקורא בי"ד וכן יכול להיות כ"פ שיתכן בנפסוק בהרחוקים מהכרך יקראו כמותה בט"ו והקרובים יותר יקראו בי"ד ?! וגם בלא זאת זה כחוכא ואטלולא ולא ניתן לאמר כלל וכלל. ובלא"ה א"א לומר כן שחוץ לתחום יהא נדון ככרך דבכל דוכתי חוץ לתחום לא שייך להעיר וכן לענין גטין מבואר באה"ע סי' קכ"ח סעיף ד' בהגה"ה. מתשו' הרשב"א. דנכרי שהוא חוץ לתחום אעפ"י שמספקין ממנו. אם כתב אותו בגט יש פוסלין. והרבה הם דס"ל דכל שכתב בגט חוץ לעיבור העיר אף שהוא תוך התחום וכתב במתא פלונית. הגט פסול (עיין מהרי"ל סי' ע"א בשם הר"ם ומסקנת הפוס' דדיעבד נוכל להכשיר אם כותב תוך התחום במתא פלונית אבל לא חוץ לתחום. ועיין באורכה בפ"ת בריש סי' קכ"ח) גם ראיה גדולה מסה דחולין דף קי"א מסה דרמי בר תמרי דאכל כחלי מחוץ לתחום. ובתשו' הגאון הגדול בעל משכנות יעקב חאה"ע סי' כ"ד כתב דבאמת לגבי שמיעות מלינו הרבה אפילו ברחוק מתחום. וכמו דמלינו במנחות לענין קציר' העומר כל העיירות הסמוכו' מתכנסות לשם. ועוד בפ' כה"ג. ואין זה אלא בלשון מושאל סמוך כלומר לא רחוק מאד. אבל מקום דבעינן תוך התחום דוקא הוא רק במקום דבעינן דמקום הסמוך יהי' נידון כהעיר ממש כגון לענין מגילה ותק"ס וכה"ג ודאי דאמרי' דבעינן דוקא תוך התחום ע"ש:

העולה מכל הנ"ל דרוב הגאונים וכמעט כל האחרונים הסכימו דלא נדון ככרך אלא דוקא אשר הוא תוך התחום. ותחום דידהו הוא

בליפי או שביעי בשבת דהלא כל העם אינם טרודים. ואם נאמר דבאמת מותר להזות באחרי שבתות שוב אי אפשר לעזור גם בהזאה בע"פ שחל בשבת וכמו במילה אלא ע"כ גם באחרי שבתות יש איסור מטעם דמחזי כמתקן גברא רק בע"פ מחמת עשה דפסח שיש בו כרת לא היינו חוששין לשבות אך גזרו משום דרבה דהוא אלים לדחות המ"ע וכמו בשה"ד. והדברים נעימים ועפ"ז יישבתי פי' רש"י במגילה ד' הנ"ל בטוב טעם ואכמ"ל. אך בכ"ד י"ל שפיר דודאי לא יחלוק ר"י על טעם דרבה אשר הוסכם בש"ס בכ"ד אך לענין מ"מ הוסיף הטעם הואיל ועיניהם וכו' דקשה לו התינח במקום שכולם חייבים במ"מ בשבת אבל היכא שכולם אינם חייבים ואינם טרודים כגון בן עיר שהלך לכרך בע"ש בחיל להיות בי"ג (בזמן דמקדשין ע"פ הראי') והי' דעתו לחזור למקומו בע"ש וע"פ סיבה נשאר שם בשבת דידוע בש"ס ופוסקים דדינו כבן עיר. עי' ס' תרפ"ח. ולמאי לא נקרא שם בשבת בזמנו דהלא בני כרך אינם טרודים. וכן אמאי לא הקילו על בני הכפרים כמו שהקילו לקרות ביום הכניסה אמאי לא הקילו עליהם לקרות בשבת כשחל בי"ג הלא בני העיר אינם טרודים והוא להם טובה גדולה וגם כדי שיספיקו מים ומזון. ולזה הוסיף רב יוסף הואיל ועיניהם וכו' דלטעם זה שמגילה היא בקריאת כ"א ביום חול וק"ל. ע"כ הגה"ה:

דשנים אוחזין בטלית דריש ב"מ . כיון דאין דנין רק על התלוי משא"כ לבתר דינא דמתני' דאגן סהדי דהיא של שניהם חולקים אף בזה אומר כ"ש וזה אומר ח"ש (שוב מצאתי תי' זה בקצות"ח סי' קנ"ז) ועיין בח"מ (סי' קל"ח) סעיף א' בהגהת רמ"א בשם הריב"ש דה"ה לחלוקת קרקע כחלוקת מטלטלין כריש ב"מ (וביותר דאף בזה אומר כ"ש וז"א כ"ש אין חולקין כ"א בשבועה דהא שבועת המשנה שייכת גם בקרקע כמ"ש הגאוני' ממתני' דפוגמת. ומה דלא הזכיר הריב"ש שבועה בהך פסקא דסי' קל"ח הנ"ל י"ל דס"ל כשי' הפוסקים המובא שם בסמ"ע ס"ק י"א שדוקא על המותר נשבעי' אבל מה שהוא ביד כל אחד א"צ לישבע עליו אלא אם ירצה מגלגלין וכו' וא"כ בחלוקת הגג הנ"ל אף שלא הי' על ביתם ממש כ"א הי' נסמך על כותל של אחד מצד אחד ועל כתל השני מצד הב' ותחתיו ר"ה כמ"ש בסמ"ע סק"ח מ"מ עדיף מתפיסי בכרכשתא וכל אחד חשוב כתפוס במה שמחזיק וא"צ שבועה ואפשר דגם לאינך פוסקים דס"ל דגם בזה נוטל עד מקום שידו מגעת ל"ש מ"מ עיקר התקנה הי' על תפסו שניהם בכרכשתא רק ממילא אף במה שידו מגעת לא חילקו משא"כ בקרקע דלא מפכ"ל באין תפוסין דאז הוי כל דא"ג ובתפוסין לחוד לא תקנו . וכ"ז בהך דסי' קל"ח דהוי שניהם מוחזקים במה שהגג נסמך על כותלי שניהם משא"כ הכא דאין שניהם מוחזקים בכותל כדמוכח מדברי התוס' דהקשו מזה אומר של אבותי דיהי' כל דא"ג ואלו הוו שניהם מוחזקים הא כבר כתבו בתו' בריש ב"מ דבשניהם מוחזקים ליכא דינא דכדא"ג וע"כ דנקטו דאין שניהם מוחזקים וא"כ ודאי שבועה בעי . אלא דע"ז י"ל דכיון דעיקר השבועה נתקנה מטעם שלא יהא כ"א הולך ותוקף ובקרקע ל"ת דל"ש שלא יהי' עדים בדבר) וא"כ לכאורה אין מקום לקושיתם ובמו"כ קשה על קושי' הגמרא גבי בקעה:

ונראה דקושייתם הוא עפ"י מה שפסקו בריש ב"מ בד"ה וזה נוטל רביע וא"ת יהא נאמן דאליו שלו מיגו דאי בעי אמר כולה שלי ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן דבאליו הפני מוחזק זה כמו זה משא"כ הכא דשניהם לא הוו מוחזקים כמו שהוכחנו לעיל א"כ אף בז"א ח"ש נוטל חצי במיגו דא"ב אמר כ"ש דלא הוי מיגו להוציא (ומזה הי' נראה ראי' לפי' הש"ך בח"מ (סי' ע"ב) על מה דמבואר שם ברמ"א דאפי' אמר בשעה שראוהו עדים שחייב לו כו"כ כמו שטוען עכשיו בב"ד לא מהימן דבפני עדי' לא מהני מיגו והם משוי לי' ראה וא"כ אכתי יש נ"מ בדינא דמתני' באם כבר הודה בפ"ע קודם בואו לב"ד שאין לו כ"א החצי ובפניהם ל"מ מיגו והם מסלקים המיגו גם אח"כ כבואו לפני ב"ד ולא יטול כ"א רביע . אך הש"ך חילק בזה דדוקא באם טען תחילה ממושכן על כך וכך לא מהימן בעומד בטענתו כן בב"ד כיון דצריך שבועה בנק"ח ותלוי הכל במה שיפסקו לו הב"ד ואז הו"ל ראה אבל אם טען תחילה בפני עדים לקוח והי' נאמן במיגו דלא הי' מראהו כלל ועומד כן בטענתו בפני ב"ד מהימן כיון דמהימן בל"ש וא"כ הה"ד הכא לפי מ"ש דבחלוקת קרקע לא תקנו שבועה נאמן גם לפני עדים במיגו . ודלא כתומים שחולק שם על הש"ך בזה עיי"ש אולם גם לשי' הש"ך יש עדיין מקום עיון לפמ"ש שם בס"ק נ"ו דדוקא כשעומד אח"כ בב"ד בטענתו שטען לפני עדים לקוח הוא דמהימן הא אם חוזר וטוען אח"כ בב"ד ממושכן א"כ . ובתומים תמה דיהי' נאמן במיגו דא"ב עמד בטענתו הראשונה ובאמת לק"מ דמכיון שחזר וטען ממושכן והודה שטענתו הראשונה שטען לקוח הי' בשקר . א"כ קשה למה באמת הראה לעדים . הא כל עולם המיגו הוא להוכיח שטענתו אמת דאל"כ דעבי לי' הוי עביד . והא קמן דשיקר ולא אסיק אדעתי' למעבד מה דמעולה ביותר וא"כ גם השתא אין להאמינו

לענין מ"מ שהיא דרבנן והם אמרו דכל הסמוך ונראה כו' משא"כ בבתי ערי חומה ומניין לנו להקל עוד מעצמינו ולפחות זמן שקריאה שאמתית ולא יעבור כתיב. וגם איך יעלה על הדעת ללמוד משבת. וא"כ למאי דבעי ר' יצחק ב"ר יוסף (ערובין ד' כ"ב) אמר ר' יוחנן לומר דכל ארץ ישראל היא רה"י מה"ת, ומסיק שם להלכה במעלות ומורדות שבא"י עיין בכ"ז בערובין ד' הנ"ל ובתוס' שם ד"ה מעלות כו' ע"ש. ואם נאמר כן גם לענין מ"מ שכל ארץ ישראל יהי' כעיר אחת וכדומה? הס מלהזכיר כן! אלא ודאי ברור דאין נחשבין ככרך אלא הסמוך וכו'. וממילא נידון לכל העיירו' הסמוכו' לירושלים. ומ"ש מעכ"ה דאולי נאמר שהעיירות הסמוכות הן בנויות במקום עיקר ירושלים בבנינה וע"ד המבואר בירושלמי פ"ק דמגילה דרבי יוחנן קרי בכניסתא דמפרא בע"ו דאמר הדא הוה עיקר טבריא קדמתא. הדא דאף אם היינו מסתפקין בזה הנה צריך מספק לקרות בי"ד ובט"ו ושאני ר' יוחנן שהוא ידע היטב וקבל בברור שהיא טברי' קדמתא. לא כן אנחנו אשר אף אם ניחוש אינו אלא מספק. ועוד שאינו נכנס אף בגדר ספק כלל וכמו שהארכתי בקונטרס „שאלו שלום ירושלים" שירושלים עיה"ק בבנינה היתה נמשכת לפי הנראה לצד מזרחית לפונית ואולי גם לדרומית כמו שמצינו בספרי קדמונים ועוד אנו רואי' בחוש אשר לדרך שכמה והסביבות שמלאים חורבות ומערות וכדומה ולדרך יפו לא נמשכה כ"א מעט. ואנו רואים בכל הבנינים והחפירות רק קרקע בתולה. וכל המעיין ישר בזה יראה כי כן הוא:

עתה מכל היוצא מזה להלכה כי כל העיירות „מאה שערים" „נחלת שבעה" „משכנות" „אבן ישראל" הם בכלל נראה וגם סמוך לפי הראות אך „בית יעקב" אינה נראה ואינה סמוכה זה ברור כי היא חוץ לתחו' (שהוא כערך וויארסט

(יוד)

רוסי') וכל האומר שהיא תוך התחום אינו אלא טועה או מכזב. וגם לענין שבת יש לדון טובא אם רשאין לילך בלא ערוב. כאשר כבר דברתי עם המופלגי' דהם כי אין שם בורגנין כראוי ואולי כעת נתוסף איזה בנין אבל לענין מ"מ הוא פשוט שצריכי' לקרו' בי"ד בלא ספק ובודאי טוב שיקראו גם בט"ו כמו בחברון וכל בני א"י. ולהשומע יונעם והמתעקש יהי' לו אשר לו הכ"ד דושע"ת ומברכו בארוש"ע והצלחה במידה ודעלמא:

משה נחמי' כהניו ר"מ.

סימן י"ז.

מאת הר' המופלג וכו' מו"ה **יעקב אורנשטין** נ"י.

(ב"ב ב' א') **תוס'** ד"ה לפיכך וכו' וא"ת ומאי איריא משום דבונין הכותל בעל כורחם בלא"ה נמי הוי של שניהם ואפי' נפל לרשותא דחד מיניהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה וכו'. הנה מדבריהם מוכח דהא דחולקין גם בלא דינא דמתני' דבוני' בע"כ אין הטעם משום דאנן סהדי דשל שניהם היה מדלא יש שום חזית דאם לא כן מה הקשו לקמן והא דלא אמר הכא כל דאלים גבר כמו בזה אומר של אבותי. הא התם ליכא אומדנא דשל שניהם הוא. ועוד דאי בלא דינא דמתני' הוי ג"כ אנן סהדי א"כ לא הועילו בתירוצ' דנפל לרשותא דחד ושהה הרבה יהי' נאמן שעשאה כולה במיגו דלקוח משא"כ בתר דינא דמתני' דבונין בע"כ הוי מיגו במקום אנן סהדי. הא גם בלא דינא דמתני' הוי מיגו במקום אנן סהדי מדלא עשה חזית וע"כ דקושיתם הוא דחולקין מכיון דטענותי' שוות ואין אחד מהם מוחזק יותר מחבירו. ולכאורה תמוה דהתינח באם כל אחד מהם טוען כולה שלי משא"כ באם טוען אחד כולה שלי והשני טוען ששניהם עשאוה ואני שלו א"כ מן הדין דזה יטול שלשה חלקים וזה יטול רביע. וכדינא

דשנים

רב שונה) דהיכא דליכא נגד הברי חזקת ממון ודאי בו"ם ברי עדיף ואפי' בברי גרוע ושמא טוב עיי"ש. והכא אין הנכסים מוחזקים משא"כ לבתר דינא דמתני' דבונים בע"כ ואנן סהדי וכו' חולקים גם בבו"ם ואין לומר דגם לבתר דינא דמתני' אין חולקים בבו"ם דלא אלים אנן סהדי כל כך לסתור טענת הברי מ"מ יקשה כמו"כ על קו' הגמרא גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה והתם ודאי לבתר דתקנו דהניחם יעשו חזית וגמלא כן ודאי דאלים כעדים גם לענין בו"ם.

שו"ר דתליא בב' תירוצי התוס' (בר"פ הבית והעלי' ד"ה לימא) ז"ל מ"מ בהכי חשוב מוחז' שאנו יודעין שהחצי שלו ועוד וכו' דכל ממון המוטל בספק חשוב כאלו הנכסים מוחזקים בו. ולתי' קמא הכא בו"ם ב"ע דלא ידעינן שהחצי שלו ולתי' בתרא ה"נ אע"ג דאין שום אחד מוחזק חשוב לענין זה כאלו וכו'. וכ"ז למ"ד בו"ם לאו ב"ע אבל למ"ד ב"ע נוטל הכל כמבואר בסוגיא דר"פ הבית והעלי' ויש ליישב בזה קושי' תו' (לקמן ד"ד ב' ד"ה לאפוקי) דלאביי לשיטתו (כתובות י"ב ב') דר"י כר"ג עיי"ש והתם הלכה כר"ג א"כ ב"ע ונק"מ קושי' הגמרא ולא יעשה וכו': ויתבאר בדברינו לקמן בסיום דברי התו' בדינא דמקום הכותל. הי"ס:

יעקב אורנשטיין.

סימן י"ח.

מאת הרב המופלא וכו' מו"ה **יוסף נסים בורלא** הי"ו.

נשאלתי בהיותי בעוב"י והראן יע"א. מאת ידידי החה"ב והכו'. רב טבחייא שו"ב כמה"ר ר' שמעון חלוואה הי"ו. וז"ל יעקב הי"ל ג' בנים ראובן הבכור. ושמעון ולוי. והוא היה עושה מו"מ לעצמו. וראובן לעצמו ושמעון לעצמו. ולוי מעולם לא עשה שום מו"מ. ואחר ימים בטל יעקב המו"מ שלו. וישב לו בחנותו של שמעון בנו הנז' והיה נו"ן כאדם העושה בשלו. ואף כשהיה שמעון הולך למדינה אחרת היה יעקב אביו יושב בחנות בנו הנז'. והיה נו"ן כאדם העושה בשלו. וראובן ולוי אחי שמעון מעו' לא עלה ע"ד לשאול ליעקב אביהם כיצד מתנהגים בחנות זה ואם הוא בשותפו' עם בנו שמעון אם לאו. מאחר שהיו רואים שיעקב אביהם' היה יושב בחנות מבקר עד ערב. ובנו שמעון סומך ע"ש אביו. סברו בדע' שכל החנות הוא מאביהם יעקב. ואח"ז הלך לוי למה"י. והניח ליעקב אביו בחנות שמעון אחיו הנז'. ויהי אחרי ימים רבים וישלח שמעון כתב לאחיו לוי לאמר יעקב אבינו מת ונל"ם וצוה לפני מותו שאין כל מאומה בידו שהכל הוא משמעון ומכיסו היה זן אותי. ברם תתן לראובן אחיך שהוא הבכור ק"ן מתקאלים וללוי שהוא במדה"י ק' מתקאלים כך צוה אבינו ואם תרצה לקבל תשלח לי קבלה שקבלת הדברים הללו לקיים צואתו ואתן לך הק' מתקאלים ויהי כשמוע לוי את כל דברי אחיו ש' חרה לו והשיב לו כי לא אשלח לך את הקבלה ולא שום דבר עד שנראה מה שהדין נותן:

והנה בעתה לשאו"ל הגיעו אם יש ממש בצואה זו או לא כי אמר יאמרו לו ראובן ולוי שכל הממון הוא ליעקב אביהם אחרי שהיה סמוך ע"ש אביו יעקב. ואם ימצא הקרקעות והשטרות ע"ש שמעון אפשר שעשו קנוניא ביניהם אם להקל מהם המסים והארנוניות ואם מחמת ראובן שיש עליו חובות. ואם מפאת לוי שלא ידע מהו שם במדה"י ועוד טוען דאם כדבריו שאין לו שום דבר כי הכל הוא משמעון. מה לו לצוות שיתן לראובן כך מה וללוי כך מה. אשר ע"ז בקש אתי' לוי שקבל דברי הצואה מאחר שלא הניח אחריו כלום. ואם האמת שלא הניח כלום היאומן כי יסופר כי שמעון יתן מכיסו לאחיו

לשאתינו במיגו דא"ב עמד בטענתו הראשונה דדילמא גם השתא משקר ולא אסיק אדעתי' משא"כ בדברים שאין עשוים להשאיל וטען בפ"ע לקוח דנאמן בל"מ. נאמן אח"כ ממושכן במיגו דא"ב עמד בטענתו הראשונה ודברי הש"ך ברורי' וא"כ ה"נ באם יחזור ויטען לפני ב"ד כולה בלי גם האי לא יטול בלא דינא דמתני' ויש לדחות זה ובמק"א האדכנו וא"כ"מ):

ועפ"ז יש ליישב קושי' התוס' דהנה בגמרא לקמן מקשי' למ"ד היזק ראי' ל"ש היזק מתני' דלקמן כותל חצר שנפל מחייבים אותו לבנותו עד ארבע אמות ומשני נפל שאני ופירש"י משום דכבר נתרצו הראשונים והדבר ברור דלפי' זה אם נודע בבירור דהראשונים לא נתרצו ועד השתא דחד הוי ליכא לחיובי לשני להעמידו אלא דבסתמא תלינן דהראשונים כבר נתרצו. ואפי' לפי' התוס' דפירשו טעמא דנפל שאני משום שכבר הורגלו בדברי הצנע וקשה להם עתה היזק הראי' ביותר מ"מ י"ל דאם ידעינן דאם אחד מהם לבדו בנאה מתחילה בלא רצון חבירו גם השתא לא מצי לכופו לבנות שנית משו' דהורגל בדברי הצנע דהוא עצמו גרם לו. וא"כ בלא דינא דמתני' והיזק ראי' לכ"ע ל"ש היזק ומ"מ בנפל שאני. וא"כ נסתר המיגו דאלי בלי במיגו דכ"ם דהא באם יטען כ"ם תו לא מצי לכוף לחבירו לחזור ולבנות דהא הודה בעצמו שהוא לבדו בנאה משא"כ באם טוען ח"ם ומשל שניהו בניהו אזי מסתמא תלינן דשניהם נתרצו ומצי לכוף לחבירו לחזור ולבנות וי"ל דרוצה לכוף לחבירו ומש"ה ל"ט כ"ם ואינו נוטל כ"א רביע משא"כ בבקעה שפיר פרכינן בגמרא לא יעשה חזית לא זה ולא זה דבבקעה ליתא להך דינא דנפל מחייבים לבנות דל"ש שם היזק ראי' ושפיר אית לי' מיגו וקושי' הגמ' א"ש:

ומיושב בזה קושי' הגרע"א בתשו' (סי' קפ"ד בשם אחיו ז"ל על פי' הרא"ש דבחצר השותפים דמחויבים לבנות בגויל וגזית כמנהג המדינה היינו רק היכא דכל אחד רוצה שיפייס לו חבירו בהוצאתו אבל אם טוען אבנה משלי בהוצא ודפנא אין חבירו יכול למחות כיון דמסלק ההיזק לפי שעה. א"כ מה דייקינן בגמרא טעמא דרצו הא לא רצו אין מחייבין אותו אלמא היזק ראי' לאו שמי' היזק דילמא לעולם שמי' היזק והא דקתני רצו היינו דע"י הקנין אינו יכול לומר אבנה משלי בהוצא ודפנא ומחויבים שניהם לבנות מתחלה של אבנים גויל וגזית כמנהג המדינה אבל בלא רצו הנה דה"ר שמי' היזק יכול לומר אבנה משלי בהו"ד וליכא כפי' לבנות בגויל וגזית. ולמ"ש א"ש. דהא דקתני במתני' לפיכך אחויבא דבע"כ דקתני ברישא בונים וכו' קאי וקשה קושי' התוס' דגם אי ליכא חיובא דמתני' דבונים בע"כ ג"כ חולקים. ולמ"ש לתרץ דבלא דינא דמתני' לא יטול כ"א רביע וא"כ ח"ם במיגו דכ"ם משום דרוצה לכוף לחזור ולבנות. וזה דוקא אי נימא דבלא דינא דמתני' ליכא שום כפי' משום היזק ראיה משא"כ אי נימא דגם בלא רצו בונים משום ה"ר רק דכ"א מצי לסלק הה"ר ע"י שיעשה הו"ד בשלו ותיובתא דנתחדש ע"י השכמתם בקנין הוא לבנות בין שניהם בגויל וגזית דוקא. א"כ בלא הך חיובא ג"כ חולקי' בשוה כשנפל הכותל גם בטוען ח"ם דנאמן במיגו דכ"ם ואי דאם יודה דכ"ם לא מצי לכופו לסלק הה"ר הא אמרי' דה"ר שמי' היזק ולבנות בגויל וגזית גם השתא לא מצי לכופו הגם דמתחילה שניהם עשאוה הא מצי לסלק ה"ר בהו"ד. וא"כ הדר יקשה מה דקתני לפיכך דקאי אמה דקתני בונים וכו' וש"מ דה"ר ל"ש היזק:

אלא אי קשי' לי הא קשי' על קושית התוס' הא כ"מ לברי ושמא דבלא דינא דמתני' כטוען א' ברי ויורשי השני יטענו שמא מכימן דאפי' למ"ד בו"ם לאו כ"ע היינו נגד מוחזק וכת"ס התוס' חילוק זה (בכתובות י"ב ב' בתו' ד"ה

דכל דהטוען שהכל שלו הוא מוחזק בנכסים אף דאיכא עדים וראיה שיודעים דנכסי השותפים עצמם בידו עכ"ז נאמן לו' דהכל שלו וכו' ע"ש. ולכאורה נראה דבכה"ג נאמן ש' לומר דכל החנות היא שלו בלתי שום שבו' דלא כ' עט"ר הגאון מ"ז ז"ל דק"ב ע"ב דנאמן בשבו' היינו היכא דאיכא עדים או ראיה דליכא מגו אבל בדליכא עדים או ראיה דהם שותפים אז נאמן במגו וכו' עכ"ל :

וגדולה מזאת כתב הרב חקי חיים בסי' מ"ד דל"ה באחין שלא חלקו והלך ראובן ומשכן כל התכשיטין שהיה לו ונשא ונתן והגליה במעשי ידיו דכ' דאין להם חלק בריוח לאחיו עכ"ל. וכ"ש בכה"ג דלפי משמעות השאלה מורה כי חלוקין היו בעיסתן וליכא עדים וראיה שהיו שותפין בחנות זה דאין להם חלק לא בריוח ולא בקרן דהטוען הוא המוחזק והרי קי"ל המוציא מחבירו עליו הראיה :

אלא דנשאר לנו לדעת כיון דהטוען סמוך על ש"א ואיכא למ"ד דבן הסמוך ע"ש אביו אין לו יד לזכות אפי' במתנה שנתן לו אביו. מ"מ הי"ד במזכה לו ע"י אבל במזכה לו ע"י אחרים כדין זכין לאדם שלא בפניו זכה לכ"ע וכמ"ש המח"א ז"ל בה' זכיה ומתנה סי' ב' עכ"ל :

וכן ראיתי עיני לעט"ר הגאון מ"ז ז"ל בס' קדושת יו"ט בסי' ב' ד' דאפי' דהבן סמוך ע"ש אביו אפי"ה זכה הבן. וה"נ בכה"ד אפשר דזכה לו ע"י אחרים כל מה שיש לו בחנות. ומכ"ש כי זה כמה שנים ראובן יושב בחנותו. וש' יושב בחנותו הא ודאי לכל אחד מהן נתן בחייו חלקו בכדי שירויחו לעצמן. ואפי' כי ש' סמוך ע"ש אביו כיון שהוא גדול לד' הר"מ ז"ל זכה הבן ואפי' למ"ד דזכה האב כל דהאב מחל לבן ונתרצה שיהיה של בן קנה הבן וכמבואר בס' מתנה אפרים שם בהל' זכיה סי' ב' ע"ש וה"נ זה כמה שנים שיושב ש' בחנותו ואין פוצה פה ומצפצף דודאי זכה הבן וכל מה שירויח הרי הוא של בן :

ואגב אורחין ראיתי לעט"ר הגאון מ"ז ז"ל שם דרמי ומקשה להרשב"א ז"ל דס"ל דכל דכתב השטר לשמו דזכה ממ"ש הרשב"א שהביא מרן ב"י ז"ל בח"מ סי' ל"ח מחו' א' עכ"ל ומה שהקשה לו עט"ר מוה"ר אג"ן ז"ל שם דמה יענה למ"ש הרשב"א ז"ל במיוחסו' סי' מ"ב ע"ש עד וצריך יישוב עכ"ל :

ולדידי אחר המחי"ר לק"מ דמ"ש עט"ר הגאון מ"ז ז"ל סי"ד לגבי בנו יחידו דכל אשר לו ראוי לבנו משו"ה אינו רחוק לו' דאביו נתן לו במתנה וזכה לו ע"י כתיבת השטר אבל בההיא תשו' דהרשב"א ז"ל במיוחסות סי' מ"ב דראובן יש לו ג' בנים רחוק לו' שכתב לשמו וזיכה לו אונות ושטרות ע"ש במקום שיש לו בנים אחרים ולהעביר אחסנתא. ולהכי כ' דהוי מט' אימור קמן וכו' ומסתבר האי טעמא ולק"מ. וכן תירץ ידידי אליעזר בני הי"ו. ועיין במפתחות ספר קיו"ט :

הראת לד' דאפי' בבן הסמוך ע"ש אביו זוכה במעשה ידיו וכל מה שהרויח בחנותו ש' הרי הוא שלו מכמה טעמים אשר עלו ובאו בס' ברך משה לסה"ג מהרמ"ג ז"ל יע"ש כי אין הספר מצוי אצלי והסכים עמו עט"ר הגאון מ"ז ז"ל שם בס' קדושת יו"ט והוא מטיבותי' הוסיף עוד לו' דאף שהבן סמוך ע"ש אביו כל שלא תבעו אביו בחייו ממה שסיגל סיגל לעצמו דאזלינן בתר אומדנא מדלא תבע ליה מחל ליה ואין אחיו חולקין עמו וכמ"ש מרן הב"י בסי' קמ"ו :

גם הרב רב"א ז"ל בתשו' סי' ל"ח כתב דדעת הרשב"א ז"ל בתשו' שהביא שם ס"ל כדעת בעל העיטור דמשום דשתק ולא תבע כל ימי חיין ידע ומחל עכ"ל :

ועוד הביא לנו עט"ר הגאון מ"ז ז"ל שם מ"ש הכנה"ג ז"ל סי' ע"ד בהגב"י אות ה'

דכל

לאחיו. ועוד למה ויתר לראו' יותר מלוי ליתן לו ק"ן מתקאלי' ולא נחשד יעקב מלהעביר אחסנתא ואף אם נאמר כי כך ציוה לפני מיתתו. אפשר כי קרובה דעתו של יעקב אצל שמעון מחמת מו"מ שהיה עמו זה כמה שנים ועוד שהשתדל בצורכי קבורתו וכבודו ולהכי עשה לו ספקת רצון. ולעו' כי יעקב ידע כי לוי הוא ת"ח ולא יקבל דבריו וגם ראובן לא יקבל ולא עשאו לש' כ"א אפוטרופו'. וכו"ש יחזור הדין לשיני ע"כ יורנו מ"ן מה שורת הדין נותן ע"כ פרע ופרע כפי דין התורה ויבא שכמ"ה עכ"ל. ובהיותי שם לא יכולתי להשיבו דבר כי הייתי הלום למאד והבטחתי לו בעזה"ת כשאלך לעיה"ק ושבתי בשלו' אל ארצי ואל מולדתי אשימה עיני לראות מה שהדין נותן וה' יעזור לי ויצ"מ וכו':

תשובה אודה את ה' כי זיכני ובאתי אל ארצי ואל מולדתי אבל עדיין לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי כי מיום בואי הנני מוטל על ערש דוי עד ישלח לי ה' רפואה שלמה ברמ"ח אברי ושס"ה גידי השתא קפיא רישא ולמחר כרישא. ובהיות כי מע' הרב השואל חביב עלי למאד לעשות רצונו חפצתי. ודחקתי עצמי לראות מה שהדין נותן:

והנה טרם כל צריך לידע כי הנה לא פורש בדברי השואל אם היה איזה כתב בין יעקב לשמעון או שטר או עדים כי היו שותפי' כי אם באומד ודעת שהי' יושב בחנות בנו ש' כל הימים והיה נושא ונותן כאדם העושה בשלו גם אין עדי' שיעידו שלקחו החנות שניה' לשנאמר שכל מה שנמצא שם הוא ברשות שניהם יעקב אביהם וש' בנו וצריכין אנו לברר בענין הסחורה שנמצאת בחנות ש' אם נדון אותה בחזקת שניהם אם לאו ואם יעקב אביהם היה חי אם היה יכול לטעון איזה טענה להחזיק בידו כל מה שיש בחנות. גם אנן נמי טעינן לה בעד היורשים דהנה כ' מרן ז"ל בסי' קע"ט וז"ל דבר הידוע שהוא משל השותפים אין לאחד חזקה בו על חבירו וכו'. ובכן בנ"ד שאין כאן לא כתב ולא עדים ולא ידיעה שהיו שותפים אלא שהיה יושב יעקב אביהם בחנות ש' ותו לא. ומסתמא כיון דהיה אביו אף כי לא היה לו שום שותפו' היה מניחו בנו שישב אצלו בחנותו תמיד כל הימים ולא משום שותפו' היה מניחו לישב. ומסתמא נשאר החנות בחזק' ש' ואין היורשין יכולין להוציא מיד ש' שהוא המוחזק בחנות ובכל הסחורות בלתי שום ראיה. ועיין לה' התשב"ץ בס' חוט המשולש ח"א סי' כ"ד מה שיש ללמוד מדבריו לנ"ד ע"ש ועיין להרב ויאמר יצחק הנד"מ בח"ב מ"ש בסי' כ"ו וז"ן דמ"ד עש"ב. דמשם יש ללמוד דכל דליכא עדים ולא ראיה שהיו שותפים הרי כל הסחורות שבחנות הם בחזקת ש' בנו והיורשין שרוצין להוציא יביאו ראיה דהמוציא מחבירו עליו הראיה. והגם דכ"ז לא נאמר אלא באחר' דעלמא אבל גבי האחין כבר כ' מרן ז"ל סי' ס"ב דהאחד מן האחין שנושא ונותן בתוך הבית וכו' עליו להבי' ראי' בעדים ע"ש. א"כ ה"נ על שמעון להביא ראיה כי כל החנות היא שלו ואין ליעקב אביו שום ח"ק. סו"ס כיון דבנדון דידן לא פורש בדב' השואל אם חלוקין בעיסתן אם לאו ומסתמות דברי השואל נראה דחלוקין היו דהלא כתוב בדברי השואל דיעקב היה עושה מו"מ לעצמו וראובן לעצמו וש' לעצמו. וכל תביעתם אינו אלא על החנות של ש' שהיה יושב בה אביו. א"כ נראה מתוך השאלה דחלוקין היו בעיסתן וכיון שכן כבר כ' מרן דאם היו חלוקין בעיסתן או בשום דבר על האחין להביא ראיה:

ואפי' אם היה הדבר כי בנ"ד היו עדים בדבר שהיו שותפי' כל שלא יש עדים שהניחו קרן שניהם יכול שמעון לטעון ולומר כי אף דהוחזקו לשותפים לא הוחזקו שותפים בקרן וכמו שכן ראיתי לעט"ר הגאון מ"ז ז"ל בס' שמחת יו"ט סי' כ"ו ד"ק ע"א ובד' ק"ב ע"א ש' דכל

ועי"ז ליכא פירכא דרבנן דסופו להקל. דאיסור הנאה הוא חומרא לבד. ויש ליישב דגם עי"ז שייך הך פירכא דסופו להקל. דהא אמרי' (לעיל ד"ד ע"ב) דחמץ לאחר ז' איסורו לא מצי לבטל לי' משום דלאו ברשותי' קאי. משום דאסור בהנאה. והתורה עשאה כאלו הוא ברשותו רק לענין שיעבור על ב"י וב"י. אבל אם חמץ יהי' מותר לאח"ז איסורו פשיטא דיהי' ברשותו לבטל. ומעתה מהך איסור הנאה יהי' תחילתו להחמיר וסופו להקל באם לא יהי' בביתו ביו"ט ולא יוכל לבער חמצו מהעולם אזי יהי' ישב ובטל. משא"כ באם חמץ יהי' מותר בהנאה מחויב עכ"פ לבטלו שלא יעבור עב"י וב"י. ואפי' לר' יהודה דלא ס"ל הך פירכא דהא יליף ק"ו לשריפה ולא פריך מסופו להקל י"ל דהיינו דוקא בק"ו דשריפה. דמה דסוף הק"ו להקל אינו קולא יתרה מהדין שדנין ממנו דהיינו נותר. דהא גם בנותר משכ"ל הך קולא דאם לא מצא עצים לשרוף הנותר יושב ובטל. משא"כ לענין קולא דיושב ובטל מהביטול דקולא כה"ג לא משכ"ל בהדין גופא שדנין ממנה דהיינו נותר דלא שייך בי' ענין ביטול וכה"ג פריך גם ר"י מסופו להקל:

ועפי"ז מתורץ שפיר תמיהת התוס' דהכי אמרי' בסוגיין ורבנן האי לך מה עבדי ביה שלך אי אתה רואה וכו' אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואידך תרי לך כתיבי ואידך חד בנכרי שכבשתו וחד בנכרי שלא כבשתו ואידך תלתי קראי כתיבי ואידך חד בשאור וחד בחמץ וצריכי ע"כ. והנה יסוד הביטול דמהני כתבו התו' דמהני מטעם דאחר הביטול אינו שלו ודרשי' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים וא"כ אם נימא דגם בחמץ של אחרים עובר עב"י לא מהני ביטול. וגם אם נחלק בדינא דחמץ של אחרים בין נכרי שכבשתו ללא כבשתו ונימא דדוקא בנכרי שכבשתו עובר. ג"כ לא מהני ביטול דאחר הביטול דומה לחמץ דאחרים שכבשתו שהרי גם אחר הביטול החמץ תח"י ויכול לזכות בו כשירצה. והשתא מצרך צריכי כל תלתא קראי דלך דאם לא הוי כתיב אלא תרתי הוי מוקמי' חד שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים בנכרי שלא כבשתו דוקא אבל נכרי שכבשתו עובר. וא"כ לא מהני שום ביטול. וא"כ הדר הק"ו הנ"ל לאסור הנאה בחמץ מנותר ולא הוי סופו להקל דגם אם חמץ מותר בהנאה ל"מ ביטול. והוי מוקמינן קרא השני דלך להתיר הנאה. ולא הוי ידעינן דחמץ דנכרי שכבשתו אינו עובר. ומש"ה צריכי כל הני תלתא לך ומיושב תמיהת התוס'.

יעקב אורנשטין.

סימן כ'.

וזהו מה שהגן ה' את תלמידו המתאבק בעפר רגליו.

(נדה דף ב' ע"ב) **ורמי** חבית אמקוה מ"ט הכא ודאי ומ"ט הכא ספק א"ר חנינא מסורה מאן תני חבית ר"ש דלגבי מקוה נמי ס' משוי ליה דתנן מקוה וכו' והרמב"ם (בפ"י מהלכות מקואות) פסק דכל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע בין ברה"ר בין ברה"י טמאות. והרי זה כרבנן דר"ש (ובפ"ה מתרומות) גבי חבית פסק דשלשה ימים הראשונים ודאי מכאן ואילך ספק והיינו כר"ש ובמ"ל שם כתב ליישב דהרמב"ם סמך על הך והבע"א דבסוף סוגיין דרבנן לא גמרי סוף טומאה מתחילת טומאה ומש"ה דוקא גבי טומאה דאשכחן דעשה הכתוב ברה"י ספק כודאי. ולכן גם ברה"ר עשה ספק כודאי גבי סוף טומאה אבל גבי חבית דאיסורא הוא אינו אלא ספק מיהו (בתוד"ה גמר) כתבו דהא דלא גמרי רבנן מתחי' טומאה היכא דליכא חזקה ואפ"ה ברה"ר טהור בספק השקול וה"ה בסו"ע היינו משום דבסו"ע איכא
תר"ל

דכל מה שהרויח בתורה ומלאכה ומת אביו אינו מוריש אותו בזכות ליורשיו. ואף מה שהבכר הרויח. וכ"כ רבינו המחבר בסו' סי' קע"ז מהו' א' בשם בעל העיטור עכ"ל. וכנראה דסבר דהוי מע' מחילה דאי לא תבע ליה מחל ע"ש וה"נ כיון דיעקב אביו שתק בחייו ולא תבע משמעון בנו לא ריוח ולא קרן הא ודאי מחל לו ואין לאחין בזה חלק בחנות שמעון לתבוע תביעה ממנו כי הכל שלו וכמדובר:

ועוד איכא למימר דהא שמעון הוא נכוי אבה אפי' דסמוך ע"ש אביו זכה שמעון ואין לאחין חלק ונחלה בכל אשר יש לו לשמעון. וכמ"ש הרב מהרמ"ג ז"ל הוב"ד הם בס' קדושת יו"ט ז"ל עש"ב:

ועל מה שטענו דאף אם ימצאו שטרות ע"ש שמעון אפשר שעשו קנוניא ביניהם וכו' אין טענתם טענה דהלא כתבנו משם הרשב"א ז"ל הביאה מרן הב"י בח"מ סי' ל"ח מהו' א' וז"ל ראובן היה חייב לשמעון וכשבא לגבות חובו לא מצא נכסים ידועים לראובן והעמיד את לוי בדין וא"ל יודע אני שיש לראובן שטר חוב בידך שנעשה ע"ש מחמת קנוניא וכו' דכ' דשמא פקדון וכו' או מלוה וכו' ע"ש. וה"נ איכא למימר הכי או פקדון או מלוה היה לו ביד אביו ממה שקמץ מעיסתו וכיוצא:

ועל מה שטוענים האחין דהא אין ליעקב אביהם שום חלק בחנות שמעון למה צוה לפני מותו שיתן לראובן ק"ן מיתקאל וללוי מאה. היאומן כי יסופר כי יתן שמעון מכיסו. גם זה אין טענתם טענה דמי לא יאמר כי אפשר זה הניח מכל עמלו. ויען כי קרובה דעתו אצל שמעון נתן לו חלקו וגם חלק אחיו הנוגע לראובן וללוי ותו לא. כי הא ודאי אין אדם משטה בשעת מיתה. וכבר כ' המבי"ט ז"ל בח"א סי' שמ"ה דכל שהוא דרך צואה דרך הודאה מיקרי ולא שייך טענת השטאה עכ"ל:

ובכן מכל מה שכתבנו ובפרט ששמעון הוא מוחזק בחנות ואין לאחין שום ראיה או עדי' בדבר שהיה אביהם שותף. או כי הניח בידו שום קרן. או שו"ך קם דינא כי שמעון זכה בכל אשר לו. ועל צד היותר טוב ישבע ש' שהכל שלו ויחזיק בכל מה שבידו לנחת י"ח שנים ותו לא מידי. וחפץ הייתי להאריך עוד בדבר הזה. ברם נגעי הזמן טרדוני ולא יכול יוסף כי כלו עיני בדמעות. ודין גרמ"א דעלבת'י שמלין עד יפלא דברו ויראני רפואה שלימה ברמ"ח אברי ושס"ה גידי אמן:

הלכ"ד איש צעיר **יוסף נסים בורלא** ס"ט.

סימן י"ט.

מה ששמעתי מאדמו"ר הגאון הצדיק רשכבה"ג מוה"ר **יהושע ליב דיסקין** שליט"א ראב"ד דק"ק בריסק. בשם אביו הגאון הקדוש מו"ה **בנימין** זללה"ה ראב"ד דק"ק הוראדנא.

(פסחים דף כ"ג ע"א) **והרי** חמץ רחמנא אמר לא יאכל חמץ. ותניא ר"י הגלילי אומר תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה שאני התם דאמר קרא לא יראה לך שאור שלך יהא. ורבנן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה. ובתוד"ה שאני תימא דלכתוב לא יאכל לחזקי' ולא לבעי לך ע"כ ונראה דהנה (לקמן כ"ז ע"ב) תניא א"ר יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאינו בב"י וב"י טעון שריפה חמץ שישנו בב"י וב"י לא כ"ש שטעון שריפה. אמרו לו כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין. לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל ורחמנא אמר תשביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאתה יכול להשביתו ע"כ. והקשה הפנ"י דלמה לן קרא (לעיל כ"ג) דחמץ אסור בהנאה מלא יאכל ת"ל מק"ו דנותר וכו'

וכ"ו

בעוד שלא תתארס וכו' והשתא כבר נכנסה לרשות בעלה ליתא לחז"ה כ"א חזקה א"א מתפיים נגד חזקה דא"א פוטה ודידיה עדיפא:

ועוד הם ע"ב קושיות התוס' ד"ה כל וא"ת מאי דפריך בהשואל גבי המחליף פרה בחמור וילדה ונחזי ברשותא דמאן קיימי ונהוי איהו המע"ה. משמע דאלו הוי ברשות בעל הפרה על בעל החמור להביא ראי' ואמאי והא הולד ספק ברשותו דאחר שמשך בע"פ את החמור נודע שילדה הפרה ע"כ. ונראה בזה דלכאורה יש להבין סברת הרא"ש דלמה מקרי הולד הספק ברשות בע"פ הכא כדינא דר"י א"ש נהי דנעשה מעשה הקנין מ"מ הא אם מת החמור קודם המשיכה לא נעשה מעשה קנין כלל. וע"ז גופא אנו דנין אם נעשה מעשה קנין אם לא וכן גבי אשה אם יצאה מרשות אביה כגון בגרות (עי' שם ברא"ש סי' ע"ו) אמרי' דעל הבעל להביא ראיה מכיון דנעשה מעשה הקדושין הא אם המומי' נתהוו קודם אין כאן קדושין כלל. ונראה דודאי אם הוי הדין דאשה שיש בה מומי' אין קדושין תופסין בה כלל. או חמור מת אינו נקנה בקנין חליפין כלל מקרי שפיר ספק בעיקר הקנין. ולא הוי אמרי' מכיון דנעשה מעשה הקנין על בע"פ לה"ר דהא יש ספק במעשה הקנין אבל באמת אשה שיש בה מומי' נתפסת בקדושין וכמו"כ חמור מת נתפס בקנין חליפין א"כ אין המומין והמיתה מניעה לעיקר הקנין בעצם כ"א הקנין בטל ע"י מומי' ומיתה ממקרה התנאי דאינו רוצה ואדעתא דהכי וכו' ומש"ה מקרי שפיר נולד הספק ברשותו ואמרי' דאין ספק התנאי מבטל מעשה הקדושין או הקנין. מפא"כ התם בפרק השואל דאם נולד הולד קודם משיכת החמור הרי לא נתפס הולד בקנין כלל דהרי הקנין היה רק על הפרה לבד והולד הוי גוף אחר שלא היה עליו שום הקנאה. דמטלטלי' אינם נקנים אגב מטלטלים כ"א אג"ק והוי ספק בעיקר הקנין דמה דלא נקנה הולד אינו ממקרה התנאי אלא דלא עשו עליו שום הקנאה ול"ה נולד הספק ברשות בעה"ח. ונכון בעה"י:

ועיין (קדושין דע"ע א') תוד"ה ושמואל וא"ת ולרב נמי תקשה וכו' ולכאורה יש לתרץ קושיתם ברווחא. דבתוך שית איכא לאלומי לקדושי אב מטעם חזקה דכ"נ וכ"ה. שהרי עשה הבעל הראשון מעשה קנין בכסף קדושי'. וברשותו נולד הספק. ול"ד לרישא דמתני' דכתובות עודה ברשות אביה וכו' דהתם עודנה ברשות אביה לאחר האירוסי' דהרי היא נערה מפא"כ הכא דבגרה לפנינו ויצאה מרשות אביה (ורא"י לזה מרא"ש כתובות סי' ט"ו שחולק על ר"מ הלוי. דלית כ"מ בין פיתוי' דר"א לפיתוי' דרבא. דלרבא ג"כ בבגרות על הבעל לה"ר. מבואר מזה דאפי' היתה בעת הקדושין נערה ואח"כ בגרה אמרי' ג"כ דברשות הבעל נולד הספק. הגם דשעת הולדת הספק דהיינו בעת הקדושין היתה ברשות אביה דאל"כ אכתי איכא כ"מ בבגרה אח"כ. דלר"א פשיטא דגם בבגרה אח"כ על הבעל לה"ר דמנה לי בידך הוא. עיי"ש היטב כי קצרתי) מפא"כ ביומא דמשלים שית דנולד הספק בצפרא טרם מעשה הקדושין וקשה שפיר ממקום. והוא תמי' רבתי על קו' התו' אולם למ"ש א"ש דגם בתוך שית ליתא לחזקה דכ"נ. דאלו בגרה קודם קדושי האב ליתא לקדושין כלל ואין התבטלות הקדושין מטעם תנאי ומק"ע:

היוצא לנו מהני מילי מעליותא דכתיבנא. הן המה שני יסודות אשר מוסד עליה' חזקה דכ"נ וכ"ה. הא' אם נעשה מעשה קנין ושינה הרשות לגמרי. ולא נשאר אחר מעשה הקנין מרשות הראשון כלום. כמו במחליף פרה דסוגיין דכתובות אזי אמרי' דברשות השני נתהווה הריעותא. אבל כשנשאר אחר מעשה הקנין לאיזהו פרטים ברשות הראשון כמו בארוסה נהפוך הוא דחזקת כ"נ וכ"ה מברר דקודם הקנין

נתהוו

הר"ל. וא"כ גם להך ואבע"א הדרינן לכללא דהר"ל אינו ספק כ"א ודאי והדר יקשה כנ"ל. ובש"ס (שמעתא ג' פ"א ופ"ב) האריך הדברים עפ"י שיטת הרמב"ם דספק טומאה ברה"ר דטהור הוא משום דכל הספיקות מדבריהם ובסו"ע שאני דאיקבע איסורא כמו"ש בתו' (כתובות כ"ב ע"ב ד"ה שאני) ואקבע בכל הספיקות לחומרא מדאורייתא. וי"ל דלמסקנא הר"ל אינו כ"א ספק עיי"ש. ולא הועיל לתרץ שי' הרא"ש דגם הוא הביא להך ברייתא דחבית במס' ב"ב ולא כתב עלה שיטה דלא כהלכתא מ"מ דפסק גבי חבית דספיקא הוי. ובסוגיין מבואר דיחידאה היא ולרבנן ודאי הוי:

ונראה ליישב שי' הרמב"ם והרא"ש בהקדם מה שהנני השי"ת ליישב איזהו תמיהות גבגבות מרבותינו הקדושים בעשתוס' ז"ל בסוגיא דשי' בה מומין (כתובות ע"ו א') תוד"ה וחדא במקום תרתי וז"ל וא"ת והא גבי בעל איכא נמי תרתי. חדא דאין אדם מתפייס במומין וחדא דאית לן למימר כאן נמצאו וכאן היו והני תרי חזקה דבעל עדיפא וכו'. ונ"ל דהנה שי' תוס' והרא"ש לקמן במימרא דר"י אמר שמואל המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעה"פ למשוך את החמור עד שמת החמור וכו' דלמסקנא על בעה"פ לה"ר דהספק נולד ברשותו ואמרי' כ"נ וכ"ה (ודלא כשי' הרי"ף עיי"ש) ועי' באריכות לשון הרא"ש בסי' ע"ז. דאפי' החמור מונח מת בבית בעליו מ"מ מקרי נולד הספק ברשות בעה"פ. וה"ט דמיד שמשך בעל החמור את הפרה נקנה חמור לבעה"פ בכ"מ שהוא בקנין חליפין ול"ד לנערה המאורסה דקתני ברישא דמתני' עודה ברשות אביה על האב להביא ראי' אע"ג שעשה הבעל מעשה קנין בכסף הקדושין לפי שעדיין היא ברשות אביה לכ"ד וא"כ לפי"ז אין מקום להאורה לקושית אביי מתני' דקתני נכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה שעד שלא תתארס הי' בה מומי' אלו הא משתתארס לא ואמאי נימא כ"נ וכ"ה. הא עכ"פ בנכנסה לרשות הבעל יצאה מרשות אביה לכל מילי ומה תועלת יש באם יביא עדים שהמומים נולדו בבית האב מ"מ נתלי דהמומי' נתהוו אחר האירוסין דהרי ברשותו דבעל נולד הספק כמו במחליף פרה הנ"ל וכמ"ש הרא"ש גבי בגרות דאפי' היא ברשות אבי' על הבעל לה"ר כיון דאינה לגמרי ברשות אבי'. וא"כ אדרבא חזקה דכ"נ וכ"ה מסייע לדידה (וכן תמה הגרע"א ז"ל במערכה לסוגיא זו):

ונראה דקושית אביי הוא מקמי דאסיק אדעתא הך חזקה דא"א שותה וכו' וידע ונתפייס. וא"כ הרי בעת הנשואים לא ראה המומים. וא"כ הנשואים היו בטעות. דאף אם נתהוו המומים בבית אביה אחר האירוסין מ"מ נשארה גם השתא לבתר הנשואים ארוסה מאחר דהנשואים היה בטעות ועומדת לכ"ד גם השתא לבתר הנשואים ברשות אביה ומש"ה מסייע לדידיה הך חזקה דכ"נ וכ"ה וקושיתו נכונה דהני בהבאת עדים דהמומים נולדו בבית אבי' משא"כ לבתר דמסקי' חזקה א"א שותה אא"כ וכו' וכנגדה חזקה א"א מתפייס תו ליכא לחשובי כלל לחזקה דכ"נ וכ"ה לא לדידי' ולא לדידה דאם נסמוך על חזקה דא"א שותה אא"כ וכו' וידע וכו' הרי יצאה מרשות אביה ומסייע לדידה גם חזקה דכ"נ וכ"ה דנתהוו המומי' אחר האירוסי' ואם נימא א"א מתפייס ונשארה ארוסה מסייע לדידיה חזקה דכ"נ וכ"ה ומעתה לא חשוב דהוי חדא במקום תרתי. והיינו דלדידה איכא חזקת הגוף וא"א שותה. ולדידי' חדא דא"א מתפייס אבל חזקה דכ"נ וכ"ה מתלי תלי בהנך תרי חזקות המתנגדות. א"א שותה. וא"א מתפייס. משא"כ בעודה ברשות אבי' דודאי חזקה דכ"נ וכ"ה מסייע לדידיה לבד. דהא ודאי לא יצאה מרשות אביה ע"י אירוסי' לחוד. ובהביא עדים

שעד

סברת השוכח ע"כ צ"ל דעד כאן לא קאמר ר"ג דחזקת הגוף עדיף ליה אלא היכי דנכנסה לרשות הבעל דאיכא למימר כאן נמצאו כאן היו אבל בבהרת דלא שייך הך סברא לא אלים ליה חזקת הגוף וכיון דסברא זאת מוחלטת לזאת משני רבא שפיר רישא כאן נמצאו וכאן היו ופירש רש"י דאזלי כולה כר"ג. אמנם אחר העיון ראיתי אשר סברא זאת אינה לפי האמת מסוגיא דלקמן וכן מלעיל דף ע"ז. לזאת היה נראה לי ליישב קושית המהרש"א בענין אחר והוא דלעיל בדף י"ד ובדף ע"ז קאמר הגמרא דעד כאן לא קאמר ר"ג דחזקת הגוף עדיף נגד שאר חזקות אלא בברי ושמא אבל בשמא ושמא או ברי וברי לא אלים ליה חזקת הגוף נגד שאר חזקות ולכך הכא בבהרת דהוי שמא ושמא לא עדיף ליה חזקת הגוף נגד חזקת טומאה. ור"י לית ליה החילוק בין שמא וברי לשמא ושמא רק מחלק בין חזקת ממון לשאר חזקות ולכך הכא בבהרת דליכא חזקת ממון עדיף ליה חזקת הגוף נגד חזקת טומאה והא דלא אזיל בתר חזקת הגוף בראוה מדברת ומעוברת בפרק קמא פירש התוס' משום דמעלה עשו ביוחסין. ולפי זה נוכל נמי ליישב הקושיא של הכסף משנה בפ"ב מה' טו"צ שהקשה על הרמב"ם מדוע פסק דספיקה טמא שהוא נגד הלכתא רבה ע"ש. ולפי זה אתיא שפיר כיון דהרמב"ם פסק כר"ג בהני שמעתא דלעיל ע"כ תפיס שיטת ר"ג עיקר דהיכי דהוי ספק לא מהני חזקת הגוף ע"כ צריך לפסוק נמי הכא בבהרת דספק טמא כר"ג:

עוד בדף ע"ו על מימרא דשמואל המחליף פרה בחמור קאמר בעל המאור דצ"ל דשמואל ס"ל כרב ששת דאמר פרה עבדי חליפין וראיתי בס' ב"י שדקדק אמאי לא קאמר כן בב"מ בדף ק' על מתני' ולדעתי היה נראה לתרץ כן דאיתא במרדכי פרק מי שמת אי אקני ליה מעות ומטלטלים אגב סודר ס"ל לחד ליתנה מתוך שחל הקנין על המטלטלים חל נמי על המעות. ואמרינן בב"ב דף ע"ח דהמוכר את החמור מכר כליו אבל בפרה לא מכר כליה ולכך הכא בכתובות דמיירי דהמשיכה היתה בפרה ע"כ צ"ל דאתיא כרב ששת אבל בב"מ דמיירי דהמשיכה היתה בחמור ושם משך גם כליו ולכך שפיר מהני שם המשיכה אף לרב נחמן:

עוד יש לי להציע דיוק אחד לפני קוראינו ב"כ בהרא"ש פרק א' ס' מ"ז קאמר דקדק ה"ר יונה ז"ל מדקאמר טעמא משום כופין עמ"ס ולא קאמר משום עיקר דין חלוקה אלמא שאין דין חלוקה לחלוק שתי שדות שדה כנגד שדה אלא לחלוק לכל אחד בשדה ושדה. ולא ידעתי למה צריך לדיוק הזה הלא זאת הוא גמרא מפורשת בכתובות דף ס"ע אמר אימר בת יורשת הויא ע"ש וצ"ע. ממני הצעיר שבתלמידים.

יחיאל מיכל בלא"א מו"ה ירמי' מטימקאוויץ.

גם יש לי להציע שני דברים תמוהים ששמעתי מה"ר
צבי אשר כהנא שפירא.

(א) **הנה** הריטב"א ר"ה דף ב' הביא יש מקשים למה מאחרים שטרים וניחא שמא לוה וקנה ומכר ותיר' דהב"ע דכתב דאיקני והנה זה כבר מפורש בגמ' ב"ב דקנ"ז ע"ש וצ"ע:

(ב) **על** אבני מלואים בשו"ת ס' י"א ס"ל שכלי שנטמא בולד הט' הוי דשיל"מ דאזלינן בספיקו להחמיר. והנה זה כבר מפורש במתני' טהרות פ"ד רי"א ספק משקין לאוכלין טמא ולכלים טהור וצ"ע. ממני הנ"ל.

סימן כ"ב.

מאת הרב המפורסם וכו' מו"ה זבולן חרל"פ נ"י.

(ב"מ ד' צ"ו) **בעי** רמי ב"ח שאלה לרבעה מהו כדשיילי אינשי בעינן כו' שאלה ליראות בה מהו כו' שאלה לעבות
בה

גתסוו סמומים. סב' דמניעת סקנין ע"י סריעותא שנמצאת אינו מניעה לעיקר סקנין אלא ע"י תנאי דאדעתא דסכי לא סיס עושס סקנין. אבל בססריעותא מונעת לסקנין בעלם ולא במקרס דתנאי. אזי סוי ספק בעיקר סקנין וליתא כלל לחזקס דכ"נ וכ"ס. כמו במחליף פרס דפ' סשואל דאיך נימא כיון דבעס"א עשס מעשס קנין בפרס נימא דברשותו נולד סולד סא אס נולד מקודם ליכא סקנאס כלל לולד דגוף אחר סוא וע"ז גופא אנו דנין. ומעתס יתיישבו שי' סרמב"ס וסרא"ש בתרי אנפי דכתיבנא:

הפן סא' דלכאורס לק"מ קושי' סגמ' מחבית אמקוס דבחבית איכא חזקת כ"נ וכ"ס. דסרי נעשס מעשס קנין וספקעס מרשות לרשות ע"י קריאת שם תרומס. וסוי לן לומר דברשות סכסן סחמיץ כמו במחליף דכתובות. נגד סתר"ל ומש"ס סוי ספק משא"כ במקוס דליכא חזקס דכ"נ וכ"ס כמובן. וי"ל דתלי בדינא דטובת סנאס ממון או אינו ממון. דלמ"ד ממון (עיי' פסחים בסוגיא דכילד מפרישין דף מ"ו) לא שייכס מעשס סקנין את סרשות לגמרי דסרי עוד נשאר ברשות בעלים זכות בו לקבל טובת סנאס דסוי ממון גמור. ואז אדרבא סחזקס דכ"נ וכ"ס מברר דסחמיץ קודס קריאת סשם. ומש"ס מקשי' שפיר מתקוס דסכא גס כ"נ וכ"ס מסייע לתר"ל ומכ"ש דסוי ודאי. משא"כ סרמב"ס וסרא"ש דפסקו ע"ס א"מ. א"כ בקריאת סשם יצא לגמרי מרשות בעלים וסחזקס דכ"נ וכ"ס מנגד לתר"ל דמבררת דאחר סקריאת שם סחמיץ מאחר דנעשס מעשס קנין ומשוס סכי ספיקא סוי ולק"מ ממקוס ודו"ק:

הפן סב' דתליא בשיטת רש"י ותוס' דסוגיין דרש"י ז"ל כתב דסוגיין אתי' כרבי דס"ל (בפ' סשוכס ד' פ"ד) דחומץ ויין סוי ב' מינים ובתו' כתבו דאתי' גס לרבנן דמין אחד מ"מ סכא דלא ידע אס סחמיץ ונתכוין לתרוס מיין ונמצא חומץ סוי טעות. ובזס תליא חזקס דכ"נ וכ"ס עפ"י סיסוד שסנחנו. דלפי' רש"י סנס סחומץ מניעס לעיקר חלות סתרומס דסוי מין אחר עלת סתנאי וליכא חזקס דכ"נ וכ"ס לומר מאחר דנעשס מעשס ספקעת רשות וכו' אין ספיקא דריעותא מוליאס מידי ודאי דע"ז גופא אנו דנין אס נעשס ספקעת רשות אס לא ודמי למחליף דפ' סשואל סנ"ל. משא"כ לפי' סתוס' סמניעס לחלות סתרומס. סוא ענין קנין טעות ותנאי דאדעתא דסכי וכו' ודמי ממש לסמחליף דכתובות סנ"ל ואיתא חזקס דכ"נ וכ"ס סמנגדת לתר"ל ומש"ס ספק סוא ולק"מ וקושי' סגמרא אליבא דרבי דחומץ ויין שני מינים וכמו"ש רש"י ז"ל ודא ברירא דמילתא בעס"י ישמע חכם ויוסיף לקח:

יעקב אורנשטין.

סימן כ"א.

מאת ה' המופלג מו"ה **יחיאל מיכל** סטיטקאוויץ נ"י.

אמר (כתובות דף ע"ה) רבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקס דגופא כלל וכו' דתניא אס בהרת קודס לשער לבן טמא וכו' ר' יהושע אמר כהה וטהור ופירש התוס' ד"ס ספק אף דאיכא חזקת טומאה נגדס מ"מ עדיף ליה חזקת הגוף ומקשה שם המהרש"א דה"ל סברא דר"ג הפוכה מסברת ר"י ע"ש. ומתחילה עלה בדעתי ליישב כן דהנה בעל הפלאה מקשי על הגמרא זאת מאי פייכה הך מימרא דרבא הכא והלא יותר טוב היה לו לכתוב לעיל דף י"ב דהתס מקומו ולא הכא. לזאת היה נראה לי לתרץ תרווייהו בחדא והוא דלקמן מפני רבא על מתניתן ריפא כאן כמלאו וכאן היו וכו' ולכאורה קשה מנ"ל לרבא הך סברא לזאת הביא קודם המימרא הראשונה ומייתי עלה המתני' דבהרת ולכאורה קשה דה"ל

סברת

שאלה גופי' ורק לאחר שנשתמש בה רוצה לחייבו בחיוב שואל א"כ כמו דמספקא לי' לענין תחילת שאלה זה הספק בעצמו הוי ג"כ לענין אם כבר השתמש בה בפחות מפרוטה אם יש לחייבו ע"ז באונסין וכמו כן בהא דשאל שתי פרות בפרוטה אף שנשתמש בשתיהן בפרוטה עדיין אינו מתחייב באונסין אם אזלינן בתר פרות ולא בתר הבעלים כדמבעי' לי' בגמ'. ומאי הוי הספק לענין שאילה בבעלים יותר מלענין שאלה גופי'. ע"כ נלפע"ד לפרש דברי הרמב"ם דבאמת גם הרמב"ם ס"ל דלענין שאילה גופי' הוי ספק אם לחייבו באונסין וכדפרש"י וכדמשמע כן מדבריו בסוף הפרק דכתב וכל שהוא ספק בשאלה כך הוא ספק בשכירות וזולת ד' בעיות אלו אין מבואר בזה הפרק שום ספק לענין שאלה. ומה שעשה ספק לענין שאילה בבעלים הוא מחמת טעם אחר דהנה יש להקשות עוד לפי' הרמב"ם דמאי הוי הספק לענין שאילה בבעלים בשלמא לענין שאלה גופי' שפיר הוי ספק לענין חיוב אונסין מחמת דלא שיילה כדשיילי אינשי אבל לענין פטור שאילה בבעלים נהי דמספ"ל אי הוי שואל להתחייב באונסין מ"מ כיון דרוצה ליהנות מזה באיזה אופן שיהי' אם לראות בה או לפחות מפרוטה הרי רוצה שיהי' החפץ אצלו א"כ הרי נכנס בגדר שומר ולא גרע מאומר הנח לפני דהוי ש"ח וגם בשומר חינם מיפטר בבעלים דילפי' מוכי ישאל כדאיתא בגמ' וכן פסק הרמב"ם ובטוש"ע חו"מ סי' שמ"ו. א"כ בשעה שמשך את הפרה להשתמש בה פחות מפרוטה או לראות בה לכה"פ הוי עליה דין שומר חינם ואם היו הבעלי' אז במלאכת השומר הוי פטור מחמת שאילה בבעלים:

אלא יש לומר דס"ל להרמב"ם כמ"ש התוס' כאן ד"ה ונשאל דשאילה בבעלים אין סברא לפטור והוי כחידוש ואין לך בו אלא חידושו ע"כ הוי ספק לענין שאילה בבעלים אפי' הוי עכ"פ שומר חינם בתחילה כנ"ל מ"מ כיון דחזינן דלפי פשטות האיבעי' בגמ' הוי ספק לענין שאלה עצמה אם יתחייב ע"ז באונסין מחמת שאין דרך השואלים בכך. ועכ"פ נכנס בגדר שמירה מחמת דרוצה ליהנות בזה הרי דמתחייב בחיוב יותר מדרך השומרים ע"כ הוי ספק לענין פטור בבעלי' כיון דהוי חידוש ואין לך בו אלא חידושו דילמא לא פטרה התורה רק היכא דנתחייב בחיוב שומרין ולא יותר בכה"ג פטור שמירה בבעלים משא"כ היכא דנראה דמתחיי' יותר מדרך השומרי' ומטע' דאית לי' הנאה גמר ומשעבד נפשי' דילמא בכה"ג לא הפקיעה התורה חיובו של השומר מחמת דהוי שמירה בבעלים ומש"ה כתב הרמב"ם דאם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם. ולפ"ז א"ש גם לענין שאלה בפחות מפרוטה כפי המבואר דהוי ספק לענין שאילה בבעלים מחמת חידוש (ול"ת מ"ש לעיל כיון דאינו מתחייב יותר משואל מועיל בלא קנין א"כ אם התנה בפי' להשתעבד כשואל לפחות מפרוטה שפיר מתחייב כיון דלא נתחייב בחיוב יותר משואל. אבל כאן לענין פטור שאילה בבעלים הוי חידוש מה שהוא יותר מדרך השומרים). כ"ד אחד אחוז בשיפולי גלימא דרבנן.

זבולן חרל"פ בא"א מו"ה יצחק ז"ל

סימן כ"ג.

מאת הרב החו"ב וכו' מוה"ר טובי' ראזינטאהל נ"י.

לענין מקרא מגילה לבתים הרחוקים יותר ממיל ממוקפת חומה וסמוכים ע"י בורגנין. הנה משמע גם מחידושי הרשב"א ז"ל שנדונים ככרך. דפריך על דקאמרינן מגילה ד' ב' מדינה ומדינה לכדריב"ל הוא דאתי. אכתי עיר ועיר ל"ל. ומשני י"ל דדרשינן נמי עיר וכל הסמוך לו שאין מקדימין ליום הכניסה ע"כ. וכי היכא דבעיר בתים הסמוכים זל"ז בתוך שבעים אמה ושירים אפילו נמשכים מרחק רב נחשבים עם העיר לעיר אחת. דהא גם העיר

עצמה

בה פחות מפרוטה מהו כו' שאל שתי פרות לעשות בהן פרוטה מהו כו' ופירש"י שם שאלה לרבעה מהו מי חייב באונסיה או לא. ר"ל כיון דלא שאל כדשיילי אינשי הוי ספק אם נתחייב באונסין מחמת שאלה זו. וכן בכל הנך בעיות הוי ספק לחיוב אונסין והרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' שאלה ופקדון מפרש להנך ד' אבעיות קמאי דבעי רמי ב"ח לענין שאילה בבעלים עיי"ש בהה"מ:

והנה לפי פירש"י ז"ל לכאורה יש להעיר דמאי מספקא לי' לענין שאלה לעשות בה פחות מפרוטה אי הוי שואל להתחייב באונסין אם איתא דשאל לעשות בה פחות מפרוטה לאו שואל הוא אמאי לא תני במתני' פ' הזהב (ד' נ"ה) דקחשיב חמש פרוטות הן. ההודאה שוה פרוטה כו' ליתני גם השואל בפרוטה דאינו מתחייב באונסין רק אם שאל לעשות בה שוה פרוטה (כעין קושי' זו עי' תוס' גיטין י"ב ע"ב ד"ה פחות) והי' אפ"ל דלהכי לא מפרש הרמב"ם הנך בעיות לענין שאלה גופי' כפירש"י דהך בעי' בפחות מפרוטה לא יתכן לענין שואל כנ"ל דליתני במתני' שש פרוטות הן. ומש"ה פי' לענין שאילה בבעלים. וניחא דלא קחשבי' במתניתן דתנא בחיובי קמיירי פטורי לא קתני:

אלא דקשה ע"ז קושיית הלח"מ על הרמב"ם שם דקשה מנ"פ איקרי שאלה או לא איקרי שאלה. אי מקרי שאלה א"כ נכנס במאי דקאמר קרא וכי ישאל כו' א"כ ע"ז קאי הכתוב שם אם בעליו עמו והרי הוא פטור. ואי לא מיקרי שאלה ואינו נכנס במ"ש וכי ישאל כו' א"כ ודאי דפטור דאינו נכנס בכלל שאלה וא"כ בכל אנפי הוא פטו' ומאי מיבעי' לי' לענין שאילה בבעלים ע"כ ע"ש:

והנה באמת יש לו' דמזה המשנה דחמש פרוטו' אין להוכיח כלל לענין שאלה בפחות מפרוטה די"ל דתנא לא קחשיב רק אלו חמש דאי אפשר להיות בהם חיוב בפחות מפרוטה. משא"כ לענין שואל אפי' נאמר דשום שאלה הוי לעשו' בה פרוטה מ"מ אפשר למצוא שואל להתחייב באונסין אף אם שאלה רק לעשות בה פחות מפרוטה כיון דקי"ל בשומרים מתנה ש"ח להיות כשואל כדאיתא בסוף הפועלים מטעם דגמיר ומשעבד נפשי' א"כ גם שואל יכול לשעבד נפשי' לחיוב אונסין על שאלה לפחות מפרוטה ומאי דמבעי' לי' הכא מיירי לענין סתם שואל שלא התנה בפירוש. (ועי' בקצות החושן סי' ש"מ דמספקא לי' בשואל שהתנה להתחייב במתה מחמת מלאכה אי מהני בלא קנין וזה תלוי בשני התירוצים של התוס' בפ' הזהב ד' נ"ח עי"ש ונראה דבכה"ג שמתחייב כשואל לפחות מפרוטה יועיל בלא קנין כיון דעכ"פ שומר חנם מיהא הוי (כאשר יבואר לקמן) ואינו מקבל עליו חיוב יותר משואל. הוי דינא כמתנה ש"ח להיות כשואל):

ולפ"ז הדרה לן לפרש דברי הרמב"ם למה לא ניחא לי' לפרש הנך בעיות דרמי ב"ח כפירש"י לענין שאלה גופי' אם מתחייב באונסין וממילא לענין שאילה בבעלים פטור ע"ז מש"כ כנ"ל בשם הלח"מ. ומה הוא ההכרח לעשות לן ספק לענין שאילה בבעלים להיות הדין בזה אם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם כמ"ש הרמב"ם שם:

ומה שתי' הלח"מ שם לענין שאלה לרבעה או ליראות בה דמיירי דכבר עשה המלאכ' אשר שאל לה ולהכי בעי אי הוי שאלה בהאי שעתא דשאלה הוא פטור משו' דהוי שאילה בבעלי' ואי לא הוי שאלה לא הוי שאילה בבעלי' דאותו שעה לאו שעת שאלה היא ומ"מ חייב משום שנשתמש בה כו' עי"ש. ויש לפקפק ע"ז דזה ניחא לענין שאלה לרבעה או ליראות בה שפיר מתחייב מחמת שאלה הואיל דנשתמש בה שוה פרוטה ומבעי' לי' אי הוי שאל' בתחיל' אף קודם שנשתמש לפוטרו מחמת שאילה בבעלים. ומה יענה על האיבעי' דפחות מפרוטה כיון דלפי סברתו הו"ל ספק לענין שאלה

שכתבנו . ואף הב"י וד"מ לא סמכו אשינויא דידהו וסתמו בש"ע כרש"י ז"ל ואנן אשינויא ניקו ונסמוך . וכ"ש דכולהו שינויי פריכי נינהו . דאי סמוך הוא בתוך ע"א ושירים . א"כ אמאי לא משכחת גמ' נראה אע"פ שאינו סמוך . אלא בדיתבא בראש ההר . וכי במישור א"א לראות אלא ע"א ושירים . הלא קים דהוי יותר משני מאות וששים וששה אמות שיערו חכמים לראי' של פגיעה ב"מ ד' ל"ג . והתם ראי' אפי' מרחוק שם ואעפ"י שאדם קטן מבית . ובר"ה ד' ל' אמרינן כל עיר שהיא רואה פרץ ליושבת בנחל . קרובה פרץ ליושבת חוץ לתחום . אלמא דאם אינה יושבת בנחל יכולה לראות כל התחום . אלא ודאי סמוך הוא מיל . ע"כ באינו סמוך ונראה צריך לאוקמא כשיושבת בראש ההר . דמחמת גובהה נראה יותר. אבל בסמוך תוך מיל אפי' במקום מדרון יכול לראות. להכי פריך היכא משכחת לה דאינה נראה וצריך לאוקמא כשיושבת בנחל עמוק שהקרקע מפסיק . והיינו דאיתא עירובין ד' מ"ג תנא שפופרת הי' לו לר"ג שהי' מביט וצופה בה אלפים אמה . ועיין פרש"י שם . והוא מפני שבלי שפופר' בולעת הראי' בדברים גדולים וגבוהים . ונראים יותר ממיל . ובשפופרת כל מה שהוא יותר ארוך הוא מצמצם הראי' יותר על דבר קטן . ולזה צמצם השפופרת על ראית דבר בינוני הנראית אלפים אמה . ולפירושא דשיעור מיל נאמר לסמוך וגם לנראה . והא דקאמרינן נראה אעפ"י שאינו סמוך משכחת לה כגון דיתבא בראש ההר . היינו שבמדידה יתרה אינה אלא מיל . וע"י השיפוע הוי יותר ואינו סמוך . כבר פרכה הרמ"א בד"מ שהעיקר חסר מן הספר . ותירץ הוא כגון שנהר מפסיקו ולהקיף הנהר הוי יותר ממיל . ואעפ"י דגם לדידי' העיקר חסר . כונתו דלא איירי כלל הגמ' לפרושי אינו סמוך דפשיטא הוא דאפשר להיות ע"י הפסקת נהר או ד"א . וטעמא דיושבת בראש ההר הוא לנראה . אבל להב"י דהוי טעמא לאינו סמוך ה"ל לגמ' לפרושי שבריבוי השיפוע הוי יותר ממיל . ולדידי קשיא לתרווייהו ל"ל לישיבתה בראש ההר כשיושבת במישור נמי אפי' לא הי' אפשר לראות כל המיל . כשהיא סמוכה באופן שנראית משכחת לה גווני טובא שאינה סמוכה להילוך . ע"י נהר ארוך או עומק גדול שמרבה הדרך הרבה . נמצא לשני התירו' העיקר חסר . והאמור לא די שהוא יתר אלא שהוא הפך כוונתם . דלא בעינן יושבת בראש ההר אלא לראות חוץ משיעור מיל . ולריבוי הדרך לא בעינן ישיבה כזאת . ועוד כיון דהאי סמוך הוא מיל דהיינו תחום העיר . מסתמא נמדד לזה כמו לכל מילי . שעיקום הדרך אינו מן החשבון ומבליעין ומקדרין בהרים . כיון שהתם נאמר מנ"ל לחלק . ועוד לדבריהם אם היא בתוך מיל מן החומה רק מעבר העיר היא יותר ממיל . לפי שהוא מצד אחר . והיא רחוקה מלבוא בתוך הכרך כימא נמי שאינה נידונית ככרך . וא"כ הלל"מ שעבר הכרך וכל הסמוך לו נידון ככרך . ובאמת אפי' נהר מפסיק באופן שאינם יכולים לבוא כלל לכרך נידונים ככרך דאל"כ הל"ל לגמ' למימר ובלבד שתהא יכולה לבוא . כדאמרינן בר"ה ד' ל' . ומהתם לא מצינו למיגמר דשאני התם דבעינן רואה וסמוך אבל הכא דבחדא סגי מנ"ל דבעינן יכולה לבוא . ואם התם תנאי מפרשי לן . כ"ש דהכא אמוראי ה"ל לפרושי . והתם סמוך שמעינן מהתם דהוי אעפ"י שאינה יכולה לבוא . וכ"ת סמוך שאני מקרוב ה"ל למימר התם סמוכה ולא בעי למימר יכולה לבוא . אלא ודאי סמו' וקרו' תרווייהו הוי אע"פ שאינה יכולה לבוא . ע"כ אין לזוז מפסק הש"ע וכפרש"י ז"ל . ונראה הוא כל כמה דנרא' וסמוך הוא לעיבורה של עיר אפי' הוא מהלך רב ע"י בורגנין כבכל מקום שנחשב התחום מעיבורה של עיר . והא דאמר ריב"ל כרך וכל הסמוך לו ולא קאמר כל הסמוך לכרך לאו לדיוקא אתי . דהני תרתי ליפני חדא מילתא

עלמה נעשה אחת כשאינם מרוחקים זמ"ז יותר מזה. וכדכתבו התוס' עירובין ד' נ"ו בד"ה ר"ה אמר. וז"ל ונראה דאפי' בית ובית וכו'. דאלת"ה עיר שאין לה חומה במה יתחברו כאחת אם לא ע"י שמובלעים יחד בתוך ע"א ושירים דאין סברא להצריך שיגעו זב"ז עכ"ל. והאי סברא גופא שייך נמי לענין מקרא מגילה. שאין חבור העיר תלוי ברה"י דהא עיר שהיא רה"ר נמי הוי עיר אחת. ולא במה שהם שכיחים מקלה לקלה. שהרי בעירות גדולות כמה אנשים אינם שכיחים בקלה האחר. אלא בסמיכותם מתחברים להעשות עיר אחת. וע"כ השיעור הוא ע"א ושירים ואפי' נמשך משך רב עיר אחת גדולה יקרא. והכי מרבינן סמוך מיל ותו לא. ע"כ חוץ מעיבורה של עיר. והכי היכא דבעיר מרבינן חוץ מעיבורה אפילו הוא משך רב ה"ה במדינה. וכיון דהרשב"א מאו"ג מסתייעי להב"ח ז"ל ואעפ"י שיש חולקים על פירושם מ"מ בעיקר האי דינא לא מצינו מן הראשוני' מי שחולק עליהם ומי ירים ראשו בזמן הזה לחלוק עליהם מסברא דנפשי' בלי ראי' מוכחת. וגם מתני' מוכח כן דהא בלא מימרא דריב"ל הא דתני עירות גדולות קורין בו ביום. ע"כ גם העיבור כל כמה שנמשך קורא עמהם דהוי כעיר אחת וכמו שהוכחנו. א"כ המוקפת חומה למחר הוא כיוצא בו. דכיון דחזינן מדריב"ל דלא בעינן דוקא בתוך החומה למה יגרע. וריב"ל בא להוסיף מיל לבד העיבור. ועוד אם אין לה חומה עכשיו והי' לה קודם לכן ונתוסף עלי' בתים ביותר ממיל ביחד ונעשו כרך אחד עם הישנה. ומה גם אם עשו לה חומה אחרת המקפת גם התוספה כדאיתא שבועות ד' י"ו שהוסיפו שני פעמים על ירושלים בחומתה. והרי הוא כרך אחד ודין אחד להם משום לא תתגודדו והכי נאמר שלכרך זו אין לה דין סמוך כלל מפני שנחשב המיל מהישנה והרי הוא מובלע בתוך הכרך. כל הה"ג ה"ל לגמ' לפרושי גם ה"ל לגמ' לומר שצריכים לידע בקבלה מקום החומה מימות יב"נ בכל כרכים כדי שנידע מאין לחשוב הסמוך לו. ולא מצינו בגמ' אלא ספיקא איזה עיר היתה מוקפת חומה אבל בודאי מוקפת לא מצינו ספיקא במקום החומה. ולפחות ה"ל לריב"ל למימר כרך וכל הסמוך לחומתה שמימות יב"נ. אלא ודאי אין אנו צריכים לידע מקום החומ' שמימות יב"נ אלא כיון שאנו יודעי' שהיתה מוקפת כל הסמוך לקלה הכרך בתוך מיל קרינן בה סמוך לכרך ואע"פ שיש בה תוספה גדולה על הישנה והכי גמרינן מבתי ערי חומה דקר' לענין מה נקרא מוקפת חומה. אבל לענין חוץ לחומה. בקרא לענין גאולה. סברא הוא דמה שחוץ לחומה על שדי הארץ יחשב. אבל לענין מקרא מגילה בט"ו דתיקון זכר לנס של שושן. מסתמא אז כל הנמצאים עם העיר ובתוך מיל שאחריהם על שמה יקראו. ובאו לעזרת העיר לנקום מאויביהם בי"ד ונחו בט"ו. וכן כל הנראים עמה הילכך אין פלא למה תיקנו כן. שהרחוקים הנראים יקראו בט"ו ושבתוך המרחק ואינם נראים יקראו בי"ד. כי מסתמא כן הי' בשושן שהנראים וראו נקמת אויביהם באו לעזרתם. ושאינם נראים אע"פ שקרובים יותר כיון שחוץ למיל מעיבורה של עיר היו. ולא ראו ולא ידעו לא באו. וגם מסתבר כן שכל המתחברים. אפי' מרחק רב והסמוך למתחברים. וגם הנראים עמהם ישמחו בשמחתם. וכיוצא בו דנראים מצינו בזבחים ד' קי"ח. שאכילת קדשים קלים במשכן שילה הי' בכל הרואה. והרחוקי' שראו שילה אכלו והקרובי' אבל לא ראו לא אכלו. וא"כ אתיא גמ' כפשטא כפרש"י ז"ל. דשיעור מיל לא קאי אלא אסמוך אבל נראה אעפ"י שאינו סמוך כל כמה הנראה. ואפי' לא הי' מובן לנו סברת הגמ' אין אנו יכולים לסמוך על סברתינו להוציא הגמ' מפשטא. בהדי רבא אמר אנן כאצבע בקירא לסברא. ואנו מה נאמר. כ"ש שהסברה ברורה לנו כמו שכתבנו

כתב הרב גד"ת ז"ל בד' רפ"א ע"א עמ"ש הרמב"ם ז"ל ואין כאן שבועה שהרי העדים ראו מה גזל. דלמה תלה טעמא בהכי הא בלא"ה אין כאן מקום לשבועה זו שהרי אין הכחשה ביניהם בענין הכלים. ודחק עצמו לפרש דאין כאן שבועה חוזר על הנכנס וכיוצא בזה דקדק בסמוך עמ"ש בעה"ת ז"ל הרי זה מחזירן לבעה"ב כדאיתא בשבועות וכו' דמשמע דתקנת שבועת המשנה שייכא גם בכה"ג ותמה עליו ולא תירץ. ומשמע מדבריו דס"ל שאם הנכנס מודה בכל מה שטוענו בעה"ב אלא שאומר בחובי תפסתים שמחזירן לבעה"ב בלא שום שבועה ואח"כ הדין ביניהם וישבע בעה"ב הסת ויפטר ולע"ד אחר המחי"ר לא נהירא אלא כל שבא להוציא כליו מיד הנכנס לא יטול אלא בשבועת המשנה מ"ל שמכחישים בענין הכלים מ"ל שמכחישים בענין החוב. זה וזה ליטול הוא ודברי הבעה"ת לווחי ככרוכיא דהכי ס"ל וגם פשט דברי הר"מ ז"ל נמי הכי הוי שהרי תלה הטעם שהרי העדים ראו מה גזל דמשמע שאם לא ראו מה גזל לא יטול אלא בשבועת המשנה אע"ג דליכא הכחשה ביניהם בענין הכלים אלא בענין החוב. נמצא דשלשה חלוקות בדבר. הא' דליכא עדים שגזל כגון שלא ראוהו כשיצא. או ראוהו כשיצא ולא ראו כלים תחת כנפיו. אם הכחשה שביניהם היא בענין הכלים. זה פשוט שאם כופר בכל ישבע הסת ויפטר. ואם הודה במקצת ואין לו שום טענת חוב יחזי' מה שהודה וישבע שבועת התורה על השאר. ואם הכחשה בחוב גם בזה ישבע הנכנס ויפטר ובמחלוק' שנויה בבעה"ת שער מ"ט הביאו הרב ב"י ז"ל בסי' נ' אם שבועת הסת או שבועת המשנה. החלוקה הב' היא שיש עדים שגזל כגון שראוהו כשיצא וכלי' תחת כנפיו אבל לא ידעו מה הם זהו דין מתניתין שישבע בעה"ב שבועת המשנ' ויטול ל"ש מכחישי' בענין הכלי' ל"ש מכחישי' בענין החוב. החלוקה הג' שידעו העדים מה גזל זהו דין הרמב"ם ז"ל שמחזיר את הכלים בלא שום שבועה ואח"כ הדין ביניהם וישבע בעה"ב הסת ויפטור זה כלע"ד ברור וגם מהטור סי' נ' מוכח דהכי ס"ל שכתב בס"ה וז"ל אבל אם לא ראו וכו' או אפילו יש א' וכו' או בחובי נטלתים אין בעה"ב נשבע ונוטל וכו' שאינו מוחזק גזלן ע"פ ע"א דמשמע דע"פ ב' דמוחזק גזלן בעה"ב נשבע ונוטל ולא יטול בלא שבועה ואם כן דברי הרב גד"ת ז"ל שגגו ממני וצ"ע:

ע"ש בד' הנז' ע"ד כתב וז"ל מיהו זה קשה קצת וכולא מילתא כדאי' התם ובעניותי לא ירדתי לסוף דעתו דהתם נמי מי לא עסקינן דאחר שאמר איזיל ואקטליה וכו' ראינו שהלך ונכנס לתוך שדה חברו ואפ"ה אמרינן עביד איניש דגזים ולא עביד כל שלא ראינו דאיהו גופיה קטליה וא"כ הכא נמי אע"ג דחזינן ליה דנכנס כל שלא ראינו שמשכנו שפיר אמרינן עביד איניש דגזים ולא עביד דמאי שנא. וממ"ש הרב בסוף דבריו ואח"כ לא נמצאו הכלים בביתו משמע דס"ל דמתניתין מיירי בהכי שאחר שיצא זה תכף נכנסו העדים ולא נמצאו הכלים והא ודאי ליתא דא"כ חייב להחזיר בלא שום שבועה דזהו עדות בידיעה בלא ראיה וכמ"ש הטור בס"ס נ' בשם הרמ"ה ז"ל ועוד דא"כ התם נמי בכה"ג חיובי מחייב וצ"ע:

כתב הטוש"מ סי' נ' נגזל נשבע כעין של תורה ונוטל וכו' ואפילו שהעדים מכירים קצת הכלים וכו' ע"ש משמע מדבריו דגם אם לא הכירו שום כלי אלא שראוהו מטמין כלים ולא ידעו מה הם בעה"ב נשבע ונוטל וזה נגד דברי התוס' שכתבו כגון שהכירו במקצתן דמשמע שאם לא הכירו שום כלי הנכנס נשבע ונפטר וא"כ מתמיהה על הרב"י ז"ל שהשוה לנו את החלוקים שעמ"ש הטור ואפילו וכו' כתב שכ"כ התוס' וכו' והרואה יראה דגבה טורא ביניהו וכמ"ש. ושמעתי נתהלים דכוונת הרב"י ז"ל לומר דבחלוקה

מילתא היא. אי כרך דוקא בתרוייהו דוקא ואי לאו דוקא בתרוייהו לאו דוקא. כיון דהעיבור ג"כ נחשב ככרך עצמה אלא איידי דכולהו מימרא דריב"ל מבעי לי' להתחיל בכרך מתחיל נמי להאי מימרא בכרך. תדע דאי אתי לדיוקא נידוק מינה דאי חרב הכרך ונעשה של גוים דאין קורין בסמוך לו בט"ו. והגר"א ז"ל בא"ח סי' תרפ"ח ס"ק ב' הביא ירושלמי דקורין בחוץ לכרך בט"ו. ועוד אני אומר שעיר הסמוכה או נראה לכרך לא בעינן כולו אלא כיון שסמוך או נראה מקצתו אפי' בית א' די. שאין מודדין אלא לתחילת העיר כלגבי שבת. וכלגבי עגלה ערופה דכתיב ומדדו אל הערים ולא הערים עצמן והי' העיר הקרובה וגו'. ואפי' היא מובלעת ברחוק הרבה יותר מעיר אחרת כיון שמתחילתה היא סמוכה יותר מהאחרת נקראת קרובה. וכן גבי נראה איתא בזבחים ד' קי"ח אמר ר"פ רואה שאמרו לא רואה כולה אלא רואה מקצתה. ואע"ג דהתם לא מהני סמוך וכ"ש הכא. ועוד דהתם איירי באדם הרואה דשייך בי' ראיית כולה. אבל הכא איירי בעיר הרואה. מדלא איבעי' הכא הנך בעיות דהתם עומד ורואה יושב ואינו רואה. ע"ג נחל ורוא' בתוך הנחל ואינו רואה אי בעינן רואה או סגי בראוי לראות. דהכא פשיטא דאפי' האדם במערה או בנחל שבתוך העיר קורא בט"ו כיון דהעיר נראה עם הכרך ובעיר לא איצטריך ר"פ לאשמועינן דלא שייך בי' ראיית כולו אלא שיהי' פני העיר והכרך רואין זא"ז ועוד מטעמ' דכתיבנא דמסתמא בשושן כשהיתה סמוכה או ראתה מקצתה באו כולם לעזרה. ובתים הסמוכים זל"ז בתוך ע"א ושירים אפי' במשך רב נחשבים כעיר אחת. ואם בית א' מהם בתוך מיל קורין כולם בט"ו. רק הבתים שלהלן המופסקים מהם יותר מע"א ושירים קורין בי"ד כיון שכל הבתים מופסקים מהכרך והמה עיר בפ"ע. אלא מפני שמתחילים בתוך מיל נקראים סמוכים לכרך אבל אינם

מכרך עצמה. ע"כ מה שמופסק מהבתים הללו ועומדים בתוך מיל שלהם אינם אלא סמוכים לעיר ולא לכרך ולא מרבינן סמוך לסמוך. וכן הנראה לאותן בתים ולא לכרך קורין בי"ד אבל כשהבתים מתחילים מן הכרך בתוך ע"א ושירים לכרך וכן זל"ז נדונים מן הכרך עצמה. והסמוך או נראה לבתים אע"פ שאינו סמוך ונראה לכרך קורין בט"ו כאשר בררתי בעה"י. ואין לנו לנו למעט בשבחה דא"י בחינם. גם בעניותינו אולי יש בזה איסור לאו דלא תתגודדו. אם הנדונים ככרך ישנו לקרות בי"ד. ואגב אמינא דהא דאין בן עיר מוצא לבן כרך כדמייתי הגר"א ז"ל בשם הירושלמי היינו מפני שכבר יצא בקריאתה בי"ד ע"כ אינו בר חיובא בט"ו. אבל כשלא קרא בי"ד הוי בר חיובא בט"ו וקורא בברכה כהט"ז סוף סי' תפ"ח וכן משמע מסתימת הגר"א ז"ל דלא יעבור על י"ו כאמר ולא על ט"ו.

טובי' ראזינטאהל.

סימן כ"ד.

מאת הרב המובהק וכו' מו"ה **יהושע ן' שושן** הי"ו

כתב הה"מ בפ"ז מה' א"ב הכ"ב וז"ל ודע שאין חשבון זה עולה לדעת רבינו וכו' ובשאר הימים הנשארים לתשלום הקמ"ד אינה משמשת אלא י"ב יום וכו' וז' מהא' הי"ח זהו דעתו ז"ל עכ"ל. ולע"ד דבריו תמוהים דנראה פשוט דגם בה' אחרונים אין לה לשמש אלא יום א' בלבד לדעת הרמב"ם ז"ל שהרי כשתחלק הקמ"ד יום לתקופת י"ח תתחיל התקופה האחרונה ב' ימים קודם הא' הי"ז. וא"כ נמצא שהא' הי"ז שראתה בהם כשתולי' מהם חמשה ימים לתשלום ימי נדתה עדיין נשארו ג' ימים בימי זיבתה אשר הוקבעה בהם זבה גדולה וצריכה ז' נקיים בה' הי"ח. ואם כן לא נשאר לה לשמש אלא יום האחרון בלבד וצ"ע:

כתב

ותבט עיני לאחד מרבני אשכנז חכם מופלא דק"ק לבוב. והו"ד בס' קטן הכמות ורב האיכות ס' אדני פז בפ' ויפלה דתמ"ה יקרא בסוגיא הלז. וז"ל וקשה הא אמרינן לקמן פלוגתא דר"מ וחכמים באוכל גי"ה של נבלה. ר"מ מחייב שתים דקסבר איסור חל על איסור וחכ"א אינו לוקה אלא משום גיד ולא משום נבלה דאין איחע"א. וסתם חכמים דפליגי עם ר"מ הוא ר"י ולפי"ז ע"כ מוכח דעת תורה דאי מספקא ליה א"כ קשה מת"ן אי אכל חד גיד מירך אחד הוי התראת ספק דילמא אין זה גיד שמחייבו התורה ואמאי לוקה משום גיד. ואי קאכל שני גידים אכתי קשה מת"ן יתחייב משום נבלה ג"כ דהא איסור גיד בודאי אינו נוהג אלא בירך אחד רק. שר"י מסופק באיזה ירך א"כ אותו ירך שאין איסור גיד נוהג בו יתחייב משום נבלה דהא לא שייך לומר אין איחע"א דהא אין כאן איסור גיד ומת"ן יתחייב משום גיד ומשום נבלה אלא ש"מ שר"י מיפשט פשיטא ליה שהוא בירך של ימין וכאן איירי שאכל גיד אחד של ימין ולכן קאמר שפיר שחייב משום גיד ולא משום נבלה וא"כ מאי מספקא ליה להגמ' עכ"ל. ואנכי הרואה אחר שמחי"ר נוראות נפלאתי איך העלים עין מאותה סוגיא עצמה כי שם סמוך ונראה הביא פשיטות הש"ס מהא דאמרינן אכל כזית מזה וכזית מזה סופג שמונים ר"י אומר סופג ארבעים אי אמרת בשלמא מיפשט פשיטא ליה שפיר אלא אי אמרת ספוקי מספקא ליה הויא ליה התראת ספק ושמעינן ליה לר"י דאמר התראת ספק לא שמה התראה דתניא וכו' ודחה תלמודא. דהאי תנא סבר לה כאידך תנא דר"י דאמר התראת ספק שמה התראה ע"כ. הרי דהש"ס בפשיטות דחו ההכרח הלז מאחר דאיכא מאן דאמר לשי' ר"י דהתראת ספק שמה התראה. וא"כ ממילא אין לחול קושיתו מהא דגי"ה ש"ן וכמובן ופשוט ומהתימה איך לא שלטו מאורות עיניו גם באותו פרק באותו מקום. וכמעט פשיטותו היא היא פשיטות הש"ס ונדחה קרו לה ואין כל חדש. וביותר יגדל התימה אלי למאי דתי' וז"ל אות באות. וי"ל דקים לן גבי גיד אף שלא יהיה בו כזית חייב משום גיד דהוי כבריה. ועל נבלה דוקא עד שיהיה בו כזית. וא"כ מצינן למימר לעולם מספקא לר"י. ואעפ"י כן אינו לוקה לר"י רק משום גיד כגון שאכל מתרווייהו ושני הגידים לא היה בהם אלא כזית. לפיכך לוקה משום גיד בודאי דחד מנייהו גיד הוא ומשום נבלה אינו לוקה דהא לית ביה כשיעור ואין לומר דהא איכא כאן כזית הא זה שאסר משום גיד אינו חל עליו איסור נבלה. וא"כ היה פחות מכשיעור נבלה ואינו חייב משום נבלה. ואתי שפיר במה דקאמר לוקה משום גיד ואינו לוקה משום נבלה. ולעולם מספקא ליה לר"י עכ"ל:

ופליאה נשגבה בעיני דמאין ולאין קים ליה בדעת ר"י דגבי גיד אף שלא יהיה בו כזית חייב משום דהוי כבריה. וכל בתר איפכא שמעינן ליה לר"י דאינו חייב כ"א דוקא עד שיהיה בו כזית כמבואר שם סמוך ונראה דהביא שם הברייתא דנחלקו רבנן ור"י. דתניא אכלו ואין בו כזית חייב ר"י אומר עד שיהיה בו כזית. ועיין בד' נ"ו טעם מחלוקתייהו דלת"ק דמחייב משום דס"ל שהוא בריה ור"י ס"ל דאכילה כתיב ביה וסתם אכילה היא בכזית. הרי בפי' איתמר דס"ל לר"י דגם גבי גיד בעינן כזית וא"כ ממילא נהרס כל בנינו דהגם דנאמר דהתם גבי גי"ה של נבלה מיירי דאין בכל אחד כזית כ"א בשתיהן. ובאופן דאכל משתיהן אכתי תקשי לר"י דס"ל דאינו חייב אלא באחד דספוקי מספקא ליה אמאי חייב משום גיד כיון דבכל אחד ואחד אין בו כזית וחזרה קושיתו לדוכתא. ואעיקרא דמילתא היסוד אשר הניח בקושיתו דסתם חכמים דפליגי עם ר"מ הוא ר"י. לא ניתן להאמר כו"ע

בזה

דבחלוקה זו מיהא שוים התוספות עם הטור דבעה"ב נשבע ונוטל אף אע"ג דאיכא הוכחה שלא היו יותר. ומ"מ מדברי כולם משמע שאם לא הכירו העדים כלל אלא שראוהו יוצא וכנפיו מלאים ולא ידעו מהו בזה לכ"ע אין בעה"ב נשבע ונוטל וכ"כ הסמ"ע והב"ח ונמשכו אחריהם הש"ך והאו"ת וכתב הב"ח בטעמא דמילתא משום דאפשר עפר או צרורות הטמין וזה דלא כמ"ש הר"י ן' מיגש ז"ל בחידושיו שכתב דאפילו לא ראו אלא שמולי בגדיו מלאים גם בזה בעה"ב נשבע ונוטל וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה וכ"נ מדברי הרי"ף ז"ל שכתב ואינם יודעים מה הוא (ועב"ח שדקדק בזה בהפך וצ"ע) וכ"נ מדברי הרב"י ז"ל בשם המפרשים דהיינו טעמיה דרב האי גאון ז"ל דהיכא דזה טענו מאי דלא אמיד ביה נשבע הנכנס השת ונפטר משום דאפשר עפר או צרורות הטמין דמשמע דוקא היכא דטענו מאי דלא אמיד ביה הוא דאמרינן הכי הא לאו הכי לא. והיינו טעמא משום דודאי דחיקא מילתא טובא דנימא עפר או צרורות הטמין דאטו בשוטני עסקינן ומשו"ה בטוענו מאי דאמיד ביה בעה"ב נשבע ונוטל אבל בטוענו מאי דלא אמיד ביה דאגן הדי דשקורי קמשקר ובא עליו בעלילה אף אנן נמי דחקינן אנפשין ואמרינן דעפר או צרורות היה ומינה שאם הרגישו העדים בכלים שתחת כנפיו בהא אף רב האי גאון ז"ל אזיל ומודה לס' רבינו ישעי' ז"ל ומהתימא על הטור ז"ל שהעתיק פלוגתא דרב האי גאון ורבינו ישעיה דמשמע דס"ל דמיירי בשידעו שהם כלים דאי לאו הכי גם בטענו מאי דאמיד ביה דינא הכי דאין בעה"ב נשבע ונוטל. ואם כן מאי טעמיה דרב האי ז"ל דהא בכה"ג לא שייך מ"ש המפרשים ויגדל התימה על הרב"י ז"ל שהספיק לו במ"ש המפרשים וכעת צ"ע:

ודרך אגב ראיתי להרב"ח ז"ל שכתב בר"ם זה דברים אשר לא יכולתי להבינם שהקשה על הרי"ף והרמב"ם ז"ל שכתבו למשכנו ולא כתבו ומשכנו וכדאוקימנ' בש"ס אימא ומשכנו וניחא ליה דכיון דאוקימנא בתר הכי בטוענו כלים הניטלים וכו' תו אין אנו צריכים לאוקמתא קמייתא ע"ש. ולע"ד אחר המחי"ר תרתי קא קשייא לי על דבריו חדא דמבין ריהי דבריו נראה שהבין דמ"ש בש"ס אימא ומשכנו ר"ל במקום למשכנו אימא ומשכנו והא ודאי ליתא אלא ר"ל אימא למשכנו ומשכנו שבא להוסי' תיבה א' במשנה דודאי צריך שיאמר בפני עדים שנכנס למשכנו וכמ"ש הה"מ ז"ל. ועוד קשיא במ"ש דכיון דבתר הכי אוקימנא וכו' הא נמי ליתא דא"כ אכתי קשייא אימא לא משכנו דהא עביד איניש דגזים ולא עביד אשר לתרץ זה הוצרך הש"ס לשניה אימא ומשכנו דחזינן דגזים ועביד. אלא דתו קשייא ליה ולחזי מאי משכנו ואמאי צריך לישבע ולזה תירץ יתיב בטוענו כלים הניטלים תחת כנפיו שראו העדים שמשכנו ולא ידעו מה משכנו ומשו"ה לא יטול אלא בשבועה וכמ"ש כל הפוסקי' ואין כאן שום השמטה כלל וא"כ דברי הרב"ח ז"ל בזה צ"ע לע"ד.

הצעיר יהושע ן' שושן ס"ט

סימן כ"ה.

מאת הרב המובהק וכו' מו"ה יצחק אברהם המכונה בכור הכהן שאקו הי"ו

(חולין ריש פ' גיד הנשה) **תנינן** דגי"ה נוהג בירך של ימין ובירך של שמאל. ובגמ' אמרינן דמתני' דלא כר"י דתניא ר"י אומר אינו נוהג אלא באחד. והדעת מכרעת את של ימין ואיבעיא לן לר"י מיפשט פשיטא ליה. ומאי דעת תורה. או ספוקי מספקא ליה. ומאי דעת דעת נוטה ע"כ:

ותבט

ומקיימי' בהו קרא דלקחה כדכתיב . ורק אליבא
דאמת דלא דחי עשה לאו שיש בו כרת בשום
מקום . ואשת אח שאני דמצותו בכך שוב אמרי'
דהייבי לאוין דאינו כ"א מעשה . דהי' אסור ביאה
שני' מדאורייתא . וכל שאינו בכלל תפיסת קדושי'
ליתא ליבום . ומש"ה לס"ד הו"א דדחי כל ל"ת
שיש בה כרת כל"ת דאשת אח :

ולפי"ז ממילא ל"ק קושית ס' כסא דהרסנא
הנ"ל דהא לפי הו"א דעשה דוחה ל"ת שיש
בה כרת הו"א דגם עיקר מצות יבום דאשת אח
הוא מעשה דחי' וגלי קרא שנעשית כאשתו
לכל דבר והשתא ליתא לק"ו הנ"ל מפקו"נ
דהרי יש לומר יבום גופא תוכיח דנדחית מפני
פקו"נ ואעפ"כ דוחה את הערוה שיש בה כרת
וה"ה לשאר עריות משא"כ לפי האמת דאין עשה
דוחה לל"ת דכרת הדרינן למ"ש התו' דהיתר
יבום הוא מעשה דמצותו בכך וגם הק"ו נכון
דאין עשה דוחה ל"ת דערוה ודו"ק :

יעקב אורנשטין .

סימן כ"ז .

מאת הרה"ג וכו' מו"ה **אברהם אבא יעקב
סענדראוויץ** שהי' אבד"ק **פריראשלע .**

הגאון הגדול ר' משה יצחק אביגדור ז"ל כתב
לי בשנת תרכ"ב קושיא עצומה וז"ל
בקידושין ד' ס"ה א' אמר ר"י המקדש בעד אחד
אין חוששין לקידושין ומקשה שם מתני' ואמר
רבא לר"כ אלא לאו בעד אחד ופי' רש"י ז"ל
כשהעד מגיד כדבריו ועי"ש . והקשה הגאון
הנ"ל לשיטת הריב"ש שהביא הש"ך בחו"מ סי'
ל"ד ס"ק כ"ח דאפי' היכא שהוא נוגע אמרי'
פלגינן דיבורא דאדם קרוב אצל עצמו ולא שייך
בזה עדות כלל . ועי' בתומים שם שכתב שכן
הוא שיטת הרשב"א ועי"ש . וא"כ למה לא נאמר
כאן פלגינן דיבורא . והרי יש כאן שני עדים
המעידים שהיא מקודשת ותאסר אכ"ע . והנה לפי
מ"ש הרשב"א ז"ל לחלוק בין היכא דאפשר לחלק
הלשון או לא והביא בסמ"ע שם ס"ק ס"ד עי"ש
וכאן הוא אמר קדשתיך ואי אפשר לחלק הלשון
אולם לפמ"ש בנו"ב חלק אה"ע סי' ע"ב מהד"ק
שיש חולקים על הרשב"א עי"ש באורך . יקשה
כאן וכנ"ל . אם לא שנאמר דאינהו מפלגי מ"ש
רבא בעד אחד היינו שהוא אומר שקידש בעד
אחד והעד מכחישו וע"כ הוא אסר דשוי אנפשיה
חד"א והיא מותרת לפי"ז . א"כ שפיר מוכח
מכאן דב' עדים מכחישין לא אמרי' שויא חד"א
דאל"כ מאי דוחקא דרבא לאוקמי בעד אחד לוקמי
בב' עדים באופן הנ"ל א"כ יקשה על שיטת
הראשונים ז"ל דס"ל דב' עדים מכחישין אמרי'
שוי' אנפשי' חד"א . אך יש לומר דהרשב"א
ז"ל דס"ל דאמרי' פלגינן דיבורא בנוגע כהריב"ש
אזיל לשיטתו דס"ל דלא אמרינן פ"ד היכא שא"א
לחלק הלשון וכנ"ל . והחולקין על הרשב"א כמ"ש
בתשובת נו"ב יש לומר דס"ל כהש"ך דבנוגע לא
אמרי' פ"ד ובמ"א הארכתי בזה ואכמ"ל עכ"ל
הגאון הנ"ל . ומצאתי שהגאון בעל פ"י העיר
קצת בזה אבל לא הביא תשו' הריב"ש :

ולענ"ד נראה ליישב קושי' הגאון הנ"ל דהנה
בסנהדרין ד' ט' אמרי' בפלוני רבעני
דהוא ואח' מצטרפין להורגו כו' ועי"ש היטב בסוגי'
הנ"ל . והנה דברי הש"ס ל"ע במאי קא איירי
אי העד האחר אומר שהוא הנרבע קשה אין
אמרי' פלגינן דיבורא של הנרבע למימר שאיש
אחר הוא הנרבע שהרי העד האחר אומר שהוא
הנרבע א"כ הוי ע"א בהכחשה וא"כ איך אמרי'
פ"ד . ב' קשה קושי' הגאון מוה"ר חיים יונה
תאומים . לפי שיטת הרמב"ם בפ' י"ח מהל'
עדות דאם אמרו על עדים עמנו הייתם ביום
פלוני וגם הבעלי דברים . עד שהעידו דגוף
המעשה ג"כ א"א להיות נעשה ביום ובמקום הזה
אין

בזה. דהרואה יראה שם באותה סוגיא בדק"א שאחר ששניה הש"ס מחלוקת ר"מ וחכמים דר"מ מחייב שתים וחכמים אינם מחייבים אלא אחד בתר הכי קאמר ומודים חכמים לר"מ וכו' ומאן האי תנא דבאיסור כולל וכו'. אמר רבא ר"י הגלילי. ועיין פי' רש"י דפי' מאן האי תנא חכמים הרי דחכמים דפליגי בזה עם ר"מ הוא ר"י הגלילי ולא ר"י. וא"כ ליכא שום תיובתא. באופן שדבריו צ"ע רב.

הצעיר **יצחק אברהם** המכונה **בכור הכהן** ס"ט

סימן כ"ו.

מה ששמעתי מכבוד הגאון הגדול וכו' מוהר"ר **שמואל סלאנט** שליט"א.

זה לשון ספר כסא דהרסנא. אחת היא אשר ראיתי לכתוב פה פליאה נשגבה. דקשאי בה פעמים ושתים ושאלתי לרבנים גדולים ובתוכם אבא מארי הגאון נ"י ואין פותר. והוא דבשיטת עלי' בריש יבמות האריך התלמוד לאוקמי עלי' לגופא דעריות. דס"ד בלא עלי' שיהא היבום דוחה ערוה. ונתקשה במה שהוא חייבי כריתות ורצה למילף משבת דחמיר טובא. ולבסוף מסיק מה לי איסור כרת. וכמו זר נחשב בעיני איך ס"ד שהיבום ידחה את הערוה. ואיך ילמד משבת ומאחר מ"כ. וכל אלה נדחין מפני פקו"נ משא"כ בערוה שאין פקו"נ הדוחה הכל דוחה אותה. וק"ו ומה פקו"נ הדוחה בלי ספק יבום וחליצה אינו דוחה את הערוה כ"ש יבום שאינו דוחה וכו' עכ"ל:

ונראה דעיין בתוס' (יבמות ד"ע ע"א) ד"ה והרי איסור מצוה וכו' בכ"ד פשיטא לי' להש"ס דחייבי לאוין לר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין לאו בני יבום וחליצה נינהו וכו' ותימא לר"י דאמאי לא אמרי' נמי לר"ע דליתי עשה ולדחי ל"ת. והוגתם דהא מבואר כן בסוגיא דעלי' דאם עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת הוי גם ערוה דכרת בכלל יבום אע"ג דבח"כ אין קדושין תופסין (ומ"ש בספר הנ"ל דסוגיא דעלי' אזלי לר"י דאין ממזר כ"א מחייבי מיתה ולדידי' קדושין תופסין בח"כ. ליתא. חדא דפי' התו' דגם לר"י אין קדושין תופסין בח"כ רק דממזר לא הוי כ"א מח"מ ועוד דאיך נוקים כל הסוגיא כיחידאה) מיהו בחידושי הרשב"א תי' דביבום כתיב לקחת את יבמתו. וכל דאינה בכלל קיחה ותפיסת קדושין ליתא למצות יבום ועי' (יבמות כ' ע"א) מסתברא חייבי לאוין תפסי בה קדושין ח"כ לא תפסי בה קדושין וברש"י שם ד"ה תפסי הלכך קרינן בה לקחת וכו'. מיהו דבריהם נפלאים מסוגיא דעלי' וכנ"ל:

ומצאתי בספר חמדת שלמה נקודה נפלאה בזה עפ"י דברי תוס' (יבמות דף ג' ע"ב) ד"ה לא תעשה שיש בה כרת מי דחי ול"ת ואמאי לא ילפי' דלדחי מעשה דיבום דדחי ל"ת שיש בה כרת דאשת אח וכו' ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף בעלמא דלדחי עשה ל"ת שיש בה כרת דשאני אשת אח דמצותו בכך וכו' וכל זה לפי הסברא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת. וכן הוא האמת אמרי' דטעמא דיבום באשת אח משום דמצותו בכך ולא מטעם דחי' והרי גם ביאה שני' וכיון שלקחה הרי היא כאשתו. ולעולם בעי' קרא דלקחת כדכתיב שיהא בר תפיסת קדושין וכל שאינו בר תפיסת קדושין כגון שאר עריות שאין מצות יבום בכך ליתא בכלל יבום. וכסברת הרשב"א. משא"כ לס"ד דעשה דוחה ל"ת שיש בה כרת. אמרי' דעיקר מצות יבום הוא רק מטע' דחי' וגלי לן קרא כיון דמתחי' בביאה ראשונה דחי עשה דיבום לל"ת דאשת אח מותרת לו. וכיון שלקחה נעשית לו כאשתו לכל דבר. וא"כ גם באחות אשה. וכ"ש בחייבי לאוין מותרת לו ונעשית כאשתו לכ"ד כמו אשת אח. וא"כ כל עריות הוו בכלל תפיסת קדושין ומקיימי'

שתנשא לו . ובשתיקת השני לחוד לא הוי (דהא קיימינן למ"ד דחוששין לקידושי עד אחד וכנ"ל) הכתי הא אלו הוי שתיק השני ולא היה כשאר רק עדותו של המקדש לחוד הא ג"כ לא הוי מצינן לאסרה עליו דהא מה שאומר אני קדשתיה . לא גרע מעד אחד בהכחשה . שהוא בעצמו מכחיש האיסור של א"א לגבי' דנפשיה ונמצא שהיא מותרת לו . ונמצא פסק הב"ד יהיה שהאשה נתקדשה לא' מכל העולם . ואפ"ה מותרת למקדש זה . ונמצא שראו העדים קדושין שיש בהם שיור דלכמה פוסקים להלכה אין אלו קדושין כלל עיי' ל"ח ודו"ק :

ואין להסתפק בגוף סברתינו לאמר דכיון דהוי דינא דפלגינן דיבורא מתחילת עדותם הוי כמעידים שאסורה לכ"ע . ולענין זה הוי קידושין בשני עדים . זה אינו . דנראה פשוט דכיון דבעת הקידושין לא הי' עומד להתברר כל ענין הקידושין כמו שהוא באמת שתהא זקוקה אל זה המקדש הוי כקידושין בלא עדים . (לא מבעי' לשיטת הסוברים בקידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה דלא מהני כ"א היכא שידעו עדים מתחילה ואח"כ נשכח מהם . אבל היכא דגם מתחילה לא ידעו גם ספק קידושין לא הוי . אלא אפי' לשיטת הסוברים דבכל ענין הוי ספק קידושין מ"מ הכא גרע דהם עכ"פ הוי ראוי להתברר לב"ד כל מה שהעדים יודעים שראו קדושי ספק . אבל הכא שהמקדש שאומר שהוא קדשה להיות זקוקה אליו לא הי' עומד להתברר לב"ד דלכו"ע אסורה ולדידי' שרי דהא לעצמו נוגע הוא וכנ"ל) . הוי כמקדש בלא עדים . שגם דפלגינן דיבורא ואמרינן שהוא לא קדשה כ"א נתקדשה מאחר . לא מהני דהרי ידוע דלא פלגינן דיבורא להוסיף מעלמינו דבר שנצרך לעיקר גוף העדות (עי' ביבמות בתו' שם כ"ה ע"ב ובכתובות י"ח ע"ב) ובעדות קידושין . עיקר העדות אינה הא שהאשה נאסרה לכל העולם . אלא העדות הוא שהיא מקודשת וזקוקה ומקושרת לזה האיש וממילא עי"ז אסורה לכל העולם והאיסור נמשך והולך עי"ז . ואם נאמר פ"ד שלא נתקדשה לזה המקדש . ולאיש אחר שמה לא מעידים . א"כ הרי הם כמעידים שנתקדשה ולא ראו גוף המקדש ואנחנו מעלמינו נצטרך להוסיף שנתקדשה לאיש אחר . דבר שהיא עיקר העדות ובכ"ז לא הוי עדות כלל זה לא מהני . משא"כ בפלוני רבעני עיקר העדות דפלוני רבע וחייב הריגה או לדידן אוזפן ברביתא וכשפ"ד אין אנו צריכים להוסיף בעיקר העדות כ"א לגרוע שלא רבע לזה או לא הלוה לזה בזה פ"ד . וא"כ הכא בקידושין הוי כעדים שלא ראו כלל גוף המקדש . בשלמא בעדים שאינם מכירים את המקדש ושמו . מ"מ ברגע מעשה הקידושין היו יכולים להעיד שזה הגוף קידש לזאת האשה משא"כ כאן כדפלגינן דיבורא כשאר קידושין שבלא גוף. דבר שלא יצויר בקידושין כלל . ואין ידיעה כזאת מועיל בקידושין . אכן האמת יורה דרכו כסברתינו דע"ז האופן לא שייך פלגינן דיבורא כיון דלפי דברי העד הי' הקידושין בפני עד א' דהרי אומר שהאחר הי' המקדש ולרב יהודה טעמי' דילפינן בערוה דבר דבר מממון . ובמכות דף ו' ע"א אמרינן במקיימי דבר הכתוב מדבר א"כ בעינן שני עדים חוץ מהמקדש והעד אומר שלא היה כ"א אחד חוץ מהמקדש הרי לפי עדותו אינה אשת איש כלל :

ורק יש להקשות קושיא זו לפי סברת המקשן דפריך על רב יהודה ממתניתין דהוא אסור בקרובותיה וכו' אלא לאו בעד אחד . ודייקינן דהמקדש בעד אחד חוששין לקידושין . א"כ כשאומר קדשתיה בעד אחד אומר שהיא מקודשת והיא אשת איש . וכן העד אחד אומר זה האיש קדשה לפני . אומר שזאת האשה היא אשת איש . ומ"מ אמרינן שהיא מותרת בקרוביו דאמרינן דברי העד לא מהני דהוי עד אחד בהכחשה

אין כאן הזמה רק הכחשה א"כ פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר כו' הא ה"ל עדות שאי אתה יכול להזימן דאם יזומו ויאמרו עמנו הייתם א"כ אף על גוף המעשה מעידים כי שקר היה והבעל דבר עמנו היה וא"כ אין כאן הזמה רק הכחשה ולא יש בעדותו מקום לחיוב דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימן (וקושיא זו נודע בשם קושיא עצומה) . לכן נראה לענ"ד בהא דאמרי' בפלוני רבעני דהוא ואחר מצטרפין להורגו היינו דוקא כשהאחר אומר ראיתי שנרבע ממנו איזה איש ואיני יודע שזה שאומר שנרבע הוא באמת הנרבע אבל אם העד השני אומר ג"כ שהוא הנרבע אי אפשר לומר פלגינן דיבורא של הנרבע למימר שאיש אחר הוא הנרבע שהרי לפי דברי העד השני הוא הנרבע והו"ל עד אחד בהכחשה וא"כ ע"כ צ"ל שכוונת הש"ס שהאחר אומר ראיתי שנרבע ממנו איזה איש ואינו אומר שהוא ידע שזה שאומר שנרבע הוא באמת הנרבע ואמרי' פ"ד לא לו רבע כי אם לאחר וא"כ אם עדים יהיו אומרים עמנו היית אין כאן הכחשה בגוף עדות שהרי אחר אומר ראיתי שנרבע ממנו איזה איש וגם מה שהוא אומר פלוני רבעני אמרי' פ"ד לאיש אחר רבע וא"כ לא קשה כלל קושי' הגאון הנ"ל על הרמב"ם הנ"ל . ולפ"ז מתורץ קושית הגאון ר' יצחק אבינדור ז"ל דלהכי אין העד אחד האומר נתקדשה לזה מצטרף גם זה שקידש ע"י פלגינן דיבורו משום שעד שאומר נתקדשה אומר שיודע שלזה נתקדשה וכדברי המקדש עצמו אי אמרי' פ"ד ונתקדשה אבל לא לו א"כ הוי ע"א בהכחשה ע"י הכחשה שבין העד והמקדש . כן נראה לענ"ד ליישב קושית הגאון הנ"ל .

אברהם אבא יעקב סענדראוויץ .

שהי' אבר"ק פריראשלע .

אנכי הח"מ הצעתי את הקו' הנ"ל לפני אדמו"ר הגאון האמיתי הצדיק רשכבה"ג מו"ה **יהושע ליב דיסקין** שליט"א האב"ד דק"ק **בריסק** .

וזה תשובתו אלי .

קושי' זו דנימא פלגינן דבורא . על מימרא דרב יהודא דס"ל המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין . לא קשה כלל . דהרי כשאמר לאשה קדשתיך בעד אחד . א"כ אומר שזו האשה אינה מקודשת ע"פ הדין ואינה אשת איש וכן העד אחד שאומר כדבריו שזה האיש קדשה רק לפניו . ג"כ אומר שזאת האשה אינה מקודשת ע"פ הדין ואינה אשת איש . א"כ איך נאמר בזה פלגינן דיבורא והיו שני עדים ותהא אשת איש היפך עדותם . שלא מצינו כה"ג בכל הך דפלגינן דיבורא :

תדע לך דכה"ג לא שייך פ"ד דאם נימא דשייך כאן פלגינן דיבורא הגע עצמך לסברת המקשן דמקדש בעד אחד חוששין לקדושין א"כ הרי שבא ראובן ואמר קדשתי האשה ביני לבין עצמי והאשה אינה מכחישתו דאמרה שאינה זוכרת נחזיק עדותו שנתקדשה לא' מכל העולם כולו בפניו ותהא אסורה לכל מי שמאתינו . וזה פלא . א"ו כדאמרן כיון דלפי דברי העד לפי הדין אינה מקודשת כשנתקדשה בינו לבין עצמו . ל"פ דיבורו ולהחזיקה בא"א . ויותר תמוה דכשיש אחר עמו (דאז לא מהני גם הכחשת האשה) הרי מ"מ לא נוכל לאוסרה עליו שהרי עכ"פ איכא מגו דאי בעי שתקי ונאמנים שזה קדשה שלא בתורת עדות רק במגו להתירה לזה כדקי"ל בעדים שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות הגם דהוו חוזרים ומגידים . אפ"ה נאמנים במגו כשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר . וא"כ נאמנים הם להתירה למקדש זה ואף דנימא דלגבי' מקדש זה ליכא מגו דשתיק דהא חשדינן ליה שרוצה לאוסרה אכ"ע כדי שתנשא

מ"ע ובזה מתורץ תמיהות התוס' יו"ט על הר"ב:

(מסכת מנחות פ"ה מ"ד) **נתן** כלי ע"ג כלי לא פסלה. לכאורה היא משנה שא"צ דכמו בלבונה יש תקנה שילקטנה כ"פ דמועיל בכלי ע"ג כלי ומאי צריך לימוד ע"ז מהפסוק דעליה ונראה דהנה אם לקט הלבונה לאחר קמיצה ובשעת הקמיצה עדיין הי' מונח הלבונה על המנחה בוודאי הקמיצה פסולה ואינו כשר רק בשילקט הלבונה תחילה וא"כ יקמוץ כמ"ש התוס' במנחות כ"ט ע"ב ע"ש ובזה קמ"ל מתני' דאם נתן כלי ע"ג כלי לא פסלה אפילו אם לא נטל הכלי כלל מן המנחה דבשעת הקמיצה עדיין הי' מונח הכלי עלי' מ"מ לא פסלה וע"ז צריך לימוד מהפסוק ועי' בתוס' דרע"א:

(מסכת חולין פ"ח משנה ג') **בסיפא** המעלה את העוף עם הגבינה על השולחן אינו עובר בל"ת עי' בר"ב וכן הוא בגמרא. לכאורה מאי אתא מתני' להשמועינן אם נאמר דקמ"ל דהאוכל עוף בחלב פטור קשה אמאי נקט מתני' בלשון שלילה הי' ליה למתני בפירוש האוכל עוף בחלב פטור ואם נאמר דקמ"ל דמותר לעלות על השולחן עוף עם גבינה א"כ הוא התמה דלא כסתם משנה א' דלא כב"ה. ונ"ל דבבא זו המעלה את העוף עם הגבינה הוא התחלת משנה ד' וקודם בבא זו צריך לציין אות ד' לומר שהוא התחלת משנה ד' והיא משנה שנישנית בימי תנאים הראשונים עד מותר לבשל ומותר בהנאה ור"ע ור"י הגלילי פליגי בפירושא דהא בבא המעלה את העוף. והוא כי הנה יש לדייק שני דיוקים בהא בבא והוא המעלה את העוף עם הגבינה אינו יכול לבוא לידי ל"ת ומשמע דוקא בעוף אינו יכול לבוא לידי ל"ת אבל המעלה בשר חיה עם הגבינה יכול לבוא לידי ל"ת וא"כ מוכח דמתני' סברה דבשר חיה בחלב הוא מן התורה ועוד יש לדייק ג"כ המעלה את העוף עם הגבינה אינו יכול לבוא לידי ל"ת מדקאמר לידי ל"ת משמע הא לידי איסור דרבנן יכול לבוא וא"כ מוכח נמי דבשר עוף בחלב אסור מדרבנן אבל אם נאמר כן דמתני' סברה דבשר חיה בחלב הוא מה"ת ובשר עוף בחלב אסור מדרבנן יקשה מאן תנא דסבר כן וע"כ צ"ל דדיוק א' הוא לאו דוקא ובזה פליגי ר"ע ור"י הגלילי דר"ע סבר דחיה ועוף אינם מה"ת אבל אסורים מדרבנן וא"כ ע"כ צ"ל דדיוק הראשון הוא לאו דוקא ומתני' דתני המעלה את עוף הה"ד המעלה בשר חיה אינו יכול לבוא לידי ל"ת אבל דיוק השני הוא דוקא דלידי ל"ת אינו יכול לבוא הא לאיסור דרבנן יכול לבוא דחיה ועוף אסור מדרבנן ור"י הגלילי סבר דבשר חיה בחלב אסור מה"ת ובשר עוף בחלב מותר אפילו מדרבנן. ולפ"ז ע"כ צ"ל דדיוק השני לאו דוקא וה"פ דמתני' המעלה את העוף דוקא עם הגבינה אינו יכול לבוא לידי ל"ת הא המעלה בשר חיה עם הגבינה יכול לבוא לידי ל"ת דבשר חיה בחלב אסור מה"ת אבל דיוק השני הוא לאו דוקא דבשר עוף המעלה עם הגבינה אינו יכול לבוא אפילו לידי איסור דרבנן דמותר אפילו לאכול מדרבנן ומאי דתנא אינו יכול לבוא לידי ל"ת כדי לדייק מזה הא בשר חיה יכול לבוא לידי ל"ת ג"כ:

(מסכת תמיד פ"ג מ"ו) **כתב** הר"ב וסי' הכהן הגדול ליכנס מכניס אמת ידו בחור שבכותל עד בית השחי שלו ופותח בידו דרך פנים כו' וכתב עליו בתפארת ישראל וז"ל ותמוהין דברי הר"ב שכתב שהכהן הי' מכניס ידו עד אמת השחי ופותח השער ובמתכ"ת הוא נגד גמר' ערוכה בעירובין י"א שכהן הטופס כן עובר בלאו ולאידך מ"ד חייב מיתה וגם תמהני אתוי"ט דשתק להרב אלא שב' הכהנים נותנים ב' המפתחות ללוי ונוטלן ונכנס בפתח הקטן שבצפון משער ההיכל ול"ע עכ"ל ת"י. ובמתכ"ת הוא טעות והדין עם הר"ב דמה שהי' הלוים שוערים היינו שערי עזרה והלשכות

אבל

בהכחשה. ודברי הבעל שאומר קדשתיה לא מהני דהרי הוא נוגע. ע"ז יוקשה שפיר דנימא פלגינן דיבורא דהרי יש' שני עדים המעידים שנתקדשה לפי הדין דהוי קדושין והיא אשת איש. א"כ תהא אסורה אכולי עלמא להינשא מהיום ומשנתינו מוכחת שהיא מותרת להינשא:

וע"ז תירץ אדמו"ר הגאון שליט"א דכל מקום דאמרינן פלגינן דיבור' איכא בדבריו כללא ופרטא דהיינו למשל כשאומר פלוני רבעני לרצוני הכלל הוא דזה האחר חייב הריגה ופרטא הוא דגם הוא נרבע לרצונו וע"ז פלגינן דיבור' ומאמיני' להך כללא דזה האחר רבע וחייב הריגה. וכן כשאומר לדידן אוזפין ברביתא ובדרך כללא אומר דזה האחר מלוה ברבית ופרטא דגם הוא לוה ברבית' פלגינן דיבורא ומאמינים דזה האחר מלוה ברבית ופסול לעדות. וכן כשאומר הרגתיו א"כ כללא הוא שזה האיש נהרג ואשתו מותרת. ופרטא הוא דהוא רוצח ע"ז פלגינן דבורא ומאמינים שזה האיש נהרג ואשתו מותרת. א"כ בכל אלו קיימינן דברי העד בעיקר הענין ממש כדבריו:

משא"כ הכא למשל ראובן אומר שזאת האשה נתקדשה אליו. ולפי דבריו היא מותרת אליו ולאחרים היא אסורה. והעד אומר שנתקדשה לזה האיש ראובן. העד אומר ג"כ שהיא מותרת לראובן ולאחרים היא אסורה וא"כ כשנאמר פלגינן דיבורא ונתקדשה לאחר ולא לראובן א"כ לראובן אסורה ואחד מן העולם יש שמותרת אליו. ע"ז לא אמרינן פלגינן דיבורא שיהי' הפך דברי העד ויופסק הדין להיפך מדברי העד. כה"ג לא פלגינן דיבורא. וע"פ האמור אפשר לומר דבכל מקום דאמרינן פלגינן דיבורא בהא דפלגינן. סתרינן הנגיעה שהוא נוגע בזה העדות. דהיינו שמאמינים העדות ע"ז שאופן שיתבטל הנגיעה. למשל כשאומר פלוני רבעני לרצוני. א"כ כשפלגינן דיבורא שהוא רבע לאונסו או לא רבעו כלל. א"כ בטלה הנגיעה. וכן כשפלגינן שאוזף ברביתא ולא להעד א"כ בטלה הנגיעה כיון דאחר שפלגינן. זה העד לא לוה ברבית. וכן כשפלגינן שבעלה של זו נהרג ולא על ידי של זה העד. בטלה הנגיעה. משא"כ הכא כשאומר קדשתיך בפני עד אחד והיא אשתו. כשנאמר פלגינן דיבורא סוף כל סוף תנשא רק לזה האיש. דהרי לאחר לא תנשא דהרי כל אחד יודע בעצמו שהוא לא קדשה וכיון שע"פ העדים נתקדשה לאחד א"כ אסורה אליו. משא"כ לזה האיש. הגם שהיא אומרת לא קדשתני מ"מ לא שויא אנפשה חתיכה דאיסורא להינשא אליו דהרי לפי דבריה גם לאחר לא נתקדשה. ואכן כשפלגינן דיבורא מ"מ באמת לא יש שני עדים שלא נתקדשה אל זה. ממילא מותרת להינשא אליו א"כ בהכרח תינשא אליו א"כ אכתי נשאר הנגיעה במקומה וד"ל: — הדברים האלו שמעתי מפי אדמו"ר הגאון שליט"א ועוד שהאריך בזה מענין לענין והנני מקצר. דברי תלמידו

משה אליעזר דן בהרלב"ג.

סימן כ"ח.

מאת הרב המופלג וכו' מו"ה ברוך ברוידא מקעלים.

(מסכת זבחים פי"א מ"ז) **וחכ"א** עד זמן אכילה כ' הר"ב שלא יסי' כו' אלא זמן אכילה ולא יותר מזה שממתין זמן אכילה בלבד והדר עביד ליה מריקה ושטיפה בו ביום מיד. הנה כוונת הר"ב ג"כ כדעת התוס' דלא חייב הכתוב אלא עד אחר שנעשה נותר ומה שכ' הר"ב שממתין זמן אכילה היינו זמן אכילה הכתובה בתורה שרשאין לאכול דהיינו שני ימים ולילה אחת ואח"כ נעשה נותר ואז עביד מריקה ושטיפה מיד היינו בתחילת הלילה השני' ומ"ש הר"ב בו ביום מיד משום דבקדשים הלילה הולך אחר היום שעבר וכ"כ הר"ב במנחות פי"א מ"ט

אבל באמת דברי הרמב"ם והטור נכונים מאד ולא כמו שהבין הב"ח דבריהם כנ"ל. כי אם הי' כונת דבריהם כמו שכיוון הב"ח דבריהם הי' קשה עליהם הקושיא העצומה הנ"ל אלא כוונת דבריהם הוא כך וכן הוא האמת שצריך לכתוב חרש כי היכי דלישתמע מיני' יצא המת אבל למה נתן סימן החיות דוקא במה שכתוב חרש הי' לו לכתוב עור או סימן אחר ולמה פרט לן חרש דוקא אלא לומר לן שאע"פ שאינו שומע וכו' ומכ"ש השומע שהוא מדבר וכו' והדברים ברורים מאד. ולמדתי את כל זה מציון אא"ז הגאון ז"ל ת"כ פ' קדושים.

(זה מצאתי בכתבי א"א זצ"ל)

אליהו בא"א הרב ר' **אליעזר לנדא** זצ"ל.
נין ונכד להגר"א זצוקללה"ה.

סימן ל'.

מאת הרב המופלג וכו' מו"ה **שמואל שלמה** בווארסקי:

(זבחים דפ"ט ע"א) **דם** חטאת קודם לדם עולה אברי עולה קוד' לאמורי חטאת. צריך להבין מ"ש רש"י אם שניהם שחוטין ועומדין ליזרק' הא הגמ' קיליף מחינוך הלוי' דאפי' בשניהם קיימים עבדינן לכתחילה שני הקידומים דמתניתין. ונ"ל דקשה לרש"י דכל הבבות של המשנה חטאת קודם לאשם וכו' איירי בקיימים ובריש' איירי בדמים הול"ל חטאת קודם לעולה בדמים והאברים קודם לאמורים ועוד מאי קבעי בה דם עולה ואמורי חטאת איזה קודם הא זה מבואר מהמשנה ומחינוך הלוים כיון דזרקינן לדם החטאת נשאר לפנינו האמורים והדם עולה וקאמרי דהאברים קודם וא"א להקריב האברים עד דזרקינן להדם שהוא המכשיר א"כ חזינן בהדם עולה קודם להאמורי חטאת לכן שפיר מפרש רש"י דסדר הקרבה של המשנה איירי דוקא בדיעבד אם נשחטו שניהם כדקאיירי בדמי' ולא בקיימים כדקאמר שם כיון דהתחיל במתנות גומר אף דשני הדמים עומדים ליזרוק כש"כ דאין ראוי לשחוט להעולה עד שיגמור כל מעשה חטאת וכן אי' שם תדיר ואינו תדיר ושחטי' לאינו תדיר באיסור כיון דשחטי' מקריב לי' כש"כ כאן. ועוד ראי' בהוריות ד' י"ג פר כהן משיח ופר העדה עומדין פר כהן משיח קודם בכל מעשי' והלא עיקר כפרה בהדם והי' ראוי להקדי' רק הדם ולא כל מעשיו ולהקריב לפר העדה כדקאמר שם צבור ויחיד צבור קודם ה"ה כאן בחטאת ועולה ושניהם קיימים החטאת קודם בכל מעשיו:

לכן הדין עם רש"י. דהא דקאמר המשנה דעבדינן שני הקידומים דוקא בדיעבד אם אירע שנשחטו שניהם דאז דנינן על כל מה שיש לפנינו להקרבה בשוה על שני הדמים ועל האברים והאמורים וחל מצות קידוש דאברים על האמורים כשם דחל מצות קידוש של דם חטאת על דם עולה דמה נאמר הא עדיין לא נזרק דם העולה המכשיר להאברים הא גם דם החטאת עדיין לא נזרק. אבל כששניהם קיימים דודאי שחטינן לחטאת קודם כדאי' שם בהוריות האי חטאת והאי עולה וחטאת קודם וזרקינן לדם החטאת ולא יהבינן למתרם עד שישחוט להעולה מכש"כ מאינו תדיר דלעיל וגמרינן כל מעשי' ואין חל כלל מצות קידוש דאברים על האמורים דהעולה עדיין לא נשחט כלל והאמורים עומדין להקריב. ועתה שפיר קבעי דם עולה ואמורי חטאת איזה קודם היינו אם אירע שנשחטו להעולה קודם הקרבת אמורים ודנינן השתא רק על האמורים ועל דם העולה ואין חל מצות קידוש דאברים על האמורי' דעדיין לא נזרק הדם המכשיר והאמורים כבר ראוי להקרבה דנזרק דמה וקבעי איזה קודם יותר מחמת עצמו אם כח כליל או כח מכפר. וזה דמדייק רש"י בכפל לשון אם שניהם שחוטין ועומדין ליזרוק כי אם שניהם שחוטין ולא

שניהם

אבל שערי ההיכל הכהנים פותחים וסוגרים דהא הלוי אסור לכנוס שם כמבואר פ"א דכלים (ועי' ביומא די"ט ע"א ברש"י ד"ה לרבי יהודה וצ"ע) וראי' ברורה ממש' סוכה פ"ה מ"ח רי"א הנכנס נוטל שבע בשכר הגפת דלתות ע"ש בגמר' ואם כדברי תפארת ישראל שהלוים פותחים וסוגרים דלתות ההיכל מה שייכו הכהנים מחמת זה ליטול חלק יותר מלה"פ אע"כ שדלתות ההיכל הכהנים פותחים וסוגרים ולא לוים וכמ"ש הר"ב :

ברוך בא"א הרב מו"ה יעקב ברוידא זלה"ה מקעלים.

סימן כ"ט.

מאת המנוח הרה"ג וכו' מו"ה **אליעזר לנדא** זצ"ל נכד **הגר"א** זצוקלל"ה מווילנא.

בסימן כ"ז ס"א בש"ע. המקלל אחד מישראל וכו' משום לא תקלל חרש. ציין אא"ז הגאון ז"ל. תורת כהנים פ' קדושים. אמר אלעזר נכד הגאון המחבר ז"ל הביטה וראה נפלאות רמיזת הגאון ז"ל אשר בציון הלז יורהו דברי הב"ח מכל וכל ויובנו דברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ו מהל' סנהדרין ביאור נפלא. וזה הוא כי הנה הטור ריש סימן זה כתב בזה"ל אסור לקלל הדיין וכו' וכן המקלל אחד מישראל עובר בלאו לא תקלל חרש ופרט לך בחר' להשמיענו שאע"פ שאינו שומע ואינו מצטער וכל שכן השומע שהוא מצטער בקללתו לוקין עליו עכ"ל וכ' עליו הב"ח בזה"ל ומ"ש וכל המקלל אחד מישראל עובר בלאו שנאמר לא תקלל חרש הכי אמרינן סוף פרק שבועות העדות אלא דהתוס' דשם כתבו דמחרש ומאביו אתא אלא שלא אם כאן להאריך עכ"ל תוס' ורצונם לומר דמחרש להודיע לא אתי בבנין אב דאיכא למיפרך שכן חרישותו גרמה לו ומאביו להודיע לא אתי שכן הוקש כבודו לכבוד המקום אבל במה הצד אתי שפיר דליכא למיפרך מה הצד השוה שכן מצוים כדפריך בפ' ד' מיתות על דיין וחרש ונשיא דאביו אינו משונה עכ"ל ואיכא למידק על מ"ש רבינו דנפקא לן מחרש להשמיענו שאע"פ שאינו שומע וכו' שזה היפך הגמ' דקאמר שכן חרישותו גרמה לו וכן יש להקשות על דברי הרמב"ם ז"ל שממנו לקח רבינו לשון זה שכתוב כאן. ויש לתרץ דברי הרמב"ם ורבינו ז"ל דקשיא להו דלפי האמת דנפקא לן מחרש ואביו דמקלל חבירו בלאו א"כ למה פרט חרש לכתוב קרא סתם לא תקלל רעך ולא נצטרכו ללמוד מאביו ותירצו דא"כ הוה אמינא דחרש אינו בלאו משום שאין לו צער כיון שאינו שומע לכך כתב חרש דאפילו חרש וכש"כ שאינו חרש אלא דהשתא דכתיב חרש ואיכא למימר איפכא דמה לחרש דחרישותו גרמה לו אצטריך נמי אביו דאתי' לי' חבירו במה הצד עכ"ל הב"ח ז"ל. דע כי בת"כ פ' קדושים כתב בזה"ל לא תקלל חרש אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל ונשיא בעמך לא תאור א"כ למה נאמר חרש מה חרש שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים עכ"ל הת"כ. וביאור דברי הת"כ הוא זה ר"ל דמנשיא בעמך וכו' הוה אמינא דאף המת אסור לקלל דנשיא לאחר מיתה נמי נקרא נשיא אבל מחרש משמע שפיר דוקא חי כיון שהוא קראוהו חרש ואם הי' מת מה זה שנקראהו חרש הלא כל המתים כהמשה אין אתו. אלא ודאי בחי מדבר הכתוב. ועתה מסותרים דברי הב"ח שהבין שהרמב"ם והטור קשיא להו לכתוב קרא סתם לא תקלל רעך וזה אינו קושיא כלל כי אם הי' כתוב רעך לא הי' משתמע מינה יצא המת שאינו כמו שאינו משתמע מנשיא בעמך. ועוד קשה על הב"ח שהי' לו להקשות על הרמב"ם והטור קושי' יותר חזקה על מה שכתבו ופרט לך חרש וכו' הלא באמת מוכרח לכתוב חרש כי היכי דלישתמע מיני' יצא המת וזו הקושיא הוא יותר עוצה אשר לכאורה אין שום תירוץ על הקושיא הזאת :

אבל

שבאות שמהם ואפי' חטאת עוף לעולת בהמה של יולדת עשירה. וזה דוקא הבאות שמהם שבאים על דבר א' אבל על ב' דברים אפי' מעשר קדים לחטאת עוף כדקאמר המשנה כמ"כ עולת בהמה. ולא עוד דאפי' עולת עוף של אדם אחר או מאדם א' שהביא לנדרו או לחובתו שכבר הוקרב החטאת ועוד יש לו חטאת עוף ועולת עוף להקרי' על דבר אחר העולת העוף קודם לחטאת העוף שזה כליל וזה מכפר. דעד כאן לא קבעי כליל ומכפר איזה קדי' זה בבהמה דאי' בה נמי הקטרה דאמורים אבל חטאת עוף דלית בה הקטרה כלל כמ"ש התו' ד"ה מנה"מ ושמ' וכו' כליל של עול' עוף עדיף. והמשנה דקאמר חטאת עוף קדים לעולת העוף היינו הבאה עמה כדקאמר וכן בהקדשה. ולפמ"ש גם ניחא מה שהקשה המ"א בסי' א' סק"ה על הטור שהקדים לומר פ' עולה קודם לחטאת הא החטאת קודם לעולה אבל זה דוקא בנזיר ומצורע (דלא שייך בזה"ז) שבאים שניהם על דבר א' או אפי' על ב' דברים ועומדין לפנינו להקרבה אבל יכול להביא עולתו קודם לחטאתו כדלעיל ולכן באמירתו טוב יותר לומר כסדר דכתיב בריש ויקרא. ולכן קחשיב הטור מנחה שלמים חטאת ואשם כסדר דכתיב והמשנה קחשיב חטאת אשם שלמי' מנחה והכל בעומדין להקרבה:

ואודה לה' חסדו שהנחני בדרך אמת אשר לא דרכו בזה אשר לפני להבחין בין הבאים על דבר א' להבאים על ב' דברים. ובזה אבאר דברי התוס' שם (ד' נ') ד"ה חוץ מאשם מצורע וז"ל וא"ת אדרבה חטאת מצורע עדיף דאכפורי ומכפר וי"ל כיון דמתן בהונות מדם האשם הוי מכשיר טפי (לכן האשם קודם לחטאתו) א"נ האי כל חטאות שבתורה דקתני המשנה לאו בחטאת הבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות. לכאורה משמע לתי' א"נ דהחטאת מצורע קדים לאשמו לקושית התוס'. ודקאמר המשנה חוץ מאשם מצורע דקדים. לחטאת זה לשאר חטאות. והתוסר"ע דחיק בכוונת התוס' ומסיים אבל מ"מ הדין אמת שאשם מצורע קדים לחטאתו כדאי' מנחות ה' שהקדים חטאתו לאשמו תלא לבית השריפה. גם הרב הכפי אהרן מרבינו עזריאל ז"ל שהדפיס בפעה"ק האריך על כמה דפים ליישב דברי התו'. אבל איך אפשר להעלות על הדעת שהתו' יקשה למה האשם קודם לחטאתו הלא מקרא מפורש (ויקרא י"ד) ושחט את כבש האשם וגו' ואח"כ כתי' ועשה את החטאת וכתי' תהי' בהוייתה תהא. ועוד מאי קאמר התוס' האי כל חטאות שבתורה דקתני כו' וקאי ארישא של המשנה הא עיקר קושיתו אסיפא דקאמר חוץ מאשם מצורע דקדים לחטאת הו"ל לתרץ דהאי חוץ קאי אשאר חטאות אבל חטאת דידי' קדים לאשמו. — ועפר אני תכ"ר ובמחכ"ת לא ירדו לכוונת התוס' דלא מקשה בכלל דהחטאת מצורע יהי' קדים לאשמו דגזירת הכתוב הוא. אלא דהמשנה קאמר ברישא כל החטאות ר"ל בין חטאת מצורע ובין שאר חטאות קודמים לכל שאר אשמות חוץ מאשם מצורע שקדים לכל חטאות בין לשאר חטאות ובין לחטאת מצורע של אחר אשר כבר הוקרב אשמו. וע"ז מקשה התוס' בשלמא אשם מצורע לשאר חטאות ניחא דקדים אבל לחטאת מצורע דאחר למה קדים דהחטאת ג"כ אכפורי ומכפר וע"ז משני דאעפ"כ האשם קדים דהוא מכשיר טפי ואח"כ קאמר א"נ האי כל חטאות דקתני לאו בחטאת הבאה עם האשם (היינו חטאת מצורע דליכא בעולם חטאת ואשם שיבואו על דבר א' רק במצורע) אלא בשאר חטאות דאין עמהם אשם דאי הרישא דכל חטאות איירי גם בחטאת מצורע שקדמו לכל אשמות דאחרינא וע"ז קאמר חוץ מאשם מצורע דקדים לכל חטאות דאחרינא אפי' לחטאת מצורע דאחרינא זה אינו כקושית התוס'. ודלא קאמר בקיצור לאו בחטאת מצורע איירי לאשמועינן לן רבותא דאפי' חטאת מצורע הבאה עם האשם דהאשם קדים לה אבל

לאשם

שניהם עומדין ליזרוק ששחט העולה אחר זריקת דם החטאת קבעי לי' איזה קודם. וכן גבי אברי עולה שקדים לאמורי חטאת קמדייק לומר אם נזרקו דמי שניהם. אטו לא ידעינן שהדם הוא המכפר וכוונתו אם לא נזרק דמי שניהם רק דמי א' מהם היינו שאירע שנשחטו שניהם ונזרק הדם עולה ואנחנו דנים על אברי עולה והדם חטאת זה קבעי שם איזהו קודם. ואם לא נזרק עדין הדם עולה ודנים על הדם עולה ואמורי חטאת דאפי' הדם עולה קדים לאמורים וכש"כ לאברים כדלעיל:

ומעתה צריך לבאר קראי דחינוך הלוים דאין סברא לומר דהקרא קאתי לאורויי סדר הקרבה של שני הקידומים בדיעבד אם אירע שנשחטו שניהם אבל בקיימי' החטאת קודם בכל מעשי'. ודלא כארצות החיים בס"ק ו' באר"י שמחלק בין חינוך הלוים דהוי קדשי שעה לשאר חטאת ועולה. דבזבחים מ"ח גבי שעיר נחשון קאמרי דקדשי שעה לא ילפינן מקדשי דורות אבל להיפך קדשי דורות ילפינן מקדשי שעה כדאי' פסחים ד' מ"ה חולין מקדשים לא גמרינן אבל קדשים מקדשים גמרינן כדקאמר כאן מפורש דגמרינן מחינוך הלוים. אבל זאת לדעת דלא גמרינן אלא בדדמי לי' כמ"ש התוס' זבחים ד' ה' ד"ה עולתה וכו' וז"ל אבל לא גמרינן מיני' בחטאת ואשם כי אם כמותה וה"ה הכא גמרינן מחינוך הלוים בדדמי לי' שהחטאת והעולה שניהם באים על דבר א' להכנס בעבודה. כן ה"ה בשאר חטאת ועולה הבאים שניהם מאדם א' על דבר א' וזה ליכא רק בנזיר ובמצורע. וכן שם בתוס' ד' נ' ד"ה מאי לאו דהג דמקשה דילמא הא דקדים הוא באברים. משום דבאים שניהם על דבר א' דלכתחילה עבדינן שני הקידומים דתלוי זב"ז ורבון קדושת כליל דאברים על האמורים בגוה עם קדושת מרצה של דם חטאת על דם עולה דמה נאמר הא עדין לא נשחט העולה ולא ניזרק דמה הא גם החטאת לא נשחט ולא נזרק דמה לכן אין ראוי לגמור כל מעשה חטאת כבשאר חטאת ועולה הבאים מב' בני אדם או מאדם א' שהביא חטאת לכפרה ועולה לנדבתו שהחטאת קודם בכל מעשי' כדלעיל דאין שייכים זע"ז ואין חל מחיים מצות קידום דאברים על אמורים של קרבן אחר החטאת קודם בכל מעשי' ולכן ה"ה אם אירע שנשחטו שניהם דעתה שייכו לגבוה כדאי' מנחות ד' מ"ו בלחם וכבשים אם הוזקקו זל"ז בשחיטה פירש"י אם היו ביחד בבהמ"ק בשעת שחיטה והייכו זל"ז אם אבד א' מהם אבד הכל כן כאן בנשחטו שניהם וברשות גבוה הם (וכן במגילה ד' ח' את שעליו חייב באחריותן פרש"י דיוצא ידי נדרו כיון דמסר ברשו' גבוה) דינם שוה לבאים על דבר א' דחל שני הקידומים ביחד וע"ז קאמר הגמ' מנה"מ ומשני דילפינן מחינוך הלוים.

ובזה ניחא דהקרא ופר שני דמרבינן קידום דאברים כתיב קודם ועשה את האחד חטאת דמרבי' קידום הדם הלא זריקת הדם קודם לכל. ועוד כיון דכתיב ולקח פר ב"ב והדר כתיב ופר שני לחטאת א"כ אפילו אי לא כתי' תיבות שני הוי ידעינן דהפר הראשון הוא לעולה ולפמ"ש ניחא דבא הכתוב ולקח לאשמעינן דתיכף בשעת לקיחה חל מצות קידום דאברים אפילו קודם זריקת דם החטאת. וכן כתיב תיבות שני להורות כיון דשני הפרים באים לדבר א' משא"כ אם באים על ב' דברים ולא מיקרי שני כי כאו"א הוי פר בפ"ע דיכול להביא איזה שירצה קודם. ודאמרינן שם ד' ז' רצה הפרקליט נכנס דורן אחריו שם איירי בקרבן עופות דמביא תמיד א' לחטאת וא' לעולה אבל אם אדם חייב חטאת לכפר ועולה לנדרו הא אין מקבלים ממנו העולה עד שיביא החטאת מקודם ואם הביא שניהם כאחד אז החטאת קודם בכל מעשי'. ועוד ראי' לדברי דשם ד' ל' קאמר והקריב אשר לחטאת ראשונה זה בנה אב לכל חטאות שקודמי' לעולות הבאות

קושיא הב' על הרמב"ם דהרמב"ם לשיטתו דסתמי' הא דסוגיא דפסק כאביי כנ"ל וא"כ לא ק' קושית הש"ס דיסבור כדעת רבינו יונה הנ"ל כדברינו אליבא דאביי אמנם קושיא א' עדיין במקומה דמנ"ל לפסוק כאביי דהא רב אשי ורבינא בתראי נינהו ויש לתרץ לפי דברינו לפי מה שכתבנו לעיל בסוגית הש"ס ד' ד' ע"א ל"צ דנפל לרשותא דחד א"כ דפליגהו כו' דכתבו התוס' דאם לא שהו הרבה אחר הנפילה אז אפי' אם לא יצטרכו בע"כ לבנות באמצע ג"כ המקום והאבנים של שניהם כיון שלא עשו חזית לא זה ולא זה וא"כ הא דמשני הש"ס ל"צ היינו כששהו הרבה אחר הנפילה ע"ש בתוס' וכן כ' הטור בסי' קנ"ז. אמנם כבר כתבנו ברש"י חולק על זה ומפרש אפילו בלא שהו הרבה וכן מסתימת לשון הרמב"ם ושו"ע משמע ג"כ שמפרשים כרש"י (עי' ברמב"ם שם הל' י"א) וכבר כתבנו שלפי שיטת אביי שהוא שיטת הר' יונה יש לפרש תירוץ הש"ס ל"צ כפשוטו והיינו כפירש"י והרמב"ם וא"כ מוכח מסתמא דגמ' דס"ל כאביי ולא כרבינא ורב אשי מדמשני סתמא דנפל לרשותא דחד שלכן פסק הרמב"ם כאביי כנ"ל ומתורץ קושיא א' ג"כ. (וליכא לתרץ להרמב"ם ורש"י דס"ל כדעת ה"ר יוסף הלוי שהובא בטור שם דס"ל דבחצר לא מהני חזית וא"כ ה"ה אם לא יעשה חזית לא זה ולא זה ג"כ לא הוי סימן דזה אינו דעד כאן לא קאמר ר"י הלוי אלא משום דבחצר יכול לכופו לא תיקנו רבנן חזית כמ"ש הב"י בשם הרא"ש בשמו אבל כאן בהא דפריך הש"ס פשיטא היינו אם לא נאמ' דיכול לכופו כמו שפירש"י א"כ בודאי מהני חזית וזה דלא כש"ך סי' קנ"ז ס"ק י' שהשיג על הב"י שלא כדת) ולא ניחא להו לפרש הסוגי' כתוס' גם דסתמא דליבנא משמע דלא איירי בשהו הרבה ואדרבא מוכח מדברי הרמב"ם דלא ס"ל לחלק דהא בסוף פרק הנ"ל כ' הא דמשני הש"ס ל"צ דנפל לרשותא דחד וטען שמכר לו חבירו חלקו כו' ע"ש. ומיהו לפרש כפי' התו' דטוען אני בניתיה אבל אם טוען לקחתיה נאמן משום דס"ל דאדרבא כשטוען אני בניתיה אינו נאמן אפילו בלא טעמא דבונין בע"כ משום דכיון דבאותו ספק של הבנין היו פוסקין חלוקה גם עתה כשהוא ברשותו אינו נאמן ואפילו שהו הרבה דשותפין לא קפדי אהדדי ולכן פי' דהטענה הוא לקחתיה או שנתן לי במתנה ובטענה הזאת לאו משום דבתחלה חולקין אתינן עלה דהא לאו משום לתא דטענת לקחתיה הי' שחלוקה אלא משום ספק הבנין. ולכן השתא בטענה זאת תליא אם הוא מלתא דידיע בשותפות או לא כמ"ש הרי"ף (וע' בסי' קע"ו וברמב"ם בפ' חמישי מה' שותפין) ולכן פי' הסוגיא כך דאי לאו דבונין בע"כ לא הוי מלתא דידיע בשותפות ואם נפל לרשותא דחד ה"ז נאמן בין שהו בין לא שהו לכן תנא דבונים בע"כ וא"כ הוי מלתא דידיע בשותפות ואפי' אם הוא ברשות א' לא נפיק מחזקת שניהם כמ"ש בפ"ה מהל' שותפין הנ"ל. ולפי פי' זה שפיר מוכח מכאן דלא כסוגיא דלקמן כרבינא ורב אשי כנ"ל (ואין לפרש הסוגיא דמשני ל"צ דנפל לרשותא דחד כגון דלא דכירי אם הי' בו חזית או לא כמו שביארנו לעיל אליבא דרש"י דס"ל להרמב"ם דאפילו למ"ד היזק ראי' שמי' היזק צריך לזכור את הקנין דלא כמ"ש הרא"ש אליבא דתוס' וע' מהר"ם ורש"א וא"כ כיון שזוכר הקנין כ"ש שזוכר איך הי' הבנין כנ"ל) אלא דא"כ קשה איך יתרץ רבינא קושי' הש"ס פשיטא ופירוקא דהש"ס ל"צ דנפל לרשותא דחד א"א לתרץ אליבי' דהא איהו ס"ל דאי נפיל לרשותא דחד הוי ג"כ של שניהם כנ"ל וי"ל דהנה התוס' הנ"ל בסוף דיבור כתבו וז"ל והאי פלוגתא אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיידי דנקט אבנים נקט המקום עכ"ל וצריך לפרש מאי פלוגתא דדבריהם שם וצ"ל דהנה רש"י פי' שם דף ד' א' בד"ה פשיטא דהאבנים של שניהם

משמע

לאשם מצורע דאחרינא השתא מצור' קדים ושפיר תלוי הא"נ של התוס' בפירושו של כל דרישא ודו"ק והמבין יבין:

שמואל שלמה בויארסקי.

סימן ל"א.

את הרה"ג וכו' מו"ה נפתלי הירץ הלוי מביאליסטאק.

מ"ש לעיל בסי' כ' אליבא דרבא דס"ד דאליבא דרשב"ג אין מעברין ביום שלשים של אדר משום דמתחיל לדרוש בהל' פסח. עי' בבכורות נ"ז ב' בתוס' ד"ה בפרוס הפסח. דנסתפקו אם יום המעובר בכלל או לא. והביאו שם מסוגיא דמגילה. משמע דשתי שבתות דרשב"ג אין יום המעובר בכלל דמוקי מתניתין דבאחד באדר משמיעין על השקלים משום דבט"ו בו השולחנות יושבין. ע"ש דמסקי התוס' דאין יום המעובר בכלל אלא שלא חלקו בין פסח לסוכות ולעולם מתחיל מא' בניסן כמו בסוכות א' בתשרי ע"ש. ולכאורה הוא היפך דברינו דמתחיל לדרוש ביום ל' של אדר. אבל כשנדקדק יש לומר דרבא מפרש מימרא דשמואל דאין מעברין ביום ל' של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן היינו דדרשינן בהלכות הפסח ביום ל' משום החשש דשמא יבואו עדים ויקבעו יום ל' ניסן. וז"ש דהואיל וראוי לקובעו ניסן ואז יתחילו ס"ד יום מיום הל' שהוא כ"ח ניסן ולכן מתחילין לדרוש בכל פעם מיום ל' דאדר ובפרט דמצד הדין הי' צריך להתחיל מיום ל' אפילו אם יקבעו ר"ח ביום ל"א כמ"ש התוס' הנ"ל דאין יום המעובר בכלל דדוקא השתא במעובר בהמה לא רצו להקדים משום חשש הנ"ל דילמא עד דמטי רגל שלמי להו. (ועי' רש"ש מה שהקשה בדף נ"ח א' על ר"ע ובסברא הנ"ל יתורץ גם קושיתו ע"ש. והוא כ"ל דבאמת חיישינן אנא דמיירי במקום דהב"ד יודעין ע"פ חשבון שלא יוכלו לקדש ביום זה ע"ש ונ"ל ג"כ לדברי התוס'. ויש מקום עיון בדברי התוס' דמשמע דהתוס' באים לתרץ אליבא דר"א ור"ש. ואינהו ס"ל בכ"ע באלול וא"כ לא שייך תי' התוס' דלא חלקו חכמים ויש לדחוק בזה ואכמ"ל) ובזה יבואו דברינו על נכון. ועי' בביאור הגר"א ריש הל' פסח:

לפי דברינו לעיל בסי' י' יתבארו דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שכנים וכן הובאו דבריו בח"מ שיש לדקדק עליו. בכמה דברים. כי שם בהל' ע"ז הביא דין חזית בבקעה. והשמיט הך דחזית בהוצא. והטור הביאו. וצריך טעם למה השמיט ואם נאמר דס"ל כאביי דהוצא לית לי' תקנתא אלא בשטרא צריך לתת טעם למה פסק כאביי דהא מסיק שם הש"ס דף ד' ע"ב לאפוקי מדאביי והוא מימרא דרבינא שהוא בתרא וס"ל לפסוק כוותי'. ועוד שכתב ואם עשו מדעת שניהם בונים הכותל באמצע ועושים חזית מכאן ומכאן עכ"ל שם. ויקשה עליו קושית הש"ס לא יעשו לא זה ולא זה ופירוקא דהש"ס דקמ"ל בדהוצא לאפוקי מדאביי. ליכא לתרץ אליבי' דהא איהו השמיט הא דהוצא וס"ל כאביי כנ"ל. ועוד הרבה דקדוקים שיתבארו בע"ה מתוך דברינו. ולפי דברינו הנ"ל יתורץ הכל בע"ה. הנה כבר ביארנו לעיל לשיטת רש"י שאם לא עשו חזית לא זה ולא זה יש בזה מחלוקת בין אביי לרבינא ורב אשי דלאביי דס"ל דהוצא לית ליה תקנתא ע"כ יפרש מתניתין שאם לא יעשו סימן אם יפול לרשות א' מהם הרי הוא בחזקתו והוא כדעת רבינו יונה שהביא הטור בסי' קנ"א וא"כ אין מקום לקושית הש"ס לא יעשה לא זה ולא זה דע"כ צריכין לעשות חזית דאם לא כן אם יפול לרשות א' יזכה וע' ע"ז. ורבינא ורב אשי ס"ל כפירש"י שהביא הטור (עי' בב"י שכתב לא מצאתי כתוב כן בשום מקום) והוא דעת התוס' הנ"ל בריש דברינו שהוא בחזקת שניהם אפילו אם יפול לרשות א' מהם וא"כ שפיר מקשה. ומעתה לא יקשה

קושיא

סימן ל"ג.

מאת הרב החריף וכו' מו"ה **מענדיל מונעשטר**.

איתא (בפסחים דף מ"ה ב') דכפת שעיפשה ונפסלה מאכי' אדם צריכה ביעור עד שתפסל מאכילת כלב. וכתב הר"ן וז"ל וכי תימא אמאי צריכה ביעור והא נבלה שאינה ראויה לגר ל"ה נבלה ונטל"פ שרי אפי' בחמץ בפסח י"ל דהכא שאני מפני שראויה לחמע בה כמה עיסות אחרות והכי איתא בגמרא דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ"ה אסריה רחמנא מה"ט והכי איתא במכילתא עכ"ל הר"ן ז"ל שעל הרי"ף:

וראיתי להגאון בעל מק"ח ז"ל בסי' תמ"ב סק"ב שכתב וז"ל ומה שהקשה הר"ן כיון דעכ"פ אסור מדאורייתא אפילו א"ר לגר א"כ אפילו נטל"פ יאסר בחמץ. תמי' לי בדברי הר"ן דהא חזינן דאפילו בכלאי הכרם ובב"ח דאסירי אפילו שלא כדרך אכילתן מותר נטל"פ כדמוכח בע"ז ס"ח וכן ביו"ד אסור שלכ"א ומותר נטל"פ עכ"ל דנטלפ"ג מותר מטעם אחר דהא אפילו טעם לשבח הי' מותר אי לא הי' קרא דמשרת וכיון דעכ"ע ממשרת יליף ולפינן מזה לשאר איסורין בק"ו וכיון דבנזיר גופיה נטלפ"ג מותר אמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון ומש"ה בכל איסורין נטל"פ מותר אבל שלכ"א אסור בחמץ בפסח אבל בנפסל מאכילת כלב מותר אף בחמץ דהא אפילו בטומאת נבלות דלא תליא באכילה אפ"ה כשנפסל מכלב נטהר מידי טומאתו ולא מיקרי נבלה ה"נ יצא מידי איסור אף באיסור שלא נזכר בו לשון אכילה כמו דנעשה עפרא לענין טומאת נבלות עכ"ל:

ולענ"ד אדרבא דבריו תמוהין ודברי הר"ן מיושרים. דמה ענין שלא כדרך אכי' לנפסל מאכילת אדם ודבריו סותרים למ"ש המק"ח בעצמו בספרו חוות דעת סי' ק"ג לבאר דאיסור שלכ"א הוא רק כשלא נפסל מאכ"א מצד עצמו וא"כ עדיין לא נפקע האיסור ממנו אלא שאכלו חי או שעירב בו דבר מר. ובזה הוא דאסור בכה"כ ובב"ח כיון דלא כתיב בהו אכילה. משא"כ בשנפסל מאכ"א דנפקע האיסור כדילפינן מנבלה שא"ר לגר אף בכה"כ ובב"ח מותר כמו בנטל"פ ע"ש. וא"כ יפה הקשה הר"ן דבחמץ כיון דגם בנפסל מאכ"א עדיין לא נפקע ממנו האיסור. א"כ גם נטל"פ יאסר. ומ"ש המק"ח דבנטל"פ איכא טעמא אחרינא משום דאין לנו למילף ממשרת טכ"ע אלא בנ"ע לשבח ולא בנטל"פ. הנה מפשטות לשון הש"ס בע"ז ס"ח מבואר דעיקר טעם היתר נטל"פ ג"כ מנבלה הראויה לגר הוא דמפקינן לה. וכן מבואר בר"ן שם בסוף ע"ז דס"ל דזה עיקר הטעם וכ"כ הט"ז ביו"ד סי' ק"ג סק"א. וע"ש בפרמ"ג במשבצות סק"א שכתב שם לדעת הרשב"א כסברת המק"ח מ"מ ודאי אין לעשות מזה קושיא על הר"ן:

ובפרט דגם בלא נטלפ"ג יוקשה קו' הר"ן דמ"ש חמץ מכל האיסורין דבנפסלו מאכילת אדם נפקע מהם איסורם מה"ת. וצריכין אנו לתי' הר"ן דשאני חמץ דראוי לחמע בו. אלא דמכותלי דברי המק"ח משמע דס"ל דלפי מה שהעלה הוא דבחמץ אף שלכ"א אסור מטעם תשביתו שוב א"צ לתי' הר"ן אלא דמש"ה אסור בחמץ בנפסל מאכ"א משום דלא עדיף משלכ"א. ולדעתי ז"א והוא סותר עצמו למ"ש בעצמו בחוו"ד שם שסוכיח במיבור דאין ענין זה לזה. ולדבריו שם תרוייהו צריכי דלענין מה דלא מהני גבי חמץ נפסל מאכ"א לבד שיופקע איסורו כמו בשאר האסורין עכצ"ל כסברת הר"ן משום דראוי לחמע בו. ולענין מה דלא פטרינן ליה על אכילתו עכ"פ מטעם שלכ"א דמהני לפטור באיסורין שנא' בהם אכילה אף בלא נפקע האיסור ממנו בזה צ"ל כסברת המק"ח דבחמץ אסור שלא כדרך אכילתו ג"כ.

אלא דלכאורה יש לעיין דהא בתוס' פסחי' כ"א

א'

משמע דעיקר הקושיא רק על האבנים ולא על המקום. והטעם דבמקום כיון דהספק על הקרקע הי' צריך לפסוק כל דאלים גבר אי לאו דבע"כ בונים באמצע ולזה מדוייק לשון רש"י שכ' שהיו חולקין בשוה האבנים שהרי ברשות שניהם מונחי' ויד מי מהם תגבר פי' דדוקא בקרקע אמרינן כל דאלים גבר משום דאינו מונח ברשות שניהם אבל במטלטלין המונח ברשות שניהם איך נפסוק לכתחלה להגביר יד אחד להוציא מרשות חבירו אבל התוס' כתבו דלא אמרינן כל דאלים גבר משום דאיכא דררא דממונא א"כ ע"כ הקושיא על שניהם ולכן הוצרכו לתרץ על המקום דתני איידי וא"כ לרבינא י"ל להיפך דס"ל כרש"י דעל המקום לא קשה כלל וא"כ יש לתרץ אליבי' דאיידי דתנא מקום תנא אבנים:

בתוס' (שבת ע"ז ע"ב) ד"ה דרשב"א ותימה כו' וע' ברש"י ד"ה דגדול כו' והאי קטן אגברא קאי ולא אאבר ובד"ה לא אבר קטן וקטן אכולה מילתא קאי כו' דברי רש"י אלו מבולבלי' הסברא כמבואר לכל משכיל ונראה דרש"י גרס בגמ' מיתבי שמן כדי לסוך אבר קטן ול"ג וקטן בן יומו והקושיא הוא ממתני' ובזה מדוקדקים דברי רש"י ומתורץ קושי' התוס' ג"כ ודוק כי נכון הוא:

נפתלי הירץ הלוי מביאליסטאק.

סימן ל"ב.

מה ששמעתי מאדמו"ד הגאון הצדיק רשכבה"ג וכו' מוהר"ר **יהושע ליב דיסקין** שליט"א האב"ד דק"ק **בריסק.**

שנים (במתני' דריש ב"מ) אוחזין בטלית ז"א כ"ש וז"א כ"ש יחלוקו ז"א כ"ש וז"א ח"ש זה נוטל שלשה חלקים וזה נוטל רביע. ויש להסתפק בשלשה אוחזין שנים מהם טוענים כ"א ח"ש והשלישי טוען כ"ש. איך לדיינו דיינא להאי דינא. דאם נימא דהכ"ש יטול חצי וכ"א מהח"ש יטול רביע. הא ודאי ליתא דא"כ כל ההפסד משלישי הנוסף הוא לבעל הכ"ש. והח"ש נוטל ג"כ רביע כאילו הי' הוא והכ"ש לבד וזה לא יתכן. ולומר דהכ"ש נוטל קודם חצי הטלית ועל החצי השני הרי כולם טוענים כ"ש וכ"א יטול שליש ממנו. אם כי להאורה נראה כן אמנם לבתר העיון אינו צודק עפ"י יסוד הדין. דבז"א כ"ש וז"א ח"ש שפיר נוטל הכ"ש החצי דע"ז מודה לו הבע"ד דטוען ח"ש ולבתר כן דנין על חצי הנשאר וחולקים בשוה משא"כ בכ"ד דאין לו הודאה משום אחד על חצי הטלית דכ"א שטוען ח"ש הרי מודה בחצי השני לשניהם דהיינו לבעל הכ"ש ובעל הח"ש. וא"כ אין לו הודאה משום א' על חצי שלם:

אבן נראה עפ"י יסוד המשנה דבעל הכ"ש נוטל חצי ושליש מרביעית הטלית וכ"א מהח"ש נוטל חצי רבע ושליש רבע. באופן דבעל הכ"ש נוטל י"ד חלקי כ"ד וכ"א מהח"ש ה' חלקי כ"ד. והטעם דכ"א מהח"ש מודה דהחצי השני' של שניהם דהיינו של הכ"ש והח"ש דהיינו רביעית לבעל הכ"ש ורביעת לבעל הח"ש השני. נמצא דיש לבעל הכ"ש הודאה גמורה משני בעלי הח"ש לרבע הטלית ולא יותר והרי הוא נוטל מקודם רבע בלא שום דו"ד כ"א ע"י הודאת שניהם. וכ"א הטוען ח"ש יש לו הודאה מבעל ח"ש השני ג"כ לרבע ומה"ד יטול רבע עפ"י הודאת חבירו. אולם בעל הכ"ש אינו מודה לו על אותו רבע דהרי הוא טוען כ"ש וא"כ הרי הוא חולק עמו על אותו רבע ונוטל ממנו חצי הרביעית. וכן מבעל ח"ש השני נוטל חצי הרביעית. הרי יש לבעל הכ"ש החצי ולכל א' מהח"ש חצי רבע וזהו שלא בתורת חלוקה. כ"א היוצא מהודאתם ואח"כ ברבע הרביעית הרי כולם טוענים עליו כ"ש. וחולקים בשוה. הרי החשבון מבואר דלבעל הכ"ש חצי ושליש רבע ולכ"א מהח"ש חצי רבע ושליש רבע. ודו"ק:

יעקב אורנשטין.

בין עירב בו דבר מר לסיפא שא"ר לאכילה מלד עצמו וכמו בגידין דאין בהם בנו"ט (והראה מקום לדבריו ביו"ד סי' ס"ד ס"ס ולא מצאתי שם דבר מזה) ע"ש. ולע"ד עדיין הדבר דחוק מאוד דאינו דומה לגיד דאף דאין בו טעם מ"מ אין בו ג"כ טעם רע. אבל בחמץ כיון דאסרה תורה גם בנתעפש ונסרח דודאי יש בו טעם רע והוה שלכ"א גמור א"כ מה סברא יש לחלק בין אם נפסד ע"י עיפוש וסרחון או אם עירב בו דבר מר וכדומה. ולכן נלע"ד דבאמת אסור בחמץ אף שלכ"א ואף כרת ומלקות חייב עליו ומטעם דלא גרע מבאור כדמשמע פשיטות לשון הר"ן והא דכתיב אכילה גבי חמץ בא להתיר שלא כדרך הנאתו גבי חמץ כגון בעושה מלוגמא מחמץ וכדומה דזה אינו אסור מה"ת כמ"ש התוס' בפסחים הנ"ל. אבל כל שאכלו בכל גווני אסור מה"ת עד שיופסל מאכ"כ. וכמ"ש לעיל דכן צריך לחלק גם לדעת השמק"ח בין אכילה להנאה. וקו' השמק"ח והפרמ"ג מה דלא אמר בפסחים הכ"מ בחמץ. לע"ד לפ"ז מיושב בפשיטו' משום דלא חשיב שם רק מה דאסור מד"ת שלכ"א ובלכהנ"א. וזהו רק בכה"כ ובב"ח. אבל בחמץ אף דאסור שלכ"א מ"מ שלכהנ"א מותר. ומדברי הרמב"ם פי"ז מהמ"א שלא הוציא מכלל המותרים שלכ"א גם חמץ בפסח יש לדחות דסמך אמה שביאר בה' חמץ ומלה דעל השאור חייב ובחמץ בעינן שיופסל מכלב. ובפ"ה מה' יסוה"ת לא פרט להתיר לענין חולה רק בעושה מלוגמא מחמץ שהוא שלכהנ"א:

ובזה מיושב מה שפסק הרמב"ם בפ"ד מה' חו"מ סי"ב וכ"ה בש"ע סי' תמ"ב סעיף ד' לאסור התרקיא"ה באכילה. ונתקשה בזה השמח"א בה' מאכלות אסורות דהא התרקיא"ה אינו רק מאכל לחולים ואין בה הנאה לאיך ובחולה שא מותר שלכהנ"א. ולפמ"ש ניחא דמ"מ שלכ"א אסור בחמץ מה"ת ואינו מותר אף לחולה וכמו בכה"כ ובב"ח דאסור אף לחולה בשלכה"נ כיון דיש בו איסור תורה וה"ה בחמץ בשלכ"א:

שוב ראיתי בפר"מ שם בסוף הפרק הביא ראיה מהא דפסחים מ"ד הנה לכותח הבבלי כו' אי בעיניה דקשריף ואכיל ליה בטלה דעתו אצל כל אדם. והיינו דהוה שלכ"א ע"ש. וזה נראה ראיה נכונה. אמנם פלא עליו אמאי לא הביא דבאמת התוס' בנזיר ל"ו ע"ב דחו פירש"י וכ' דהא אתרמי הכי דשריף ליה בעיניה מודו רבנן דחייב אלא דלא מיירו בהכי הרי דס"ל להתוס' דבחמץ חייב גם שלכ"א. וכ"ה ג"כ דעת הס"מ בפ"א מהמו"מ ה"ו כדעת התוס' בנזיר וכמו שביאר דבריו בת' המבי"ט סי' רמ"ד בשם מהר"י בי רב הובא בקיצור בח"י בר"ס תמ"ב בתשובתו בנדון הי"ש. ולדעת הכ"מ והב"י בדעת הרמב"ם ג"כ חייב בכותח הבבלי גם בשרפו בעיניה דהוה שלכ"א ומרבינן זה מריבויא דכל מחמצת א"כ גם לפ"ז י"ל דה"ה בכל שלכ"א דאסור גבי חמץ מהך ריבויא:

מענדיל מונעשטר.

סימן ל"ד.

מאת הר' המופלג וכו' מו"ה **יעקב אורנשטין.**

(חולין ד' י' ע"ב) **תוד"ה** ודילמא. מה שהקשו די"ל דהתם מטעם ספק מטמאי'. י"ל דהא ודאי לר"ש דס"ל בריש נדה דספק טומאה ברה"י ספיקא הוי. ואין שורפין תרומה ודאי לק"מ דל"ל גבי נגע דהוא מטעם ספק דהא שרפי' לתרומ' הנכנסת או אם נגעו הנכנסי' בתרומה. וקושיתם לרבנן דס"ע ברה"י הוי ודאי. ונראה דהם לא אזלי' בתר חזקה גם רבנן מודו דס"ע ברה"י ספיקא הוי. דברים כדה מפרשי' טעמא דר"ש דלא יליף מסוטה. דהאי סוטה דרגלים לדבר (ובתוס' הקשו דרבנן היכא ילפי לטמא ברה"י אפי' היכא דאיכא חזקה

הא

א' ד"ה ותנן כו' כתבו דבחמץ כתי' אכילה והיינו אסור שלכה"נ משום דליכא שום איסור תורה ואף עפ"י דהשביתו ליכא וזהו לכאורה היפך מדברי סמק"ת. וכן מבואר ברמב"ם פ"ה מה' יסוה"ת דבעיסה מלוגמא מחמץ אין בו איסור תורה ומ"מ מותר לצורך חולה ע"ש וצ"ל לדעת סמק"ת דהתוס' והרמב"ם לא כתבו כן רק לענין הנאה דלענין חמץ ליכא איסור שלכה"נ. והיינו משום דאיסור הנאה לא ילפינן רק מלא יאכל וכמ"ש התוס' והרא"ש שם כ"ח ב' לר"ש דמתשביתו לא יליף רק איסור אכילה ולא איסור הנאה ומש"ה ס"ל להתוס' והרא"ש שם דלר"ש באמת מותר בהנאה משש עד הלילה. ומש"ה אין טעם לאסור בשלכה"נ. אבל לענין אכילה דנפיק מתשביתו בזה הוא דכתב סמק"ת כיון דנפיק מתשביתו משו"ה אסור אף שלכ"א. אלא דקשה לי דא"כ לדעת הר"ן דס"ל דלר"ש אסור בהנאה ג"כ משש עד הלילה. ועיין בפר"ח ר"ס תמ"ג שכ' דטעמו דגילוי מלתא הוא דמשש עד הלילה הוה כמו תוך הפסח. וא"כ לדידיה נראה דאין לחלק בזה בין אכילה להנאה. הכי נאמר דלהר"ן בחמץ אסור גם בשלכה"נ משום תשביתו ודלא כדעת התוס' והרא"ש זה דוחק לע"ד: מיהו בעיקר הוכחת סמק"ת שם במה שהוכיח דבחמץ אסור שלכ"א ג"כ. לכאורה יש לפקפק טובא. דמה שהוכיח דאם לא היה אסור באכילה חמץ שנפסל מאכ"א רק מדרבנן היה מותר לשהותו לדעת הטור זה תמוה לע"ד דהטור לא כתב כן אלא בדבר שאינו אסור מה"ת מצד דאין עליו שם חמץ מה"ת כגון בנוקשה וכדומה. אבל חמץ גמור שנפסל מאכ"א דמבואר בש"ס ור"ן דעדיין לא נפקע ממנו שם ואיסור החמץ מה"ת. וא"כ נהי דפטור על אכילתו משום שאכלו שלכ"א מ"מ לענין ביעור והנאה עדיין באיסורו הוא עומד. דהא גם לענין האכילה עצמו כיון דאין הפטור רק מצד שהוא שלכ"א. אם היה ממתקו ע"י תבלין וכדומה מתחייב גם על אכילתו כיון דעדיין לא נפקע ממנו האיסור חמץ. וכמ"ש כה"ג החוו"ד בר"ס ק"ג. ולכן הוכחה זו של סמק"ת הוא תמוה לע"ד:

ומה שהוכיח סמק"ת ממ"ש המג"א לענין נוקשה דאם היה ראוי לאכילה פ"א בעינן שיופסל מכלב. אלמא מה"ת אסור בנפסל מאכ"א. וגם זו אינה הוכחה לדעתי דהא במג"א לא נזכר בהדיא שכ"כ לענין אכילה וי"ל דהמג"א כתב זה לענין ביעור. והיינו לפמ"ש המג"א שם תחלה דבנוקשה אין בו איסור ב"י מה"ת ולהטור מותר לשהותו ולהמחבר רק מדרבנן הוא דצריך ביעור ובעבר ושהה מותר לאחה"פ ע"ז שפיר כתב המג"א דבהיה ראוי לאכילה פ"א איכא איסור תורה בשהייתו עד שיופסל מלאכול לכלב וכשעבר ושהה אסור אחה"פ. אבל מ"מ אין ראיה מהמג"א דלא יפטור על אכילתו מטעם שלכ"א:

אלא דבאמת פשיטות לשון הר"ן שכ' הטעם בחמץ שנפסל מאכ"א דחייב בביעור משום דראוי לחמע בו וסיים דהא שאור לא חזי לאכילה ואפ"ה אסריה רחמנא מה"ת עכ"ל. משמע דכמו בשאור חייב על ביעורו ועל אכילתו מה"ת אף שא"ר לאכילה ה"ה בחמץ שנפסל מאכ"א אלא דלפ"ז אין הטעם כמ"ש סמק"ת דהא דחמץ אסור שלכ"א נפקא מתשביתו. אלא נרא' דילפינן לה משאור דחייבה תורה גם על אכילתו כמבואר בביצה ז' ע"ב אף דא"ר לאכילה והוה שלכ"א. אלא דלפ"ז גם כרת ומלקות איכא בחמץ בשלכ"א כמו בשאור. והדרא קו' סמק"ת לדוכתה אמאי לא אמרי' הכל מודים בחמץ:

וראיתי בפרמ"ג בפתיחה לה"פ פ"ב אות ב' דפשוט ליה ג"כ דחמץ כ"ז שראוי לכלב אף שנפסל מאכ"א עובר עליו בב"י ויש כרת ומלקות באכילתו והוקשה לו ג"כ מהא דפסחים דלא אמר הכ"מ בחמץ ומחלק הפרמ"ג

שלא ראו זמן השבירה אוקמי' שפיר דהשתא אחר השחיטה נשברה דאין לך לומר עתה נשחטה אחר השבירה כיון דידוע לנו זמן השחיטה וזהו ממש ההבדל בין ההיא דנגע למתני' דמחט. דבנגע ידעינן זמן שנכנס הטהור לבית וכמו"כ במקוה ידעי' זמן הטבילה באיזו רגע מן השעה ואין ספק אלא על זמן חסרון הנגע. ומשו"ה אמרי' השתא נחסרה. דהך הוא ענינה של חזקה כל שנסתפק בשום מעשה התהוות אמתי נעשית לאחר אותה בכל מה דאפשר משא"כ בהיא דמחט הספק על שני מעשים שכבר נעשו. היינו הנפילה על הטהרות. והשבירה. דכ"ז לא נודע באיזה זמן והי מנייהו קדים ואין חזקה כלל דמאי חזית לומר השתא נשברה אחר הנפילה אימא איפכא דהשתא נפלה אחר השבירה ושניהם שקולים. ומש"ה אזלי' בתר השתא דכי היכא דהשתא שבורה ה"נ שבורה היתה בעת הנפי' דמקדמי' זמן השבירה כל מה שנוכל. ואין לומר מאי חזית ליזול בתר השתא ולהקדים זמן השבירה זיל בתר השתא להקדים שעת הנפילה כל מה שנוכל ונוכיח מזה דהנפילה היתה קודם השבירה ושלמה היתה בעת הנפילה. ליתא דאין כח בחזקה דהשתא לשנות דבר ממה שעינינו רואות בשעת מציאתה. והנו רואות אותה שבורה. ואין להוכיח משבורה לשלימה בכח חזקה דהשתא וברור בעה"י. (ואפי' להש"ס החולק שם על הת"ק היינו משום דחזקת שאינו זבות איתרע. וחזקת טהרות לא אתרע ע"ש. משא"כ הכא דשניהם אתרעו דהרי היא שבורה ונפולה):

ועפי"ז מיושב קושית רש"י ותוס' שם ד"ה ומי תלינן וז"ל וא"ת והיא הנותנת משום דאזלינן בתר שעת מציאתן לגמרי אפי' ממקום למקום לתלות לכך מחט שנמצאת מלאה חלודה טהורה לגמרי ע"כ. ובאמת יתומהם המעיין על הקו' הנפלאה הזאת. דבשוגיין מהדרינן לאקלושי כחה דחזקה דהשתא להוכיח דאין דנין הם ממקום למקום וע"ז מייתי מתני' דמחט דאיפכא ש"מ. דאלים כחה להקל. ולהכשיר גם הטהרות ודמי להאי עורבא וכו'. אולם למ"ש מוכח שפיר. דהא החזקות דמעיקרא דמחט ודטהרות שקולים הם דמאי חזית וכו'. אלא דאזלי' בתר השתא. ויקשה כנ"ל דניזול בתר השתא להקדים מעשה הנפילה להוכיח דשלימה נפלה ואח"כ נשתברה. ובע"כ דא"א להחזקה דהשתא לשנות אף זיז כל שהוא להוכיח משבורה לשלימה. וה"נ מדמי הש"ס דאין בכחה להוכיח ולהחזיק ממקום למקום. כיון דרואין אנו אותה במקום הזה דוקא. ודו"ק:

באופן דהך סברא דחסר ואתאי במחלוקת שנוי'. וכבר כתבנו דלהלכה דקי"ל כר"ה בלא שיבר משמע דגם בלא חסר ואתאי אזלי' בתר תר"ל והשובה לפרק הך קושי' עצומה מנגעי בתים. דיסוד החזקות משם נלמד ומבואר דחזקת הגוף עומדת גם במקום תר"ל. ונראה לי דהנה עי' (בט"ז יו"ד סי"א) הביא דברי רש"י (גיטין ל"א) דבמקוה שנמדד דמטמאי' למפרע כל האגנים שטבלו שם. אזי אם נגעו אה"נ בטהרות שטהרות טמאים ולא מצרפינן אח"כ לחזקת טהרה דטהרות לחזקה דמקוה. וטעמא נ"ל עפ"י דברי הרמב"ן (נדה ד' י"ט) בהא דקאמר הגמרא תינוק הנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאים שדרכו של תינוק לטפח. ואמרי' מ"ט דר"מ קסבר רוב תינוקות מטפחי' ומיעוט אין מטפחין. ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת סמוך מעוטא לחזקה וכו' ופירש"י דהתינוק ודאי נגע. אלא דמצרפי' למעוט שאינם מטפחי'. וכתב הרמב"ן שאין זה נכון שאם בודאי נגע בעיסה למה אין שורפין תרומה והרי רוב זה כרוב שליא שעמו בודאי דהתם נמי אפ"ל רוב שליא בולד ומעוט בלא ולד והבית זה בחזקת טהור עומד. סמוך מיעוטא וכו' אלא כיון דשליא בבית הוא אין חזקתו של הבית כלום אלא הרי

הא בשוטה איתרע החזקה משום רגל"ד ותירצו דרגל"ד ספיקא הוי. ואיכא חזקה דאינה טמאה ודאי) וי"ל דרבנן לא מדהי הכי משום דלא אלים סברא דרגל"ד לעשות מודאי טהור לודאי טמא כ"א מודאי לספק כמ"ש בתוס'. ואפ"ה עשאו הכתוב כודאי וזהו אם אזלי' בתר חזקה. א"כ בלא סברא דרגל"ד הוי ודאי טהור משום חזקה וע"י רגל"ד נעשית ספק מאח"כ אם לא נזיל בתר חזקה. א"כ בלא רגל"ד ספיקא הוי. והוי ודאי מטעם רגל"ד. דהשם בהך טעמא דרגל"ד משוי ודאי לספק ה"נ משוי מספק ודאי. וא"כ ה"א למילף לאחר ספק טומאה ברה"י דיהי' טמא ודאי. ויקשה מנגע כנ"ל דלמה שורפין ובע"כ הדרינן לכללא דאזלי' בתר חזקה ודו"ק.

עו"ש ומיהו קשה דהך מילתא דמי למקוה שנמדד ונמצא חסר דשבקי' לחזקה דמקוה ומטמאים לגברא שטבל משום העמד טמא על חזקתו והרי חסר לפניך והכא נמי הו"ל למימר דשבקי' חזקת נגע ואזלי' בתר גברא דאוקמי' בחזקת טהרה והרי חסר לפניך ע"כ. ובריש נדה תירצו דשאני מקוה דחסר ואתאי (וסברא זו שם בגמ' לתרץ ממקוה אההיא דכל הנשים דיין שעתן. והלשון תמוה שם דמקשי' בתר הכי ומאי קושי' ודילמא ה"נ הגם הגם וכו'. דלכאורה לק"מ דמקוה ודאי חסר ואתאי. והאשה שמצאה דם ספק כדאמרי' ודילמא וכו'. וצ"ל דהכי מקשי' כיון דמ"מ ספק דילמא הגם הגם וכו' א"כ להך לד דהגם הגם ליכא חזקה דמעיקרא והוי ספק בעיקר החזקה. אם יש חזקה אם לאו וכה"ג לא הוי לן למיזל בתר חזקה) והכא דנשארו בקושי' הוא משום דלר"ה דאוסר בשוחט בסכין בדוק ונמצא פגום אפי' בשיבר. וע"כ היינו משום תר"ל אע"ג דדרכו של סכין להפגם בב"א מ"מ דלית לי' הך חילוקא דחסר ואתאי. והכי קי"ל כר"ה בלא שיבר. והא דמכשרי' בשיבר הוא משום דאין ספק מוציא מידי ודאי. וכן מוכח מתו' (כתובות ע"ה ב') ד"ה אבל וז"ל בסוה"ד ונראה לרשב"א דחזקת פנוי' לא חשיבא כלל חזקה נגד ח"ה. וביארו האחרונים דהיינו משום דחזקת פנוי' חזקה קליבתא היא דכל פנויה עומדת להתקדש הא לא"ה הוי מסלק לח"ה משום תר"ל אע"ג דחזקה מעליא היא (ובש"ש שמעתא ב' פ"ב פי' כוונה אחרת בדברי התו' ע"ש ואין לשון התו' מורה כן) ולכאורה מבואר כן להדיא (נדה ד' ד') מחט שנמצאת מלאה חלודה או שבורה טהורה שכל הטומאות כשעת מציאתן ובתוד"ה שכל וז"ל לעיל פי' דהיינו דוקא לקדשים והא דמחט וכו' דטהורה דכל הטומאות כש"מ אפי' להקל להו משום דהוי כש"מ דאורייתא אלא משום דמוקמי' הטהרות אחזקתייהו. והיינו בע"כ משום דהוי תרתי במקום חדא. דנגד חזקת המחט איכא חזקה דהשתא דהרי חסר לפניך וחזקת טהרו' אע"ג דדרכו של מחט להשבר בב"א ומצאתי בספר מקנ"ח (סי' תס"ז) שתמה מאוד דדברי התו' סותרים למ"ש לעיל גבי חזקת נגע דרגילה להתחסר בב"א עומדת במקום תרתי עי"ש:

והנלפע"ד לקיים דבריהם הקדושי' דהנה שיטת התוס' (יבמות ל"א ע"א) דבנולד ספק טרפות אפי' בחיי הבהמה בעודה אסורה משום אבמה"ח או משום שאינה זבוחה ג"כ שרי' אח"כ כשנשחטה כל שלא נולד ספק במעשה השחיטה' עצמה דלא מחזקי' מאיסור' לאיסור' וספק דרוסה שאני דרגילות וכו' וכתב בת"ש (סי' כ"ט) וז"ל וצ"ל דבנשבר עצם וכו' ולא ידע אי מחיים נעשה או לאחר שחיטה בכה"ג מודו התוס' דלא מוקמי' אחזקה פו' דהא בהמה בחיי' בחזקת שאינה זבוחה וחזקת שאין רגלי' שבורות עומדת. והשתא היא שחוטה ושבורה ומאי חזית דאמרת עתה נשברה אחר שחיטה אימא איפכא עתה נשחטה אחר שבורה ע"כ ובש"ש (שמעתא ה' פ"י) כתב דהיכא דנודע זמן השחיטה באיזו רגע מן השעה ואין ספק אלא על זמן השביר' משו' שלא

וכיון שהוא ספק מטהרינן מדכתיב לטהרו. או לטמאו ופתח הכתוב בטהרה תחלה. ור"נ כרבנן דתר"ל הוי ודאי ובממון ליכא תר"ל כת"ס דמעיקר' דינן על האשה אם היא מקודשת לענין איסורא דא"א. והו"ל חזקת הגוף לחוד ולר"י לא מפקינן ממונא בה"ס. כי היכא דלא אזלי' בממון בתר רובא. ור"ג ס"ל דאזלינן ה"ס מרוב. ועוד יבואר זה אי"ה.

יעקב אורנשטיין.

סימן ל"ה.

מאת האברך המופלג וכו' מו"ה **יצחק שלמה בלויא.**

(ביצה י' ע"ב) **גמרא** לימא מסייע לי' לר' חנינא יש להקשות מנ"ל דרוב וקרוב הלך אחר הרוב דילמא חשבינן לי' כספק השקול ואסור מטעם ספק דבר שיש לו מתירין כרב אשי לעיל ד' והנה לכאורה יש לתרץ לפי מה שפסקו האחרוני' הנוב"י לעיל לענין ביצה ספק נולדה בחול ספק ביו"ט וכן הובא להלכה בפ"ת יו"ד סי' ק"ב דבטלטול לא שייך דבר שיל"מ דאי בטיל יוכל לטלטל היום ומחר ואי לא בטיל יוכל לטלטל רק למחר ושאני מאכילה דאם יאכלוהו היום לא יאכלנו למחר. והכא משמע לי' להגמ' דאסור גם בטלטול דומיא דשני' ומצא שלשה דאסורים נמי בטלטול (ולא בטיל חדא דאיסורא בהנך תרי דהתירי משום דבע"ח לא בטלי) ועל כרחך זימן שחורים נמי כה"ג (דבחדא בבא תנינהו) ואי אמרינן דזימן שחורים הוי ספק השקול ואסור מטעם דבר שיל"מ הי' עכ"פ מותר בטלטול לכן שפיר הוכיחו בגמ' דרוב וקרוב הלך אחר הרוב אבל לפ"ז קשה דבתוס' ד"ה אוכלא חד דמערב בהו הקשו ולבטל ברובא ותי' בחד תירוצא דהוי דשיל"מ והא הכא לפי המסקנא דזימן שחורים הלך אחר הרוב א"כ אסורי' נמי בטלטול וגם שנים ומצא שלשה אסורי' בטלטול דומיא דזימן שחורים. ואיך תי' דהוי דשיל"מ הא לפי טעם זה הי' לנו להתיר בטלטול:

וצריך לומר דשאני גוזלות מביצה כיון דלא חזו למידי זולת אכילתן לא חלקו חכמי' בין אכילה לטלטול וכי היכא דבאכילה אסורים הכי נמי בטלטול וגזרו בי' משום איסור הוצאה ושאני ביצה דחזי לתשמיש אחר כדאיתא לעיל בגמ') ולפ"ז הדרה קו' התוספות לדוכתי'. ונר' לתרץ באופן אחר דמטעם ספק דשיל"מ לא אסרינן אלא היכא דמסייע חזקת הגוף לאסור וגבי ספק נולדה ביום טוב ספק חול אית לה להתרנגולת חזקת מעוברת שלא הולידה את הביצה עד יו"ט וזאת הוי חזקת הגוף כדאית' תו' בבא קמא מ"ו בד"ה ידעי דשותפות אית לו ותו' בבא מציעא דף ק' מש"ה אסור אבל בספק דשיל"מ בדרבנן היכא דליכא חזקת הגוף ספיקו מותר ולכן גבי זימן שחורים אי הי' ספק השקול הינו מתירין הגם דהכא נמי אית לי' חזקה שלא הוזמנו זאת לא הוי חזקת הגוף וכבר אמרו בתו' כתובו' דף ע"ה ד"ה אבל היכא דליכא חזקה ע"ש דשאר חזקות אינם נחשבים כלל נגד חזקת הגוף (ועיין בספר ש"ת דין ח"ה פרט ב' שמביא כן בשם ספו') ובזה מתורץ נמי קו' ה"ה דהקשה על הרשב"א דס"ל דדוקא ספק לידה וכיוצא בו דהוקצה מחמת איסור דאורייתא התם אמרינן דספק מוכן אסור אבל סתם ספק מוקצה או ספק תחומין מותר והקשה עליו ה"ה הלא הרשב"א בעצמו פוסק דספק נולדה ביו"ט אסור מטעם דשיל"מ ולפי דברינו לא ק"מ דספק נולדה ביו"ט הוא אסור מטעם דאיכא חזקת הגוף דמסייע לאסור משא"כ ספק מוקצה דעלמא וספק תחומין (ואדרבה יש לי להביא ראי' לדעת הרשב"א מגמ' לעיל דף ג' ע"ב דהקשו מברייתא דספקא אסורה לרב יוסף ולר' יצחק ומאי קושיא הא נוכל לתרץ דברייתא אתי' כר"י ואיירי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ואסור מטעם ספק מוכן כדאיתא מתני'

הבית לבליעה וכו' אבל הפירוש הנכון שבתינוק ודאי טמא נחלקו ומחזקי' טהרה להשיטה לומר שלא נגעו בה . מבואר מדבריו דבודאי נגע אין חזקת הטהרות כלום דהרי הם כתינוק עצמו . דהספיקה נולדה מפאת ספיקו דתינוק (ול"ד לההיא דכתובות י"ד דס"ל לחד מ"ד המכפיר בה פוסל בבתה . ול"ת דהבא הרי היא כמוה דהתם אין ספיקה דבת מפאת ספקה דאם לבד אבל יש מסבב לשניהם והוא הבועל הפוסל לשניהם כאחד בשוה ואין פסולה מפסול האם לבד) וה"ה באדם הטובל במקוה דנגע בטהרות דספיקו דטהרות אתו מספיקו ובתרי' גרירן והרי הם כמוהו . ולכאורה קשה דא"כ אמאי מצרפי' חזקת טומאה דגברי נגד חזקת מקוה נימא דנ"כ בתרה דמקוה גריר דספיקו תלי בספיקא דמקוה והרי הוא כמוה . ואין חזקתו כלום . אכן הטעם פשוט דהאי התם דעל המקוה גופה אין דנין כלל . ואין נ"מ לגבה בזמן החסרון ועיקר הנידון על הטובל שם ואין לו להגרר אחר המקוה מאח"כ בתינוק דעלי' גופא דנין מעיקרא ואח"כ הטהרות נגררים בתרי' . והנה (במתני' פ"ו דנגעים) עפרה בתים וכו' כהה בראשון והלך לו קולף מקום הנגע וכו' קליפה דאורייתא עי' בתוי"ט דנלמד מקרא דוהנה נרפא וכו' . והיינו חליצת אבנים והדבר ברור דהיינו דוקא אם כהה והלך אחר ההסגר דההסגר כדין היה מאח"כ בהלך קודם הסגר דההסגר הי' בטעות . וא"כ מעיקרא הדין על עיקר הנגע אם בעי קליפה . (וצ"ל דקליפת מקום הנגע מעכב גם כן טהרת הבית דמעיקרא קולף ובתר הכי מטהר) ומוקמי' לה אחזקה והנכנסים נגררים בתרה ואין חזקתן כלום ודו"ק :

ומיושב בזה מה דקשי' לי במס' (כתובות ע"ו א') פלוגתא דר"א ריבה מנה לאבא וכו' הוסיפה מנה לי וכו' ועיי"ש ברש"י ותו' דבריבה אין חזקת הגוף דידה מועיל לגבי אב . ומבואר בתו' שם דכל מתני' ריבה והוסיפה איירי אפי' בשמא ושמא . ובהוסיפה על הבעל לה"ר משום חזקת הגוף דידה . וקשה דהוי תר"ל חזקה דהשתא וח"מ (ועי' בקצוה"ח (סי' ל"ד) הקשה כעין קושי' זו על רמ"א שם דבהעידו עדים ואח"כ באו אחרים והעידו עליהם בהם פסולים ולא נודע זמן הפסול אמרי' דהשתא נפסלו . והקשה דהא הוי תר"ל חזקה דהשתא וחזקת ממון . ולי נראה דהם לק"מ דהא הלכה ברורה בח"מ (סי' פ"ו) דבתר"ל אין מוציאין ממון עיי"ש . ומכ"ש דאין לפסול חזקת כשרות דעדים בתר"ל . דהרי ח"כ דעדים עדיפא מח"מ אפי' היכא דאיתרעו חזקתם . כמו בבני כתות המכחישות דקי"ל דזה בא בפ"ע וכו' ובתוס' חולין הנ"ל ד"ה ודלמא דימו דינא דשני נזירים לחזקה דהשתא עיי"ש היטב וקצרתי בכ"ז מיראת האריכות) ולפמ"ש א"ש דמעיקרא אנו דנין על חזקה דמעיקרא דאשה לענין איסורא דא"א (וחזקת פנוי' ל"ה כלל חזקה כמו"ש תו' הנ"ל) ובתר הכא ליכא ח"מ עפ"י סברת הרמב"ן . ומיושב בזה קושי' המהרש"א דר"י ור"ג פליגי בסברות הפוכות . דבנגע אזיל ר"י בתר חזקת הגוף לקולא ומטהר . אע"ג דנזקק לטומאה והיכא חזקת טומאה נגד חזקת הגוף כמ"ש בתוס' (ומ"ש בפ"ב דאין מחזיקין מטומאה לטומאה . נראה לי דלק"מ דהאם נולד נגע קודם שנתרפא השחין אעפ"י שטהר מראשונה ע"י טבילה לא פרחה טומאתו הראשונה . ועוד דלא מלי להכניס ידיו לבהונות וא"כ הרי טומאתו הישנה עליו . ול"פ לכללא דאין מחזיקין מטומאה לטומאה) ובממון לא אזיל בתר חזקת הגוף ור"ג איפכא ס"ל דבנגע לא אזיל בתר ח"ה ובממון אזיל בתר ח"ה . ולמ"ש א"ש דבתרתי פליגי . דגבי נגע איכא תר"ל דנוכל לצרף חזקה דהשתא דהרי שער לבן לפניך בהדי חזקת טומאה ופליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן דרבים נגה . אם תר"ל הוי ודאי או ספק . דר"י כר"מ ס"ל דהוי ספק

וכיון

ביום לכן הי' מותר וקשה נימא סמוך מיעוטא לחזקת מעוברת ואיתרע לרובא א"ו דספק השקול בדשיל"מ היכא דהוי איסורו מדרבנן מותר לדעת כתו':

יצחק שלמה בלויא.

סימן ל"ו.

מאת הרה"ג וכו' מוהר"ר רפאל יצחק ישראל הי"ו
מלפנים רב ברורים וכעת רב"ד פעה"ק הי"ו.

בדין מילה ע"י גוי בש"ס ע"ז דף כ"ז אחר שהפליגו תנאי ואמר ת"ק נכרי לא ימול ישראל מפני שחשודים על ש"ד וחכמים אומרים נכרי מל את ישראל בזמן שאחרים עומדים ע"ג ור"מ אומר אפי' אחרים עומדים ע"ג לא מפני כרות שפכה ור' יהודה הנשיא פסל מדכתיב ואתה את בריתי תשמור אחר כן אמרו איתמר מנין למילה בנכרי שהיא פסולה דרו ב"פ משמיה דרב אמר ואתה את בריתי תשמור ור' יוחנן אמר המל ימול ואמרו דכ"מ לאשה ובה"ג הביא מימרות רב ור"י ופסק דאשה כשרה וערל אסור גם הרי"ף והרא"ש לא הביאו אלא דברי רב ור"י דגוי אסור למהול גם הרא"ם בס' יראים פסק כן והסמ"ג עשין כ"ח כתב דנחלקו רב ור"י באשה ושוין במילה דגוי שהיא פסולה ע"כ והסמ"ג מצוה זק"ן פסק דאשה וגוי אין מלין וכן פסק הרמב"ם פ"ב מה' מילה והטור ומרן סי' רס"ד דגוי פסול למול וכן פסק הכלבו בה' מילה:

ואולם ראיתי להרב כנה"ג ז"ל בשירי י"ד סי' קנ"ה הגה"ט אות ד' כתב וז"ל אם יש בקיאין עומדין על גביו מותר כגוי שמל את ישראל ס' המאור ואגב אורחין למדנו מדבריו דגוי מל את ישראל כשאחרים עומדים ע"ג דלא כה' רב ור"י דפסלי חד משום ואתה את בריתי תשמור וחד משום המל ימול ע"כ ובב"י סי' רס"ד הגהט"ו אות הא' כתב וז"ל. הרז"ה בס' המאור גבי מתרפאין מהם כתב דאחר עומד ע"ג כשר ע"כ ויש לדקדק כיון דהרמב"ן במלחמות השיג על ראית המאור ואמר דאין הנדון דומה דבמילה ליכא ש"ד דמרתת משא"כ ברפואה ע"כ לפי דרכך אתה למד דס"ל ג"כ דמילה בגוי כשר דלא אמר דבמילה אין הדין כהמאור אלא דוקא ברפואה השיגו וא"כ הי' לו להכנה"ג בסי' רס"ד להביא ג"כ ס' הרמב"ן דס"ל כהמאור דמילה בגוי כשר כמו שהביא ס' המאור כיון דמקומו ראוי הוא בסי' זה ולא בסי' קנ"ה. וזהו דקדוק קל על הכנה"ג דדרכו להביא הסברות:

אך: מה שהקשה הר"ב חזון עובדיה ז"ל ס' לך לך דו"ד על הכנה"ג דזהו ש"ס ערוך דחכמים ס"ל כן וא"ת"ל דכוונתו על בעל המאור דפסק כחכמים למה לא כתב כן וכתב דלא כרב ור"י ע"כ עי"ש עמוהס"ר כיון דרב ור"י בתראי נינהו וסברי כר' יהודה הנשיא דמילה בגוי פסולה היה מן הראוי שיפסוק הרז"ה הלכה כמותם ולזה דקדק ואמר דהרז"ה פסק היפך רב ור' יוחנן אף דהסברא היה לפסוק כמותם ובודאי דמה שפסק הרז"ה הוא כס' חכמים ואין צריך הדבר לאומרו והוא פשוט אלא דיש להקשות לכאו' ולהבין דעת הרז"ה והרמב"ן שפסקו דלא כרב ור"י:

ואפ"ל דלפי דברי מרן כ"מ פ"ב מה' מילה דאפ"ל דרב ור"י ס"ל דמילה בגוי כשרה ובטעמא דר' יהודה הנשיא פליגי עכ"ד וכ"כ הרב תורת חיים ז"ל בחי' למס' ע"ז עי"ש א"כ אף אנן נמי נימא דהרז"ה והרמב"ן ס"ל הכי ולא פסקו דלא כרב ור"י ואף למה שהקשה הרב בתי כנסיות ז"ל בדרשות דף ו' ע"א על הכ"מ אינו אלא למ"ש מרן דהוא אסמכתא אבל הי"ן דהא נאמר דאינו אסמכתא אלא דינא הכי הוא מקראי לר' יהודה הנשיא נאמר דגם הרמב"ן והרז"ה הכי ס"ל ויש לתמוה על הכנה"ג ז"ל דלא זכר מר דברי מרן כ"מ ז"ל ונומר דס"ל לבעל

מתני' ריש פרק אין נדין א"ו דמטעם ספק מוכן לא אסרינן לקמן אלא היכי דאתקלאי מחמת מלאכה דאורייתא כפי' הרשב"א) והנה לפי דברינו הנ"ל מתורץ קושי' המפרשים שהקשו לרב אשי דס"ל דספק דשיל"מ בדרבנן אסור דר"ג דמתיר לקמן ספק מוכן וודאי פליג על ר"א וגם רבנן דפליגי על ר"ג אפשר רק גבי מוקצה החמירו אבל בשאר ספק דשיל"מ מודו לר"ג . ולפי דברינו ניחא דהא דר"ג מתיר איירי היכא דליכא חזקת הגוף לאסור ור"א איירי היכא דאיכא חזקת הגוף . ובזה אתי שפיר תו' נדרים דף נ"ח דהקשו גבי טבל למה לן טעמא דיש לו מתירין תיפוק לי' דלא בטיל משום דהתירו כך איסורו עכ"ל ומאי קושיא דילמא מש"ה צריך טעמא דהוי דשיל"מ דהיכא שנתערב ספק טבל דרבנן באלף שכולן אסורו' (ובאופן שנפל הספק אלו גופי' שאינו זוכר אם תרם ועשר אם לאו. ולא דמאי שהחמירו וגזרו בו חכמים) ואפר מטעמא דכהתירו כך איסורו לא היינו אוסרים ומטעם דשיל"מ אסרינן גם בכה"ג וכדאיתא ביו"ד סי' ק"ב וגם התו' ס"ל כן זולת הר"ת עיין תו' ד"ה נתערבה באחרות . א"ו ספק דשיל"מ היכא דליכא חזקת הגוף לאסור מותר . ובזה מתורץ נמי קו' הגהות מרדכי רפ"ק דביצה שהקשה מגמ' מנחות ס"ח דרב פפא ורב הונא ברי דר"י אכלי חדש באורתא דשיתסר קסברי חדש בחו"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן . והא הוי ספק דשיל"מ ע"ש (ונראה לי דעיקר קו' הוא מגמ' שם לקמן דרבנן דבי רב אשי דלא אכלו ומפרש בגמ' משום דס"ל דהוי ספק דאורייתא דמשמע אי הוי ספק דרבנן הי' מותר אבל מרב פפא לק"מ דרב פפא הא ס"ל הכא בגמ' ביצה ג' דספק דשיל"מ מותר דדחיק לאוקמי דסיפא אתאן לספק טריפה והאי תנא תנא דליטרא קציעות אבל לרבנן דבי ר"א קשה דרב אשי גופי' ס"ל דדבר שיל"מ ספיקו אסור) ולפי דברינו לק"מ דהתם ליכא חזקת הגוף לאסור .

האמנם המרדכי לטעמי' לא ניחא לי' לתרץ כן דבריש פרק אין נדין מדמה ביצה ספק נולדה ביו"ט ספק חול לספק נילוד ביו"ט וכן אוסר ביצים שהביאן נכרי ספק נולדו ביו"ט ספק חול (אם לאו דאמר נכרי במסל"ת דנולדו מאתמול) אף דהם ליכא חזקת הגוף דאין דנין על התרנגו' רק חזקת איסור שהם ע"כ לא ס"ל חילוק הנ"ל (אבל אפי' לדבריו לא אסור אלא היכא דאיכא חזקה לאסור אבל ספק תחומין היכא דליכא חזקה כלל לאסור מותר וכ"פ בש"ע סי' תל"ח והרמ"א סי' תקי"ג הביא דברי המרדכי להלכה ועליו סובב דברי המג"א שם ולכן פסק המג"א שם דאפילו היכא דמורה הרוב להתיר אסור והיינו משום דאיכא חזקת איסור ובזה מיושב קו' הצל"ח פסחים דף ז' שהקשה על המג"א דס"ל דאפילו נגד רוב אסור בדבר שיל"מ מהא דמעות שנמצא בהר הבית חולין והא הוי דשיל"מ ע"ש . דהתם ליכא חזקת איסור מש"ה מותר) ברם בתו' ביצה דף ז' תו' בד"ה אימא מאתמול וברפ"י איתא להדיא דגבי דשיל"מ אזלינן בתר רובא להתיר דלא כהמג"א . והנה לפי דברי המרדכי צריך ליישב קו' הנ"ל בשנויי דחיק' האמנם דרך הפשוט הוא דעת הרשב"א כפי החלוק שאמרנו לדעתו :

והנה לדברי מרדכי הנ"ל מתורץ קו' התו' נדרים דל"ל טעמא דדבר שיל"מ דכ"מ לענין ספיקא ובאופן שנפל הספק אלו כדפי' לעיל ושם נמי איכא חזקת איסור מש"ה אסור נמי בספיקא וכן מיושב דברי הרא"ש והר"ן דס"ל גבי מוקצה לתלי שבת דכיון דהוי ספק דבריהם לכן אזלינן לקולא והקשו המפרשים הא הוי ספק דשיל"מ ונדחקו לחלק בין ספיקא דדינא לשאר ספק אבל לפי דברי המרדכי הנז' אתי שפיר דגם הרא"ש והר"ן ס"ל כן דהיכ' דהוי כפ' השקול וליכ' חזקה לאסור אזלינן לחומרא וגם שם ליכא חזקה :

וכן ראי' מדברי תוס' לעיל דף ז' ע"ב בד"ה אימא מאתמול דמתרץ תוס' דרוב יולדות

ביום

סימן ל"ז.

מאילני דמלבלבי מק"ק ספרדים העי"א הלומדים בישיבת **מעשה נסים** יב"ץ.

עי' בירושלמי כתובות פ' מי שהיה נשוי והר' בפ"מ ז"ל בד"ה כדברי בן ננס וכו' שאת יבא בע"ח מוקדם ויטרוף מזו שלפניה וכו' ואינו מובן לע"ד דכיון דאיירי לדברי בן ננס דס"ל ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגב' גבה איך יטרוף מזו. ועלה בדעתה לומר דהא דאמרינן דמה שגבה גבה היינו דוקא דזמנה שוה לגבות וקדם המאוחר אך אם הבע"ח שמוקדם לא הגיע זמנו לגבות ל"א אך מלבד דהי"ל לבאר זה ואינו דבר ידוע דס"ל כן ן' ננס ועוד כי דברי הירושלמי הם צל"ע איך מוכח מזה לדינא דסתר אחד דן' ננס לא איירי בזה אלא היכא דילא גזולה ומהיכן מוכיח דס"ל דחולקין ול"א שודא ועי' קרבן העדה דפי' כפי' הפ"מ ולדידי צ"ע:

עי' בירושלמי שבועות פ"ד ה"ב תפיו בקרקעות מהו פיסא חייב בפ"מ ז"ל וז"ל דעידי קרקע ועידי קנס אימעטו משבועת העדות דלא פרט הכתו' בפ' אלא דבר המטלטל וכו' והשתא מיבע"ל מפ"ע דלא כתיב דינא הכי או לא עכ"ל וכיוצא בזה פי' בפ"ה ה"ב יע"ש. ומפשט לשונו מוכח דס"ל דעיקר מיעוטא כתי' בעדות ובפקדון לא כתי' ותימא דאדרבא כי כתי' כלל ופרט בפקדון היא וכמ"ש בבבלי דל"ז ע"ב ועי' מ"ש הוא בעצמו במראה הפנים גם בפ"ה יעי"ש:

עי' בירושלמי הוריות פ' ג' ה' ד' בפ"מ בד"ה אבידת רבו שהלי תלמודו ממנו ואבידת אמו בגרשה וכו' דאם לא היתה גרושה פשיטא דשל רבו קודמת דאם הוא קודם לאביו וכו' עכ"ל. וצריך להבין איך הוא קודם לאביו כיון דאינו רבו שבל תלמודו ממנו ושקולין הם וכמ"ש בסו"ד וכל דבריו צריכין ביאור! — אלה דברי איש צעיר לימים שלמה אשכנזי איש ספרדי ס"ט.

סימן ל"ח.

תשובה על מה שהשיב לי מעלת הרב הגדול **כמוהר"ר ישראל** נר"ו והוא לעיל בסימן ט"ו.

קבלתי ד"ק אותיות מאירות ואענדם עטרות ראיתי מה שזו הלכה העלה דדבר זה אין בו ספק ופשיטא דעיבורה של עיר כעיר דמי אף לענין מ"מ והנה עבד' להיות עדין מסופק הוכרחתי להשיב על דברי מני"ר וזה החלי. מ"ש מני"ר כי ספקי הוא על אלו הבתים שנתוספו מחוץ לעיר מה דינם לענין מ"מ אי עיבורה של עיר נידונית כשבת דחשבוה כעיר אפילו מהלך הרבה או כדין בתי ערי חומה ומני"ר מיפשט פשיטא ליה דעיבורה של עיר כעיר דמי והביא דברי הבית יוסף והב"ח והשלטי הגבורים עיין בד"ק:

אנא דאמרי לא כן עמדי וידענא בנפשאי דכל שהוא סמוך לעיר או נראה עמה נידון ככרך וקורין בט"ו וכן להמ"פ דסמוך הוא בתוך עיבורה שהוא הע' אמה ושירים ושיעור מיל הוא להנראה וכן להמ"פ דשיעור מיל קאי אסמוך אבל נראה הוא כמשמעו לדברי כלם מה שהוא תוך עיבורה ואפי' חוץ לעיבורה עד מיל קורין בט"ו אך עיקר הספק הוא אם נידון בה עיבורה כל שנראה לעיבורה הראשון ואם כן מהלך כמה ימים כדין שבת או דוקא סמוך לעיבורה העיקרי אמרו ושיעור מיל נחשבהו מהעיר ולזה כתבתי כי דין מוקפת חומה לענין מ"מ אנו למדים מדין בתי ערי חומה לכמה דינים והוא הדין נמי ענין עיבורה נלמוד מדין בתי ערי חומה ומה שאמרו סמוך ונרא' נידון ככרך קל הוא שהקילו בקריאתה והבאתי לשון הירוש' עיין בדברי:

ומעתה לית לן למילף מדברי ה' בית יוסף והבית חדש לספק שלנו בשום דבר כי דברי הם אמורים בפי' סמוך כי כל שהוא בתוך הע' אמה ושירים נקרא סמוך אבל היכא

נידון

לבעל המאור בדעת רב ור"י הכי. ושוב ראיתי בסי' קנ"ה וגהב"י אות ו' שכתב הרב ז"ל מדידיה כדברי הכ"מ ז"ל ולא זכר שר את יוסף וזה יש לתמוה לכאורה על מרן כ"מ ז"ל דלא הביא ראיה לחילוק זה מדברי הרמב"ן והרז"ה דלע"ד קשה טובא איך בעל המאור והרמב"ן פסקו הפך רב ור"י דבתראי נינהו והמה ראו דברי התנאים ואפי"ה סברי דמילה בגוי פסולה וגם דר' יהודה הנשיא דהוא רבינו הק' ס"ל דמילה בגוי פסולה אך אם נאמר דבעעם ר' יהודה הנשיא פליגי ניחא וא"כ היה לו למרן הק' להביא סעד לדבריו מדבריהם הן אמת דעדיין הדבר קשה לי מאד לו' דבעעם ר"י הנשיא פליגי דמלבד מ"ש במס' מנחות דמ"ב דרב ס"ל פסולה כמ"ש הרב כ"מ הם עוד בה דגם בירוש' שבת פר"א דמילה אמרו המל ימול ולא ערל וכנראה הם דהם דברי רב והוא היפך הש"ם דרב נפקא ליה מואתה את בריתי תשמור ואפשר דאינו דברי רב אלא ירוש' קאמר לה אך יותר נראה דהם דרשות רב ולוי תני ואתה את בריתי תשמור כל שכולא בך ועיין כלשון הזה בירוש' יבמות פ"ח גם במ"ר פ' לך לך פרשה מ"ה איתמר דרב הונא ור' יוחנן פליגי וכל כי הא הדבר קשה לומר דפליגי בדעת ר' יהודה הנשיא והם לא ס"ל לוי ורב הונא ורב ור"י כותיה דר' יהודה ומכשירים ע"י גוי:

והרב להם סתרים ז"ל הקשה על דברי מרן כ"מ ז"ל דזה דוחק גדול לו' דפליגי בדר"י הנשיא דבהדיא תניא דר' יהודה הנשיא מפרק לה מואתה את בריתי תשמור ואנא דאמרי דעיין בס' אוריאן תליתאי בתי' הריטב"א זלה"ה לע"ז שכתב וא"ת והיכי פליג ר"י אברייתא דלעיל דמייתי לה בהדיא מואתה את בריתי תשמור וי"ל דהכי בגירסא דהיא ברייתא פליגי ולר' יוחנן הכיא תנא מהמל ימול מייתי לה ע"כ ומ"מ הלב מהסס דהרז"ה והרמב"ן פסקו דמילה בגוי פסולה היפך כל הפוסקים. וגם הוא תימה דלא עלה על שפתותיהם ש"ן מרן ומורה והלבוש הסבר' הרז"ה והרמב"ן לו' דסברי מרן הפך מגדולי הפוסקים בה"ג והרי"ף והר"מ וכיוצא. כי על כל אלה נלע"ד אחר המחי"ר מהרב כנה"ג ז"ל פלא עלה ע"ד הרז"ה להכשיר מילה על ידי גוי אלא דמסבר' חכמי' דלא חיישי לסכנה אם אחרי' עומדים ע"ג. מינה למד הרז"ה ז"ל דגם רפואה ע"י הגוי שרי ולזה כתב אם יש בקיאין עומדין על גביו מותר בגוי המל את ישראל דלא חיישי רבנן לסכנה אבל לענין מילה אין להכשיר משום גזירת הכתוב או מואתה את בריתי או מהמל ימול והרמב"ן השיג עליו דאין ללמוד ממילה דבמילה לא אתי לידי סכנה משא"כ רפואה ואיה"ן דהרמב"ן גם במילה אינו מכשיר מגזירת הכתוב כ"ן לי דזה הבינו הפוסקים האחרונים מרן וכיוצא מדלא באו על שפתותיהם הסברא ועיין להרב נחמד למראה ח"ב בחי' שבת ד"ה שכתב משם הר"ן ז"ל דאפי' לא יש מוהל ישראל עכ"ז אינם יכולים ליתן לגוי למולו וכ"כ בספרו דרוש אברהם ס' ויקהל דקי"ח ע"א וכעת לא מצאתי לשון זה בהר"ן גם מ"ש דפסקו הפוסקים כר"מ דאסור משום ס"ד גם זה לא ראיתי בפוסקים דבה"ג והרי"ף והרא"ש לא הביאו אלא דברי רב ור"י משום גזירת הכתוב ועיין להרב חסדי דוד ח"ב בחי' לע"ז פ"ג דל"א ע"ב מ"ש על דברי הרב לחם סתרים ז"ל ועיין להרב יד מלאכי סי' תקנ"ו דף קל"א ע"א. ולרב חיד"א ז"ל בס' עין זוכר מער' סי"ד אות י"ב ועיין להרב מרכבת המשנה אלפאנדארי ז"ל דנ"ד ע"ב על דברי הרב ל"ם ובבתי כנסיות ד"ו ובס' נוה ש' בחי' לע"ז דף ל"ב ע"ב ובס' שער החצר דמ"א ומ"ב ועיין להרב בשמים ראש סי' רכ"ג למ"ד מילה בגוי כשירה למה מחללין ש' וימול הגוי ועי"ש תשובה נכונה. את כל ונוכחת:

הצעיר **רפאל יצחק ישראל**

ס"ט

במה שנסתייעו ממ' ריב"ל כרך וכל הסמוך וכו' שלא לדיוק' קאתי וגם יש לנו לדייק ניהוק מינה דאי חרב הכרך ונעשה של גוים דאין קורין בסמוך לה בט"ו. והגר"א ז"ל באו"ח סי' תרפ"ח הביא ירוש' דקורין חוץ לכרך בט"ו עי' בד"ק:

גם בזה אמינא אי' הגר"א ז"ל אין אתי לעיין בדבריו ולידע דברי הירושלמי איה מקומם ואנכי הרואה לגאון עוזינו הוא הרב חיד"א ז"ל בין ברכי'ו פילא לידון ממאמר ריב"ל כאמור. והאריך בד"ק וזו הלכה העל' דכרך שחרב ונעשה של גוים דכפר הסמוך לה קורין בי"ד והביא גם מהירוש' ראיה לדבריו ע"ש בד"ק וזהו מה שיכולתי להשיב כעת והבוחר יבחר:

הצעיר **יום טוב ישראל** ס"ט

סימן ל"ט.

מאת האברך המופלג וכו' מו"ה **ניסן ליב חרל"פ**:

אדם (שו"ע חו"מ סי' כ"ח ס"ב) רשאי להחרים בבית הכנסת על כל מי שיודע לו עדות שיבא ויעיד. וכ' הרמ"א ז"ל שם י"א כשנותנים חרם בעדות אף הקרובים צריכים להעיד ואפי' בע"ד עצמו נמי צריך להעיד ויש חולקין וכן עיקר והקשה שם בסמ"ע ס"ק י"ח דלעיל סי' ע"ז סעיף ג' כתב המחבר וכ' דאפי' אם בזכות ובראי' של העדות יודע בהן זה שכנגדו חייב להעיד ואם לא. כתב מור"ם עליו כלום משמע דהסכים עמו וע"ש מה שתירץ ע"ז ובתומים סי' הנ"ל ס"ק ו' מתרץ שם קושי' הסמ"ע הנ"ל בזה דהנה טעם ב' הסברות הנ"ל תליא בפלוגתא אחר בין הרמב"ם והרא"ש בסי' ל"ו לענין אם נמצא א' מהעדים קרוב או פסול דלדעת הרמב"ם וסייעתו דס"ל דבראיה לחוד תליא מלתא ואף דלא באו להעיד רק כיונו להעיד בשעת ראיה כבר נתבטל עדות הכשרים מכל וכל. לפ"ז בודאי אנו יכולים לומר דהח' חל גם על הקרובים דממ"נ אם כיונו להעיד בשעת ראיה הלא בלא"ה כבר נתבטל כל העדות ואם לא כיונו להעיד. הרי אז אפי' יבאו להעיד לא יתבטל עדות הכשרים ולא יזיק כלל דעדותם לא מעלה ולא מוריד. ולפיכך סברת דעה קמייתא דחל גם אקרובים כיון דלא יצא מעדותם שום הפסד. לאפוקי לדעת הרא"ש וסייעתו דס"ל דאף דראו וכיוונו להעיד בשעת ראיה מ"מ כ"ז שלא באו לב"ד והעידו לא נפסלו הכשרים מחמתם לפ"ז בודאי אין אנו יכולים לומר דהח' חל גם על הקרובים ומחוייבים גם הם לבא לב"ד ולהעיד ובעדותם יבטלו גם עדות הכשרים. וכן לא יעשה להפסיד את הבע"ד וזה סברת הי"א דאינו חל על הקרובים. וא"כ דווקא גבי בע"ד דאפילו יעיד לא יתבטל עדות הכשרים בעדותו דיקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר כדלקמן בסי' ל"ו (וע"כ אנו צריכים לומר כן דאל"כ לא שבקת חיים לכל בריה דהבע"ד יעיד ויבטל כל העדות ועוד דע"כ אנו צריכים לומר דמעיד כעדותם דאם אומר היפך עדותם אזי אפי' גבי קרוב נמי לא יבטל עדות הכשרים דמעולם לא נצטרף כלל עמהם ואין לו שום שייכות עמהם וא"כ עכ"פ מחוייב הוא מטעם הודאת בע"ד כו' בממון ואפי' בדבר של קנס נמי חייב כיון דעדותו הי' בשעה שראה עדים מתמעטים ובאים רק דנתבטל אח"כ מחמתו) לכך הסכים הרמ"א בסי' ע"ז דגם שכנגדו חייב להעיד משא"כ כאן דע"י גורמים ביטול עדות הכשרים לא אמרי' שב"ד יתכוונו גם להם וא"ש (ולפמ"ש שם בס"ק הקודם לדייק מדנקט המחבר אדם רשאי לומר דדוקא אדם בשביל עצמו רשאי להחרים אבל אינו יכול לבקש מב"ד שהם יכריזו ע"ז א"כ הלשון שב"ד יתכוונו אשר כתב כאן אינו בדייק. וכדבריו שם בס"ק ה' נוכל לדייק ג"כ במ"ש המחבר לקמן סעי' י"ג שם כ"ז שזוכר האדם יכול להעיד לעולם ואינו חושש שמא מתוך שנתיישן הדבר הרבה אינו

נידון כשבת לתת לה עיבורה לעיבורה זה לא שמענו:

ולעת עתה כרגע נראה לי ש"י המאירי למגילה שכתב וז"ל כל הסמוך לכרך כשיעור מיל הן עיר הן כפר אעפ"י שאינו נראה וכו' אעפ"י שלענין בתי ערי חומה כ"ש חוץ לחומה נידון כבתי ערי החצרים לענין מ"מ נידון ככרך ונראין הדברי' בנראה עמו שהוא מאותו מחוז וטפל לאותו כרך ע"ד שאמרו בחשבון ובבנותיה וכו'. אלו ד"ק אשר מדבריו אלה שדימה אותו לדין בתי ערי חומ' נלמוד כי כל הסמוך לעיר לאו דוקא עיר וכפר כי אם ה"ה הבתים הסמוכים לה וגם נלמוד מדבריו כי אף שירא' שהוא מאותו מחוז וטפל לה בעינן שיהא סמוך ונראה ואם אינו סמוך ונראה מה שיהיה נראה שהוא מאותו מחוז וטפל לה זה לבדו לא יספיק לנו וגם אומרו סמוך לכרך נלמוד כי שיעור מיל הוא מהכרך דוקא ולא מעיבורה וכ"ן בפירוש אתמר בדברי השלטי הגבורים אשר ליין מני"ר ולא סיימה שכ' בסו"ד וז"ל כי היכי דגבי מגילה שהיא תקנה מתפשטת עפי מהעיר גופא עד מיל ה"ה לכל תקנה עכ"ד ברור מללו דעד מיל נחשב מהעיר גופא ולא מעיבורה וע"כ כל האמור אם לא יספיק ע"ב לפשוט ס"ד ויד הדוחה ידחה עכ"פ מידי ספיקא לא יצאנו זהו מה שנראה לפקע"ד:

ומ"ש מני"ר בכו' דברי הרב מ"ז ז"ל שעיקר הראיה ממ"ש בסוכה דאיטגוס משום שעברו על לאו דלא תוסיפו לראותם דנמצא דאלכסנדריא היא עיר קדומה אנכי הרואה כמה מהדוחק בדבריו אלה שנמצא עיקר ראיתו נסתרה בתורה שבע"פ ועל הכל דוחק עצום ונורא ללמוד ממעשה שאירע בה בזמן ידוע ונאמר שהיא קדומה להמעשה אלף שנה והותר כאשר ידוע כי מכניסת ישר' לארץ בימי יהושע עד זה המעשה דאיטגוס הוא יותר מאלף שנה כי מ"ש התלמוד דידן וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדון אינו

כן זעי' בתלמוד ירושלמי ובמראה הפנים ועפ"ז הבוחר יבחר:

ולעת עתה יצא לאור לעיל בסי' כ"ג דברי מי שהורה לדעת דנראה מדברי הרשב"א ז"ל בסי' שאף ברחוקים יותר ממיל כ"ז שסמוכין למדינה ע"י בורגנין קורין בט"ו יעי"ש בד"ק. ואנא אמינא כי עדין ספיקן במקומו עומד ואף כי יהיבנא ליה כל דיליה כי דברי הרשב"א שכ' עיר וכל הסמוך לו הוא אפי' נמשכים מרחק רב כיון שכל בית סמוך לחברתה והיא תוך הע' אמה ושיריים מ"מ עדין הדוחה ידחה דדוקא דבריה אלו אמורים בעיר כיון שמתחי' היא עיר פרוזה וכדברי התו' ולא כן בכרך אשר חומה לה סביב יכולים לומר כי לא יחשב כי אם דוקא הסמוך לה ולא סמוך לסמוך ואנכי הרואה שם בד"ק שהרחיב בפלפולו ובחריפותו להשוקי שמעתתא ולדון שדין מ"מ כדין שבת ממש:

האמנם דעתי אינה נלולה מכמה הרפתקי להשיב דבר לפום חורפיה זולת זאת אשיב במ"ש דלפי דברינו אם אין לה חומה עכשיו והיה לה קודם לכן ונתוספו עליו בתים ביותר ממיל וכו' וכי נאמר שלכרך זה אין לה דין סמוך כלל וכו' כל הס"ג ה"ל להגמרא לפרושי נמי כלל שצריכי' לידע בקבל' מקום החומה מימות יהושע ב"ן נון וכו' ולא מצינו בגמ' אלא ספקא איזה עיר מוקפת חומה וכו' עי"ש בד"ק:

אנא דאמרי כי איפתמיע מיניה לשון הירוש' בזכרנו בדברינו שר"י קרי לה בכניפתא דכופרא בט"ו ואמר הדא היא עיקר טבריא ע"ש גם מ"ש מני"ר כי אין לנו לזוז מפסק מרן ב"י בשולחנו וכפירש"י ז"ל ונראה הוא כל כמה דנראה ומזה יצא לדין דסמוך הוא לעיבורה של עיר א"כ הוא מהלך רב ע"י בורגנין וכו' גם לזה אמינא שלדברי מאור רבני האחרונים הוא הרב חיד"א ז"ל נייתינן כי הוא פסק ההלכה שנראה הוא עד מיל ולא יותר ואינו דבריו בתחי' דברינו וכמ"ש

במה

רק לומר דאז אפי' לחי או קורה לא מהני . משא"כ גבי עיר של רבים מעולה דלא הורגלו להשתמש כ"א מהני לחי או קורה בין מבוי למבוי . ובאמת אפי' בעיר של רבים דלא הי' ש"י מעולה בעי לא"ק כרמ"א (ולומר דעיקר קושית המג"א על הרמ"א דמצריך ב' פסין . ובא' הני אין זה במשמעות לשונו דמשמע בפי' מדבריו דדעתו דבעיר של רבים מעולה לא בעי היכר כלל) ובדף ה' ע"א משמע בפי' דרש"י ס"ל דגם עיר של רבים מעולה בעי היכרא גבי רבה בר אבוה הוי מערב לכולא מחוזא עבהייתא כו' ופירש"י שם ולא הי' מתקנן לחיים משום דעיר של רבים ונעשית ש"י הואי וכל חד הוי שיור לחבריה דאי לא הוי שיור האיך הוי מצי לערב מובאות הרבה שבכל שכונה יחד בכל עיר של רבים ונעשית ש"י כל חד וחד באנפי' נפשי' בעי עירובי ובעי לחי או קורה בכל עיירות של רבים . (עי' מהרש"ל ומהרש"א על דברי רש"י אלו) הרי דכתב רש"י בפי' דגם עיר של רבים ונעשית של יחיד בעי לחי או קורה וזה ממש דינו של רמ"א ז"ל הנ"ל ומשה אמת ותורתו אמת ודברי המג"א אלו לע"ג גם בנתיב חיים שם מקשה על דברי המג"א אלו ומצדיק דינו של רמ"א אך מדברי רש"י הנ"ל לא העיר כלל רק מסוף דברי הרא"ש עצמו שמביא המג"א שם .

ניסן ליב חרל"פ .

סימן מ' .

מאת האברך המופלג כו' מו"ה **יצחק ארי' רובאוויטץ** .

איתא במס' ר"ה ד' י"ג ע"ב הדר אמר רבה מתוך שעשוין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה . א"ל אביי וילבור גורנו לתוכו . ובתוד"ה וילבור כתבו . כלומר . וכיון דיכול לתקן אמאי אזיל בתר השרשה . ומסיק דרבנן סברי אין בילה . ותימא מאי קא משני אכתי תקשי לר"ש שזורי דסבר יש בילה ואזיל בתר השרשה כדקתני בהדיא מקלחן השרישו . ובסיפא דהך משנה נמי תנן וכו' כלומר בתר השרשה כאורז ודוחן עכ"ד ע"ש . והיא תמי' עצומה בפשיטות הסוגיא :

והנלע"ד ליישב תמיהתם . דלכאורה צריך להבין כוונת קושיתם דמאי הקשו על ר"ש . הא חזינן בגמ' דיהבי טעמא על רבנן דס"ל דאזלינן בתר השרשה . דמשו"ה לא אזלי בתר לקיטה דמתוך שעשוין פרכין פרכין ולא יוכל לתרום מהנלקטי' קודם ר"ה על הנלקטין אחר ר"ה משום דאין בילה . ולכאורה תמוה . דהשתא נמי מה תיקנו הא יש פירות הנשרשים קודם ר"ה . ויש פירות הנשרשים לאחר ר"ה . כדקתני בברייתא להדיא מקלחן השרישו קודם ר"ה וכו' וה"נ לא יוכל לעשר מאלו על אלו . אלא ע"כ דיש טעם וסברא בדבר דאי ניזל בתר השרשה לא שייך חשש סברת אין בילה . אבל אי ניזל בתר לקיטה יש חשש דאין בילה א"כ מאי הקשו התו' על ר"ש . דילמא אה"נ דס"ל לר"ש יש בילה ואפ"ה ס"ל דאזלינן בתר השרשה משום דהכי שייך לומר בטוב טעם יותר סברת יש בילה מהיכי דאי הוי אזלינן בתר לקיטה וכמו דאמרינן איזה סברא לרבנן . ה"נ נימא לר"ש אמנם ז"א דא"כ אמאי דחקו להגמרא למימר דרבנן דאזלי בתר השרשה ס"ל דאין בילה . נימא דס"ל בילה ואפ"ה אזלי בתר השרשה משום דיש סברא למיזל אבתרי' כמו דס"ל לר"ש . אלא ע"כ דכאן לא נמצא סברא לומר כן א"כ הדרא קוש' התו' לדוכתי' על ר"ש . זהו כוונת דבריה' בקושיתם על כן אומר ליישב קושיתם . והוא דבאמת הך סברא גופא דאיתא בטעמא דרבנן למיזל בתר השרשה משום דס"ל אין בילה והקשינו לעיל דגם אי ניזל בתר השרשה יש לחשוש לזה וע"כ יש טעם וסברא לדברי הך סברא שייך שפיר גם

אי

אי אמרינן דיש ברירה מ"מ טוב יותר לומר סברת ברירה היכי דאזלינן בתר הפרשה מהיכי דאזלינן בתר לקיטה והיינו טעמא דר"ש שזורי מיהו לר"ש שזורי ס"ל הכי משום דס"ל בשאר דוכתי' הכי ואזיל כאן לשיטתו אבל לרבנן לא ניחא להו להגמ' למימר דיסברו כך סברא גם אי ס"ל דיש ברירה ע"כ הוכרחו בגמ' לומר דרבנן ס"ל אין ברירה:

ואקדים דהנה בטורי אבן הקשה מהא דאיתא בפ"ג דמנחות ד' ל"א. תניא אר"ש שזורי פ"א נתערב לי טבל בחולין ושאלתי את ר"ט וא"ל קח מן השוק ועשר עליו קסבר מדאוריי' ברובא בטיל ורוב ע"ה מעשרין הן וה"ל כתורם מן הפטור על הפטור והקשה כיון דר"ש שזורי ס"ל יש ברירה ל"ל ליקח מן השוק יצבור גורנו לתוכו ונמצא מעשר מן החיוב שבתערובות על החיוב שבו עכ"ד. והנה בס' טו"א תירץ בתי' א' דע"כ לא קאמר ר"ש שזורי דיש ברירה אלא בטבל דרבנן כמו פול המצרי אבל בטבל של תורה כגון של דגן לא עכ"ד ע"ש וקשה לי על תירוצו דעדיין היאך יתרץ המשנה ע' פ"ג דחלה דאיתא התם זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף וענבי בציר עם ענבי עוללות וכו' ואם לאו מוציא תרומה ות"מ לכל והשאר מעשר ומ"ש לפי חשבון וע"כ הך מתני' ס"ל דיש ברירה דאל"ה היאך יוכל להפריש מיני' ובי' וה"נ מפרש לה בהדיא בטו"א בתי' הב' וקשה דא"כ הך מתני' מני אי רבנן הא ס"ל בכל דוכתא אין ברירה ואי ר"ש הא איהו נמי מודה דבדאורייתא אין ברירה. איברא לשיטת הרמב"ן ז"ל (הובא בתוס' רעק"א ז"ל במשניות בפ"ב דתרומות אות כ"א) דסבר דזיתי' וענבי' כשאר פירות שאין חייבי' מדאורייתא רק אחר שיעשו תירוש ויצהר ניחא דהא התם בפירות קא איירי אבל להחולקים קשה. מיהו לשיטת הר"ב דמוקים לה דמיירי בכותש הענבים ועושה מהם יין דהוי לא בלא דלכו"ע ס"ל דיש ברירה אף בדאורייתא ניחא. אבל עיין בהרמב"ם בפ"ב מהלכות תרומות הי"ג דמשמע מלשונו בהדיא דמיירי בפירות שלימים. ואפ"ה מהני ברירה וקשה הא איהו ס"ל בריש פ"ב מה' תרומות ובפ"א מה' מעשר דכל הפירות חייבי' מדאורייתא ובפרט זתים וענבים וא"כ אמאי מהני ברירה וכמאן פסיק הא ר"ש שזורי נמי מודה דבדאוריי' אין ברירה:

על כן נראה לי ליישב קושית הטו"א ז"ל באופן אחר דהנה איתא בדמאי פ"ה מ"ה ובתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל א"ר יהודה אימתי בזמן שהמתנה מרובה אבל בזמן שהמתנה מועטת מעשר מכל א' וא' ופי' הר"ם והרע"ב ז"ל בשם הירושלמי דה"פ אימתי מהני ברירה בזמן שהכל נותנין מתנה מרובה פי' שכל המתנות שוות אבל בזמן שהמתנה מועטת כלומר שמתנה אחת מועטה מחברתה לא מהניא ברירה דדילמא כל חד וחד לא מתרמי דידי'. וחיישינן שמא מן הרוב מפריש על המיעוט עכ"ד וע"ש בתוי"ט. וא"כ אנן נמי נימא הכי דהס"נ דס"ל לר"ש דיש ברירה אף בדאורייתא. והא דבמנחות הוכרח דוקא ליקח מן השוק ולא הפריש מיני' ובי'. הוא משום דס"ל לר"ש שזורי כר' יהודה דפ"ה דדמאי היכי דאין שוות אינו מועיל הברירה והתם במנחות היו החולין מרובין מן הטבל כדאיתא התם בגמ' להדיא שהטבל נתבטל ברוב וע"כ ל"מ ברירה משא"כ בהך דר"ה דס"ל לר"ש שזורי דאם מקצתן הפריחו לפני ר"ה ומקצתן לאחר ר"ה דס"ל דמהני צבירת גורן מיירי דוקא בלוקח במידה שוה מאילו כמו מאילו ולהכי מהני ברירה ומיושב קושית הטו"א:

ועיין במשנה למלך בסוף פי"ד מה' מעשר שהקשה על סברת הר"ב הנ"ל מהך משנה דחלה שהבאתי דקתני דזתים וענבי' פטור וחיוב שנתערבו זה בזה דמהני ברירה ומיירי בסתמא אף דאינן שוות. ולענ"ד יש ליישב לפי

(כב)   שיטת

שיטת הר"ש בחלה דמוקים לה למתני' בעושה מהן יין דהוי לח בלח וע"כ אומר דכי היכי דמאן דס"ל ביבש דאין בילה מודה דבלח בלח יש בילה ה"נ מאן דס"ל דגם ביבש יש בילה אלא דמחלק בין שוים לאינם שוים ס"ל דבלח בלח עולה חד דרגא דגם באין שוות יש בילה ומיושב קושית המל"מ מיהו לשיטת הרמב"ם שהבאתי לעיל דמוקים לה גם בפירות שלימים ע"כ דמיירי בשהם שוים דאז שייך בילה:

והשתא נבוא ליישב תמיהת התוס' דהנה סברת רבנן דאזלי בתר השרשה משום דס"ל אין בילה והקשינו לעיל דהא השתא נמי דאזלי בתר השרשה יש לחשוש לזה משום דיש נשרשין לפני ר"ה ויש לאח"כ ואמרנו דיש טעם וסברא לדבר. וכעת נבאר הסברא הזאת. והוא דמבואר בר"ה בתוד"ה מתוך. דאי אזלינן בתר השרשה לא יש חשש משום דבשנה אחת משרשת כל השדה שהרי בבת אחת זורעין אותה עכת"ד. וקשה טובא דהא חזינן בברייתא דר"ש להדיא דיש נשרשין לפני ר"ה ויש לאח"כ וע"כ צריך ר"ש לבוא לסברת בילה. ע"כ אבאר דברי התוס'. והוא דכל השדה משרשת בבת אחת תמיד כל מקום שזורעין אותה קודם היא משרשת קודם ודרך שדה לזורעה כולה בבת אחת וע"כ משרשת בבת אחת והא דנמצא דיש נשרש בזמן אחר. היינו שדה אחרת שנזרעת אח"כ בזמן מאוחר היא משרשת אח"כ וע"כ לא שייך חשש בילה. אלא דוקא אי ניזל בתר לקיטה דאז בשדה אחת גופא מניחין הפירות הנלקטים לפני ר"ה ביחד עם הפירות הנלקטים לאחר ר"ה דכן דרך העולם כל מקום שיפול שם פרי העץ שם יהי' ושם צוברין אותן לגורן וע"כ יש חשש שמא יתרום מזה על זה דהא אין היכר ביניהם אבל אי אזלינן בתר השרשה אין אנו צריכין לבוא לסברת בילה כלל דהא כל פירות השדה נשרשין בבת אחת וגם אי בשדה אחרת יזרע בזמן מאוחר וישרוש לאחר ר"ה אז לא יתרום מזה על זה כמו שאמר ר"ש שזורי ג"כ להדיא דלכתחילה אין תורמין מזה על זה וגם יהיו מכירין בין אותן שזרעוהו קודם לאותן שלאח"כ כמו שפירש"י שם בהדיא זהו טעמא דרבנן ע"כ אומר דהך טעמא גופא אתי נמי שפיר אליבא דר"ש דאף דס"ל יש בילה מ"מ ניחא לי' טפי למיזל בתר השרשה מבתר לקיטה משום דאי הוי אזיל בתר לקיטה הוי בא לידי קלקול גדול. משא"כ גבי השרשה משום דאי הוי אזיל בתר לקיטה ודרך הקטניות להיות עשוי פרכין פרכין ולוקטים אותן בשדה אחת ומתערבין זה בזה נמצא כי תמיד מוכרחין אנו לסברת בילה וא"כ יוכל לבוא לידי קלקול גדול דכיון דבשדה אחת גופא לוקטין מהן קודם ר"ה ויניחום באותו השדה כדרכו ואח"כ כשילקטו לאחר ר"ה לא יטריחו להוליך כל פרי ופרי במקום אחר אלא יניחום במקום הפירות הקודמין המונחים באותו שדה ויסמכו עצמם על סברת בילה להפריש משניהן יחד וא"כ יכול לבוא לידי קלקול גדול דהיינו שלפעמים יהיו הפירות הנלקטין קודם ר"ה מרובין יותר מאותן שלאחר ר"ה ופעמים להיפך ואנחנו לא נדע מזה דהא מעורבין הם במקום א' ואין היכר ביניהם. והיכי דאינן שוות הא כתבנו דס"ל לר"ש שזורי דלא אמרינן בילה דס"ל כמו שסובר ר' יהודה בפ"ה דדמאי וא"כ יהי' נמצא דמפריש מן החדש על הישן או איפכא. ע"כ ס"ל לר"ש שזורי דאזלינן בתר השרשה וכל שדה משרשת בבת אחת כמ"ש התוס' נמצא דאין אנו צריכים לבוא לסברת בילה כלל וגם אי בשדה אחרת יזרע בזמן מאוחר וישרש אח"כ אז לא יתרום מזה על זה דהא יש היכר ביניהם כמו שפירש"י וגם אם יהי' לו טורח להפריש זה בעצמו וזה בעצמו וירצה להפריש משני השדות יחד אזי יקח משניהם יחד במדה שוה משדה זאת כמו מזו ויהי' יכול להבחין אם הם שוין. דהא כל פירות של השדה הנשרשת מקודם מונח במקום א' ופירות הנשרשין אח"כ מונחים

מונחים בשדה הנזרעת א"כ דכן דרך העולם כמ"ש וכיון שיראה שיהי' שוין אז יהי' שייך שפיר לומר בי' בילה זהו סברת ר"ש שזורי ומיושב תמיהת התוס':

מיהו לא תיקשה דאמאי לא קאמרה הגמ' רק סברא נמי אליבא דרבנן דס"ל נמי דיש בילה. וס"ל נמי כסברת ר' יהודה דפ"ה דדמאי ומשו"ה אזלי בתר השרשה ע"ז אומר דלר"ש שזורי ניחא לה לגמ' למימר הכי דס"ל כר' יהודה דדמאי משום הא דבמנחו' מוכח להדיא דס"ל כר' יהודה דדמאי דהיכא דאינן שוות ל"ש בילה אבל לרבנן לא ניחא להו לגמ' למימר הכי לפי מאי דמבואר בסנהדרין ד' כ"ה דרמי בר חמא סובר דאימתי דר' יהודה לחלוק בא וא"כ ס"ל ת"ק דר' יהודה פלוג עליו וע"כ לא רצתה הגמ' לומר דגם רבנן דר"ש סברי להו כר' יהודה וליפלוג את"ק דידי' וע"כ ניחא להו יותר לומר דהך רבנן אתיא כמ"ד אין בילה אבל מאן דס"ל בילה יכול לסבור כת"ק דר' יהודה אבל ר"ש מוכח בהדיא דס"ל כר' יהודה. וע"כ אזיל בתר השרשה אף דס"ל יש בילה כנלע"ד נכון ליישב תמיהת התוס'. וה' יאיר עיני בתורתו. כה דברי.

יצחק ארי' ב"ר משה רובאוויטץ.

נכד הרה"ג ר' שבתי יפה זצ"ל שהי' רב בעי"ת וועקשנא.

ובפשטות י"ל גם אי נפרש טעמא דרבנן דאזלי בתר השרשה הוא כמו שי"מ דברי התוס' דדרך השדה להיות נשרש בב"א וע"כ לא יש חשש בילה ואי משום דיקרה לפעמים שיהי' נשרש א"כ משום הא לא חששו רבנן. אבל אי אזלינן בתר לקיטה לעולם יש חשש בילה ה"נ ניחא הך טע' אליבא דר"ש דמשו"ה לא אזיל בתר לקיטה משום דגבי לקיטה לעולם יש חשש בילה וא"כ יכול לבוא לידי קלקול היכי דאינן שוין ומסתמא דרכו בכך דפעמי' יהי' יותר אותן שלפני ה"ה ופעמים להיפך והיכן דאינן שוות ל"ש בילה ולהכי אזיל בתר השרשה דדרך השדה להיות נשרש בב"א ול"ש חשש בילה ומיושב תמיהת התוס'. כאשר פלפלתי בזה עם הרה"ג מו"ה ר' חיים זאגענפעלד נ"י הקשה לי דעדיין איך אתרץ המשנה ע"פ"ג דחלה דמיירי בשוין הא קיימא לן דאי אפשר לצמצם והנכי אמרתי לו דאפשר דהכא בידי אדם שייך לצמצם עיין בבכורות וחולין וצ"ע. אך הוא אמר ע"ז תירוץ נכון דיכול לעשר מעשה ס"ם חדא דילמא החיוב יותר והפטור נתבטל בו ועוד דילמא הן שוין ובשוין אמרינן דיש בילה עכ"ד ודפח"ח אכן נ"ל דזה תלוי בחקירת ס' ח"ס אי דבר שנתבטל נספק להיות כמבטל לכל מילי דאל"ה ליכא אלא ספק א' ועיין בתוי"ט על המשנה דפ"ה דדמאי מ"ה בפירוש דברי ר"י וצ"ע ודו"ק.

ממני הנ"ל.

סימן מ"א.

מאת האברך המופלג מו"ה **מיכל זאב ב"ר אורי'** מתלמידי ישיבת **דגל תורה.**

האחרונים חקרו אי נקובת הושט נבילה אי טריפה. ונראה לדבר קצת בזה. הנה הרגש יוסף הקשה לר"מ דסובר סמוך מיעוטא לחזקה מה"ת כמו שכתבו התוס' לקמן דף פ"ו. א"כ אמאי לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה גבי פרה אדומה. דהא איכא חז' טומאה דגברי הוי' טמא עד עכשיו. ותי' דר"מ סובר דחזקה בחי' יב"ח הוי חזקה אע"ג דלא נתבררה יע"ש. ולכאורה עדיין קשה דהא גבי פרה אדומה איכא נמי עוד חזקה דהא יש לחוש דילמא במקום נקב שחיטה. ונקובת הושט קי"ל דהוי נבילה כמו שכ' בש"ע יו"ד סי' ל"ג. וא"כ הוי ספק בשחיטה. וכל ספק בשחיטה הוי חז"א כדאמרינן בשמעתין בחז' אי"ע. וע"כ צ"ל דנקובת הושט אינה רק טריפה ולא נבילה

נבילה . א"כ לא הוי ספק בשחיטה רק ספק טריפה . ובס"ע ליכא חז"ת אמנם לפ"ז קשה מאי פריך הגמ' לקמן לר"מ היכי אכלינן בישרא כיון דר"מ סובר דחזקה שלא נתבררה הוי חז' א"כ י"ל דמשהינן יב"ח והוי חזקה ורובא מבו"ה לא חייש ר"מ כמבואר ביבמות דף קי"ט היפא חזקה לשוק ורובא לשוק והוי מיעוטא דמיעוטא . ולמיעוט' דמיעוטא לא חייש ר"מ ויש לדחוק דזה כוונת הגמ' וכ"ת ה"נ דלא אכלינן בישרא אלא לאחר יב"ח . פסח וקדשים מאי איכא למימר . דהא פסח הוא בתוך שנתו דוקא . אמנם להפו' הסוברים דטריפה זכר לא יכול להוליד א"כ גם מפסח ליכא ראי' דאי חזינן דמוליד יטול לקרבן פסח והוי חזקה ורובא . ומש"ה לא חייש ר"מ וכ"ב לדעת הו"ה בסובר דגבי זכר כיון דחזינן דהזקן לא הוי טריפה . ועל קדשים פירש"י דכתי' והכלו אבר כופר בהם והא התם איירי באייל ואייל הוא אחר שנתו . ונראה לתרץ דגבי פסח וקדשים איכא עלינו חז' חיוב כמו בכ' הגל"ח ברכות גבי ספק קרא ק"ש יע"ש וכן כתב הרמב"ן בקידושין דף ס"ו דחזקת חיוב דקרבן הוי חזקה כמו שיש על הטמא חז' טמא יע"ש ויבואר לפנינו א"כ . אמנם מדברי התוס' שהקשו אמאי לא פריך מבשר תאוה לא משמע כדברי הרמב"ן דחז' חיוב דמלוה הוי חז' דהא בבשר תאוה איכא חזקה ורובא . וגבי פסח ליכא חז' ורובא . רק רובא לחוד ומבו"ה פריך הגמ' מפסח וקדשים וכנ"ל . אע"כ דהתוס' אינם סוברים דחזקת חיוב הוי חזקה . א"כ פסח ובשר תאוה שוין הן . והדרא קושית הנ"ל לדוכתא מאי פריך לר"מ היכי אכלינן בישרא הא איכא חזקה ורובא . ומבו"ה לא חייש ר"מ וכנ"ל . וע"כ נ"ל דהתוס' סוברים דנקובת הושט הוי נבילה א"כ נגד החזקה שהיי' יב"ח . או בהוליד איכא חז"א וליכא חזקה ורובא רק רובא לחוד וניחא קושי' הגמ' ולכן הקשו התוס' דהגמ' הי' יכול להקשות מבשר תאוה . והשתא

מוכח נמי דהתוס' סוברים דח' חיוב לא הוי חז' דאל"כ מאי הקשו התוס' דהגמ' הי' יכול להקשות מבשר תאוה דהא גבי בשר תאוה ליכא חזקה כנגד הרוב והיכי דליכא חז' נגד הרוב לא חייש ר"מ למיעוטא אלא מדרבנן . אבל היכי דאיכא חז' נגד הרוב חייש ר"מ מה"ת . ומבו"ה פריך הגמ' מפסח וקדשים דאיכא חז' כנגד הרוב אע"כ מוכח דהתוס' סוברים דחז' חיוב דמלוה לא הוי חזקה ודלא כהרמב"ן וכן מוכח ממה שכ' התוס' כי היכי דלר"מ יש חילוק מדרבנן בין אפשר ללא אפשר ה"ה לרבנן . ואי נימא דהתו' סוברי' דחז' חיוב דמלוה הוי חז' א"כ מאי כ' התוס' דיש חילוק מדרבנן בין אפשר ללא אפשר הא איכא חילוק מדאורייתא בין אפשר ללא אפשר דהא גבי פסח וקדשים איכא חזקה נגד הרוב . והיכי דאיכא חז' בהדי מיעוטא חייש ר"מ מה"ת אע"כ מוכח דהתוס' אינם סוברים כהרמב"ן .
ועתה נחזור לדברינו כיון דהתוס' סוברים דנקובת הושט הוי נבילה כדעת הש"ע סי' ל"ג א"כ קשה על ר"מ אמאי לא אמרינן סמוך מיעוטא גבי פרה אדומה . והנה הנו"ב מה"ק חאה"ע סי' מ"ג השיג על הריב"ש שסובר דרובא לא עדיף מב' חזקות . והשיג עליו הנו"ב דהא התוס' כ' בשם ר"ת דהא דקיי"ל דרובא וחזקה רובא עדיף ילפינן מפרה אדומה וגבי פרה אדומה הא איכא ב' חז' חזקת טומאה דגברי וחז' א"ז דהא יש לחוש דילמא במקום נקב שחיט ונקובת הושט קיי"ל דהוי נבילה וכנ"ל ותמהני עליו דמפני מה הקשה על הריב"ש ולא על ר"מ וכנ"ל . והנה הנו"ב בהג"ה תי' דכל ספק בשחיטה לא הוי חז"א דהא איכא חז' כנגדה שלא הית' מטמא ע"ש . ולענ"ד קשה להולמם דהא אמרי' בהדי' דף פ"ו מאי איריא רוב אפי' מיעוטא נמי סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא אלמא דכל ספק בשחיטה הוי חז"א . שוב ראיתי להגאון מוה"ר אברהם אבלי זצ"ל בס' דר"ה . ותו"א להגאון מסר"א ברודא זצ"ל

ז"ל הכ' דהנו"ב לא קאמר אלא גבי פרה אדומה אבל בעלמא גם הנו"ב מודה דספק בשחיטה הוי חז"א יעוי"ש מה שהסביר סברתו ומהגמ' הנ"ל נלע"ד ראי' ברורה להגאון מהרא"א והנה מדברי התוס' מוכח דטריפה זכר אינה מוליד דאל"כ מאי נדחקו התוס' דליפרך מבשר תאוה הא גבי בשר תאוה ליכא חזקה בהדי מיעוטא דהא נגד חזק' א"ז איכא חז' שחיי' יב"ח אבל גבי פסח איכא חז' כנגד הרוב והיכי דאיכא חז' נגד הרוב חיים ר"מ מה"ת ומש"ה פריך הגמ' מפסח וקדשים. ויש לדחות קצת דהא הגמ' פריך נמי מקדשים וקדשים הוא לאחר שחיטה כמו שפירש"י וכנ"ל ול"ע וכן מוכח ממה שכ' התוס' דיש חילוק מדרבנן בין אפשר ללא אפשר ואי נימא דטריפה זכר מוליד א"כ איכא חילוק מדאורייתא בין אפשר ללא אפשר וכמו שנ"ל:

וראיתי להאחרונים שהוביאו ראי' מדברי הרא"ש בפ' השוחט סי' וא"ו גבי האיבעיא שהם במיעוט סימנים מהו. וכ' הרא"ש בשם ר"ת דאיבעי קאי על מיעוט קמא דושט דאפשר דלא גמירי פיסה אלא במידי דנתנבלה בה כגון אחר שחיטת רוב הסימנים עכ"ל הרא"ש ז"ל. א"כ מוכח מדברי הרא"ש דנקובת הושט הוי טריפ' ולא ידעתי מה יענו על הרמב"ם דהטור בסי' כ"ג כתב בשם הרמב"ם שגם הוא סובר דאיבעי קאי על מיעוט קמא דושט וע"כ צ"ל סברת הרא"ש. והרמב"ם סובר דנקובת הושט הוי נבילה כמבואר בסי' ל"ג ובאמת נעלם מהם דברי הפרישה ודרישה סי' ל"ג ס"ק ד' הובא בס' ראש יוסף. והנה לשיטת הריב"ש ז"ל שסובר דרובא לא עדיף מב' חז' וא"כ סובר דב' חז' הוי כמו רובא עיין בס' ש"ש שמעתא ג' פרק ו' לכאו' קשה הא דתנן טהרות פ"ו המסוכן ברה"י והוציאוהו לרה"ר והחזירוהו לרה"י כשהוא ברה"י ספיקו טמא וכו' והא התם איכא ב' חזק'. חז' חיי וחז' הכלים או האדם שהי' טהור עד עכשיו. ומ"מ טמא. ובאמת קיי"ל דהיכי דאיכא רובא טהור אפי' ברה"י כמבואר בחולין דף י' גבי צלוחית אע"כ מוכח מכאן דב' חז' לא הוי כמו רובא וקשה על הריב"ש ונלע"ד דאיירי באדם הניזקק לטומאה. וראיתי בס' בינת אדם שער רוב וחזקה סי' כ"ז שהביא בשם התוס' ע"ז דף ל"ז דהא דספק טומאה ברה"ר טהור דוקא היכי דאיכא חזקה לטהר יעו"ש. (ובזה ניחא דברי תוס' כתובות דף ע"ה ד"ה מאי היא אמר רבה היא וטהור וכ' התוס' וז"ל הקשה ר"ת מ"ט דרבנן דאמרי טמא אמאי לא אזלינן בתר חז' כו' יע"ש. והקשה הגאון רע"א בדו"ח מ"כ אי איירי ברה"י הא לא מהני חז' דהא ספק טומאה ברה"י טמא אפי' היכי דאיכא חז' וברה"ר אפי' בלא חז' נמי טהור וכן תמה מהרש"א נדה ד' י"ט ולדברי התוס' ע"ז הנ"ל דהא דספק טומאה ברה"ר דטהור דוקא היכי דאיכא חז' ניחא דאיירי ברה"ר). א"כ ליכא למימר דאיירי הכא באדם הנזקק לטומאה ויל"ד:

יחיאל מיכל זאב ב"ר אורי'.

סימן מ"ב.

א' מבחורי חמד הלומדים בישיבה החדשה מק"ק ספרדים הי"ו שנתיסדה מהקדש ק"ץ **נסים שמאמה** ז"ל.

עי' בפסחי' דל"ז ע"א וכמה פת עבה אמר ר"ה טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח ע"כ וצ"ל שלא פסקה הרמב"ם ז"ל הך מימרא דלחה"פ עוביו טפח ועי' להרב תוי"ט ז"ל במנחות פי"א מ"ד יע"ש:

עיין להרמב"ם ז"ל פח"י מה' סנהדרי' דפ' דחייבי כריתו' ומיתה ב"ד שלקו נפטרו וכ' מרן הכ"מ ז"ל דהכך ט' דכרת שייך. ואנכי מצאתי תוס' מפורש בשילהי מס' מכות כמ"ש הרמב"ם ז"ל יע"ש:

עיין להרמב"ן ז"ל בליקוטיו לשבועות עדכ"ג גבי שלא אפתה ושלא אוכל דהק' דליחייב אפתיה

אשתים ב' ותי' דכך תנא לי"ל איסור כולל ועי' להרשב"א ז"ל דאחר שתי' תי' זה כ' וחוזרני בי דאפי' אכל ושתה אינו חייב אלא אחת עכ"ל ומבואר פלוגתייהו דפליגי אי אמרינן מגו דלא חלה שבועה על האיסור לא חלה על ההיתר והוא פלא דהוא מפו' בירושלמי דאמרינן מגו דאמרי' בפ"ג ה"ד אר"י ותשמע מינה היו לפניו ט' זתים של שבועה וא' של נבילה ואמר שבועה שאוכל יו"ד זתים אלו כיון שפטור על הנבילה פטור אף על השאר עכ"ל :

עיין להרפ"מ ז"ל על הירוש' דכתובות פ"ג ה"א בד"ה ברה כמ"ד כותי כגוי לא בדא וכו' דהא גויה אין לה קנס דמי יהבינן לה קנסא ואזלא ואכלה בגיותה עכ"ל ולא ידעתי מדוע נעה מילפותא הירוש' גבי שפחה דממעט לה מלאהם פ' לזו שאין בה הויה ועי' להרב קרבן העדה ז"ל שפי' כן יע"ש .

הצעיר **יעקב ב' יצחק** ס"ט .

סימן מ"ג .

מאת הר' וכו' מו"ה **רפאל יאושע הכהן** הי"ו .

(קידושין ד"כ ע"א) **תוס'** ד"ה שאינו יוצא וכו' הגאון מוהרש"א ז"ל הם שהביא קושיית הרא"ש ז"ל וז"ל וא"ת כיון דמק"ו מע"כ איכא למילף שע"ע יוצא בר"א והיקישא דעברי לעבריה מצינו לפרשא למה אמה העבריה נקנית בכסף אף ע"ע נקנה בכסף א"כ נמה נבטל הק"ו ולא נקיים ההקש והק"ו והניחו בצ"ע . והוא תירץ כיון דאין הקש למחצה מתבטל הק"ו דהיקישא עדיף . והרב פנ"י ז"ל תמה עליהם וז"ל ותמיה אני על תרי גברי רברבי כי הנך דלימרו כי הא מילתא כיון דאשכחן באמה דאינה יוצאה בר"א תו ליכא ק"ו כלל דאיכא למימר אמה תוכיח דיוצאה כמי בו' וביובל ואפ"ה אינה יוצאה בר"א אף אני אביא ע"ע עכ"ד . ואחסמ"ר דבריו לא יכולתי להולמם דמאי קא קשייא להו כיון דאשכחן באמה וכו' אף אני אביא ע"ע דמה לאמה דאינה נמכרת בגניבתה תאמר בעבד דנמכר בגניבתו . ולדידי' תקשי להו להתוס' דאיך אסיקו אדעתין למילף מע"כ כיון דאיכ"ל אמה עבריה תוכיח אל"ו דס"ל דלא מצינן למימר תוכיח מאמה כיון דאינה נמכרת בגנבתה ושפיר מקשה הרא"ש ז"ל דנקיים שניהם :

ויותר יגדל התימה על הגאון פנ"י ז"ל הנז' אשר כל רז לא אניס ליה איך לא שלטה עינו מ"ש הרא"ש ז"ל עצמו בא"ד שכ' וז"ל וליכא לאקשויי מהיכא תיתי לרבוי אי מק"ו מע"כ אמה תוכיח וכו' משום דאיכא למיפרך מה לאמה שכן אינה נמכרת בגניבתה תאמר בע"ע שכן נמכר בגניבתו עכ"ל הרא"ש לדעת דלא ניחא ליה להרא"ש ז"ל למימר אמה תוכיח משום דאיכא למיפרך וכו' באופן דדברי הפנ"י ז"ל צל"ע :

ומזה שתירץ הגאון מוהרש"א על קושיית הרא"ש ז"ל כיון דאין הקש למחצה מתבטל הק"ו וכו' אנא אמינא אחסמ"ר אכתי לא הונח לן מקושיית הרא"ש ז"ל הנ"ל דהא כנים אנו בזה דברי הרא"ש ז"ל סתרי אהדדי דאיהו גופיה כתב לעיל בד"ה ת"ל באמצע הדיבור וז"ל א"ק נימא דהיקישא אתא להקיש עברי לעבריה מה עבריה מקנייא בכסף אף ע"ע נקנה בכסף וי"ל דאין הקש למחצה וכיון שהוקשה העבריה לעברי והעברי לעבריה הוקשו לכל דבר עבריה לעברי לצאת בו' וביובל כמו העברי ועברי לעבריה שאינו יוצא בר"א כעבריה ע"כ . הרי בהדיא דס"ל להרא"ש ז"ל דלא מצינן למימר דהיקשא אתא להקיש עברי להעבריה דמה התם מקניא בכסף וכו' ונימא דע"ע יוצא בר"א מאחר דאין הקש למחצה ומה מקום לקושייתו הכא דנקיים שניהם הק"ו וההקש כיון דקי"ל דאין הקש למחצה וכמו שעלה בדעת המהרש"א ז"ל אל"ו מוכרחים אנו לומר בדעת הרא"ש ז"ל כדי דלא ניקשי לן דבריו אהדדי

אהדדי דה"ל דהיכא דאיכא ק"ו והיקש ונוכל לומר אתי ג"ש ואתי ק"ו לא אמרינן אין הקש למחצה וכן הוא סברת התוס' במציעא דקי"ד ע"א ד"ה ואילך עי"ש א"כ עדיין קושית הרא"ה ז"ל במקומה עומדת וצ"ע:

הצעיר רפאל יאושע הכהן ס"ט.

סימן מ"ד.

מאת הרה"ג וכו' מוה"ר בנימין שהי' אבד"ק סטופצי:

במשנה ברכות מזכירין יצ"מ בלילו' א"ר אב"ע הרי אני כבן ע' שנה ולא זכיתי שתאמ' יצ"מ בלילו' עד שדרשה בן זומא שנא' למען תזכור את יום צאתך מא"מ כל ימי חייך . הנה הדקדוקים בכאן . א) כי מה שייך שאמר הרי אני כבן ע' שנה למה שאומר ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות בשלמא לפי' הרמב"ם שפי' שמחמת שיגע בתורה הרבה קפצה עליו זקנה א"כ הוא רבותא שאף שיגע בתור' הרבה אעפ"כ לא נתברר לו ראי' מה"ת שצריך לזכור יצמ"ב אבל לפי' רש"י שנעשה לו נס בכדי שיכבדו אותו א"כ מה שייך לזכור הנס שקפצה עליו זקנה למה אמר שלא זכיתי וכו' . ב) שמשנה הלשון במשנה שבתחי' אמר מזכירין יצ"מ ולבסו' אמר ולא זכיתי שתאמר . ג) מאי שייך להבי' בהגדה משנה זו שזה שאמר מזכירין יצ"מ קאי על כל הלילות שמ"ע להזכיר יצ"מ בלילה וכמו שאמרו בברכות כל שאינו אמר אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית לי"ח. ונקדים דברי השאגת ארי' שהקיל ועדי אם יוצאין ידי מצות זכירת יציאת מצרים בהרהור ומביא ראי' מגמ' ברכות אמר רבינא ז"א הרהור כדיבור דמי דאי ס"ד לאו כדיבור דמי למה מהרהר ב"ק בק"ש ואי ס"ד דמצות יצ"מ יוצאין בהרהור א"כ ליכא הוכחה דלעולם הרהור לאו כדיבור דמי והא דמהרהר בק"ש בכדי לזכור יציאת מצרים א"ו שאין יוצאין זכירת יצ"מ בהרהור ונקדים הגמ' ברכות ד' ע' ה"מ כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בלילה שנא' הוציאך ד' אלקיך ממצרים לילה לא נחלקו ראב"ע ור"ע אלא בחפזון שר"ע ס"ל חפזון דישראל וראב"ע ס"ל חפזון דמצרים וזאת ידוע שגאולה העיקרית בפועל לא הי' אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו ב"י ממצרים וא"כ יש סברא לומר שיש חילוק בין זכירת יצ"מ בלילה לזכירת יצ"מ ביום שבלילה שלא הי' בפועל רק אתחלת' דגאולה יוצאין בהרהור וביום שהי' בפועל א"י בהרהור רק בדיבור והנה אם נאמר כן א"כ יצא מזה שאין מחויבין להאריך בספור יצ"מ בליל פסח ורק שזה החילוק בין סיפור יצ"מ בכל השנה לליל פסח שבכל השנה יוצאין בלילה בהרהור ובפסח צריך להזכיר בפה וזה שאומר והגדת לבנך וגו' שצריך לומר בפה . והנה בעל הגדה הביא מקודם שמצוה להרבות בסיפור יצ"מ וכמו שהביא המעשה בר"א ור' יהושע וראב"ע ור"ע שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביצ"מ כל הלילה וע"כ שהאריכו בזה הסיפור לבאר בפרט בכל הניסים שהי' באותו הלילה ומחמת זה הביא מקודם המשנה שאמר ראב"ע ולא זכיתי שתאמר יצ"מ היינו שמריבוי שנא' כל ע"כ בא להורות שאף בלילות של כל השנה א"י בהרהור ורק בדיבור א"כ במה נשתנה סיפור יצ"מ בליל פסח שבלילות של כל השנה יוצאין אם מזכירין בכלל ובליל פסח צריך להאריך בסיפור הנס וזאת הכונה שנאמר והגדת לבנך היינו הגדה לשון המשכה כמו בתרגום וימשכו את יוסף מן הבור ופי' בתרגום ואתנגידו והיינו שצריך להאריך בסיפור הנס וא"כ שייך להביא המשנה של ברכות בהגדה בכדי להוכיח מזה המשנה שצריכין בליל פסח להאריך בפרט בכל נס ונס שנעשו בליל פסח ויתורץ קושי' ב' וג' ועל הקושי' שהקשתי לפי' רש"י מאי שייך להזכיר שאמר הרי אני כבן ע' שנה ונקדים הגמ' של מס' כתובות ד' מ"ב אמר רבא הא מלתא קשאי בה רבה ורב יוסף

כ"ב

כ"ב שנין ולא איפריק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה ופי' רש"י שמזה שלא נתחדש התירוץ רק באותו היום שנעשה נשיא מזה נראה שכיון האמת וכן גם בכאן הרי אני כבן ע' שנה והיינו שנעשה לו נס במה שכיון שהלבין שערות ראשו ולא זכה לכוין האמת עד שדרשה בן זומא באותו היום שנעשה ראב"ע לנשיא וא"כ מוכח מזה שדרשה שדרש מן פסוק כל ימי הוא דבר אמת והנה צריך להבין למה צריך בעל הגדה לספר מי החכמים שספרו בנס כל הלילה היה לו לומר מעשה בחכמים שסיפרו ביצ"מ כל הלילה אך אתי לאשמעינן דבר גדול שלכאורה אין מצוה להזכיר יצ"מ רק לישראלים שהי' עליהם עול השעבוד אבל שבט לוי שלא הי' באותו השעבוד הו"א שאין מצוה עליהם לספר ביצ"מ לכן הביא פה החכמים והשיב ראב"ע שהי' כהן כמבואר בתוס' ב"מ ד' י"א ע"ב גם בברכות ד' כ"ז שהי' עשירי לעזרא גם ביבמות ברש"י ד' פ"ו וגם ר"א שהוא ר"א בן הורקנוס מבואר בירושלמי סוטה ד' י"ט והובא בתוס' סוטה ד' כ"א ע"ב ומ"ר נשא פ' ע' שר"א הי' כהן ור' יהושע הי' לוי כמבואר במס' ב"מ ד' י' עישור שאני עתיד לעשר ניתן לר' יהושע ור"ע הי' כהן כמבואר בפסחים ד' ע"ג שפ"א לא בא לבהמ"ד ואמר עבודה עבדתי ופי' רש"י עבודה בזה"ז אלא אכילת תרומה ועשו אכילת תרומה כעבודה בזמן בהמ"ק ומה שהזכיר ר"ע כי ר"ע הי' ממשפחת גרים כמבואר במס' סנהדרין ד' צ"ו והובא בסה"ד שאביו של ר"ע הי' שמו יוסף והי' גר צדק מבני בניו של סיסרא וא"כ הו"א שגרים אין עליהם חיוב להזכיר יצ"מ כי יצ"מ הי' גורם לנתינת התורה כמבואר בשל"ה הק' וזה הכונה אמרתי בפסוק שמות שאמר משה מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את ב"י ממצרים שיש כפל לשון וכו' לו לומר כי אוציא את ב"י מה צ"ל מי אנכי כי אלך אל פרעה אבל הכונה שמשה רבינו הי' יודע שנתינת התורה יהי' ע"י ולכן אמר מי אנכי שרמז על נתינת התורה שהתחיל במילת אנכי ד' אלקיך וגם כי אוציא את ב"י ממצרים והכונה שמשה רבינו הי' סבור שיצ"מ ומ"ת הם שני דברים וא"כ אין שליח אחד עושה שני שליחות והשיב לו הקב"ה כי אהי' עמך היינו שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוציא וכמו שמבואר בהגדה ויוציאנו ד' ממצרים לא ע"י מלאך רק הקב"ה בכבודו וא"כ אין עושה רק שליחות א' זהו מ"ת וא"כ הו"א שמאחר שעיקר יצ"מ הי' שעיקר לקבלת התורה וא"כ הו"א שגרים שלא הי' בקבלת התורה אינו חיוב עליהם להזכיר יצ"מ ולכן בא לאשמעינן שר"ע שהי' מגרים אעפ"כ זכר יצ"מ והטעם שגם גרים הי' בקבלת התורה וכמו שנא' אשר ישנו פה ואשר איננו פה וקאי על נשמת גרים שהי' בקבלת התורה :

בנימין בא"א מו"ה שמואל ז"ל .

שהי' אבד"ק ספופצי :

סימן מ"ה .

מאת הרב הכולל וכו' מו"ה **רחמים יוסף חיים** מפראג נ"י

הני מילי **מחיים** קא אתו אמרים קטנים מימי חרפ'י הגם
שהמון טרדותי ורבות תלאותי שעבודת הקודש
עלי ללמד לבני ישראל תורה ומצות בבית מדרשנו המפורסם
לש"ט ולתהלה **דורש ציון** יכב"ץ לא נתנוני השב רוחי .
ובפרט עתה שלבי כל עמי מרוב צערי על פאאמ"ו
הי"ו שזה זמן שמוטל ע"ע דוי ובעל **הרחמים** ירחם עליו
ויבריאהו ויחלימהו לעית"ם ללמוד וללמד שמשתדל בכל
עז שלא תשכח תורה מישראל ודין גרמא דעצירהה . עכ"ז לא
יכל **יוסף** לפרוש מן הציבור ותבר אני לכל אשר יראוך
וזה החלי בס"ד :

בענין קרבן פסח הגם שעבר עלינו זמן פסח ראשון ושני דברי תורה כל יומא ויומא זמניה הוא :

הנה במס' פסחי' ד' ע"ו ע"ב מוכח דבין לרב ובין ללוי חייבי' אפי' בגדי ועלה לתערובו' גופים . וקשה דהא בד' פ"ס אמרינן גבי יולא דבני חבורה זריזין הן ועיין בתו' ד"ה בני חבורה שהקשו

שהקשו מעירובין ומה שתי' והכא גליית הפסח הוא בגופו. ולכאורה נראה דהיא קושיא עצומה. אכן נראה דשלשה תשובות בדבר זה יצא ראשונה דשאני גבי יוצא שהיו בני חבורה ביחד כל אחד מזהיר לחבירו לא כן גבי לינה שהיו לנין כל אחד בביתו לבדו ליכא למיחש וזה נראה שכיון רש"י שבעירובין כתב שכל אחד לנה בביתו. ובפסחים גבי יוצא כתב שרבים הם המזהירין זה את זה (ועיין בהר"ן בפ"ד דר"ה שהקשה ממילה בשבת ותי' דכיון דאחרים אינם ערודין מדכרי ליה וכה' תוספת שבת סי' רפ"ב לענין קריאת ס"ת דכיון דרבים לא חיישינן וע' במחב"ר):

ועוד דגבי פסח תנן מפלפל והולך לו איכא למיחש לאחלופי ואפשר דזה כיון ר"י שכ' כגון יוצא שנים ביחד ומזה מוכח דאיסור יוצא אינו אלא לאחר שישבו לאכול ולא קודם לכן. וע' בד' פ"ע טול חלקך וצא וכ"כ התוס' בד' ק"ו ע"ב ד"ה מי סבר. אכן מדברי הר"מ במז"ל בפ"ע מה' ק"פ משמע דאפילו קודם לכן אסור ובפ"ב ה' ע"ו משמע דדוקא אחר שישבו אסור להוציא ויל"ד וע' בס' שושנים לדוד מ"ש בזה ואפשר ע"י השני דדוקא גבי טומאה לא גזרו להוסיף טומאה מאחר דזריזין הם הגם שהתו' לא ס"ל הכי מדלא חלקו בהכי אכן באר המפרשי' ז"ל ס"ל כן. יבוא הג' דגבי הוצאה אינו חייב עד שיניחנו בחבורה אחרת ובכתיים מדבר הגם דדוקא לגבי מלקות מיתכיא מ"מ גם לגבי איסורא שייך האי דינא:

ויש להסתפק בהא דלא גזרו על היוצא מני' דבני חבורה זריזין הם אם הוא דוקא מבית לבית או אפי' חוץ לחומת ירושלים כשאר קדשי' דמדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ח ה"מ אבו' הטומאה שכ' בשר קודש שיצא חוץ לחומה וק"פ שיצא חוץ לבית נראה דדוקא קתני הגם דתרווייהו טהורין דהלכה השביעית בתיקו וספיקא לקולא מ"מ כ"מ דאם נגע בבשר קודש שיצא חוץ לחומה ואח"ך נגע בתרומה ורוצה להחמיר אין מוחין בו מחמת דספיקא הוא אכן אם נגע בפסח היוצא ונגע בתרומה ורוצה להחמיר מוחין בידו כיון שמן הדין הוא טהור ובזה מיושב קושית המל"מ ז"ל ועי' בלל"ח:

וחזי הוית להגאון מענה לשון בכלליו שכתב דהא דאמרי' המזכה לעובר קנה דוקא גבי זכרים אמרינן הכי משום דדעתו של אדם קרובה אצל בנו אבל לא בנקבות. וקשה דהא משנה שלימה שנינו אם נקבה תטול מאתים ובת בתחלה ודבריו צל"ע:

ואנכי חזון הרבתי להשב להם רב סי' פ"א שכ' דראובן שנתחייב בשבועה לשרת לשמעון שתי שנים ובתוך הזמן חזר בו ראובן דמעיקרא לא חיילה עליה שבועה דהוי נשבע לעבור על דברי תורה דכתי' כי לי בנ"י עבדים ונוראות נפלאותי דא"כ מוכר עצמו איך התירה התורה. והא דכשהגיע זמנו לצאת ואינו יוצא דנרצע הוא מטעם דלאו אנוס הוא ובזה מיושב קושית הרא"ש ז"ל והא דאמר רב פועל יכול לחזור בו היינו בדיעבד וכן מוכח בב"מ ד' מ"ע האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא מותר לחזור בו משמע דיכול הוא בדיעבד וכ"כ התוס' בגיטין דג"ל ד"ה רבי סב' וכ"ש הכא דאין עליו רק לעמוד לשרת שנתים. ואפי' להרמ"א בסי' של"ג דס"ל דאסור היינו לשלש שנים דמצינו בישעיה שנקרא עבד שכיר. ועוד דהא דרב הוא מדרבנן והוי כחצי שיעור ויתפלל כאשר ויקיים שבועתו ודבריו צ"ע. ולענין קנין אי מהני קשיא דידיה אדידיה מת"ם בסי' ק' יע"ש:

ובהיותי בזה ראיתי להגאון מש"ל בהל' שכירות פ"ט ה"ד שכתב מסברא דנפשיה דגבי פועל אף אם הקדים לו שכרו יכול לחזור בו. ונפלאת היא בעיני היך לא זכר שר שהדבר במחלוקת שנויה שהריטב"א בפ' האומנין כ'

ב' בשם רבותיו דאינו יכול לחזור בו וכ"כ מהר"ש בר ברוך סי' ע"ג . אכן המוהרי"ו קולון ס"ל דיכול לחזור בו והוב"ד בב"מ בו בפרק ובח"מ סי' של"ג ותל"י . ועיין להגאון מח"א בה' שכירות פועלים ובה' ארעא דישראל ומ"ש מר בריה ובה' ושב הכהן ולהגאונים חוות יאיר בהשמטיו ובנוב"י מ"ק סי' ל' ולחק"ל ביו"ד ח"ג סי' פ' ולהרב אורח משפט ויש לעמוד בדבריהם כאשר יראה המעיין ובדרושי למח"ת הארכתי בזה :

הצב"י רחמים יוסף חיים
בהרה"ג כמהר"י מפראג ס"ט .

סימן מ"ו .

מאת הרב הישיש וכו' מו"ה מורינו ניניו הי"ו .

ידוע הדבר ומפורסם הענין דתוה"ק מלאה מרזין עילאין בכל אות אלי תלין של הלכות כמ"ש בזוה"ק בחקל"י פ' בהעלותך לאשוקי מהלינים על רבותינו הקדושים דדורשים הכתו' עפיה"ד ואו' פרעה חכם היה ומהנת נותני' לבתו' יב"ה למדוה מלבן דאמר תשב הנערה אתנו ימים וגו' וכיוצא בזה :

ובזה נ"ל לע"ד מש"כ כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר ת"ל ואז"מ מנוחתי ואת כל אלה יד"ע ויהיו כל אלה נא"ה ואל זה אביט אל עני ונ"ר וחרד ע"ד וקשה מהו כפל הלשון ויובן במ"ש בחגיגה ע"פ בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אגודות אגודות הללו מטמאין והללו מטהרין שמא יאמר אדם היאך אני לומד תור' מעתה ת"ל כולם ניתנו מרועה א' אל א' נתנן פרנס א' אמרן מפי אדון כל המעשי' שנ' וידב' אלד'ים וגו' ונ"ל כמ"ש מעתה . ועוד מ"ע הקדים רועה להקב"ה ויובן דידוע דהמחלוקת במשניות יצאו מזמן ב"ש וב"ה שירדה שכחה לעולם וז"א שמא יאמר אדם היאך אני לומד תו' מעתה מזמן שבאו ב"ש וב"ה ונעשית א"ו כב' תורות א"כ יאמרו ח"ו דיש ב' רשויות ולז"א אילו היו שני פרנסים אומרים היפך זמ"ז היה מקום לטעות לז"א פרנס אחד אמרן דוקא מכאן תדע דאל אחד נתנן שני סברות אלו ופרנס אחד אמרן מפי אדון כה"מ שעושה שמים חדשים מחידושי תורה מחכמ"י שנא' וידבר אלד'ים את כל הדברים האלה אף אתה קנה לך לב מבין דהיינו לשמוע את דברי המטמאין ואת"ד המטהרין ר"ל שלא תבזה שמות התנאים ולא סברתם כדאי' בשלהי דפ"ב דמציעא ורב"ע בפ' זה בורר כתב דאם טעה הדיין בשיקול הדעת והוא בדבר שנחלקו תנאים או גאונים וסוגיא דעלמא אזלא כחד מינייהו ודן הדיין כגאון שאין הסוגיא דעלמא כמותו יחזור הדין וכ"כ הרמ"ה ז"ל בפ"ו מס' סנהדרין ומר"ן ז"ל שם הביאו בשם הראב"ד ז"ל וכו' בשם הרא"ש ז"ל ולא תבעיא במ"ש הראשונים ז"ל אלא אפי' בחכמי כל דור ודור שאחר הגאו' לאו קטלי קני באגמא הוו ואם פס' הדין שלא כדבריה' וכשמע דבריהם ישרו בעיניו והורה שטעה. טועה בדב' משנה הוא וחוזר הדין וכו' מר"ן ז"ל דהר"ש ז"ל סובר כן ע"ש . ובזוה"ק איתא שמים וארץ הם תשב"כ ותשבע"פ ובעירובין די"ג איתא במח' ב"ש וב"ה יצתה ב"ק ואמר אלו ואלו דברי אלד'ים חיים והלכה כב"ה ופריך ומשני מפני שנוחין ועלובין ומקדימין דברי ב"ש לדבריהם ונ"ל דלמדו כן מהקב"ה דהקדים התורה וישראל לשמו בראשית ברא אלד'ים בשביל התורה שנקרא ראשית חכמה קדש ישר' ראשית ברא אלד'ים שמים וארץ :

וז"א כה אמר ה' להמתלוצי' על הדרשו' הנעשות עפה"ד ובפרד"ס בכל התנ"ך תדעו כי השמי' דהיא תשב"ך הוא כסאי והיינו שבכסאי נכון ע"פ ברזין עילאין היא תורה שבכתב וכל אות ואות יש בה הלכות ורזין עלאין והארץ דהיא תורה שבע"פ הדום רגלי דעליה תורתי נסמכת וכפי"ז איזה בית בית החכמה אשר תב"ל לאחר התו' שבכתב עם תשבע"פ להלבישה בה ועוד ואיז"מ מנוחתי שקובעים

שקובעים ד"א של הלכה והרי מיום שנחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה. ושמא יאמר אדם מעתה שרבו המחלוקות בתורה היאך אני לומד תורה ולז"א ואת כל אלה המחלוקות ידי עשתה מהם שמים וארץ חדשים ולא מיבעיא בראשונים ויהיו כל אלה המחלוקות האחרונים נאום ה' דאלו ואלו דברי אלד"ים חיים וכ"ת ומפני מה יזכה את האמת דהלכה כוותה ולז"א ואל זה אביט אל עני ונכ"ר דהם נחים ועלובים. וגם ואחד ע"ד דקדמתי כבוד התו' לשמי והם מקדימי' דברי חבירו לו ומשו"ה זכה דהלכה כמותו ודו"ק. ועע"ר הרמו"ף ז"ל בס' זכות הבהיר בפ' בראשית דפירש בזה וכה"ר בינה לעתים במשלי כ' וכ"ת אזן שומעת ועין רואה ה' עשה גם שניהם דר"ל אזן שומעת זה תשבע"פ דתלוי בשמיעת האזן ולא בכתב ועין רואה דהיא תשב"כ דתלוי בראי' העין ולא כע"פ ה' עשה ולאפוקי דעת המינים דאומ' דח"ו דהתו' שבע"פ אינה מן השמים ע"כ דפח"ח. ול"נ להוסיף עוד בנ"ע גם שניהם לאתויי מאי וכפי"ה ניחא גם שניהם דהיינו האגדות זה פוסל וזה מכשיר הם מאתו יתברך ודו"ק:

הצעיר **רש"י** המכו' **מורינו ניניו** ס"ט בעהמ"ח חן וכבוד

סימן מ"ז

באשר מעשר היין מסור לכל. ובוודאי יש כמה עושי יין למכירה שאינם יודעים ליזהר ע"כ באתי להודיעם שהטבל אוסר במשהו (נדרים נ"ח) וכן עושי יין למכירה כל ימי הבציר והעושים מלמוקים כל השנה שיש להם במרתף אחד יין מעושר ושאינו מעושר. צריכים ליזהר בכלים שאבו מאינו מעושר או בקנה ושום דבר שתחבו בו שלא יתחבם בתוך יין המעושר ואפי' נתייבש הטבל שעליהם עיקר היין נקרש עליו כמתיק וכשתוחבו במעושר נאסר במשהו:

גם כשמעשרים היין שבוללים הבלוע בשמרים ובכלים. היינו שהיין עומד עכשיו בתוכם אבל לבלוע בכלים אחרים שנתרוקן היין מהם לא ברירא לי שיהי' יכול לבוללם כשמעשר היין כמו שאין בוללים הבלוע בחרצנים וזגים שנטלו מהיין מפני שהם מרבה במעשרות. גם צריך שיעור גדול לבלוע בכלי חרס כי לא ידעינן כמה בלע. וצריכים לשער בכולו. ובמתני' פ' המפקיד יהיב שיעורא ליין הבלוע חומש מיין המחזיק הכלי ובימיהם היו הקנקנים מזופפין. ומי יודע עכשיו שאינם מזופפין. ואפי' היו הקנקנים בלועים מיין ישן המעושר. מי יודע כמה פלט מהמעושר ובלע משאינו מעושר ואם ירצה לתקן כל הכלים הבלועים מהיין טוב לתקנם בפני עצמם ולכל קנקן גדול צריך קרוב לאנסע יין שאינו מעושר לתקנו. שיהי' בוודאי א' ממאה מהבלוע בקנקן. ואם אינו מתקן כל הכלים. יזהר שלא יריק לתוכם יין מעושר. גם יזהר שלא לסנן שמרים שנשאר מיין מעושר במסננת שאינו נקי מאינו מעושר. ולא יניחם במכבה הבלוע מאינו מעושר. ואם יקרה לו כזאת זה תקנתם אם נאסר במשהו מתחיבת איזה כלי. המוטב אם יש לו יין טבל יקח מעט ממנו בכלי ויטיף ממנו בכלי אחרת משהו ויאמר זהו תרומה על טבל המעורב במעושר וישפכו מהכלי ויחזור ויטיף באותו כלי משהו ויאמר זהו מעשר ראשון על המעורב וישפוך ויחזיר ויטיף משהו ויאמר זהו מע"ש וישפוך וינקה הכלי ולזה אין צריך לבלול היין. כי הטבל נתקן בכ"מ שהוא ואם אין לו יין שאינו מעושר אין תקנה להנאסר במשהו אא"כ יש לו מטבע שחילל כבר על פו"פ ממנה ונשאר בו מה שהוא יותר. ואז יעשה כן יבלול היטב היין הנאסר בתערובות מלמעלה ולמטה ומצדדים כדי שיהי' תערובות הטבל בלול בכ"מ ויקח משהו מני' וכו' ויאמר בזה תרומה לטבל המעורב וישפוך. ואח"כ יאמר שיעור מעשר ראשון לטבל המעורב יהי' בפי הכלי מהטבל המעורב והתרומה

מעשר

מעשר למעלה ויקח משהו מלמעלה ויהפוך מפני בהתרומת מעשר עולה באחד ומאה כדאיתא בתוספתא דדמאי ותרומות הטבל אוסר במשהו וכו' עיי"ש. ואחר כך יאמר שיעור הראוי למעשר שני והטבל המעורב יהיה בשולי הכלי מטבל המעורב ויחללנו על מותר מהמטבע. ואם אין לו מטבע שנתחלל עליו כבר. אם יש עדיין צמוקים משנה זו שהטבל המעורב גדלה בו. יעשה יין מהצמוקים ויתקן היין הנאסר בשלשה טיפים מיין הצמוקים כפי שכתבנו בתיקון הראשון. ואם כלו הצמוקים משנה זו יקח צמוקים משנה חדשה ויעשה מהם יין כשיעור שמע"ש שלו שו"פ ויעברו ויחלל המע"ש על ש"פ ממטבע שהוא יותר. ואח"כ יתקן היין הנאסר כדי תיקון השני שכתבנו. ויחלל המע"ש המעורב על מותר מטבע הלזו. ואם השנה חדשה איננה שנת מעשר שני צריך להמתין לשנה הבאה. וכן אם נתערב טבל עד א' ממאה מיין המעושר. יכול לתקן כפי תיקון השני שכתבנו. רק כיון שהמע"ש של המעורב שו"פ יכול לחללו על מטבע חדשה שלא נתחלל כבר עליו. ואם נתערב מותר מאחד על מאה. אז אם יעשה התרומת מעשר בתוכה מדמעת במקומה. ע"כ שצריך לעשר מני' ובי' צריך לעשר על הכל ולהוציא התרומת מעשר אחד ממאה מכל היין ולעשות כאלו כל היין הי' טבל. ואם יש לו שאינו מעושר ונתערב הרבה כגון שנתערב קרוב לשני ראטיל טבל. יקח רובע האנסע יין שאינו מעושר ויאמר הנוסח כמודפס בסה' מאה מטבל המעורב וממה שבידו שבשולי הכלי יהיה עדיין בטבלו והמותר אשר בפי הכלי יהי' תרומה על טבל המעורב ועל מה שבידו. והא' ממאה עם עוד תשעה חלקים כמוהו מהטבל המעורב בשולי הכלי המעורב יהי' מעשר ראשון ובידו יהי' תרומת מעשר. ושיעור מעשר שני להמעורב יהי' מהמעורב בפי הכלי ויהי' מחולל הוא וחומשו על מטבע הלזו. אבל אינו יכול לעשר ביחד כשיש לו חבית יין שאינו מעושר ולבלול יחד כשמעשרו לעשר גם המעורב ויעשה שיעור המעשרות בחבית שאינו מעושר גדול כ"א א' מעשר מהחבית שאינו מעושר והמעורב. כיון שהמעורב הוא פטור נגד שאינו מעושר הרי זה מרבה במעשרות ומערב טבל בהבית שאינו מעושר ואוסרו. ע"כ לא יעשה אלא כמו שכתבנו. ולכל התיקונים הללו חוץ מתיקון הא' צריך ליבלול היטיב כל יין התערובות כי כשאינו בולל אי אפשר לציין מקום להמעשרות שמא אין שם מהטבל המעורב כלל. ואם נתן היין המעושר בכלי הבלוע משאינו מעושר צריך להוריק היין לכלי שאין בה בליעו טבל קודם שיתקנו כי שמא עדיין לא פלטה הכלי ביין כ"כ שיהי' שיעור בציון מקום המעשרות לתקן הבלוע. ואח"כ יפליט:

טובי' ראזינטאהל.

סימן מ"ח.

הנה בסי' כ"א כתבתי קושי' אחת בשם הרב וכו' מו"ה לבי אשר כהנא שפירא על האבני מלואים. נפל שם טעות בדפוס שבמקום שכתב והנה זה כבר מפורש במתני'. צ"ל והנה זאת נסתר ממתני'. ואגב אעתיק מה שתי' על עיקר קושי' אבני מלואים על התוס' שם ר"פ חומר בקודש שהק' שצריך להיות הדין בספק להחמיר מחמת דשיל"מ ע"ש והוא שדי בה נרגא מדברי המרדכי פר' אין לדין והובא בב"י סי' תקע"ו לענין גוי שהביא דורון ביו"ט ספק מחוץ לתחום דהוי ספק דרבנן וכתב ולא דמי להאי דר"א בפ"ק דביצה לעולם ספק יו"ט ספק חול דהתם כי מוקמת ליה אחזקה הרי לא נולדה וכן בספק לידה משא"כ בספק תחומין עכ"ל ודו"ק:

יחיאל מיכל מטימקאוויץ.

תם ונשלם החוברת הראשון שבח לאל בורא עולם.

בעזה"י

תורה מציון

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם (ישעי' ב' ג')

לכבוד אוהב עמו ותורתו

ארוני! אקח לי החפש להגיש להדר כבודו את הקובץ „תורה מציון" חוברת שבועי יוצא לאור (לע"ע בויגין א' בכל שבוע) מציון עיר מרכז לאומיתנו — ומעין תורתנו תורת אלקים חיים —.

הקובץ הזה ממנו יתד ממנו פינה לבנין היכל כנסי' ומקדש לתורה וחכמיה, אשר בו יתכנסו חבר מלאכי אלקים רבי החובל תופשי משוט בים התלמוד — רבנים גאוני זמנינו ארזי הלבנון אדירי התורה הושיבו למו כסאות בהיכל הזה מקדש תורת אלקינו לנצח מלחמתה בחדושי תורתם.

לדבר הזה ישמח לב כל אוהב עמו ותורתו, כי המפעל הזה אור זרוע הוא להאיר מחשכי לבבנו בדורנו הנוכחי — דור אין לו מנחם בלתי רק שעשוע תורתנו הנעימה אשר רק היא לבדה תגיד לנו זכיותנו ואליה חייבים אנחנו להקריש שארית רוחינו ופליטת מאמצי כחנו.

על כן אתכבד לבקש מאת כבודו, הואל נא אדוני להראות חבתך אל מקור חיי נשמת לאומיתנו, הואל נא לתת ידך אל הדבר אשר התאחרו אליו עמודי דורנו רבני הגולה, אנא הער אותות חסדך לתמוך עמוד היכל ומקדש קדש הזה, לבל יהרס בנינו ח"ו, כי שמעתי אדוני מתייםר בכבוד התורה ולומדיה, יחום על בונם ויאמץ כניסתם בכנסי' לש"ש, ואשרי הענין הזה בהתגדל כבודו ומציון עיר אלקינו יזרח הדרו, אז רק הוא יהי' לנו משוש דורנו להרים קרן התורה, ולהרבות חכמי תושי'.

אוחיל ואצפה לתשובת אדוני, בתקותי כי בשמחת לב יתן ידו להמנות חבר למפעל קדש הזה, ומפני כי ידים עוסקות במלאכה זאת אשר לחסם תלוי בה, על כן לא אבוש לבקש מאדוני מבלי להעלים תשובתו הרמתה מיד בקבלת החוברת.

מו"ל החוברת „תורה מציון" בירושלם ת"ו.

שמואל הלוי צוקערמאן ושותפיו.

S. ZURERMANN & CO. JERUSALEM : אדרעססע

הדור אתם ראו !

הנה הגשנו לפניכם החוברת הא׳ מספרי תורה מציון, ובישע ד׳ נחל להרפיס את החוברת השני ונקוה כי מפעלינו הנשגב יעלה מעלה מעלה. אשר ע״כ נחלה את פני כל הרבנים הגדולים וחכמי התורה (בכל מקום שהם) אשר כבוד תוה״ק יקר בעיניהם כי ימהרו בטובם לשלוח לנו את חידושיהם בהלכה ואגדה למען נוכל להדפיסם בחוברות הבאים, ואת אחינו הנדיבים אנו מבקשים כי יעמדו נא לעזרתנו לקבל את ספרינו במחיר המצער אשר הושת עליהם. גם נבקש כי בכל מקום אשר יגיעו ידידינו הר״ר משה ב״ר נתן ליאון נ״י והר״ר אברהם בהרה״ג ארי׳ בארג ז״ל — אשר הם נשלחו מאתנו לאסוף פרענום׳ על התורה מציון — להיות בעזרתם.

בק״ו ״פ הפקדנו לסוכן כללי את הרה״ג וכו׳ מו״ה דוד שלמה סלאסטש נ״י מ״מ ...ת אדעססא. כל החפץ להיות בין הנמנים לקבל את הספר תורה מציון תמידין כסדרן החפצים לקבל עליהם להיות סוכנים פרטים יפנו ישר אליו.

עפ״י האדרעסע הזאת

Rabbiner David Sloustsch ODESSA Seredinovski No. 11

בקאנסטאנטינאפיל הפקדנו לסוכן את הר״ר חיים אברהם עוזיאל מוכר ספרים אשר בעיר הנ״ל וכל החפצים שמה בהתורה מציון יפנו אליו.

עפ״י האדרעסע הזאת

Herrn Chaim Abrhm Usiel Buchhanler Constantinopel.

באיזמיר וסביבותי׳ הפקדנו לסוכן את הר״ר יצחק הכהן אריה מלמד בת״ת אשר בעיר הנ״ל וכל החפצים שמה בהתורה מציון יפנו ישר אליו.

עפ״י האדרעסע הזאת

Herrn Jsac Cohn Arje Lehrer Jsr. Talmud Tohra Schuhle in SMYRNE

בכלות השנה. וישלמו ארבעה החוברות בעזה״י, אז נעשה לוח המפתחות, על סדר הש״ס והפוסקים ראשונים ואחרונים המובאים בספר תורה מציון, להקל על המעיין למצוא מבוקשו בנקל בדרך לימודו, כי החבור הזה איננו על מסכת אחת וענין אחד. כי אם ספר כולל ענינים שונים במלוא רוחב ים התלמוד והפוסקים, וכל מעיין באיזה ענין שהוא, בטח ימצא בו שמחה וענג לנפשם.

המו״ל.